

med hänsyn till sjunkande bränslepris icke gärna kan ifrågakomma, då anslagen för nämnda ändamål i de tekniska läroverkens stater från början beräknats med utgångspunkt från normala prisförhållanden. Av dyrtiden föranledda ökade krav på medel till uppvärmning m. m. hava tillgodosetts genom anslaget på extra stat till förstärkning av reservationsanslaget till de tekniska läroverken.

Fastställandet av definitiv stat för läroverket torde ankomma på Kungl. Maj:t. De av mig nu förordade avvikelserna från överstyrelsens statförslag synas mig icke föranleda någon ändring beträffande det belopp, som bör upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923, utan anser jag, att för tekniska läroverket i Malmö bör för ifrågavarande period beräknas 70,000 kronor, alltså något mer än halva anslagsbehovet för helår, att ingå i det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen

att för det tekniska läroverket i Malmö beräkna för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett belopp av 70,000 kronor, att ingå i det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk.

4. **Tekniska läroverket i Örebro.** I det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk ingår för det tekniska gymnasiet i Örebro ett belopp av 125,108 kronor. Den 22 juni 1921 fastställdes av Kungl. Maj:t stat för gymnasiet för år 1922, slutande å nämnda belopp. Härförutom hava sedan år 1920 å extra stat utgått medel till en fjärde parallellavdelning vid gymnasiet. Nämnda extra anslag, som beviljats under förutsättning att Örebro stad tillhandahåller erforderliga undervisningslokaler för avdelningen, utgör för år 1922 20,000 kronor.

[213.]

Tekniska
läroverket i
Örebro.

I den 31 augusti 1921 dagtecknade skrivelser rörande anslagsbehov för yrkesundervisningen på tilläggsstat för år 1922 och för förra halvåret 1923 har nu skolöverstyrelsen framlagt förslag rörande anslag till förevarande tekniska gymnasium att föreläggas 1922 års riksdag. Överstyrelsen utgår i sitt förslag från två särskilda skrivelser från styrelsen för gymnasiet, däri styrelsen dels uttalar sig med anledning av en av 1919 års riksdag anbefalld utredning rörande ifrågavarande gymnasium, dels ock i anslutning härtill framlägger anslagsäskanden avseende år 1923. I det följande återkommande

[213.] till de särskilda anslagskraven vill jag till en början lämna en redogörelse för resultatet av berörda utredning.

I samband med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1919 års riksdag framlagda förslag angående ordinarie stat för tekniska elementarskolan och tekniska gymnasiet i Örebro för år 1920 m. m. behandlade riksdagen två inom riksdagen väckta likalydande motioner (I: 46 och II: 216), däri hemställts, att riksdagen, utöver av Kungl. Maj:t äskade medel, måtte för tekniska gymnasiet i Örebro utvidgning från och med hösten 1919 med en fjärde parallellavdelning och en i samband därmed inrättad teknisk merkantil linje bevilja dels på tilläggsstat för år 1919, dels ock på extra stat för år 1920 vissa i motionerna närmare angivna anslag. I anledning av Kungl. Maj:ts omförmälda framställning ävensom förberörda motioner anförde riksdagen i sin skrivelse nr 8 A i förevarande hänseende huvudsakligen följande:

Enligt den av 1918 års lagtima riksdag beslutade omorganisationen av den lägre tekniska undervisningen skulle den tekniska elementarskolan i Örebro ombildas till ett tekniskt gymnasium, vars första årsklass skulle upprättas från och med höstterminen 1919. Jämsides med att det tekniska gymnasiet sålunda successivt komme till stånd, skulle den tekniska elementarskolan försvinna. Med hänsyn till det stora antalet elever vid gymnasiet medgav riksdagen behövligheten av en uppdelning i parallellavdelningar samt av en viss differentiering av den mer allmänt lagda tekniska undervisningen vid gymnasiet. Undervisningen skulle differentieras på tre linjer, en mekanisk-teknisk, en kemisk-teknisk och en elektroteknisk, varjämte en förstärkning av språkundervisningen och särskilt den merkantila undervisningen skulle komma till stånd. Bland inträdesfordringarna, sådana de föreläge för riksdagens prövning och från riksdagens sida lämnades utan erinran, var ej upptaget krav på särskilda språkkunskaper.

Ifrågavarande motioner innebära nu en utvidgning av det tekniska gymnasiet i Örebro med en fjärde parallellavdelning i form av en teknisk merkantil linje, avsedd att åt dess elever bereda ett större mått av teknisk merkantil utbildning än som skall givas åt gymnasiet alla elever. Det har härvid gjorts gällande, att motionärernas förslag allenast innebära en utveckling av den beslutade organisationen och ingalunda äsyfta något sönderbrytande eller upprivande av det beslut, som av 1918 års riksdag fattades beträffande ifrågavarande läroanstalt. Dessa synpunkter kunna enligt riksdagens mening tillmätas ett visst berättigande, så till vida som förslagen avse en sådan jämkning i gällande undervisningsplan, som icke länder till förfång för den tekniska undervisningen och den läggning, densamma bör i förevarande gymnasium äga.

Beträffande den tekniska läroanstalten i Örebro vill riksdagen erinra, huru som densamma i sällsynt grad vunnit industriens och de praktiska intressenas sympatier och att en mera fri och av allt för snäva former obunden utveckling

av skolan utan tvivel torde lända till fromma för just de syften, denna skola har att fylla. Den särställning, Örebro skolan tillförne haft och varigenom den förstått att tillvinna sig allmänt förtroende, bör den enligt riksdagens förmenande i möjligaste mån bibehålla i det nya systemet. Riksdagens ovanberörda beslut om undervisningens differentiering på tre parallella linjer vid ifrågavarande läroanstalt innebar jämväl, att skolan skulle komma att i den nya organisationen erhålla en något avvikande form i förhållande till andra tekniska gymnasier.

Vad särskilt beträffar det i motionen omförmälda förslaget till undervisningsplan för det tekniska gymnasiet, vill riksdagen vidare allenast erinra om den av skolöverstyrelsen i ett av densamma över förberörda motioner avgivet utlåtande meddelade upplysningen, att undervisningsplanen ännu icke är slutligt fastställd och att den även i sitt slutliga skick alltid torde komma att i viss utsträckning lämna utrymme åt individuella och lokala önskningsar.

Om riksdagen sålunda i förevarande motioner ej vill se ett uttryck för ett frångående av fjolårets riksdagsbeslut beträffande ifrågavarande läroanstalt utan snarare ett steg i riktningen att föra läroanstalten framåt till undervisningens och det allmännas bättnad, anser sig riksdagen dock icke under förhandenvarande förhållanden kunna bifalla de förslag, som i motionerna avses. Den nya av 1918 års riksdag beslutade omorganisationen av skolan har ännu ej börjat träda i verksamhet, och någon erfarenhet om den nya anordningens ändamålsenlighet och dess möjlighet för anpassning till ytterligare utveckling kan följaktligen icke föreligga. Att redan innan läroanstalten börjat arbeta under sina nya former besluta en ändring i densammas organisation, finner riksdagen mindre välbetänkt. Här till komma vidare de uppslag, som av skolöverstyrelsen i dess ovanberörda utlåtande gjorts, nämligen dels tanken på huruvida någon eller några av gymnasiets parallellavdelningar skulle kunna ombildas till motsvarande fackskolor med tvåårig lärokurs liksom övriga fackskolor, dels ock beredande åt den tekniska läroanstalten i Örebro av en särställning, som kunde möjliggöra dess fortsatta utbildning till en slags högre teknisk läroanstalt med en mellanställning mellan teknisk högskola och teknisk fackskola. Även har den tanken varit uppe, att vid sidan av det nuvarande tekniska gymnasiet i Örebro kunde anordnas en tvåårig teknisk fackskola för viss industrigren.

I betraktande av vad sålunda förekommit har riksdagen ej ansett sig böra intaga en definitiv ståndpunkt till dessa olika förslag, men då riksdagen är övertygad, att en fortsatt utveckling av ifrågavarande läroanstalt måste lända till stort gagn för den tekniska utbildningen och därigenom ock för den svenska industrien samt för övrigt torde nödvändiggöras av det stora antalet inträdessökande, har riksdagen ansett sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t, i samband med den pågående utredningen beträffande det tekniska undervisningsväsendets fortsatta ombildning och utveckling, ville särskilt taga i övervägande, på vad sätt det tekniska gymnasiet i Örebro lämpligast bör, vare sig i av motionärerna föreslagna riktning eller på annan väg ytterligare utbyggas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t den 19 juni 1919 skolöverstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med yttrande och

[213.] förslag i avseende å vad riksdagen i angivna hänseende begärt. Skolöverstyrelsen infortrade sedermera med anledning härav yttrande i ämnet från styrelsen för gymnasiet. Jag lämnar här först en kortfattad redogörelse för vad som med anledning härav från gymnasiets sida anförts i ämnet.

Styrelsen uttalar beträffande gymnasiets organisation och verksamhet såsom önskemål

att läroverket i enlighet med riksdagens uttalande allt fortfarande får intaga en särställning i förhållande till övriga tekniska läroanstalter i riket med möjlighet till 'en mera fri och av allt för snäva former obunden utveckling';

att differentieringen mellan läroverkets linjer genomföres så, att lärjungarna på samma gång de vinna en god allmän teknisk och merkantil bildning, ha möjlighet att fördjupa sina kunskaper på något visst tekniskt huvudområde, så att de kunna förvärva en för direkt övergång till praktisk verksamhet fullt tillräcklig bildning;

att till gymnasiets tre tekniska speciallinjer lägges en fjärde för den tekniskt merkantila bildningen;

att i samband därmed den merkantila undervisningen på de tekniska linjerna begränsas så, att fullt tillräcklig tid vinnes för dessa linjers rent tekniska undervisning;

att minimifordringarna på kunskaper i främmande språk bestämmas så, att de icke göra det omöjligt för lärjungar, som före inträdet i läroverket icke läst främmande språk, att genomgå läroverket och därifrån erhålla avgångsbetyg; samt

att avgångsexamen ordnas så, att den icke framtvingar onödiga repetitioner och examensförberedelser, och så, att lärarnas omdöme om lärjungarnas kunskaper framför allt i de tekniska tillämpningsämnena blir bestämmande för avgångsbetyget.

Vidare framhåller styrelsen önskvärdheten av att den fjärde parallellavdelningen, till vilken riksdagen beviljat anslag på extra stat, snarast möjligt måtte överflyttas till ordinarie stat, så att undervisningen även på denna avdelning till sin övervägande del komme att skötas av ordinarie lärare. I vissa avseenden skulle även antalet extra undervisningstimmar behöva ökas. Sålunda skulle enligt styrelsens förslag undervisningen vid tekniska gymnasiet i Örebro komma att bestridas av 1 rektor, 17 ordinarie lektorer samt extra lärare för 118 veckotimmar. Slutligen hemställer styrelsen, att de i läroverkets stat beräknade anslagen till vissa utgiftsposter måtte ökas, och föreslår därefter ny ordinarie stat för tekniska gymnasiet i Örebro med fyra parallellavdelningar i samtliga årskurser och undervisningen differentierad på fyra linjer. Den föreslagna staten slutar å ett belopp av 166,100 kronor.

I en senare skrivelse av den 14 april 1921 hemställer styrelsen om ytterligare förhöjning av den ordinarie staten till 166,925 kronor, varjämte begäres anslag på tilläggsstat för år 1922 till belopp av 6,125 kronor till täckande av under år 1920 uppkommen brist i den

i staten för gymnasiet upptagna utgiftsposten: uppvärmning, belysning och renhållning m. m. Härom yttrar styrelsen: [213.]

Denna brist har uppstått därigenom, att utgifterna under denna anslagstitel efter avdrag av vissa ersättningsmedel uppgått till följande belopp:

Uppvärmning	kronor 14,926: 87
Belysning	» 3,182: 67
Renhållning och vatten	» 2,600: 65
Inventariers underhåll och brandstod	» 818: 21
Diverse	» 1,073: 31

eller sammanlagt kronor 22,601: 71,

under det att för ändamålet stått till förfogande dels statsanslaget å 15,000 kronor, dels besparingar å andra anslagsposter om sammanlagt 1,476 kronor 17 öre eller tillhopa 16,476 kronor 17 öre.

Bristen har tillsvidare täckts dels genom ett lån å 2,000 kronor ur en av läroverkets fonder, dels med en behållning å 3,510 kronor 92 öre i förslagsanslaget å extra stat för år 1919 till laboratoriers utrustning, vilken behållning dock åtminstone delvis motsvaras av redan gjorda men ännu icke effektuerade beställningar och därför måste ersättas, dels ock av en till 1921 balanserad behållning av 614 kronor 62 öre i läroverkets inkomst av lärjungeavgifter.

Skolöverstyrelsen yttrar sig till en början med anledning av den utav Kungl. Maj:t anbefallda utredningen. Överstyrelsen anför:

Det av styrelsen uttalade önskemålet, att tekniska gymnasiet i Örebro allt fortfarande finge intaga en särställning i förhållande till övriga tekniska läroanstalter i riket med möjlighet till en mera fri och obunden utveckling, anser överstyrelsen vara redan så tillgodosett, som beträffande en statens läroanstalt kan ifrågakomma.

I olikhet med vad för tekniskt gymnasium eljest är gällande har undervisningen vid tekniska gymnasiet i Örebro enligt riksdagens särskilda medgivande differentierats på 3 linjer, en mekanisk, en kemisk och en elektroteknisk, vartill senare kommit en fjärde parallellavdelning, vilken erhållit en mera merkantil lagging, allt i överensstämmelse med styrelsens härom framställda förslag.

Den närmare utformningen av undervisningens differentiering synes lämpligen böra ske genom de bestämmelser i avseende härå, som enligt riksdagens beslut skola utfärdas av Kungl. Maj:t. (Riksdagens skrivelse 1918 nr 407 sid. 14.) På grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande har överstyrelsen utfärdat provisoriska undervisningsplaner för tekniska gymnasier, vilka planer i tillämpliga delar äro under prövning även vid tekniska läroverket i Örebro. I anslutning härtill har överstyrelsen inhämtat styrelsens förslag till särskilda undervisningsplaner för nämnda läroverks olika linjer, och kommer överstyrelsen att efter förslagens närmare granskning respektive den bearbetning, som därvid kan finnas påkallad, att överlämna dessa förslag till Kungl. Maj:t för fastställelse.

Därest undervisningens differentiering skulle medföra sådan ökning i behovet av lärarkrafter, att därför skulle fordras ytterligare anslag, bör fråga härom hänskjutas till riksdagens avgörande.

[213.]

Beträffande inträdesfordringarna kunde möjligen någon jämkning komma i fråga på sätt styrelsen föreslagit, men då det ligger inom styrelsens befogenhet att medgiva vissa lindringar och det för övrigt torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta angående de av styrelsen berörda bestämmelserna, så synas hithörande önskemål, så vitt de hittills framkommit, icke påkalla någon riksdagens åtgärd.

Detsamma gäller även styrelsens önskemål i fråga om avgångsexamen.

Då i övrigt ingenting förekommit, som kunde föranleda någon mera genomgripande förändring av tekniska läroverkets i Örebro organisation, synas de i riksdagens förenämnda skrivelse i avseende härå angivna alternativen icke för närvarande påkalla någon ytterligare utredning.

Rörande de av gymnasiets styrelse framställda anslagskraven yttrar härefter överstyrelsen:

Beträffande styrelsens önskan att kostnaden för den fjärde parallellavdelningen skulle uppföras å läroverkets ordinarie stat, erinrar skolöverstyrelsen om att ifrågasatt avdelning är så ny, att den icke bliver fullt genomförd förr än under läsåret 1922—1923. Det föreligger sålunda icke ännu någon verklig erfarenhet om lämpligheten av ifrågasatt avdelning. I varje fall kan det av styrelsen åberopade stora antalet inträdessökande till läroverket under den gångna högskolekonjunkturen icke utan vidare anses tillräckligt bevisa, att avdelningen alljämt bliver behövlig. Det av styrelsen anförda skälet för kostnadens upptagande i ordinarie stat, nämligen att undervisningen även på denna avdelning skulle kunna till övervägande del bestridas av ordinarie lärare, försvagas därigenom att läroverket redan har fått antalet ordinarie lärare ökat från 6, år 1918, till 13, år 1921, och ingenting hindrar att dessa ordinarie lärare undervisa även i fjärde parallellavdelningen, vilket faktiskt också redan praktiserats. Visserligen bliver med den nuvarande anordningen antalet undervisningstimmar, som måste bestridas med extra lärare, relativt stort, omkring 210 veckotimmar av hela antalet, omkring 485, i det att den fjärde parallellavdelningen ökar antalet med minst 114 veckotimmar, men olägenheten härav torde dock icke vara så stor, att den innebär tillräcklig anledning att under nuvarande förhållanden ytterligare öka antalet ordinarie lärarkrafter i den omfattning styrelsen föreslagit. Emellertid anser sig överstyrelsen böra förordna fortsatt extra anslag till den fjärde parallellavdelningen nämligen 24,000 kronor för år 1923 i enlighet med den utredning, som ligger till grund för riksdagens beslut i ärendet år 1920 (bilagan åttonde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition, punkten 238).

Vad angår övriga av gymnasiets styrelse ifrågasatta mindre ändringar i läroverkets stat avstyrker skolöverstyrelsen desamma, så när som på ett undantag, samt framhåller, att styrelsen äger att beträffande de olika posterna i staten, utom i vad de avse avlöning till ordinarie personal, företaga ökning eller minskning, endast statens slutsumma icke överskrides. Även om en jämkning av vissa poster skulle vara behövlig kan detta sålunda icke utgöra tillräcklig anledning att öka vissa anslagsposter, förr än det visats att summan av läroverkets ordinarie och extra anslag icke räcka till för läroverkets normala behov. För övrigt erinras, att det torde ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa läroverkets stat,

varvid de jämkningar, som med hänsyn till styrelsens önsknings finnas erforderliga, kunna genomföras.

[213.]

Nyssberörda undantag avser en framställning av gymnasiets styrelse om ökning av den i staten upptagne vaktmästarens avlöningsförmåner, i överensstämmelse med vad som av styrelsen för tekniska läroverket i Malmö, på sätt jag under punkten 00 omförmält, ifrågasatts beträffande motsvarande befattningshavare därstädes. Nämnda framställning tillstyrkes av skolöverstyrelsen.

Överstyrelsen föreslår härefter, att den ordinarie staten för gymnasiet, i och för genomförande av den utav överstyrelsen tillstyrkta höjningen av vaktmästarens avlöningsförmåner, ökas med 300 kronor till 125,408 kronor, samt att härav ett belopp av 68,000 kronor beräknas för förra halvåret 1923 och hemställer om anvisande för samma tid å extra stat av 13,000 kronor till den fjärde parallellavdelningen. Beträffande det å tilläggsstat för år 1922 begärda anslaget förklarar sig styrelsen slutligen i annat sammanhang icke hava något att erinra.

Jag har ansett det lämpligt att under denna punkt för riksdagen omförmåla resultatet av den utredning, som 1919 års riksdags förutberörda uttalande föranlett. Med anledning av detsamma har, såsom av det föregående framgår, styrelsen för tekniska gymnasiet gjort gällande vissa önskemål, som till en del sammanfalla med de av riksdagen uttalade principerna. Nämnda önskemål hava föranlett styrelsen att begära en avsevärd förhöjning av det ordinarie anslaget till gymnasiet.

Departementschefen.

Beträffande den förevarande läroanstaltens organisation och verksamhet hava i fortsättningen tillämpats de av riksdagen angivna riktlinjerna och detta på ett sådant sätt, att tekniska gymnasiet i Örebro enligt skolöverstyrelsens uppfattning intar en bestämd särställning i förhållande till övriga tekniska läroanstalter i riket och har så stor möjlighet till en mera fri och obunden utveckling, som beträffande en statens läroanstalt skäligen kan ifrågakomma. Utan att vilja ingå på ett bedömande av huru härmed kan vara fallet, finner jag de av riksdagen uttalade önskemålen vara av den beskaffenhet, att de torde kunna i den mån de icke redan blivit förverkligade, av Kungl. Maj:t realiseras i administrativ väg. En utvidgning av gymnasiet, som skulle medföra ökade anslagsbehov, eller en verklig omorganisation av detsamma, anser jag däremot icke, och i varje fall ej under nu rådande depressionstid, böra komma i

[218.] fråga, så mycket mindre som man ännu knappast äger tillräcklig erfarenhet om verkningarna av den år 1918 beslutade omorganisationen av de tekniska läroverken. Den föreliggande utredningen bör följaktligen enligt mitt förmenande icke för närvarande föranleda någon Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen i den omfattning, som avsetts från gymnasietts sida. Jag anser mig likväl böra med anledning av vad utredningen givit vid handen uttala såsom min uppfattning, att den mera fria och obundna ställning, som läroanstalten redan innehar och jämväl i framtiden torde komma att bibehålla, redan varit och även i fortsättningen kommer att bli till fördel såväl för undervisningen vid läroanstalten som ock för det stora industri- och handelsområde, där flertalet av de från gymnasiet utexaminerade finna sin verksamhet.

Mot skolöverstyrelsens förslag beträffande det ordinarie anslaget har jag endast det att erinra, att jag, av samma skäl som jag i motsvarande avseende framlagt i fråga om tekniska läroverket i Malmö, icke kan förorda framställningen om ökning av vaktmästarens avlöningsförmåner. För tekniska gymnasiet i Örebro böra alltså, enligt min mening, de ordinarie anslagsmedlen beräknas till oförändrat belopp, 125,108 kronor. Av nämnda belopp anser jag 68,000 kronor böra upptagas för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923. Vad beträffar anslagsbehovet för den fjärde parallellavdelningen för samma tid finner jag det av överstyrelsen beräknade anslagsbeloppet, 13,000 kronor vara väl avvägt. Jag hänvisar härutinnan till den av överstyrelsen åberopade utredningen i 1920 års statsverksproposition.

Det å tilläggsstat till täckande av brist i gymnasietts räkenskaper begärda anslaget finner jag mig böra förorda. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Jag hemställer alltså nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels för det tekniska gymnasiet i Örebro för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna ett belopp av 68,000 kronor att ingå i det *ordinarie* reservationsanslaget till tekniska läroverk,

dels ock till fortsatt uppehållande av en fjärde parallellavdelning vid nämnda läroanstalt anvisa på *extra stat* för samma tid ett förslagsanslag, högst 13,000 kronor.

5. **Parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna.** I anledning av riksdagens i ämnet fattade beslut föreskrev Kungl. Maj:t den 22 juni 1921, att tekniska skolans i Eskilstuna till söndags- och aftonskolan hörande lägre kurs och den med nämnda skola förenade fackskolan för finare smides- och metallindustri skulle upphöra med utgången av år 1921 samt att från och med år 1922 söndags- och aftonskolans högre kurs skulle ombildas till en teknisk fackskola för maskinindustri, varjämte fastställdes stat för tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna att gälla tills vidare från och med år 1922.

[214.]

Parallellav-
delning vid
tekniska fack-
skolan i
Eskilstuna

I en av skolöverstyrelsen med utlåtande av den 31 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse har direktionen för tekniska skolan i Eskilstuna hemställt, att i och för uppdelning av första och andra klasserna av skolans högre kurs i parallellavdelningar under höstterminen 1922 måtte av statsmedel anslås ett belopp av 3,470 kronor samt för liknande uppdelning under år 1923 ett belopp av 7,700 kronor.

Skolöverstyrelsen anför i berörda utlåtande:

Under läsåret 1921—1922 ha för elever i högre kursens första klass anordnats parallellavdelningar. För att dessa elever skola under läsåret 1922—1923 kunna erhålla fortsatt utbildning erfordras även uppdelning i parallellavdelningar under nämnda läsår för elever i andra klassen av den dåmera till teknisk fackskola för maskinindustri omorganiserade högre kursen av söndags- och aftonskolan. I betraktande av det antal elever, som nu i skolans lägre avdelning förbereda sig till inträde i fackskolan, synes även för första klassen av fackskolan dylik uppdelning i parallellavdelningar bli erforderlig under samma läsår 1922—1923.

För uppehållande av undervisningen i fackskolan under sistnämnda läsår har skolstyrelsen beräknat erfordras 44 veckotimmar utöver de undervisningstimmar, som komma att uppehållas av skolans ordinarie lärare, och de i staten för fackskolan upptagna undervisningstimmar, som skola uppehållas av extra lärare. Mot skolstyrelsens sålunda gjorda beräkningar har överstyrelsen intet att erinra.

Om undervisningen i de planerade parallellavdelningarna bestrides av extra lärare och dessa avlönas med 175 kronor för veckotimme, skulle kostnaden för lärarnas avlöningar för de genom uppdelningen i parallellavdelningar ytterligare erforderliga 44 veckotimmarna för läsår uppgå till $(44 \cdot 175 =)$ 7,700 kronor, varav, då höstterminen omfattar $\frac{4}{9}$ och vårterminen $\frac{5}{9}$ av läsåret, på höstterminen 1922 komma i runt tal 3,400 kronor och på vårterminen 1923 i runt tal 4,300 kronor.

Överstyrelsen, som i särskild skrivelse den 31 augusti 1921 gjort framställning beträffande de på år 1922 sålunda kommande kostnaderna, 3,400 kronor, för parallellavdelningar, har ansett ett anslag av 4,300 kronor böra för ändamålet uppföras på extra stat för förra halvåret 1923.

Departement-
schefen.

Av handlingarna i ärendet framgår, att antalet elever i förevarande skolas högre kurs, vilken efter omorganisationens genomförande kommer att motsvaras av fackskolan, är så stort, att inrättandet av parallellavdelningar blivit oundgängligen nödvändigt. Under höstterminen 1921 voro nämligen 126 elever inskrivna vid berörda kurs, varav 62 elever i första klassen och 40 elever i andra klassen. Härjämte må nämnas att skolans lägre avdelning, vars undervisning är avsedd att förbereda eleverna för inträde i fackskolan, under samma termin hade ett elevantal av 120. Jag anser mig under sådana förhållanden icke böra motsätta mig, att ett särskilt anslag av statsmedel beredes för ändamålet. Mot storleken av de föreslagna anslagsbeloppen har jag icke något att erinra. För förra halvåret 1923 erfordras alltså till ifrågavarande parallellavdelningar ett belopp av 4,300 kronor och för år 1922 ett belopp av 3,400 kronor. Till frågan om de på år 1922 belöpande kostnaderna för parallellundervisningen återkommer jag i samband med min anmälan av anslagsbehoven på tilläggsstat för år 1922.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

Nytt anslag.

att för uppehållande av parallellavdelningar vid tekniska fackskolan för maskinindustri i Eskilstuna anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 4,300 kronor.

[215.]

Ytterligare
medel till
expenser,
bränsle m. m.
för tekniska
läroverk.

6. **Ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. för tekniska läroverk.** Till förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till tekniska läroverk har riksdagen de senaste åren på extra stat beviljat anslag, för år 1922 41,000 kronor såsom förslagsanslag, högst, att utgå efter de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna gott utfärda.

Såsom framgår av riksdagens skrivelse i ämnet, har anslaget för år 1922 beräknats på följande sätt:

För tekniska elementarskolan i Norrköping	kronor	4,000: —	[215.]
» » » i Borås	»	4,000: —	
» » läroverket i Härnösand	»	5,500: —	
» » » i Malmö	»	12,500: —	
» » » i Örebro	»	10,000: —	
» » fackskolan i Västerås	»	2,000: —	
» » » i Eskilstuna	»	3,000: —	
Summa kronor		41,000: —	

Genom beslut den 22 juni 1921 har Kungl. Maj:t anbefallt skolöverstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de närmare bestämmelser, vilka i avseende å anslagets fördelning och dess disposition i övrigt böra av Kungl. Maj:t utfärdas.

Emellertid har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 gjort framställning om beviljande för förra halvåret 1923 av hälften av nyssnämnda belopp eller således 20,500 kronor till förstärkande av omförmälda reservationsanslag. Överstyrelsen anför därvid:

Med hänsyn till det prisfall, som numera ägt rum å bränsle och andra förnödenheter, vartill bland annat ifrågavarande anslag vore avsett, anser sig överstyrelsen kunna föreslå, att anslagsbeloppet för första halvåret trots vårterminens större längd och de större driftkostnaderna för nämnda termin sättes till endast hälften av det nuvarande helårsbeloppet.

Överstyrelsen erinrar i detta sammanhang om att berörda anslag är ett förslagsanslag, högst, utgående efter Kungl. Maj:ts närmare beslut rörande fördelning m. m., och anser överstyrelsen, därest ovannämnda prisfall skulle fortgå, möjlighet föreligga, att vid anslagets framtida fördelning göra de ytterligare besparingar, som omständigheterna då kunna medgiva.

Ifrågavarande anslag är, såsom framgår av en utredning, lämnad i bilagan åttonde huvudtiteln till 1920 års statsverksproposition s. 682—683, avsett för tillgodoseende av tillfälliga eller på förhand obestämbara behov vid de tekniska läroverken samt sådana av dyrtiden framkallade utgiftsökningar därstädes, närmast för uppvärmning, belysning m. m., som kunna tänkas försvinna, sedan mera normala förhållanden inträtt.

Skolöverstyrelsen har nu, trots vårterminens större längd och de större driftkostnaderna för nämnda termin beräknat de för förra halvåret 1923 erforderliga medlen till jämnt hälften av vad för år 1922 blivit beviljat eller alltså till 20,500 kronor. Jag uppfattar denna överstyrelsens framställning så, att överstyrelsen uppskattar

Departementsschefen.

[215.] helårsbehovet till ett lägre belopp än för år 1922. En dylik minskning av utgifterna måste man också enligt min mening räkna med.

Av läsåret vid de tekniska lärverken faller på vårterminen ungefär $\frac{5}{9}$, under det att höstterminen omfattar omkring $\frac{4}{9}$. Uppdelar man årsbehovet efter nämnda proportioner, skulle vid överstyrelsens beräkning av anslaget för förra halvåret 1923 helårsbehovet täckas med en summa av i runt tal 37,000 kronor eller 4,000 kronor mindre än motsvarande anslag för år 1922. Det vill emellertid synas mig som om även denna beräkning skulle vara onödigt rundligt tilltagen. Med hänsyn till det prisfall, som inträtt och ytterligare torde vara att förvänta beträffande förnödenheter av här ifrågavarande slag, torde det vara påkallat att räkna med ett något ringare anslagsbehov för år 1923. Skäligt avseende bör även fästas vid den av överstyrelsen antydda omständigheten, att driftkostnaderna äro större för vårterminen än för höstterminen.

För min del anser jag, att tillbörlig hänsyn tages till nu angivna omständigheter, om anslagsbeloppet för förra halvåret 1923 bestämmes till 18,000 kronor, vilken summa jag vill föreslå äskas av riksdagen. Anslagets fördelning på de olika läroanstalterna torde, liksom hittills, böra ankomma på Kungl. Maj:t, som jämväl torde hava att lämna erforderliga närmare föreskrifter rörande medlens användning.

Jag hemställer fördenskull om förslag till riksdagen

att till beredande av ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. för tekniska läroverk anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 18,000 kronor att utgå efter de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Handelsläroverk.

7. **Understöd åt handelsgymnasier.** Riksdagen har från och med år 1918 i riksstaten uppfört det ordinarie förslagsanslaget till handelsgymnasier med ett till 135,000 kronor förhöjt belopp. Härjämte beviljade 1920 års riksdag till förhöjda understöd åt handelsgymnasier dels på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 150,000 kronor, dels ock på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag, högst 145,000 kronor.

[216.]

Understöd åt
handelsgym-
nasier.

I en till 1921 års riksdag avlåten proposition (nr 197) angående omorganisation av handelsgymnasierna föreslog Kungl. Maj:t riksdagen dels inrättande av statliga handelsgymnasier i Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Örebro genom övertagande av de nuvarande statsunderstödda handelsgymnasierna i nämnda städer, dels ock heredande av fortsatt understöd, dock i enlighet med väsentligen ändrade grunder, åt handelsgymnasierna i Stockholm och Göteborg.

Riksdagen beslöt emellertid, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition, att i riksstaten för år 1922 uppföra det ordinarie förslagsanslaget, högst, till handelsgymnasier med oförändrat belopp 135,000 kronor ävensom att till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på extra stat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 150,000 kronor, att utgå under förutsättning, att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöte statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahölle erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnade ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

I merberörda skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen beträffande ifrågavarande handelsgymnasiers anslagsbehov för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 hemställt, att i riksstaten det ordinarie förslagsanslaget måtte uppföras med, för helår räknat, samma belopp som av riksdagen för år 1922 beviljats eller 135,000 kronor samt fortsatt anslag å extra stat med ett, för helår räknat, oförändrat belopp, 150,000 kronor, äskas till

- [216.] beredande av förhöjt understöd åt berörda gymnasier. Skolöverstyrelsen anför därvid följande:

Det prisfall, som i någon mån ägt rum å en del av handelsgymnasiernas driftkostnader, särskilt beträffande kostnader för uppvärmning, skulle kunna anses i och för sig böra föranleda en minskning å beloppet av förstärkningsanslaget å 150,000 kronor. Med hänsyn till att såväl ifrågavarande anslag som det ordinarie förslagsanslaget från början varit alltför knappt tilltagna och under starkt framhållande av de hittillsvarande handelsgymnasiernas svaga ekonomi, i vilket hänseende överstyrelsen tillåter sig hänvisa till vad Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition nr 197 härom innehåller, finner överstyrelsen emellertid så mycket mindre någon som helst nedsättning av berörda förstärkningsanslag kunna ifrågakomma som överstyrelsen, därest ej det rådande finansiella läget ansetts böra lägga hinder i vägen därför, efter den utgång, omorganisationsfrågan erhöill i riksdagen, ämnat föreslå en väsentlig höjning av berörda förstärkningsanslag för att kunna tillfredsställa de i och för sig fullt berättigade krav på ökat statsbidrag, som från handelsgymnasiernas sida alljämt framföras.

Med hänsyn till att vid handelsgymnasierna vårterminen i allmänhet omfattar omkring $\frac{4}{7}$ av läsåret och i följd härav kostnaderna såväl för undervisningen som i andra hänseenden bliva störst under första halvåret föreslår överstyrelsen, att för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 anslagen beräknas till något mer än hälften av helårsanslagen eller till 70,000 kronor å ordinarie och 80,000 kronor å extra stat.

Departementschefen.

I förenämnda proposition, nr 197/1921, framlades en utförlig redogörelse för handelsgymnasiernas nuvarande organisation och ekonomiska ställning. Denna redogörelse torde hava på ett oemot-sägligt sätt ådagalagt, att det icke är någon överdrift om man, såsom överstyrelsen, gör gällande, att de för närvarande utgående statsanslagen måste betraktas såsom knappt tillmätta. Enligt berörda proposition krävdes för ett tillfredsställande ordnande av undervisningen vid dessa läroanstalter i direkta statsanslag — alltså obero- räknat kostnaderna för dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring — en sammanlagd summa av 332,000 kronor. Vad gymnasierna fingo sig beviljat stannade vid en totalsumma av 285,000 kronor i ett för allt. Det torde vid sådant förhållande — om man icke vill riskera att vår statligt understödda handelsundervisning skall sjunka under sin nuvarande nivå — knappast böra ifrågakomma att ytterligare nedsätta understödsbeloppen. Jag anser mig därför böra förorda, att handelsgymnasiernas anslagsbehov för helt år jämväl i fortsättningen tills vidare beräknas till samma belopp som för år 1922.

Mot skolöverstyrelsens uppskattning av anslagsbehovet för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923, eller till 70,000 kronor på ordinarie och 80,000 kronor på extra stat, har jag intet att erinra. I likhet med vad förut skett anser jag, att det extra anslaget bör ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att fördelas till de olika anstalterna efter närmare prövning av deras vid tiden för fördelningen verkliga förefintliga anslagsbehov. Nuvarande villkor om kommunalt bidrag synes mig ock böra uttryckligen angivas.

Jag hemställer alltså, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget, högst, till handelsgymnasier med 70,000 kronor,

dels ock till beredande av förhöjt understöd åt handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Örebro och Norrköping utöver till dem redan anslagna belopp anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 80,000 kronor att utgå under förutsättning att kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, själv eller genom enskilda donatorer såväl tillhandahåller erforderliga lokaler för undervisningen som ock årligen lämnar ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt med den fördelning och under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

8. Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning. Vid 1921 års riksdag förelåg ett förslag av Kungl. Maj:t om höjning av det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning från 700,000 kronor till 1,000,000 kronor. Förslaget avsåg, dels att lärarna vid ifrågavarande undervisningsanstalter skulle beredas en höjning med i medeltal om-

[217.]

Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning.

[217.] kring 25 procent av förutvarande minimiarvoden, dels ock en utsträckning av anslagets räckvidd till att omfatta, förutom lärlings-skolor, yrkesskolor, ett-åriga handelsskolor samt hushållsskolor av fastställda typer, jämväl andra av kommun upprättade anstalter för yrkesundervisning, av vilka särskilt må nämnas den skolform, som i förslaget kallades verkstadsskolor. I fråga om de närmare detaljerna i förslaget tillåter jag mig hänvisa till bilagan ättönde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition, punkten 212.

Beträffande den begärda arvodeshöjningen gjorde riksdagen en nedsättning i de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen med 50 procent samt beslöt i fråga om sättet för bestridande av arvodesförhöjningen, att erforderliga medel skulle utgå å extra stat såsom förstärkning av det ordinarie anslaget. Vad angår den ifrågasatta utvidgningen av den statsunderstödda yrkesundervisningens arbetsområde godkände riksdagen densamma endast så till vida, att även verkstadsskolorna ävensom desamma närstående skolor av förut ej omnämnd typ skulle få komma i åtnjutande av statsbidrag.

Tilläggas bör, att arvodesökningen skulle träda i tillämpning redan från och med senare halvåret 1921.

I enlighet med sitt sålunda träffade avgörande uppförde riksdagen det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp, 700,000 kronor, samt beviljade till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning under år 1922 på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag av 88,000 kronor. Något tilläggsanslag till 1921 års ordinarie anslag med anledning av den medgivna arvodeshöjningen för senare halvåret 1921 lämnades icke.

De nya bestämmelserna för statsunderstöds utgående till omförmälda läroanstalter inhämtas av riksdagsskrivelsen nr 8 A/1921, punkten 209.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt beviljande av anslag för ifrågavarande ändamål.

Skolöverstyrelsen nämner i sin skrivelse, att, så vitt nu kan bedömas, hela det för år 1921 anvisade ordinarie förslagsanslaget icke kommer att behöva tagas i anspråk. Beträffande år 1922 anser överstyrelsen, att den ökning i understöd, som under nämnda år kommer att betingas av den fortgående utvecklingen inom ifrågavarande undervisningsområde, torde komma att kunna tillgodoses, utan att de för samma år anvisade anslagsbeloppen behöva överskridas.

Med avseende på år 1923 uttalar överstyrelsen, att det för närvarande icke torde kunna överblickas, i vad mån de nu hämmande, från det ekonomiska livet härrörande inflytelserna allt fortfarande komma att göra sig gällande eller icke. Någon utgångspunkt för fastställande av ett väsentligen annat anslagsbehov för år 1923 än för år 1922 synes överstyrelsen sålunda icke föreligga.

Emellertid ifrågasätter överstyrelsen i så måtto en ändring i förhållande till år 1922, att det till arvodesförhöjningen avsedda förstärkningsanslaget skulle överföras på ordinarie stat och uppgå i det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning. Skälen till en sådan anordning utvecklar överstyrelsen på följande sätt:

Beträffande grunderna för understödets beräkning och villkoren för deras utgående vill överstyrelsen framhålla, att även om en mycket långt gående allmän prissänkning skulle komma att inträda, det icke synes överstyrelsen tänkbart, att kvalificerade lärarkrafter skulle kunna erhållas för en medellön, som vore lägre än den som bestämts för år 1922. Det är nämligen i detta sammanhang att bemärka, att i den föreskrivna medellönen för undervisningstimme ingår jämväl rektors särskilda arvode, som i samma mån som rektoratet övergår från att vara en relativt lågt avlönad bisyssla till att vara en fullt avlönad tjänst med full tjänstgöring — en övergång, som vid åtskilliga skolor redan antingen skett eller åtminstone tagits under diskussion och i allmänhet torde böra anses innebära en utveckling i sund riktning — måste komma att avsevärt nedpressa det individuella minimiarvodet för de särskilda undervisningstimmarna. Skulle sistnämnda arvode emellertid genom en återgång till förut gällande bestämmelser om medelarvoden kunna sättas lägre än som med nu gällande bestämmelser är möjligt, torde det icke visa sig görligt att uppehålla verksamheten med tillräckligt kvalificerade lärare i de kommuner, som av sparsamhetsskäl icke vore villiga att i erforderlig grad höja arvoden över de föreskrivna minimibeloppen. Överstyrelsen tillåter sig i detta sammanhang konstatera, att tendenser i nu antydd riktning redan visat sig, i det att under år 1920 förekommit att under år 1919 igångsatt lärlingsskola måst nedläggas, på grund av att den anslagsbeviljande kommunala myndigheten vägrat anvisa skolans styrelse tillräckliga medel för avlönande av fullt kvalificerade lärare. På grund härav synes det överstyrelsen, som om de senast beslutade grunderna för understödets beräkning och villkoren för deras utgående för kommande år icke borde göras beroende av ett tillfälligt anvisat extra anslag utan i stället direkt borde anslutas till det ordinarie förslagsanslaget. I samband därmed skulle då det extra anslaget upphöra och det ordinarie anslaget höjas med motsvarande belopp.

Då verksamheten vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning under första hälften av år 1923 till tidslängden omfattar omkring $\frac{4}{7}$ av verksamheten för hela år 1923, men vid början av

- [217.] höstterminen 1923 verksamhetens av förefallande omständigheter påkallade utveckling föranleder vissa utvidgningar i form av dels nyinrättade kurser, dels andra årsklass av sådana två-åriga kurser, som nyinrättats höstterminen 1922, beräknar överstyrelsen, att understödsbehovet för första hälften av år 1923 skall bliva omkring hälften av understödsbehovet för hela året. För första hälften av år 1923 skulle sålunda erfordras ett belopp å 350,000 kronor + 44,000 kronor = 394,000 kronor eller i runt tal 400,000 kronor.

Departementschefen.

Den kommunala yrkesundervisningen i de nya former, som skapades genom 1918 års skolreform, är ännu stadd i den första begynnelsen av sin utveckling. Det är därför ytterst vanskligt, att nu beräkna vad som till ifrågavarande skolor i anslagsväg kan bliva erforderligt för år 1923. Någon ändring i själva grunderna för statsunderstöds utgående är emellertid icke ifrågasatt. Det torde vid sådant förhållande vara tillrådligt att i fortsättningen tills vidare räkna med samma anslagsbehov för helår som för år 1922. De beslutade arvodesökningarna torde böra bibehållas dels med hänsyn till de svårigheter, med vilka omförmälda skolor alltfört hava att kämpa, när det gäller anskaffande av till och med något så när dugliga lärarkrafter, dels ock på grund därav, att det nu icke kan förutses, huruvida under år 1923 någon mera avsevärd nedgång i det allmänna prisläget kan komma att inträffa, jämfört med förhållandena under år 1922.

Vad beträffar överstyrelsens förslag, att arvodeshöjningen skulle givas karaktären av en ordinarie sådan därigenom att förstärkningsanslaget å 88,000 kronor sammansloges med det ordinarie förslagsanslaget, kan jag icke finna, att några omständigheter förekommit, som kunna sägas berättiga en sådan förändring, sedan riksdagen ännu så sent som år 1921, givetvis efter moget övervägande, tagit ställning till denna fråga. Jag anser fördenskull, att överstyrelsens framställning i berörda del icke bör vinna beaktande.

Överstyrelsens skäl för att med avseende å förra halvåret 1923 beräkna anslagsbehovet till hälften av årsbehovet finner jag välgrundade. För nämnda halvår skulle således erfordras 350,000 kronor såsom ordinarie anslag samt 44,000 kronor på extra stat till beredande av arvodesökning åt lärarpersonalen.

Jag hemställer om förslag till riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med 350,000 kronor,

dels ock till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning under förra halvåret 1923 i enlighet med de i riksdagsskrivelsen nr 8 A/1921, punkten 209, angivna grunder och villkor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 44,000 kronor.

9. Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning. I riksstaten för år 1922 har 1921 års riksdag dels uppfört det ordinarie förslagsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med oförändrat belopp, 375,000 kronor, dels till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning under år 1922, i överensstämmelse med de av mig under punkten 217 omförmälda, av samma riksdag beslutade grunderna för avlöning av lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, på extra stat beviljat ett förslagsanslag av 25,000 kronor.

[218.]

Understöd åt
enskilda an-
stalter för
yrkesunder-
visning.

I samband därmed medgav riksdagen, att understöd till enskilda anstalter för yrkesundervisning finge, räknat från och med år 1921, utgå efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall med belopp, som av Kungl. Maj:t bestämdes, ävensom till lägre teknisk yrkesskola enligt nu gällande grunder, varjämte riksdagen bestämde, att såsom villkor för åtnjutande av statsunderstöd från ifrågavarande anslag skulle gälla, förutom vad Kungl. Maj:t vid understödets beviljande kunde i sådant avseende finna nödigt föreskriva, att skolan skulle stå under inseende av skolöverstyrelsen.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning angående anslag för ifrågavarande ändamål för förra halvåret 1923. Överstyrelsen uppskattar anslagsbehovet för hela år 1923 till ett högre belopp än för år 1922, nämligen till 488,475 kronor, därvid överstyrelsen emellertid utgått ifrån att anslaget till arvodesökning skulle av enahanda skäl, som, enligt vad jag under punkten

[218.] 217 nämnt, av överstyrelsen anförts till stöd för en sammanslagning av de båda anslagen till kommunala anstalter för yrkesundervisning, överförs på ordinarie stat och sammanförs med det ordinarie förslagsanslaget.

Överstyrelsen motiverar sin anslagsberäkning sålunda:

För år 1920 utdelade Kungl. Maj:t till enskilda anstalter för yrkesundervisning understöd med tillhopa 423,475 kronor. För år 1921 kan visserligen icke för närvarande exakt angivas, till vilket sammanlagt belopp understöd komma att beviljas, men någon anledning att antaga ett mindre understödsbehov under år 1921 än under år 1920 för de enskilda anstalter för yrkesundervisning, som redan för år 1920 tilldelats understöd av ifrågavarande anslag, föreligger icke. Vidare skola understöden till de husmodersskolor, som till och med år 1920 åtnjöt understöd från särskilt anslag, från och med år 1921 erhålla sina understöd från här ifrågavarande anslag. Uppskattas understödsbehovet för sistnämnda skolor till omkring 40,000 kronor skulle sålunda anslaget redan för år 1921 behöva väsentligt överskridas, i det att omkring 463,475 kronor skulle behöva utdelas.

För år 1922 torde understödsbehovet komma att visa sig ungefär lika stort som för år 1921, bortsett från den understödsökning, som möjliggöres genom det för år 1922 beviljade extra förslagsanslaget å 25,000 kronor till beredande av arvodesförhöjning åt lärarna. Medräknas jämväl sistnämnda belopp skulle hela understödsbehovet för år 1922 sålunda kunna beräknas till sammanlagt omkring 488,475 kronor.

För år 1923 torde beträffande de enskilda anstalterna för yrkesundervisning lika litet som beträffande de kommunala anstalterna för yrkesundervisning kunna förutsägas någon på grund av utvidgningar föranledd ökning i understödsbehovet, vadan överstyrelsen anser sig böra utgå från samma understödsbehov för år 1923 som för år 1922.

Då undervisningstidens längd och de särskilda kursernas förläggning till olika tider av året vid de enskilda anstalterna för yrkesundervisning är mycket växlande, anser överstyrelsen någon anledning icke föreligga att uppdelat det för hela året beräknade förslagsanslaget annorlunda än i lika delar på årets två hälfter. Följaktligen beräknar överstyrelsen, att för första hälften av år 1923 skulle erfordras ett förslagsanslag, motsvarande hälften av årsbehovet eller i runt tal 250,000 kronor.

Departement-
schefen.

Till att börja med vill jag fastslå, att jag lika litet här som i fråga om de kommunala anstalterna för yrkesundervisning kan lämna min medverkan till förslaget om överförande av anslaget till arvodesökning från extra till ordinarie stat. Skälen äro desamma, som jag i motsvarande hänseende anfört under punkten 217.

Vad beträffar själva anslagsbeloppen anser jag för min del att, då, på sätt skolöverstyrelsen vidgått, man icke har några säkra hållpunkter för en uppskattning av vad som under år 1923 kan bli i förevarande avscenden erforderligt men det kan anses sannolikt, att anslagsbehovet för sistnämnda år kommer att ungefärligen överensstämma med det för år 1922, det är klokast att för hela år 1923 beräkna de senast beviljade anslagen, vilka ju dock hava karaktär av förslagsanslag, till oförändrade belopp. För förra halvåret 1923 skulle under sådana förhållanden, förutsatt att behovet är jämt fördelat på årets båda hälfter, krävas ett ordinarie anslagsbelopp av 187,500 kronor samt till arvodesökning på extra stat ett belopp av 12,500 kronor, sammanlagt således 50,000 kronor mindre än av överstyrelsen föreslagits.

Jag hemställer alltså om förslag till riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med ett belopp av 187,500 kronor,

dels ock till beredande av arvodesförhöjning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning för förra halvåret 1923, i överensstämmelse med de i riksdagsskrivelsen nr 8 A/1921 punkten 209, angivna grunder för avlöning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag av 12,500 kronor.

10. Understöd till elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning. Såsom understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning har riksdagen för vartdera av åren 1921 och 1922 anvisat på extra stat ett förslagsanslag av 50,000 kronor, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av 1919 års lagtima riksdag godtagna grunder beträffande understöd till elever vid s. k. husmodersskolor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande för förra halvåret 1923 av ett anslag för

[219.]

Understöd till elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning.

ändamålet, att utgå enligt samma grunder, som gälla för år 1921. Anslagsbehovet har beräknats till hälften av det för innevarande år anvisade beloppet.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1919 års lagtima riksdag godtagna grunder beträffande understöd till elever vid s. k. husmodersskolor utgå som understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning.

Särskilda anstalter för yrkesundervisning.

[220.]

Tekniska
skolan i
Stockholm.
Tidigare be-
viljade an-
slag.

11. **Tekniska skolan i Stockholm.** I riksstaten är för närvarande under rubriken: Tekniska skolan i Stockholm uppfört ett ordinarie bestämt anslag å 97,075 kronor. Utöver skolans ordinarie anslag har riksdagen från och med år 1900 på extra stat beviljat medel för uppehållande av nämnda skolas verksamhet. För vart och ett av åren 1917—1922 har detta sistnämnda anslag uppgått till 17,325 kronor under villkor att Stockholms stad utöver förut anslagna medel å 7,500 kronor, för berörda ändamål bidroge med samma belopp som statsanslaget. Vidare hava till beredande av provisorisk lönereglering vid skolan enligt vissa grunder anvisats dels för vart och ett av åren 1912—1922 ett anslag av 4,600 kronor med beräknande att bidrag till löneregleringen skulle lämnas av Sjöstedtska fonden med 480 kronor samt under villkor att Stockholms stad för ändamålet tillskote 4,600 kronor. Slutligen har för vart och ett av åren 1920—1922 anvisats till beredande av ytterligare löneförbättring åt lärarna vid skolan 9,957 kronor att av skolans styrelse fördelas på de olika lärarna med hänsyn till tjänstgöringens art och omfattning samt till beredande av löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan 795 kronor, allt under villkor att Stockholms stad för ändamålet bidrager med samma belopp som statsanslagen.

Härutöver har riksdagen genom olika beslut på tilläggsstat för åren 1918—1921 beviljat särskilda anslag till täckande av brister i de för skolan anslagna medel till uppvärmning m. m. och till förstärkande av de läroanstalten härför till buds stående medel, vilka tilläggsanslag sammanlagt uppgått till 112,466 kronor. I detta sammanhang må emellertid nämnas, att 1921 års riksdag, med hänsyn till de alltmer fallande konjunkturerna, icke ansett sig böra bevilja av Kungl. Maj:t äskat belopp, 25,000 kronor, till förstärkande av de läroanstalten för samma ändamål till buds stående medel för år 1921. [220.]

I 1921 års statsverksproposition (bilagan åttonde huvudtiteln, punkten 208) bebådades framläggandet av förslag till en omfattande omorganisation av skolan. Förslaget avsåg, att de med tekniska skolan i Stockholm förenade maskin- och byggnadsyrkesskolorna skulle från och med den 1 juli 1922 avskiljas från denna och ombildas till en teknisk maskinfackskola och en teknisk byggnadsfackskola, i samband varmed tekniska skolans i Stockholm afton- och söndagsskola samt tekniska skola för kvinnliga lärjungar skulle inskränkas till att omfatta huvudsakligen förberedande kurser för lärjungar, som önskade inträde i den till tekniska skolan hörande högre konstindustriella skolan. På grund av det motstånd, som från Stockholms stads sida mötte mot upplåtande av erforderliga undervisningslokaler på de härför från statsverkets sida uppställda villkoren, blev emellertid berörda förslag icke förelagt riksdagen (prop. nr ²²⁵/1921).

Ifrågasatt
omorganisa-
tion år 1921.

Nu har skolans styrelse i särskilda skrivelser den 2 juni 1921 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utverka till skolan dels för år 1923, såsom förut, det ordinarie anslaget, 97,075 kronor, samt ovan nämnda extra anslag å 17,325 kronor och 4,600 kronor, dels för vartdera av åren 1922 och 1923 ett anslag till täckande av merkostnader för uppvärmning, belysning och diverse utgifter å 29,000 kronor, därav för värme 14,000 kronor, för belysning 5,000 kronor och för diverse utgifter 10,000 kronor, dels ock för år 1922 till förstärkande av anslaget för avlöning åt underlärarna vid skolan ett anslag å 10,000 kronor, i syfte att genom en ökning av underlära- antalet motverka olägenheterna därav att, enligt vad från skolöver-

Anslagskrav
till 1922 års
riksdag.
Skolans sty-
relse.

- [220.] styrelsens sida påpekats, undervisningen meddelades i alltför stora klasser. Vidare har styrelsen i skrivelse till överstyrelsen samma dag hemställt, att överstyrelsen måtte utverka någon löneförbättring åt skolans överlärare, så att dessa kunde komma i åtnjutande av de löneförmåner, som avsetts bliva tillämpade efter den ifrågasatta omorganisationen, ävensom åt skolans maskinister.

Skolöverstyrelsen.

Skolöverstyrelsen, som med skrivelse den 31 augusti 1921 till Kungl. Maj:t överlämnat förberörda, av styrelsen för tekniska skolan i Stockholm gjorda framställningar, påpekar, att undervisningen vid vissa avdelningar av skolan närmast är att hänföra till de uppgifter, som tillkomma de kommunala läroanstalterna: fortsättningskola, högre folkskola samt lärlings- och yrkesskolor, och att dessa skoltyper även finnas i Stockholms stad, som härför uppbär betydande statsbidrag enligt allmänt gällande, av riksdagen bestämda grunder. Med hänsyn härtill och angelägenheten av att under nu inträdda ekonomiska svårigheter statens utgifter, där så kan ske, minskas, anser överstyrelsen, att tekniska skolans i Stockholm verksamhet bör inskränkas till sådan omfattning, att behov av förstärkningsanslag åt skolan i dess nuvarande skick för framtiden undvikes.

Överstyrelsen hemställer därför, att till uppehållande av tekniska skolans i Stockholm verksamhet för närvarande icke beräknas andra statsanslag än de under de senare åren normala, nämligen för helt år 97,075 kronor å ordinarie stat och 17,325 kronor + 4,600 kronor + 9,957 kronor + 795 kronor = 32,677 kronor å extra stat, vilka senare anslag beviljats under villkor att Stockholms stad utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, bidrager med motsvarande belopp.

Beträffande de ifrågasatta anslagen för åren 1922 och 1923 till täckande av motsedda brister i skolans medel för uppvärmning belysning och diverse utgifter anför överstyrelsen:

Överstyrelsen får erinra, att 1921 års riksdag med hänsyn till de allt mer fallande konjunkturerna icke ansett sig böra bevilja av Kungl. Maj:t äskat anslag å 25,000 kronor för samma ändamål under år 1921. Riksdagen torde sålunda hava ansett, att det ifrågasatta anslagsbehovet borde närmare utredas och styrkas, innan medel härför beviljades. Då det givetvis för närvarande är än mera oklart, i vad mån behovet av ytterligare anslag för åren 1922 och 1923 kommer att förefinnas, och skolans verksamhet enligt överstyrelsens mening

hädanefter torde böra inskränkas, anser överstyrelsen, att ifrågavarande framställning icke bör föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

[220.]

Beträffande styrelsens framställning angående lärarnas avlöning anföres:

Överstyrelsen hänvisar till den av överstyrelsen år 1919 härutinnan företagna utredning, vilken återfinnes i bilagan, åttonde huvudtiteln, till 1920 års statsverksproposition, sid. 712—713. Såsom av denna utredning framgår, ansåg överstyrelsen skäligt, att kostnaden för samtliga lärarnas avlöning vid skolan beräknades såsom vid statsunderstödd yrkesskola, efter i medeltal 4 kronor och 50 öre för undervisningstimme, enligt vilken beräkningsgrund överstyrelsen fann, att utöver förut tillgängliga medel ytterligare 19,914 kronor skulle för ändamålet erfordras. Överstyrelsen föreslog, att den sålunda beräknade merkostnaden skulle fördelas lika mellan staten och Stockholms stad. Genom riksdagens och stadens samstämmiga beslut har det av överstyrelsen beräknade beloppet blivit beviljat enligt överstyrelsens förslag, vadan de medel, som därefter stått till förfogande för lärarnas avlöning, motsvarat i medeltal 4 kronor 50 öre för undervisningstimme, eller lika mycket som enligt riksdagens beslut skall beräknas för lärare vid kommunal yrkesskola. Därtill kommer så, att tekniska skolans lärare efter tiden för överstyrelsens nyssnämnda förslag genom riksdagens och stadens särskilda beslut beretts dyrtidstillägg å till dem utgående arvoden enligt samma grunder, som gälla för befattningshavare i jämförlig ställning, vilken förmån däremot icke kommit de kommunala yrkesskolornas lärare till del.

Överstyrelsen erinrar vidare, att sedan Kungl. Maj:t i enlighet med överstyrelsens förslag i proposition till 1921 års riksdag hemställt om en höjning av minimiarvodena för lärare vid yrkesskolor till i medeltal 5 kronor 50 öre för undervisningstimme, riksdagen endast medgivit så stort statsunderstöd, som svarade mot i medeltal 5 kronor för undervisningstimme.

Under sådant förhållande och då överstyrelsen på grund av vid upprepade inspektioner gjorda iakttagelser fortfarande anser, att lärarlönerna vid tekniska skolan i Stockholm i det hela icke böra beräknas med i medeltal högre belopp än som tillerkännes motsvarande lärare i statsunderstödd yrkesskola, finner överstyrelsen, att de medel, som enligt föregående beräkning stå till förfogande för lärarnas vid tekniska skolan i Stockholm avlöning jämte dyrtidstillägg, måste anses vara fullt tillräckliga.

I fråga om det begärda anslaget till förstärkning av för skolan disponibla medel till avlöning åt underlärare, yttrar överstyrelsen:

Den ökning i anslaget till lärares avlöning, som skulle påkallas därav, att enligt styrelsens mening antalet underlärare borde ökas, kommer tydligtvis icke att bli behöflig, därest överstyrelsens tanke på inskränkningar i skolans verksamhet bliver förverkligad. Snarare torde antalet underlärare därefter kunna minskas. Inskränkningen bör för övrigt även gälla de med tekniska skolan förenade maskinyrkes- och byggnadsyrkesskolorna i så måtto, att intagningen av nya elever begränsas, så att klasserna ej bli större än som med hänsyn till möjligheten av en tillfredsställande undervisning kan anses lämpligt.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

{220.]

Beträffande det av styrelsen framförda önskemålet att skolans överlärare skulle komma i åtnjutande av de löneförmåner, som avsetts bliva tillämpade efter den ifrågasatta omorganisationens genomförande, heter det i överstyrelsens utlåtande:

Överstyrelsen får påpeka, att, oavsett andra omständigheter, önskemålets uppfyllande stöter på särskilda svårigheter, därigenom att tekniska skolans läsår omfattar endast 23 arbetsveckor. Efter omorganisationen skulle läsåret i de tekniska fackskolor, som skulle ersätta maskin- och byggnadsyrkesskolorna, komma att omfatta 40 arbetsveckor liksom i övriga tekniska fackskolor i riket. Det torde ligga i öppen dag att löneförmånerna ej kunna bliva desamma för 23 arbetsveckor som för 40. För övrigt torde kunna ifrågasättas, huruvida samtliga överlärarna i tekniska skolans maskinyrkesskola och byggnadsyrkesskola besitta den kompetens, som erfordras för utnämning till lektor i teknisk fackskola. I varje fall är det påtagligt, att undervisningen i tekniska skolans maskinyrkesskola och byggnadsyrkesskola till stor del ligger på en lägre nivå än i teknisk fackskola. Detta är naturligt, enär inträdesfordringarna i de förra äro väsentligt lägre än i de senare liksom ock antalet undervisningstimmar. Med hänsyn till allt detta finner överstyrelsen sig icke kunna understödja det av styrelsen framförda förslaget i berörda avseende.

Beträffande avlöningen åt skolans maskinister är i ärendet upplýst, att för år 1921 övermaskinisten åtnjuter 1,680 kronor och andre maskinisten 1,128 kronor jämte fri bostad — övermaskinisten 2 rum och kök, andre maskinisten 1 rum och kök — i båda fallen med bränsle och lyse. Därtill kommer dyrtidstillägg enligt de för övriga befattningshavare vid skolan gällande grunder.

Överstyrelsen anser, att dessa löneförmåner äro tillräckliga, särskilt då hänsyn toges till att skolans arbetsår är ovanligt kort och att maskinisterna under sin lediga tid torde hava goda tillfällen till biförtjänst. En löneförbättring till maskinisterna synes överstyrelsen nu så mycket mindre motiverad som avlöningarna i allmänhet äro stadda i minskning.

Med hänsyn till budgetårets omläggning, till följd varav ifrågakommande anslag skola beräknas endast för förra halvåret 1923, föreslår överstyrelsen, att i detta fall, då ungefär två tredjedelar av den årliga lärotiden komma på första halvåret, i allmänhet två tredjedelar av belopp, som eljest beräknats för helt år, upptagas för nämnda halvår, dock med någon avrundning uppåt.

Departement-
schefen.

Den ståndpunkt, skolöverstyrelsen funnit sig böra intaga till frågan om statsanslag åt tekniska skolan i Stockholm under den tid, denna läroanstalt ännu kan komma att bibehålla sin nuvarande organisation, har min fulla anslutning. Läroanstalten företer för när-

varande en sammanblandning av olika skoluttyper, vilken gör att man, efter 1918 års reform av de praktiska ungdomsskolorna och med hänsyn därtill att de då godtagna principerna blivit av stor betydelse för utvecklingen av undervisningsväsendet jämväl inom huvudstaden, måste finna en genomgripande omläggning av läroanstalten önskvärd, ju förr dess hellre. I fråga om skolans omorganisation hava, såsom förut omtalats, positiva förslag framkommit. I vilken riktning en blivande avveckling av de nuvarande förhållandena kan komma att gå, därom är det ännu för tidigt att uttala sig. Så länge icke i detta ämne samförstånd mellan staten och Stockholms stad kan uppnås, är i varje fall tiden ej inne att gripa sig an med frågan om skolans omgestaltning. Visst är emellertid, att det icke kan vara lämpligt, att dessförinnan vidtaga några anordningar, varigenom statens utgifter för skolan skulle ökas utöver de normala. Jag har därför ingen tanke på att nu ifrågasätta ett bifall till skolstyrelsens framställning om högre löneförmåner åt befattningshavare vid läroanstalten, de må vara överlärare eller maskinister, och om en ökning av dess lärarkår.

Överstyrelsens uppfattning, att skolstyrelsens begäran om medel för åren 1922 och 1923 till täckande av beräknade merkostnader för uppvärmning, belysning och diverse utgifter icke nu bör vinna avseende, delar jag likaledes fullständigt. Blir skolstyrelsen framdeles i stånd att härom framlägga faktiska uppgifter, som angiva brister i anslagen till dessa ändamål, är det givetvis statsmakternas sak att då taga under omprövning vad från statens sida härutinnan bör åtgöras.

Jag anser alltså, liksom överstyrelsen, att av 1922 års riksdag för tekniska skolans räkning böra äskas anslag, beräknade uteslutande med utgångspunkt från vad som för år 1922 beviljats till täckande av skolans normala behov av statsunderstöd, nämligen dels det ordinarie anslaget till skolans upprätthållande, 97,075 kronor, dels det extra anslaget till samma ändamål, 17,325 kronor, dels anslaget på extra stat till provisorisk lönereglering vid skolan, 4,600 kronor, dels det extra anslaget till ytterligare löneförbättring åt lärare vid skolan, 9,957 kronor, dels ock slutligen anslaget på extra stat till löneförbättring åt vaktmästare vid skolan, 795 kronor. Jag har intet att invända mot överstyrelsens förslag, att, med hänsyn till läroårets förläggning, $\frac{2}{3}$ av nämnda belopp, med någon avrund-

[220.] ning uppåt, upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923. Dock torde anslaget till löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan böra bestämmas till ett belopp, motsvarande omkring hälften av det för helt år utgående anslaget. I enlighet härmed beräknar jag för nämnda halvår det ordinarie anslaget till 65,000 kronor, extra anslaget till upprätthållande av skolans verksamhet till 12,000 kronor, anslaget till provisorisk lönereglering till 3,100 kronor, anslaget till ytterligare löneförbättring åt lärarna vid skolan till 6,700 kronor samt anslaget till löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan till 400 kronor.

Vid de särskilda anslagen å extra stat böra, liksom hittills skett, fästas villkor om motsvarande bidrag från stadens sida och i övrigt med avseende å dem meddelas enahanda föreskrifter som för år 1922.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag om förslag till riksdagen att

1. i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* anslaget till tekniska skolan i Stockholm, nu 97,075 kronor, med 65,000 kronor;

2. till samma skola för följande ändamål på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom särskilda förslagsanslag, högst, anvisa härefter angivna belopp, nämligen:

dels till uppehållande av skolans verksamhet 12,000 kronor under villkor att Stockholms stad för samma tid utöver förut anslagna medel, 7,500 kronor för år, för berörda ändamål bidrager med samma belopp som statsanslaget;

dels till beredande av provisorisk lönereglering med 20 procent å i stat uppförda avlöningsförmåner åt befattningshavare vid skolan med undantag för skolans föreståndare i hans egenskap av sådan samt såsom föreståndare för högre konstindustriella skolan och överlärare inom denna avdelning, 3,100 kronor, med beräkning att till denna lönereglering bidrag lämnas av Sjöstedtska fonden med ett belopp av 480 kronor för år räknat samt under villkor att Stockholms stad för

ändamålet särskilt tillskjuter samma belopp som statsanslaget;

dels till beredande av ytterligare löneförbättring åt lärarna vid skolan 6,700 kronor att av skolans styrelse fördelas på de olika lärarna med hänsyn till tjänstgöringens art och omfattning, under villkor att Stockholms stad för ändamålet bidrager med samma belopp som statsanslaget;

dels ock till beredande av löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan 400 kronor under villkor att samma belopp för ändamålet tillskjutes av Stockholms stad.

12. Bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor. I skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen framlagt förslag till omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor. Överstyrelsens anslagsberäkning utmynnar i en hemställan om anvisande *dels* å extra stat för förra halvåret 1923 av ett förslagsanslag, högst 12,800 kronor såsom bidrag till uppehållande av undervisningen vid skolorna, samt på tilläggsstat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 1,820 kronor, *dels ock* på extra stat för förra halvåret 1923 ett reservationsanslag av 42,280 kronor för anskaffning av laboratorieutrustning och annan undervisningsmaterie till bergsskolan i Falun. Härjämte skulle för beredande, på sätt jämväl föregående år ägt rum, av löneförbättring åt skolornas lärare erfordras ett anslag på tilläggsstat för år 1922 av 8,520 kronor. I sitt i ämnet avgivna förslag hava fullmäktige i järnkontoret ifrågasatt avsevärt högre statsanslag för omorganisationens genomförande. Jag har för avsikt att hemställa om förslag till riksdagen rörande omorganisation av ifrågavarande skolor. Då emellertid ärendet kräver ytterligare utredning, hemställer jag, som i annat sammanhang återkommer till frågan om de på tilläggsstat begärda anslagen, nu endast, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, i avvidan på proposition angående omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor, beräkna på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923

[221.]

Bergsskolorna i Filipstad och Falun jämte med dem förenade yrkesskolor.

dels såsom bidrag till uppehållande av undervisningen vid skolorna ett förslagsanslag högst, 16,000 kronor;

dels ock för anskaffning av laboratorieutrustning och annan undervisningsmateriell ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

[222.]
Vävskolan i
Borås.

13. **Vävskolan i Borås.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag har 1921 års riksdag, i likhet med vad föregående år ägt rum, på extra stat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, anvisat

dels såsom bidrag till upprätthållande av vävskolan i Borås ett belopp av 6,200 kronor, under villkor att från Älvsborgs läns landsting eller eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag;

dels såsom bidrag till avlönande av en andre lärare vid samma skola ett belopp av 1,750 kronor, under villkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet;

dels ock såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs ett belopp av 1,250 kronor och såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall ett belopp av 400 kronor, under villkor att dessa löneförbättringar motsvarande belopp varda för ändamålet från omförmälda läns landsting eller eljest tillskjutna samt, beträffande löneförbättringen för Krebs, därjämte att hans avlöningsförmåner för år 1922 ej sättas till lägre belopp än 5,750 kronor,

eller sålunda tillhopa 9,600 kronor.

Efter hemställan av styrelsen för vävskolan har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 gjort framställning om beviljande för angivna ändamål för förra halvåret 1923 av anslag enligt samma grunder och till belopp, motsvarande hälften av de för år 1922 anvisade anslagen.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst, anvisa:

dels såsom bidrag till upprätthållande av vävskolan i Borås ett belopp av 3,100 kronor, under villkor att från Älvsborgs läns landsting eller

eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften av berörda statsanslag,

dels såsom bidrag till avlönande av en andre lärare vid samma skola ett belopp av 875 kronor, under villkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda landsting eller eljest tillskjutet,

dels ock såsom bidrag till personlig löneförbättring för föreståndaren och förste läraren vid skolan Arthur Krebs ett belopp av 625 kronor och såsom bidrag till sådan löneförbättring för biträdande lärarinnan därstädes Hilma Stenwall ett belopp av 200 kronor, under villkor att dessa löneförbättringar motsvarande belopp varda för ändamålet från omförmälda läns landsting eller eljest tillskjutna samt, beträffande löneförbättringen för Krebs, därjämte att hans avlöningsförmåner för år 1923 ej sättas till lägre belopp än 5,750 kronor för år räknat,

eller sålunda tillhopa 4,800 kronor.

14. Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås. På tilläggsstat för år 1921 anvisade nämnda års riksdag, på sätt framgår av dess skrivelse nr 379, ett förslagsanslag av 100,000 kronor till dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolorna i Stockholm och Eskilstuna, vävskolan i Borås samt bergsskolorna i Filipstad och Falun att utgå på vissa villkor och enligt närmare angivna grunder. Härjämte förklarade riksdagen, att under år 1922 tills vidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sistsagda år de på staten ankommande kostnaderna för dyrtidstillägg åt de vid ifrågavarande skolor anställda befattningshavare skulle gäldas, härför erforderliga belopp skulle utgå av det utav riksdagen till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1922 års riksstat anvisade förslagsanslag, högst, å 132,000,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om beredande på tilläggsstat för år 1922 av anslag för enahanda ändamål.

[223.]

Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås.

Tekniska skolan i Eskilstuna är från och med år 1922 i enlighet med beslut av 1921 års riksdag ombildad till teknisk fackskola, varför skolans lärarpersonal torde komma i åtnjutande av dyrtidstillägg i enlighet med de grunder, som kunna bli va gällande för befattningshavare i statens tjänst. Anslag till dyrtidstillägg åt nämnda lärarpersonal skulle alltså icke i detta sammanhang behöva beräknas. Vad beträffar befattningshavarna vid övriga här ifrågavarande skolor är anslag till dyrtidstillägg jämväl i fortsättningen behövt.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över finansärenden i fråga om behovet av anslag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 för täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. har jag vid flera tillfällen under detta mitt anförande hemställt om upptagande i övergångsbudgeten av anslag för beredande av dyrtidstillägg för förra halvåret 1923 åt olika grupper av befattningshavare. Även de befattningshavare, om vilka nu är fråga, torde därför under nämnda tid böra erhålla dyrtidstillägg från ett särskilt för ändamålet upptaget anslag på riksstaten för samma tid. Anslagsbehovet kan enligt verkställda beräkningar uppskattas för förra halvåret 1923 till 30,000 kronor. På tilläggsstat för år 1922 erfordras ett belopp av 70,000 kronor. Till sist nämnda fråga återkommer jag i annat sammanhang.

Frågan om dyrtidstillägg åt statens tjänstemän är emellertid ännu icke så beredd, att den kan underställas Kungl. Maj:ts prövning. Jag hemställer därför nu allenast om förslag till riksdagen

att, i avbidan på proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås, på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna ett förslagsanslag av 30,000 kronor.

Anstalter för utbildning av lärare för yrkesundervisning.

[224.]
Yrkespeda-
gogiska cen-
tralanstalten.

15. **Yrkespedagogiska centralanstalten.** Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning beslöt 1921 års riksdag, i anslutning till ett motsvarande beslut av 1920 års riksdag, att till en yrkespedagogisk centralanstalt med de uppgifter och den anord-

ning, som av Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med de [224.]
av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesia-
stikärenden den 7 januari 1920 angivna riktlinjer närmare bestämdes,
anvisa på extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 80,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 7 juli 1921

dels ställt till skolöverstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål om-
förmälda anslag å 80,000 kronor att användas sålunda:

till lön, tjänstgöringspenningar, arvode och hyres- bidrag åt en föreståndare, förutom dyrtids- tillägg	kronor 11,400: —
skolande av sistnämnda belopp 5,000 kronor anses utgöra lön, 2,500 kronor tjänstgörings- penningar, 1,500 kronor arvode och 2,400 kro- nor hyresbidrag;	
» lokalhyra, värme, belysning, städning	» 3,000: —
» skrivbiträde, expenser, trycksaker, annonser . . .	» 5,500: —
» sex lärarkurser å 4,000 kronor	24,000: —
» understöd åt deltagare	21,000: —
» reseersättning åt deltagare	3,500: —
» åstadkommande av undervisningsmedel och inköp av samlingar . .	11,600: —
	Summa kronor 80,000: —

med rätt för skolöverstyrelsen att beträffande de utgiftstitlar i berörda kostnads-
beräkning, vilka icke innefatta avlöning till föreståndare, å en post göra minsk-
ning och å en annan ökning, endast slutsumman, 80,000 kronor, icke överskredes;

dels medgivit, att reseersättningen till deltagare i de vid centralanstalten
under år 1922 anordnade utbildningskurser finge utgå för resa från deltagarens
hemort till Stockholm och åter med belopp, motsvarande biljettkostnader för resa
i tredje klassens vagn å järnväg eller på andra plats å ångbåt, inbegripet till-
läggsavgift för resa med snälltåg, i den mån sådan erlagts;

dels ock ålagt skolöverstyrelsen att till ecklesiastikdepartementet ingiva be-
rättelse över anstaltens verksamhet under åren 1921 och 1922.

För anstaltens föreståndare är instruktion fastställd av skolöverstyrelsen den
5 februari 1921; och finnes nämnda instruktion i avskrift bifogad handlingarna
i detta ärende.

I sin meranämnda skrivelse den 31 augusti 1921 gör skolöver-
styrelsen framställning om beredande av anslag till anstaltens fort-
satta verksamhet för förra halvåret 1923.

Överstyrelsen redogör därvid i korthet för arbetet vid anstalten
under den hittills förflutna tiden av dess tillvaro.

Genom den yrkespedagogiska centralanstalten hava under år 1920 anordnats
kurser för utbildning av lärare vid lärlings- och yrkesskolor för handel, möbel-
snickeri och mekanisk industri, klädsömnad och barnavård samt under den gångna

[224.] delen av år 1921 kurser för utbildning av lärare vid lärlings- och yrkesskolor för hantverk och industri, för möbelsnickare, för handel och för husligt arbete. I anstaltens verksamhet har även ingått utarbetande av planer för kommande utbildningskurser samt annat därmed förbundet arbete.

Rörande de av överstyrelsen under år 1920 vidtagna förberedande arbetena i avseende å organiserandet av den yrkespedagogiska centralanstalten har överstyrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande offentliggjort en tryckt redogörelse innehållande referat av inledningsföredrag och diskussionsinlägg vid de för ifrågasvarande ändamål under nämnda år av överstyrelsen hållna konferenser och kurser.

Skolöverstyrelsen anser, såvitt av den hittillsvarande erfarenheten kan bedömas, anordnandet av en yrkespedagogisk centralanstalt hava varit ett steg i rätt riktning vid försöken att lösa den för yrkesundervisningens framtid så betydelsefulla frågan om lärarutbildningen för ifrågasvarande läroanstalter. Anslaget till yrkespedagogiska centralanstalten anser överstyrelsen vara synnerligen knappt tilltaget, men finner sig på grund av det rådande statsfinansiella läget icke böra ifrågasätta annan höjning av detsamma, då det gäller riksstaten för första halvåret 1923, än den som föranledes av en ökning av den i föreståndarens avlöning ingående posten: hyresbidrag från nuvarande 2,400 kronor till 3,400 kronor. Till stöd för berörda höjning anføres:

Enligt Kungl. Maj:ts för 1920 års riksdag framlagda och av riksdagen godtagna anslagsberäkning skulle föreståndaren i avlöningshänseende likställas med rektor vid provårsläroverk. Avlöningsposten: hyresbidrag skall i överensstämmelse härmed motsvara den hyresersättning, som tillkommer rektor vid provårsläroverk i Stockholm. Sedan sistnämnda hyresersättning, vilken enligt gällande bestämmelser anvisas av Stockholms stad, genom Stockholms stadsfullmäktiges beslut blivit höjd till 3,400 kronor (jämför kungl. proposition n:r 253 till 1921 års riksdag) lär i enlighet med de av riksdagen godtagna grunderna för föreståndarens avlöning, densamma böra ökas med 1,000 kronor till 12,400 kronor för år räknat för att den i avlöningen ingående posten till hyresbidrag må kunna sättas till samma belopp som numera utgående hyresersättning till rektor vid provårsläroverk.

För beredande av förenämnda avlöningsförhöjning åt anstaltens föreståndare äskar överstyrelsen en höjning av anslaget till yrkespedagogiska centralanstalten med 1,000 kronor för helår räknat samt hemställer, att anstaltens anslag för förra halvåret 1923 måtte sättas till halva årsbeloppet eller således till 40,500 kronor.

Härjämte har skolöverstyrelsen i särskild skrivelse den 31 augusti 1921 hemställt, att för beredande av en motsvarande ökning av löneförmånerna för yrkespedagogiska centralanstaltens före-

ståndare för år 1922 ett anslag å 1,000 kronor måtte äskas på till- [224.]
läggsstat för sistnämnda år.

Svårigheterna för de yrkesutbildningsanstalter av olika slag, som genom 1918 års skolreform tillkommit, att förvärva lärare, vilka besitta icke allenast teknisk utan även pedagogisk insikt och färdighet, hava varit mycket stora och äro så fortfarande. Inrättandet år 1920 av den yrkespedagogiska centralanstalten innebar ett försök att avhjälpa dessa svårigheter eller i varje fall att i någon mån bereda större tillgång på dugliga lärarkrafter till ifrågavarande skolor. Föga mer än ett år har anstalten hittills varit i verksamhet. Några betydande spår av dess arbete lär man därför näppeligen ännu kunna påräkna. Då emellertid det behov, som föranledde anstaltens tillkomst, alltjämt kvarstår oförminskat, synes det vara tillräcklig anledning att fullfölja det så nyligen beslutade försöket. Vid sådant förhållande finner jag mig böra förorda ett fortsatt beviljande av medel för ändamålet.

Departementschefen.

Överstyrelsen har föreslagit en höjning av årsanslaget med 1,000 kronor, föranledd därav att föreståndarens avlöning enligt av riksdagen godkända grunder skall utgå såsom för rektor vid provårsläroverk. Sådan rektor i Stockholm har från och med år 1920 fått det i avlöningen inräknade hyresbidraget, 2,400 kronor, vilket belopp jämväl nämnde föreståndare för närvarande åtnjuter, höjt till 3,400 kronor. Enligt min uppfattning måste emellertid föreståndarens avlöningsförmåner, vilka enligt gällande bestämmelser sammanlagt uppgå till 11,400 kronor, dyrtidstillägg och tillfällig avlöningsförbättring obereknade, anses icke i någon mån understiga vad som kan betraktas såsom ett fullt skäligt vederlag för det honom åliggande arbetet. Jag kan följaktligen icke nu förorda någon höjning av hans avlöningsförmåner. Anslaget till yrkespedagogiska centralanstalten bör därför beräknas till oförändrat belopp, 80,000 kronor för år. I likhet med överstyrelsen anser jag hälften härav, eller 40,000 kronor, böra upptagas i riksstaten för förra halvåret 1923.

Vad angår dyrtidstillägg och tillfällig avlöningsförbättring åt anstaltens föreståndare, vilken enligt riksdagens beslut åtnjuter dessa extra löneförmåner efter samma grunder som rektor vid provårsläroverk, torde framställningar härom komma att föreläggas Kungl. Maj:t i annat sammanhang.

På grund av vad jag här anfört hemställer jag om förslag till riksdagen

att till en yrkespedagogisk centralanstalt med de uppgifter och den anordning, som av Kungl. Maj:t i huvudsaklig anslutning till de av vederbörande departementschef i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1920 angivna riktlinjer närmare bestämmas, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Resestipendier åt lärare vid tekniska läroverk, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt statsunderstödda handelsgymnasier.

16. Resestipendier åt lärare vid tekniska läroverk, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt statsunderstödda handelsgymnasier. Under en följd av år har riksdagen anvisat medel till resestipendier åt rektorer och lärare vid de tekniska läroverken och med dem jämförliga statsunderstödda läroanstalter ävensom åt föreståndare och facklärare vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Härjämte har riksdagen för år 1922 beviljat anslag till resestipendier åt rektorer och lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier.

Skolöverstyrelsen har nu gjort framställning om beredande av anslag för första halvåret 1923 till resestipendier åt lärarpersonalen vid ömförmälda läroanstalter.

I enlighet med vad jag beträffande liknade anslag för andra kategorier av befattningshavare förut anfört, torde anslag för ovan nämnda ändamål icke böra äskas av 1922 års riksdag.

K. Folkbildningsåtgärder i övrigt.

Folkbibliotek.

1. **Understöd åt folkbibliotek.** Det ordinarie förslagsanlaget till understöd åt folkbibliotek har för vart och ett av åren 1913—1919 varit i riksstaten uppfört med ett belopp av 170,000 kronor. För år 1920 höjdes anslaget med 65,000 kronor till 235,000 kronor, för år 1921 med 75,000 kronor till 310,000 kronor och för år 1922 med 48,000 kronor till 358,000 kronor.

[225.]

Understöd
åt folk-
bibliotek.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen hemställt om ytterligare höjning av ifrågavarande anslag till 400,000 kronor för år räknat samt om upptagande av anslag för ändamålet för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 med hälften av sistnämnda belopp eller 200,000 kronor.

Överstyrelsen har därvid grundat sin beräkning på de belopp, som för år 1921 av nämnda anslag utgått för i samband med biblioteksväsendet stående ändamål. Några exakta siffror kunna givetvis ännu ej på alla punkter lämnas, men överstyrelsen beräknar, att understöd till folk- och skolbibliotek komma att utgå med omkring 245,000 kronor, till riksförbund för biblioteksverksamhet genom studiecirklar med högst 94,000 kronor, till bibliotek vid sjukvårdsinrättningar med 852 kronor, till bokförmedlingsanstalter och förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek med 27,000 kronor, till kurser i biblioteksteknik med högst 12,000 kronor, till tillägg till grundkatalogen med 5,000 kronor, till handböcker i biblioteksskötsel med 7,000 kronor, till tidskrifterna Biblioteksbladet och Bokstugan med till vardera 3,000 kronor samt till kvinnliga biträden hos bibliotekskonsulenter med 5,450 kronor. Sammanlagda beloppet av de för år 1921 erforderliga medlen skulle enligt denna beräkning bli omkring 402,000 kronor. Härvid är dock att märka, att en väsentlig del av detta belopp, nämligen större delen av de till bibliotek och riksförbund utgående anslagen, faktiskt kommer att utbetalas först under loppet av år 1922.

Av de angivna posterna återkommer ej anslaget till handböcker i biblioteksskötsel under följande år, varför av denna grund 7,000 kronor avgå, under det

[225.] att å andra sidan år 1922 tillkommer en mindre ökning av anslaget till biträden hos bibliotekskonsulenter om 1,158 kronor samt ett engångsanslag om 1,500 kronor till västra Sveriges folkbildningsförbund.

För år 1923 föreslår överstyrelsen höjning av statsanslagen till tidskrifterna Biblioteksbladet och Bokstugan, för vilka ändamål beräknats erfordras ytterligare 2,000 kronor. Å andra sidan kunna för nämnda år inbesparas omkring 13,000 kronor från anslaget till förmedlingsanstalter, därest överstyrelsens förslag till ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirkel godkännes. Överstyrelsen anser därför, att man, även med hänsyn lagen till den normala årliga utvecklingen av folkbiblioteksverksamheten, kan beräkna den för år 1923 erforderliga ökningen av förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek till endast 42,000 kronor, varför nämnda förslagsanslag nu torde behöva höjas till 400,000 kronor för år räknat eller ungefär samma belopp som det, vartill utgifterna å anslaget för år 1921 i det föregående beräknats komma att uppgå. Härav skulle på förra halvåret 1923 komma 200,000 kronor.

Departementschefen.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag har riksdagen år efter år genom ökade anslag understött folkbiblioteksväsendet i dess alltjämt stegrade utveckling, vilken på ett glädjande sätt vittnar om det ökade bildningsintresset i våra bygder. Denna verksamhet fyller, sådan dess ledning och skötsel för närvarande bedrives, på ett utmärkt sätt sin uppgift och förtjänar därför enligt min mening allt det understöd, den kan erhålla. Jag tvekar därför icke att tillstyrka en ytterligare höjning av anslaget, varav behovet synes mig ådagalagt. Visserligen anser jag någon ökning, på sätt överstyrelsen hemställt, av anslagen till tidskrifterna Biblioteksbladet och Bokstugan icke nu böra ifrågakomma, men då jag i övrigt intet har att erinra mot överstyrelsens utredning rörande anslagsbehovet, finner jag mig kunna till äskande hos riksdagen förorda det belopp, som överstyrelsen, efter ett beräknat helårsanslag å 400,000 kronor, föreslagit för tiden den 1 januari—den 30 juni 1923 eller 200,000 kronor. Till frågan om ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirkel återkommer jag under nästföljande punkt.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek med ett belopp av 200,000 kronor.

2. Ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirklar m. m.**[226.]**

Ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirklar m. m.

På grundval av 1912 års riksdags beslut i ämnet, föreskrevs genom kungörelse den 23 september 1912 (n:r 229) att statsbidrag till folk-, skol- och studiecirkelbibliotek skulle utgå endast i form av bundna böcker, förmedlade genom statsunderstödd förmedlingsanstalt, samt att från det under riksstatens åttonde huvudtitel på ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek understöd finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på av Kungl. Maj:st fastställda villkor utgå till fyra förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek och till två bokförmedlingsanstalter med ett sammanlagt belopp av högst 15,000 kronor, därav högst 8,000 kronor till bokförmedlingsanstalter. Genom beslut av 1918 och 1919 års riksdagar har förstnämnda belopp höjts till respektive 21,000 kronor och 23,000 kronor, därav 14,000 kronor, respektive 16,000 kronor avsetts till bokförmedlingsanstalter. 1921 års riksdag beslöt att från och med år 1921 höja maximibeloppet för understöd till ifrågavarande förmedlingsanstalter till 27,000 kronor av vilket belopp avsågos åt bokförmedlingsanstalterna fortfarande högst 16,000 kronor. Beträffande villkoren för statsunderstöds utgående till folkbiblioteksväsendet gäller numera kungörelsen den 31 december 1920 (nr 948) med däri genom kungörelse den 18 november 1921 (nr 724) gjorda ändringar.

Alltsedan år 1913, det första året då statsunderstöd utgick i form av bundna böcker, förmedlade genom statsunderstödd bokförmedlingsanstalt, har sådan förmedling varit anförtrödd åt folkbildningsförbundet i Stockholm för folk- och skolbibliotek och från och med år 1921 även för bibliotek vid sjukvårdsinrättningar samt åt Sveriges storloge av I. O. G. T. för riksförbunden. Den rabatt, som anstalterna äro skyldiga att lämna rekvirenterna, har hela tiden varit bestämd till 20 % å gällande bokhandelspris. Fraktkostnaderna hava debiterats rekvirenten. För inbindningen voro ursprungligen följande pris bestämda: för s. k. biblioteksband 85 öre och för karto-nage 16 öre. Priserna hava emellertid sedermera vid olika tillfällen höjts och utgöra för närvarande 2 kronor 50 öre för det förra slaget av band och 65 öre för det senare.

Genom koncentrerings till de båda ovannämnda bokförmedlingsanstalterna av bokinköp och bokinbindning hava ganska förmånliga resultat uppnåtts i fråga om kostnadernas nedbringande för veder-

[226.] börande bibliotek. Särskilt bokinköpsprisen hava genom nämnda be-medling kommit att ställa sig förmånligare för biblioteken än dessa eljest i regel torde kunnat påräkna.

Emellertid har en stor olägenhet varit förknippad med det hit-tills följda systemet, i det att en stor del av biblioteken måst vänta en avsevärd tid, innan de rekvirerade böckerna kommit dem till-handa. I sin meranämnda skrivelse den 31 augusti 1921 har skol-överstyrelsen förebragt närmare utredning härom samt framlagt för-slag till avhjälpande av berörda olägenhet genom en decentralisation av bokinköp och bindning med bokhandeln såsom mellanhand. Över-styrelsen anför därvid i huvudsak följande:

Biblioteken ha ej sällan måst vänta ett år och därutöver, innan de fått de böcker de begärt i statsbidrag. Denna olägenhet har efter hand framträtt allt tydligare, i samma mån som antalet bibliotek, till vilka böcker skulle expedieras, har vuxit. Någon ändring härutinnan är ej under det nuvarande systemet tänk-bar, om ej statens understöd till förmedlingsanstalterna väsentligen höjes, så att det blir möjligt för dessa att koncentrera bokförmedlingsarbetet på högst sex månader av året, vilket givetvis ej kan ske utan betydlig ökning av utgifterna för personal och lokal.

Under sådana förhållanden har tanken uppkommit, om det ej vore möjligt att genom en decentralisering av bokanskaffningen och inbindningen kunna vinna, att biblioteken ej behövde vänta så länge på sina böcker. Förutsättningen här-för måste givetvis vara, att biblioteken ej gå miste om den fördel, vilken ligger i den rabatt, som nu tillgodoföres dem å bokhandelspriset. Vid de förhandlingar, som förste bibliotekskonsulenten fört med centralstyrelsen för svenska bokhand-lareföreningen, har man enat sig om ett förslag till överenskommelse, som bland annat innehåller, att biblioteken skola hos alla de bokhandlare, som ansluta sig till överenskommelsen, vid kontant köp, vare sig det sker för statsbidrag eller för egna medel, erhålla en rabatt, som i regel skall utgöra minst 17 % och i undantagsfall (i fråga om tillfälliga förlagsprisnedsättningar) minst 12 %. Förut-sättningen är, att statsunderstöd ej får utgå till någon bokförmedlingsanstalt, så länge här ifrågavarande överenskommelse har gällande kraft.

Kontraktet skulle, som framgår av den här givna redogörelsen, gälla endast de bokhandlare, som anslöte sig till överenskommelsen. Det framhölls emellertid under förhandlingarna, att man kunde taga för givet, att det stora flertalet bok-handlare komme att göra detta.

Då biblioteken under nuvarande förhållanden hava att vid boksändningar från förmedlingsanstalterna betala frakten från Stockholm och vad folk- och skol-biblioteken angår även emballage, torde en rabatt å 17 % för flertalet bibliotek ej innebära någon egentlig försämring i jämförelse med den nu gällande rabatten å 20 %. Fraktkostnaderna torde nämligen i regel uppgå till bortåt 3 % av bok-handelspriset. För ett och annat avsides liggande bibliotek innebär det visser-ligen kanhända en lika stor svårighet att få böckerna från närmaste stad som

från Stockholm. I dylikt fall skulle dock alltid finnas möjlighet att vända sig till någon bokförmedlingsanstalt, av vilka det antagligen kommer att i Stockholm finnas åtminstone tre, även om statsunderstöd ej längre skulle utgå för bokförmedling.

Om den ifrågasatta decentraliseringen skulle komma till stånd, innebure det, att biblioteken skulle ha utsikt till snabbare expediering av bokinköpen och i ett och annat fall kanske också till billigare inbindning. En av förutsättningarna är emellertid, att böckerna skola betalas kontant, och detta medför en viss nackdel för biblioteken, då det synes lämpligast, att dessa av egna medel lägga ut betalningen och sedan få sina utlägg ersatta av statsunderstödet. Det är visserligen tänkbart, att statsbidraget skulle kunna utbetalas i förskott till biblioteken, redan innan böckerna inköpts, men ur kontrollens synpunkt har det sina givna fördelar, att statsbidraget utbetalas, först sedan det med vederbörligen specificerade kvitton styrkts, att på föreskrivet sätt valda böcker inköpts och inbundits till ett belopp, som fullt motsvarar det tillerkända statsbidraget.

Utbetalningen av statsbidrag torde lämpligen kunna ske direkt från statskontoret till vederbörande bibliotek, sedan det av förste bibliotekskonsulenten styrkts, att biblioteket i fråga är berättigat att erhålla det begärda beloppet.

För statsverket skulle en decentralisering av bokanskaffningen medföra, att statsunderstöd ej längre skulle behöva utgå till bokförmedlingsanstalterna. Hela det för närvarande till dessa utgående beloppet torde dock ej kunna inbesparas. För bibliotekskonsulenterna kommer nämligen en decentralisering att medföra väsentligt ökat arbete. Kontrolleringen av de omkring 4,000 bibliotekens bokinköp och inbindning kräver givetvis ganska mycken tid. Härtill kommer, att en del av den korrespondens, som förmedlingsanstalterna för närvarande föra med biblioteken, för framtiden måste skötas av bibliotekskonsulenterna. Det blir givetvis dessa, som måste stå till tjänst med svar på de många frågor angående statsbidraget, som hittills besvarats av förmedlingsanstalterna. Slutligen är det tydligtvis önskvärt, att rekvisitionen av statsbidragsbeloppen kan ordnas så, att statskontoret ej betungas med utskrivning av postanvisningarna till de särskilda biblioteken, utan att detta kan ske i sammanhang med bibliotekskonsulenternas granskning och uppsättandet av rekvisitionslistorna.

Även om med utbetalningen av de av biblioteken rekvirerade statsbidragsbeloppen skulle förfaras annorlunda än som här antytts, måste det extra arbete, som den ovan föreslagna omläggningen av bokleveranserna till biblioteken skulle medföra, för bibliotekskonsulenterna bliva så omfattande, att det kräver en persons fulla arbetskraft.

Den arbetsbörda, som oavsett den ovan föreslagna decentraliseringen åligger bibliotekskonsulenterna och deras biträden är så fordrande, att den ökade dagliga tjänstgöring, som komme att åläggas dem från och med år 1922, fullt ut kommer att upptagas endast för fyllande av de uppgifter, som för närvarande äro dem ålagda. Så länge överenskommelsen om statsbidragsböckernas leverering genom bokhandlarna äger kraft, det vill med andra ord säga, så länge intet statsunderstöd lämnas bokförmedlingsanstalterna, torde det därför vara nödvändigt, att en del av det belopp, som eljes skulle utgått till dessa, får användas till av-

[226.]

lönande av den extra arbetskraft, som under tiden kan behövas hos bibliotekskonsulenterna. Då det här är fråga om ett arbete, som fordrar en hög grad av noggrannhet och förmåga av självständigt omdöme, eftersom hela den stora mängden hithörande handlingar givetvis ej kan i detalj genomgåas av någon av bibliotekskonsulenterna själva, och då därtill kommer, att arbetet, såsom beroende av ett från bokhandlarnas sida uppsägbart kontrakt, måste anses vara av synnerligen osäker varaktighet, torde arvudet böra sättas åtminstone lika med avlöningsförmånerna för ett tredje gradens kvinnligt biträde, för att man skall kunna ha utsikt att få lämplig person anställd.

För att den här ifrågasatta decentraliseringen skall kunna genomföras, fordras det, att riksdagen medgiver ändring i vissa av de föreskrifter, som i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdats angående statsbidragets utgående till bibliotek och riksförbund. I stället för den nuvarande bestämmelsen, att bokförmedlingen skall ske genom statsunderstödd förmedlingsanstalt bör stadgas, att böckerna skola levereras till biblioteket (respektive studiecirkeln), på sätt skolöverstyrelsen bestämmer.

Det torde emellertid vara önskligt, att det alltjämt finnes möjlighet att, om användandet av bokhandeln som mellanhand i detta avseende skulle misslyckas, man skulle kunna återgå till systemet med statsunderstödda förmedlingsanstalter. Dock böra föreskrifterna i ämnet ändras därhän, att bestämmelsen om *antalet* (två) till statsunderstöd berättigade bokförmedlingsanstalter utgår.

I sammanhang med att de föreslagna förändringarna i fråga om bokförmedlingsanstalterna vidtagas, synes det emellertid vara skäl att även i fråga om förmedlingsanstalterna för vandringsbibliotek utesluta bestämmelsen om antalet dylika anstalter, varjämte det torde vara behövt att i fråga om understödet till sistnämnda anstalter det uttryckligen föreskrives, att det för närvarande för dem avsedda understödsbeloppet ej må överskridas.

På grund av remiss hava de sakkunniga, som jämlikt den 30 juni 1920 givet bemyndigande av mig tillkallats för utredning av frågan om åtgärder för en vidgad folkbildningsverksamhet m. m. den 3 december 1921 avgivit utlåtande i ämnet och därvid anfört följande:

De sakkunniga instämma helt med skolöverstyrelsen i fråga om behovet av att åtgärder snarast möjligt vidtagas för en decentralisering av förmedlingen av statsanslagsböckerna till folk-, skol- och studiecirkelbiblioteken, och anse att en förändring i den riktning, som föreslagits av skolöverstyrelsen kan vidtagas utan att den utredning, som uppdragits åt de sakkunniga, därigenom föregripes.

Men även om de sakkunniga i stort sett tillstyrka de av skolöverstyrelsen framlagda riktlinjerna, anse de dock nödvändigt, att det av överstyrelsen föreslagna tillvägagång-sättet för utbetalandet av anslaget i ett fall kompletteras. Överstyrelsen utgår ifrån att det för kontrollens skull torde bli nödvändigt, att bibliotek och studiecirkel av egna medel förskottera betalningen för de i statsbidrag utgående böckerna och sedan få sina utlägg ersatta av statsunderstödet. En

dylik anordning torde emellertid för många små och ekonomiskt svaga bibliotek bli ytterst betungande, om den skulle strängt genomföras.

I all synnerhet de minsta och ekonomiskt allra svagaste biblioteken, vilka äro att söka bland studiecirkelbiblioteken, äro i mycket stor utsträckning beroende av de fördelar en decentralisering av bokförmedlingsverksamheten skulle kunna medföra för studie- och biblioteksarbetets rationellare bedrivande. Därför bör man beträffande detta slag av bibliotek begagna en utväg, som kan underlätta åtkomsten av statsanslagsböckerna, utan att därför kontrollen från statens sida blir mindre effektiv. De statsunderstödda studiecirkelarna äro sammanslutna i stora riksförbund, som vart och ett står under en central riksstudieledning. Denna centrala ledning torde kunna gentemot staten övertaga ansvaret ej blott — som hittills — för att statsanslaget endast utgår till de studiecirkel, som äro därtill berättigade, utan också för att de övriga med statsanslaget förbundna villkoren iakttagas. De sakkunniga föreslå därför en bestämmelse, att det statsanslag, som tilldelas riksförbundet för biblioteksverksamhet genom studiecirkel, må utgå kontant till vederbörande riksförbunds centrala studieledning med åläggande för denna att tillse, att statsanslaget kommer studiecirkelarna tillhanda endast i form av inbundna böcker, valda ur av ecklesiastikdepartementet och skolöverstyrelsen utgivna kataloger, samt med skyldighet för studieledningarna att inom viss tid — förslagsvis sex månader — efter anslagets erhållande till statens bibliotekskonsulenter inkomma med en med nödiga verifikationer försedd redovisning för anslagets användande. Efter granskning av bibliotekskonsulenterna skall denna redovisning inom viss tid — förslagsvis tre månader — med eget yttrande av dessa vidare befordras till riksräkenskapsverket.

Departementsschefen.

Det synes mig vara ett uppenbart missförhållande, att de ifrågasvarande biblioteken först efter det avsevärd tid förflutit erhålla de böcker de begärt i statsbidrag. Såsom skolöverstyrelsen meddelat har väntetiden ej sällan uppgått till ett år och därutöver, och att med bibehållande av nu tillämpade system med dess koncentration av bokanskaffning och inbindning till två förmedlingsanstalter åstadkomma en ändring till det bättre härutinnan, synes ej möjligt utan att statens understöd till dessa anstalter avsevärt höjes, vilket jag emellertid under nu rådande depressionstid icke anser mig kunna tillstyrka. I stället torde det av överstyrelsen förordade systemet, enligt vilket berörda verksamhet skulle decentraliseras genom användandet av bokhandeln såsom mellanhand, böra försökas.

Mot sistnämnda system hava folkbildningssakkunniga anmärkt, att enligt detsamma betalningen för de rekvirerade böckerna skulle av biblioteken erläggas i förskott av egna medel, mot framtida ersättning av statsunderstödet. Denna anordning skulle bliva betungande särskilt för de ekonomiskt svagaste biblioteken, studiecirkel-

[226.] biblioteken. Vad dessa sistnämnda beträffar synes det också mig att statsunderstödet till dem bör utgå förskottsvis. För att likväl vinna nödig kontroll synes därvid vederbörande riksstudieledningar lämpligen böra tagas i anspråk, på sätt de sakkunniga ifrågasatt.

Jag önskar ytterligare framhålla, att då det föreslagna decentralisationssystemets användbarhet är beroende av uppgörelse med vederbörande bokhandelssammanslutning, det torde vara ändamålsenligt att möjligheten hålles öppen att återgå till systemet med statsunderstödda förmedlingsanstalter, för den händelse användandet av bokhandeln såsom mellanhand skulle befinnas mindre tillfredsställande.

Mot vad av överstyrelsen i övrigt anförts har jag intet att erinra. Jag hemställer, alltså det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

dels att för åtnjutande av de från det under riksstatsens åttonde huvudtitel å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till understöd åt folkbibliotek utgående statsbidragen till folk-, skol- och sjukhusbibliotek samt till riksförbund skall från och med år 1923 gälla, att statsbidrag skall utgå i form av bundna böcker, levererade till biblioteken och studiecirkelarna på sätt skolöverstyrelsen jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter närmare bestämmer, *dels* att från ifrågavarande anslag understöd må från och med år 1923 utgå till förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek och till bokförmedlingsanstalter med ett sammanlagt belopp av högst 27,000 kronor, därav högst 16,000 kronor till bokförmedlingsanstalter och högst 11,000 kronor till förmedlingsanstalter för vandringsbibliotek, *dels ock* att från samma anslag må från och med år 1923, för så vitt för det år, som i varje fall är i fråga, intet statsunderstöd lämnas åt bokförmedlingsanstalt, utgå ett belopp av högst 3,018 kronor, för år räknat, till arvode åt ett kvinnligt biträde hos bibliotekskonsulenterna.

Populärvetenskapliga föreläsningar.

3. **Populärvetenskapliga föreläsningar.** För år 1885 ställde riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag av 15,000 kronor att under vissa villkor användas till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordnade föreläsningsskurser för arbetsskassen. År efter år hava sedermera anslag för nämnda ändamål av Kungl. Maj:t äskats med ökade belopp, som av riksdagen beviljats. För år 1915 utgjorde anslaget 290,000 kronor. Under de närmast följande åren nedsattes dock anslaget ganska avsevärt i det att för vart och ett av åren 1916—1918 allenast 192,000 kronor stodo till förfogande för ändamålet. För år 1919 voro för ändamålet disponibla sammanlagt 283,700 kronor, av vilket belopp 5,000 kronor var avsett att tilldelas Arbetarnes bildningsförbund, som nu för första gången sökte statsunderstöd för sin föreläsningsverksamhet. För år 1920 utgjorde anslaget 285,000 kronor, varjämte 1920 års riksdag för samma år på tilläggsstat beviljade ett belopp av 7,500 kronor för att nämnda förbund därigenom skulle sättas i stånd att fullfölja den uppgjorda planen för sin föreläsningsverksamhet under år 1920. För år 1921 utgjorde anslaget 365,000 kronor, som till viss del skulle disponeras enligt av riksdagen meddelade bestämmelser. Hos 1921 års riksdag begärde Kungl. Maj:t ett anslag av 450,000 kronor för ändamålet. Riksdagen anvisade ett reservationsanslag av 400,000 kronor samt medgav, med bifall i huvudsak till vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit, att av anslaget finge enligt av Kungl. Maj:t fastställda villkor användas dels högst 30,000 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 3,000 kronor till arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningsskonsulent, dels högst 3,000 kronor till understöd åt sådana nybildade anstalter och föreningar, vilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare. Nu gällande villkor och närmare föreskrifter för anslagets användning äro meddelade genom kungörelse den 3 december 1920 (nr 801).

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu skolöverstyrelsen hemställt om förslag till riksdagen att för tiden 1 januari—30 juni 1923

[227.]

Populärvetenskapliga föreläsningar.

[227.] till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, bevilja ett reservationsanslag av 225,000 kronor, ävensom att vissa angivna bestämmelser måtte meddelas rörande anslaget användning och fördelning.

Skolöverstyrelsen utgår vid sin beräkning av det för nämnda tid erforderliga anslagsbeloppet från det understödsbehov, som för år 1921 gjort sig gällande. Härfor lämnar överstyrelsen följande redogörelse:

Till erhållande av bidrag ur anslaget för år 1921 hade inkommit sammanlagt 778 ansökningar, av vilka 678 avsåge beredande av statsunderstöd till lokala anstalter och föreningar för anordnande av populärvetenskapliga föreläsningar, 1 understöd åt riksorganisation (arbetarnas bildningsförbund), 3 understöd åt centralbyråer, 18 understöd åt andra sammanslutningar (föreläsningsförbund) för förmedling av föreläsningar samt 78 bidrag åt vissa anstalter och föreningar för av dem under år 1920 havda resekostnader för föreläsare.

Den i dessa ansökningar begärda summan uppgick till omkring 608,500 kronor. Denna summa synes emellertid vara för högt tilltagen, enär säkra ortsinkomster ej över allt kunnat påvisas till motsvarande belopp.

På grund av anslagets otillräcklighet kunde endast några få anstalter och detta sådana, som hade lägsta statsbidragen, erhålla hela det av dem begärda understödet, varemot det stora flertalet anstalter måste tilldelas ansevärt reducerade understöd. Icke mindre än 48 anstalter, de allra flesta nybildade år 1920, kunde ej erhålla något understöd för år 1921, enär anslaget ej räckte till. Till följd av de väsentligt ökade kostnaderna för föreläsningars anordnande tilldelades en del anstalter ökning i anslagen, i jämförelse med föregående år. Sammanlagt ha 623 lokala anstalter och föreningar erhållit understöd för år 1921, motsvarande antal för år 1920 var 547.

Proportionen under år 1921 mellan statsbidraget och de från kommunalt eller enskilt håll till anstalterna eller föreningarna utgående bidragen tedde sig på följande sätt:

Samtliga ortsinkomster för de lokala föreläsningsanstalterna uppgivas för år 1921 uppgå till ett belopp av 783,800 kronor, varav i kommunala anslag 295,600 kronor, i medlemsavgifter 102,900 kronor, i inträdesavgifter 231,700 kronor, i bidrag av föreningar 61,600 kronor, i bidrag av bolag 54,700 kronor, av enskilda 28,000 kronor och av landsting 9,300 kronor. Då det av riksdagen beviljade anslaget utgår med 365,000 kronor, utgör hela det tillgängliga beloppet för populärvetenskapliga föreläsningar under år 1921 1,148,800 kronor. Statens bidrag utgör sålunda 32 % och ortsinkomsterna 68 %, eller om understödet till centralbyråer och arvodet till föreläsningskonsulenten frånräknas, respektive 30 och 70 %. Till jämförelse må nämnas att statsunderstödet år 1913 utgjorde 42 % och ortsinkomsterna 58 % av hela det belopp, varöver föreläsningsverksamheten förfogade.

Sina önskemål i fråga om anslagsbeloppet för förra halvåret 1923 framför överstyrelsen sålunda: [227.]

Allmän klagan råder över det nu utgående statsunderstödet otillräcklighet både från de lokala föreläsningsanstalterna och från centralbyråer och föreläsningsförbund. Önskvärt vore, att den proportion mellan statsunderstöd och ortsbidrag, som tidigare förefunnits, åter kunde komma till stånd. Vidare är det att motse, att utom de anstalter, som för år 1921 erhållit statsunderstöd, även de anstalter, som sökt men till följd av statsanslagets otillräcklighet ej kunde erhålla dylikt understöd, komma att jämte flera nybildade anstalter ansöka om statsunderstöd även för år 1923. Dessutom är det i hög grad önskvärt, att de äldre anstalterna erhålla förhöjning i de dem nu tilldelade understöden, vilka äro otillräckliga på grund av de anseeligt fördyrade omkostnaderna för föreläsningarna, såväl arvoden åt föreläsarna som resekostnader och traktamenten åt dem. Med hänsyn härtill finner överstyrelsen starka skäl tala för att anslaget finge utgå med 500,000 kronor för helt år och alltså för förra delen av år 1923 med 250,000 kronor. I betraktande av det tryckta statsfinansiella läget och de maningar till återhållsamhet i fråga om anslagsäskanden, som i anledning därav givits, anser sig överstyrelsen emellertid böra begränsa sig till att förorda samma anslagsbelopp för helt år räknat, som av Kungl. Maj:t äskades av 1921 års riksdag, eller 450,000 kronor, och vill alltså, då understöd från här ifrågavarande anslag utgår med lika belopp för varje halvår, för förra halvåret 1923 föreslå ett belopp av 225,000 kronor.

De skäl, som av skolöverstyrelsen andragits till stöd för dess anslagsäskande, synas mig behjärtansvärda. Med hänsyn härtill skulle jag ock hava varit böjd för att föreslå framförande till riksdagen av överstyrelsens krav åtminstone i väsentlig del. Beklagligtvis måste emellertid enligt min mening andra synpunkter än de av skolöverstyrelsen anförda under nuvarande tidsläge bliva bestämmande för Kungl. Maj:ts åtgärder i frågan. Jag erinrar om, att hänsyn till statens ekonomiska ställning i många fall varit utslagsgivande i fråga om mina framställningar under denna huvudtitel. Så synes mig böra bliva fallet jämväl beträffande förevarande anslagskrav. Med fullt erkännande av den betydelsefulla insats, som den med hjälp av ifrågavarande statsanslag bedrivna föreläsningsverksamheten gjort till folkbildningens höjande och jämväl med fäst avseende å den uppgift, verksamheten i fråga måste anses hava särskilt under rådande arbetsbrist, har jag efter en samvetsgrann prövning av ärendet kommit till det resultatet, att anslaget bör kunna tåla en ganska avsevärd nedprutning utan att härigenom allmänviktiga intressen alltför mycket sättas på spel.

Departementsschefen.

[227.]

Efter att hava i fråga om de statsfinansiella synpunkterna rådgjort med chefen för finansdepartementet, anser jag mig böra gå så långt i minskning av anslagets belopp att jag föreslår ett anslag, beräknat efter ett helårsbelopp av 200,000 kronor. Bifalles mitt förslag om anslagets beräkning till 200,000 kronor för hela år 1923, skulle för förra halvåret i enlighet med överstyrelsens förslag erfordras hälften härav eller 100,000 kronor.

Beträffande användningen av detta belopp vill jag, med ledning av en utav föreläsningskonsulenten till mig överlämnad promemoria i ämnet, föreslå, att av anslaget högst 10,500 kronor avses till centralbyråer och andra sammanslutningar för förmedling av populärvetenskapliga föreläsningar, 1,500 kronor till föreläsningskonsulenten samt högst 4,000 kronor till resekostnadsersättningar.

Den föreslagna anslagsminskningen kommer givetvis att i fråga om antalet föreläsningar orsaka föreläsningsverksamheten ett visst avbräck. Åtgärder, som åtminstone i någon mån motverka svårigheterna att tillgodose kraven från de olika anstalterna, synas mig emellertid kunna vidtagas. Jag har härvid särskilt fäst mig vid, att såsom villkor för utgående av statsunderstöd till belopp av 200 kronor eller därutöver till anstalt eller förening för närvarande gäller, bland annat, att anstalten eller föreningen är skyldig att årligen anordna minst 12 föreläsningar. Med hänsyn till anstalternas minskade inkomster synes det mig vara väl befogat, att minimifordran härvidlag begränsas till 10 föreläsningar för år. Någon nedsättning av föreläsarnas arvoden torde även utan större olägenhet kunna ske. Jämväl i övrigt hoppas jag, att sådana åtgärder skola kunna vidtagas, att den temporära nedsättningen av statsanslaget icke kommer att under nu ifrågavarande tidsperiod tillskynda föreläsningsanstalterna någon allvarlig skada. Därest alla de goda krafter, som i en eller annan form hava att göra med föreläsningsverksamheten, energiskt sträva efter att hålla denna uppe på en hög nivå, vill det till och med synas mig, som om nedgången i de för ändamålet tillgängliga medlen skulle lända föreläsningsverksamheten icke enbart till förfång.

Jag hemställer, under åberopande av vad jag nu anfört, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels att till understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari

—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 100,000 kronor, ävensom medgiva, att av detta anslag må enligt av Kungl. Maj:t framställda villkor användas dels högst 10,500 kronor till understöd åt centralbyråer och undantagsvis även åt andra sammanslutningar för förmedling av dylika föreläsningar, dels 1,500 kronor till en hos skolöverstyrelsen anställd föreläsningskonsulent, dels ock högst 4,000 kronor till understöd åt vissa anstalter och föreningar för av dem havda resekostnader för föreläsare,

dels ock medgiva, att för år 1923 det minsta antal föreläsningar, som för åtnjutande av statsunderstöd till belopp av 200 kronor eller däröver skall årligen anordnas av anstalt eller förening, varom nu är fråga, må nedsättas från 12 till 10.

4. Understöd åt arbetarnes bildningsförbund för organisations- och administrationskostnader. I enlighet med Kungl. Maj:t därom framlagda förslag anvisade 1921 års riksdag såsom bidrag till arbetarnes bildningsförbund för bestridande av dess organisations- och administrationskostnader såsom förslagsanslag, högst, dels å tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 12,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1922 ett belopp av likaledes 12,000 kronor, båda anslagen att utgå under villkor, att förbundet visade sig hava från annat håll för ändamålet under respektive år tilldelats understöd å minst lika stort belopp som statsbidraget, och i övrigt enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen var föranlett av en framställning från arbetarnes bildningsförbund, däri förbundet hemställt om anvisande av 23,750 kronor för vartdera av åren 1921 och 1922. Av detta belopp, som motsvarade hälften av de i förbundets stat för arbetsåret 1920—1921 upptagna organisations- och administrationskostnader, voro 16,250 kronor beräknade för den centrala administrationen, 5,000 kronor för lokalavdelningen i Stockholm och 2,500 kronor för lokalavdelningen i Göteborg.

I en till skolöverstyrelsen ställd skrivelse har nu studielednin-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

228.

Understöd åt arbetarnes bildningsförbund för organisations- och administrationskostnader.

[228.] gen för förbundet hemställt om utverkande för år 1923 av anslag för ändamålet till belopp av 30,000 kronor.

Som stöd för denna sin ansökan anför studieledningen bland annat att förbundets kostnader för nämnda ändamål under arbetsåret 1919—1920 uppgått till 27,683 kronor 99 öre samt att förbundets verksamhet vore stadd i så hastig utveckling, att studieledningen ansåge sig kunna för de närmaste åren framåt beräkna, att organisations- och administrationskostnaderna komme att ökas med 20 % för år, vilket skulle innebära att de skulle för arbetsåret 1920—1921 uppgå till 32,500 kronor, för år 1921—1922 till 39,000 kronor, för år 1922—1923 till 46,800 kronor och för år 1923—1924 till 56,000 kronor. Utgående från att statsbidraget bör uppgå till hälften av de sammanlagda organisations- och administrationskostnaderna har studieledningen därefter gjort vissa beräkningar, som ansetts giva vid handen, att statsbidraget för år 1923 måste höjas till 30,000 kronor, därav för förra halvåret 15,000 kronor, för att under arbetsåret 1922—1923 förbundet skulle komma att åtnjuta i statsbidrag hälften av de för nämnda år beräknade organisations- och administrationskostnaderna.

Skolöverstyrelsen, som den 31 augusti 1921 yttrat sig över förbundets framställning, hemställer om anslag för ändamålet för förra halvåret 1923 till belopp av 10,000 kronor. Överstyrelsen förklarar sig till en början icke kunna godtaga den av studieledningen framlagda beräkningen.

Arbetarnes bildningsförbunds räkenskapsår löper från den 1 juli till och med den 30 juni. Då kostnaderna kunna antagas fördela sig jämnt över arbetsåret, kan man alltså av det för året 1922—1923 beräknade beloppet 46,800 kronor, till förra halvåret 1923 föra 23,400 kronor. På samma sätt kommer man för det andra halvåret 1923 till ett belopp av 28,000 kronor, eller hälften av de för arbetsåret 1923—1924 beräknade kostnaderna. I allt skulle sålunda enligt den av studieledningen uppgjorda beräkningen organisations- och administrationskostnaderna under år 1923 uppgå till 51,400 kronor. Hälften därav utgör 25,700 kronor. Högre än till detta belopp torde man alltså, även om man utgår från de av studieledningen uppställda förutsättningarna, ej kunna komma.

Beträffande grunderna för beräkningen av det erforderliga statsunderstödet anför härefter skolöverstyrelsen i huvudsak följande:

Om det också kunde vara önskligt, att statsunderstödet finge utgå efter den princip, som studieledningen lagt till grund för sin ansökan, torde det emellertid, framför allt under nuvarande ekonomiska förhållanden och med hänsyn till de konsekvenser, som ett beslut i den av studieledningen önskade riktningen kunde tänkas medföra i fråga om understödandet av andra folkbildningsföretag, vara nödvändigt att bestämma ett maximum för understödets belopp, så avvägt att det kunde anses rättvist med hänsyn å ena sidan till arbetarnes bildningsförbunds egna kostnader, å andra sidan till de understöd som utginge till andra folkbildningsorganisationer av med arbetarnes bildningsförbund likartad karaktär.

Om man för beräkningen av gränsen för ett eventuellt understöd till arbetarnes bildningsförbunds centralorganisation endast låte sig bestämmas av jämförelsen med de statsunderstöd, som utginge till det inom Sveriges storloge av I. O. G. T. arbetande studiecirkelförbundet, jordbrukarungdomens förbund samt folkbildningsförbundet, skulle, på sätt överstyrelsen närmare utreder, till arbetarnes bildningsförbund utgå ett årligt anslag av 13,700 kronor. Med hänsyn till betydelsen för de breda folklagrens bildningssträvanden av förbundets verksamhet vore överstyrelsen emellertid benägen att förorda, att arbetarnes bildningsförbund för år 1923 måtte tilldelas ett understöd, som väsentligen överstege det belopp, som förbundet skulle kunna anses berättigat till, om man endast toge hänsyn till en jämförelse med understöden till andra likartade företag. I sammanhang härmed ansåge sig emellertid överstyrelsen också böra framhålla, att den av den nu rådande depressionen inom industrien framkallade arbetslösheten kunde antagas både öka förbundets verksamhet och försämra dess ekonomiska ställning. Även med hänsyn till detta förhållande syntes det därför vara av behovet påkallat att staten jämförelsevis kraftigt understödde förbundets organisationsverksamhet.

Det av överstyrelsen för förra halvåret 1923 föreslagna beloppet, 10,000 kronor, överstege visserligen avsevärt de understöd, som lämnades andra likartade organisationer, men det syntes å andra sidan stå i ett ganska rimligt förhållande till förbundets organisations- och administrationskostnader, vilka sista arbetsåret uppgått till över 34,000 kronor och för de närmaste åren beräknades stiga till belopp, som utgjorde minst det dubbla av det föreslagna understödet.

Det framförda äskandet om en höjning av ifrågavarande anslag finner jag i och för sig behjärtansvärt. Under nuvarande förhållanden kan jag dock för min del icke tillmötesgå detsamma utan anser mig böra för ändamålet tillstyrka ett anslag, beräknat efter samma belopp för helt år, som för år 1922 blivit beviljat eller 12,000 kronor. Hälften härav, 6,000 kronor, torde böra upptagas för tiden 1 januari—30 juni 1923. De hittills för anslagets utgående gällande villkoren torde alltså böra vara knutna vid detsamma.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Departementschefen.

att såsom bidrag till arbetarnes bildningsförbund för bestridande av dess organisations- och administrationskostnader anvisa å *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor, att utgå under villkor, att förbundet visar sig hava från annat håll för ändamålet för samma tid tilldelats understöd å minst lika stort belopp som statsbidraget, och i övrigt enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

[229.]

Populära
föreläsning-
kurser, an-
ordnade
från univer-
siteten i
Uppsala och
Lund.

5. **Populära föreläsningskurser, anordnade från universiteten i Uppsala och Lund.** Såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund bleve på begäran vare sig av institution, som ej åtnjöt särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1922 eller senare hållas utom universitetsstäderna, har riksdagen på extra stat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 14,500 kronor, därav 10,000 kronor till Uppsala universitet och 4,500 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskote för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget.

Anslaget har genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1921 ställts till förfogande av vederbörande universitetsrektorer och har med anslaget förbundits skyldighet att avgiva redovisning till riksräkenskapsverket och att inom viss tid till ecklesiastikdepartementet insända kortfattad redogörelse för användningen av de anvisade beloppen.

Framställningar hava nu från båda universiteten inkommit om beredande av anslag till ifrågavarande ändamål jämväl för år 1923. Därvid har begärts för universitetet i Uppsala 10,000 kronor och för universitetet i Lund 4,500 kronor, alltså enahanda belopp som för ändamålet anvisats för år 1922.

Kanslersämbetet för rikets universitet, vars utlåtande genom särskilda remisser infordrats, har för förra halvåret 1923 tillstyrkt för universitetet i Uppsala ett anslag av 5,000 kronor och för universitetet i Lund ett anslag av 2,250 kronor.

Då, enligt vad jag inhämtat, anledning icke förefinnes att för förra halvåret 1923 beräkna anslagsbehovet annorledes än till hälften av det sedvanliga årsanslaget, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig av institution, som ej åtnjuter särskilt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljat statsunderstöd, eller av viss kommun eller enskild person anordnade att under förra halvåret 1923 eller senare

hållas utom universitetsstäderna, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 7,250 kronor, varav 5,000 kronor till Uppsala universitet och 2,250 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, tillskjuter för täckande av föreläsarens resekostnad och arvode minst lika stort belopp som statsbidraget.

6. **Sommarkurser i Göteborg.** Alltsedan år 1893 hava vid våra universitet och högskolor hållits s. k. sommarkurser. Kurserna hava givits i form av föreläsningar, avsedda för allmänheten och såsom föreläsare hava fungerat universitetens och högskolornas lärare. Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för dylika kurser har riksdagen vid olika tillfällen anvisat medel å extra stat. Senast anvisades på extra stat för år 1921 såsom bidrag till anordnande av sommarkurser vid universitetet i Lund ett reservationsanslag av 8,000 kronor. Till liknande kurser vid Göteborgs högskola anvisades för år 1915 ett extra anslag av 4,000 kronor.

[230.]Sommar-
kurser i
Göteborg

I skrivelse till Kungl. Maj:t har nu rektor vid Göteborgs högskola å lärarrådets vid högskolan vägnar anhållit om ett anslag av 8,000 kronor eller det belopp, Kungl. Maj:t prövade skäligt, såsom bidrag till kostnaderna för dylika sommarkurser, som enligt beslut av lärarrådet vore avsedda att hållas vid högskolan i augusti 1923. Rektor anför till stöd för framställningen följande:

Lärarrådet önskar som motiv för anslaget belopp särskilt framhålla, att Göteborg, vars vetenskapliga institutioner äro mindre omfattande än de som finnas i Uppsala, Lund och Stockholm, icke erbjuder så riklig tillgång på föreläsare som dessa städer. Sådana hava därför vid föregående här anordnade sommarkurser i jämförelsevis stor utsträckning tillkallats från andra håll, och så måste jämväl ske år 1923. Att återigen detta, särskilt under nuvarande förhållanden, skall förorsaka höga kostnader, är självklart.

Lärarrådet önskar jämväl betona avsikten att vid programmets uppgörande i vidsträckt mån ställa föreläsningarna i samband med Göteborgs stads då pågående minnesutställning. Närmast erbjuder sig därvid det material, som insamlats för den retrospektiva avdelningen, men även andra delar av utställningen torde kunna tillgodogöras för föreläsningar och demonstrationer.

Att de nu föreslagna sommarkurserna anordnas i samband med den i Göteborg pågående minnesutställningen finner jag vara

Departement-
schefen.

ägnat att göra desamma mera givande ävensom bidra till att deltagarna bli talrikare än vad eljest skulle blivit fallet. Med hänsyn härtill och jämväl på grund av den allmänna prisstegring, som ägt rum sedan högskolan för enahanda ändamål senast erhöll anslag, vill jag tillstyrka, att anslaget nu bestämmes till 6,000 kronor eller alltså 2,000 kronor mera än det belopp, som anvisades för år 1915. Då det uppenbarligen är nödvändigt att i god tid före kursernas avhållande planera för och organisera desamma, har jag ansett, att förslag i ämnet bör avlåtas redan till 1922 års riksdag och anslagsbeloppet upptagas å övergångsbudgeten för förra halvåret 1923.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för de föreläsningskurser, som äro avsedda att under sommaren 1923 vid Göteborgs högskola anordnas för allmänheten, anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 6,000 kronor.

Upplysningsverksamheten i kommunala ämnen.

[231.]

Anskaffande
av litteratur
till kurser i
medborgar-
kunskap.

7. **Anskaffande av litteratur till kurser i medborgarkunskap.** På Kungl. Maj:ts framställning beviljade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 till understöd åt statsunderstödda folk- och skolbibliotek samt åt studiecirklar, anslutna till statsunderstödda riksförbund och berättigade till statsbidrag, för anskaffande av litteratur till kurser i medborgarkunskap ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor att utgå under de villkor och enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t föreskreve.

Kungörelse i ämnet är av Kungl. Maj:t utfärdad den 18 november 1921 (nr 725).

Nu har skolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1921 anhållit om anslag för förra halvåret 1923 å 7,500 kronor för ifrågasvarande ändamål.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till understöd åt statsunderstödda folk- och skolbibliotek samt åt studiecirklar, anslutna till stats-

understödda riksförbund och berättigade till statsbidrag, för anskaffande av litteratur till kurser i medborgarkunskap anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 7,500 kronor, att utgå under de villkor och enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t föreskriver.

Nykterhetsundervisning.

8. Undervisning- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande. I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1921 års riksdag

dels till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisat under ättönde huvudtiteln på *extra stat* för år 1922:

ej mindre ett förslagsanslag, högst, 125,600 kronor att utgå från statsverkets fond av rusdrycksmedel och under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

till anordnande under år 1922 av en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl.	kronor	37,000: —
» anordnande under år 1922 av en s. k. allmän utbildningskurs	»	17,100: —
» främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisningsverksamhet	»	20,000: —
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	»	1,000: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	»	18,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	»	6,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	»	4,500: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	»	3,000: —
» främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	»	3,000: —
» främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	»	3,000: —
» främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	»	6,000: —
» främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	»	4,500: —
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	»	2,500: —

[232.]

Undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande.

[232.]

än även till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 27,000 kronor att likaledes utgå från statsverkets fond av rusdrycksmedel;

dels ock medgivit, att uppkommande besparingar å anslagen till anordnande av en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl. samt av en s. k. allmän utbildningskurs finge, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, användas till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

I särskilda till skolöverstyrelsen ingivna skrivelser hava nu Sveriges lärares nykterhetsförbund, Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling samt centralförbundet för nykterhetsundervisning inkommit med framställningar rörande anslagsbehoven för år 1923 för här ifrågakvarande verksamhet.

Sveriges lärares nykterhetsförbund har anhållit om anslag för år 1923 till enahanda belopp som för år 1922, eller 4,500 kronor.

Denna framställning har skolöverstyrelsen tillstyrkt, i vad den avser förra halvåret 1923.

Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling har i sina framställningar begärt, att anslag under år 1923 måtte utgå med enahanda belopp som under år 1922 till följande nykterhetssällskap, nämligen

till Sveriges storloge av I. O. G. T.	kronor 18,000: —
» Sveriges blåbandsförening.	» 6,000: —
» Templarorden	» 4,500: —
» Nationalgodtemplarorden	» 3,000: —
» Nykterhetsorden Verdandi	» 3,000: —
» Vita bandet	» 3,000: —
» Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund	» 6,000: —
eller tillhopa kronor 43,500: —	

Vid denna framställning äro för samtliga berörda nykterhetssällskap fogade antingen arbetsplan för ifrågakvarande verksamhet under år 1923 eller ock räkenskapsutdrag för sist förflutna verksamhetsår jämte meddelande, att verksamheten är avsedd att under år 1923 bedrivas efter ungefär samma linjer som hittills.

Jämväl nu berörda framställning har överstyrelsen tillstyrkt, i vad den har avseende å förra halvåret 1923.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning har anhållit om följande anslag för år 1923

dels till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet 25,000 kronor,

dels till underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek 1,000 kronor,

<i>dels</i> till understöd för utgivande av »Tirfing», tidskrift för nykterhetsfrågans studium	3,500 kronor,
<i>dels</i> till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare, folkskolinspektörer, militära befattningshavare m. fl.	52,000 kronor,
<i>dels</i> till anordnande av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl.	24,000 kronor,
<i>dels ock</i> till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande och för bekämpande av tobaks- och kaffemissbruket	70,000 kronor.

Beträffande centralförbundets sålunda gjorda äskanden har överstyrelsen anført bland annat följande:

Till *främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet* under år 1922 har riksdagen anvisat 20,000 kronor. Centralförbundet hemställer nu om en höjning av motsvarande anslag för år 1923 till 25,000 kronor. Förbundet har till sin framställning fogat ett förslag till stat för år 1923 jämte en utförlig motivering till detsamma. Givetvis kunna invändningar resas mot sättet för beräkningen av vissa i förslaget upptagna inkomst- och utgiftsposter, särskilt med hänsyn till vanskligheten att vid nuvarande rörliga prisnivå med bestämdhet beräkna centralförbundets inkomster och utgifter under år 1923. Men det torde likväl av förbundets skrivelse framgå, att detsamma är i starkt behov av ökade inkomster. Överstyrelsen tillstyrker därför anslaget till centralförbundets verksamhet enligt de av förbundet föreslagna grunder.

Beträffande anslaget till *underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek* anholder centralförbundet om anslag till enahanda belopp, 1,000 kronor, för år 1923 som det nu utgående. Häremot har överstyrelsen intet att erinra.

Vidkommande anslaget till *understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande*, vilket anslag under innevarande år utgår till »Tirfing, tidskrift för nykterhetsfrågans studium», centralförbundets för nykterhetsundervisning organ, har centralförbundet föreslagit, att anslaget för år 1923 måtte höjas från nu utgående 2,500 kronor till 3,500 kronor.

Överstyrelsen tillstyrker den föreslagna höjningen under erinran att överstyrelsen enligt nu gällande bestämmelser har att tillsätta redaktionskommitté för tidskriften i fråga och sålunda en verksam kontroll över tidskriftens skötsel åvägabragts.

Slutligen har centralförbundet hemställt om anslag till en social fortbildningskurs med 52,000 kronor, till en allmän fortbildningskurs med 24,000 kronor samt till föreläsnings- och instruktionsverksamhet med 70,000 kronor. Härvid har emellertid centralförbundet, liksom fallet var i dess framställning angående anslagsbehoven för år 1922, i viktiga punkter frångått de grunder, som av de särskilda sakkunniga angivits för beräkning av ifrågavarande anslag, och enligt vilka anslagsbehoven jämväl av Kungl. Maj:t och riksdagen beräknats för åren 1920 och 1921 samt i princip även för år 1922.

Då enligt överstyrelsens mening tillräcklig erfarenhet beträffande nu ifråga-
Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

[232.] varande båda utbildningskurser ännu icke föreligger — i själva verket ha hittills endast två kurser av vartdera slaget anordnats — finner sig överstyrelsen för närvarande i regel sakna anledning att vid kostnadsberäkningarna för dessa kurser ifrågasätta förändrade grunder. Beträffande åter föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande torde erfarenheten redan ha visat, att en avsevärd ökning av därtill anvisade medel är av behovet starkt påkallad.

Enligt de sakkunnigas för utredning angående omläggning av upplysnings- och undervisningsverksamheten för nykterhetens främjande förslag skulle under tre på varandra följande år anordnas två sociala och en hygienisk fortbildningskurs för lärare m. fl. Då för åren 1920 och 1921 medel anvisats för anordnande av sociala fortbildningskurser och riksdagen anvisat medel för anordnande under år 1922 av en hygienisk fortbildningskurs, vill överstyrelsen förorda, att för år 1923 medel åter måtte äskas för anordnande av en *social fortbildningskurs*.

Kostnaden för statsverket för en dylik kurs under år 1923 beräknar överstyrelsen uppgå till följande belopp:

arvode till föreläsare, 100 timmar à 45 kronor i genomsnitt	kronor	4,500: —
» för seminarieövningar 25 timmar à 15 kronor	»	375: —
rese- och traktamentsersättning till föreläsare	»	750: —
dagtraktamente till 90 deltagare à 8 kronor för dag i 30 dagar, $\frac{2}{3}$ av detta belopp	»	14,400: —
dagtraktamente till 25 deltagare à 8 kronor för dag i 30 dagar	»	6,000: —
» till 10 deltagare à 4 kronor för dag i 30 dagar	»	1,200: —
reseersättning till 115 deltagare à 120 kronor	»	13,800: —
tryckningskostnader (grundlinjer m. m.)	»	1,500: —
ersättning för lokaler	»	500: —
städning, uppässning m. m	»	500: —
annonsering	»	500: —
organisations- och byråkostnader	»	1,500: —
diverse och oförutsedda utgifter	»	2,675: —

Summa kronor 48,200: —

I detta kostnadsförslag äro arvoden till föreläsare samt dagtraktamenten och reseersättningar till kursdeltagare beräknade i överensstämmelse med de grunder, som tillämpas i kostnadsberäkningen för 1922 års hygieniska fortbildningskurs för lärare m. fl. Anledning att i överensstämmelse med centralförbundets förslag höja dagtraktamentena till 10 kronor för dag synes överstyrelsen för närvarande icke föreligga. Ej heller anser sig överstyrelsen nu böra tillstyrka centralförbundets förslag, att å kursorten bosatta kursdeltagare skola åtnjuta samma dagtraktamente som övriga deltagare. Då icke samtliga föreläsare äro bosatta å kursorten, måste till vissa av dem rese- och traktamentsersättning utgå. För detta ändamål torde böra beräknas 750 kronor. Kostnaderna för tryckning, städning och dylikt äro upptagna med samma belopp som i kostnadsberäkningen för 1922 års hygieniska kurs. Däremot har överstyrelsen i enlighet med centralförbundets förslag ansett ersättningen för lokaler kunna begränsas till 500 kronor. Anslaget till förbrukningsmateriell bortfaller här; i stället har upptagits samma belopp, 500 kronor, för kursens annonsering (centralförbundet föreslår härför 700 kronor). Cen-

tralförbundet föreslår till byråkostnader 1,100 kronor och till organisationskostnader 2,000 kronor. Dylika kostnader äro otvivelaktigt av behovet påkallade; överstyrelsen har emellertid ansett dem kunna begränsas till sammanlagt förslagsvis 1,500 kronor.

Posten oförutsedda utgifter upptogs för hygieniska kursen till 1,150 kronor. Överstyrelsen anser sig här böra föreslå en höjning, nämligen till 2,675 kronor. Det har nämligen visat sig, att de av överstyrelsen utsedda 25 deltagarna från högre allmänna läroverk, seminarier m. fl. anstalter med avseende på dagtraktamentena komma att intaga en avsevärt sämre ställning än de 100 deltagarna från folk- och småskolor. Dessa senare erhålla en tredjedel av dagtraktamentet från landsting, stad eller kommun; och nämnda myndigheter hava under senare år i regel beviljat avsevärda dyrtidstillägg på sina andelar av dagtraktamentena. Sålunda ha deltagande folk- och småskollärare i regel åtnjutit ett dagtraktamente av cirka 10 kronor. Då de 25 ovannämnda deltagarna från högre allmänna läroverk, seminarier etc. icke kunna förutsättas under kursen hava lägre omkostnader än övriga kursdeltagare, finner överstyrelsen i hög grad önskvärt, att till desamma ur posten diverse utgifter må kunna utbetalas ett tillägg å dagtraktamentet, motsvarande medeltalet av de av landsting eller kommun till övriga kursdeltagare beviljade tilläggen. För detta ändamål kan beräknas åtgå högst 1,500 kronor. Då detta belopp ingår i förutnämnda 2,675 kronor, har sålunda till egentliga oförutsedda utgifter beräknats 1,175 kronor eller ungefär samma belopp som för den hygieniska kursen.

Sagda belopp, 1,500 kronor, är enligt överstyrelsens mening behöfligt även för 1922 års hygieniska fortbildningskurs för lärare m. fl. och torde därför böra upptagas jämväl å tilläggsstat för år 1922.

Någon anledning att inskränka den sociala fortbildningskursen från av de sakkunniga föreslagna 30 dagar till av centralförbundet för nykterhetsundervisning föreslagna 28 dagar anser överstyrelsen så mycket mindre föreligga, som å kursens program framdeles torde böra upptagas såväl ett antal metodiska föreläsningar som även ett antal föreläsningar över tobaks- och kaffemissbrukets verkningar.

Kostnaden för en social fortbildningskurs för lärare m. fl. under år 1923 skulle sålunda för statsverket uppgå till 48,200 kronor.

Statsverkets kostnader för *en allmän utbildningskurs* under år 1923 beräknar överstyrelsen till följande belopp:

arvode till föreläsare, 75 timmar à 45 kronor i genomsnitt . . .	kronor	3,375:—
» för seminarieövningar 25 timmar à 15 kronor	»	375:—
rese- och traktamentsersättning till föreläsare	»	1,800:—
granskningsarvoden	»	3,500:—
stipendier till deltagare, 50 stycken à 170 kronor	»	8,500:—
tryckningskostnader (grundlinjer m. m.)	»	1,000:—
ersättning för lokaler	»	500:—
städning, uppässning m. m.	»	200:—
annonsering	»	500:—
organisations- och byråkostnader	»	1,000:—
oförutsedda utgifter	»	1,000:—

Summa kronor 21,750:—

[232.]

Flertalet poster i detta kostnadsförslag sammanfalla med de i beräkningarna för 1922 års allmänna utbildningskurs upptagna. Av enahanda skäl som i förslaget beträffande den sociala fortbildningskursen upptagas här kostnader för annonsering av kursen samt organisations- och byråkostnader. Om dessa senare sättas till 1,000 kronor, torde posten oförutsedda utgifter kunna nedbringas från 1,350 kronor till 1,000 kronor. Centralförbundet har i sin framställning föreslagit, att de nu utgående fasta stipendierna skola ersättas med rese- och dagtraktamentsersättning efter mönster av de sociala och hygieniska fortbildningskurserna för lärare m. fl. Överstyrelsen finner emellertid icke tillräcklig anledning för närvarande föreligga att frångå anordningen med fasta stipendier, så mycket mindre som en ändring i berörda avseende skulle medföra ökade kostnader för statsverket. Med instämmande i centralförbundets motivering håller överstyrelsen däremot före, att visst belopp bör beräknas till arvoden åt föreläsarna för granskning av kursdeltagarnas referat av vid kursen hållna föreläsningar. Denna form av kontroll över kursdeltagarnas arbete torde nämligen därigenom, att den tvingar deltagarna till uppmärksamhet och självverksamhet, i avsevärd grad öka kursens värde. Överstyrelsen finner sig visserligen icke kunna utan vidare godtaga de av centralförbundet föreslagna grunderna för granskningsarvodets beräkning, nämligen 10 kronor för varje manuskript, men har dock intet att erinra mot det av centralförbundet ifrågasatta beloppet, 3,500 kronor. Statsverkets kostnader för en allmän utbildningskurs under år 1923 beräknas sålunda uppgå till 21,750 kronor, vilket med 4,650 kronor överstiger det för anordnande av en allmän utbildningskurs under år 1922 anvisade beloppet 17,100 kronor.

Övannämnda granskningsarvode, 3,500 kronor, är enligt överstyrelsens mening av så väsentlig betydelse för de allmänna utbildningskursernas fulla utnyttjande, att detsamma bör finnas tillgängligt även för 1922 års allmänna utbildningskurs, varför anslag för ändamålet torde böra upptagas jämväl å tilläggsstat för år 1922.

Till *föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande* har riksdagen för år 1922 anvisat 27,000 kronor. Vad denna verksamhet beträffar, framhöllo redan förutnämnda sakkunniga, att densamma måste försöksvis prövas, innan några säkra hållpunkter för bedömande av verksamhetens omfattning och därmed av statsanslagets definitiva storlek kunde vinnas. Med hänsyn därtill föreslogo de sakkunniga, att anslaget skulle erhålla förslagsanslags natur. Vederbörande departementschef ansåg emellertid försiktigheten bjuda, att anslaget åtminstone till en början uppfördes såsom reservationsanslag.

Erfarenheten har nu visat, att det beräknade anslaget varit alldeles otillräckligt för att motsvara behovet. Under såväl år 1920 som den gångna delen av år 1921 ha ansökningar om bidrag av statsmedel för anordnande av föreläsningar av ifrågavarande slag inkommit till belopp, som många gånger överstiger det anslag, som för ändamålet stått till förfogande.

Då det synes överstyrelsen vara ett betydelsefullt samhällsintresse, att genom ifrågavarande under överstyrelsens inseende stående upplysningsverksamhet folknykterheten främjas, synes en betydande höjning av till denna verksamhet utgående anslag ofrånkomlig.

[232.]

I betraktande av nuvarande statsfinansiella läge anser sig överstyrelsen icke kunna ifrågasätta större höjning än en ungefärlig fördubbling av det till direkta bidrag till föreläsningssarvoden och eventuell andel av föreläsarnas rese- och traktamentsersättning anvisade beloppet. Som av nedan anförda kostnadsberäkning framgår, torde även vissa andra med verksamheten förknippade utgifter vara ofrånkomliga. Statsverkets kostnader under år 1923 för denna föreläsnings- och instruktionsverksamhet torde sålunda böra beräknas på följande sätt:

bidrag till föreläsningssarvoden samt rese- och traktamentsersättning	kronor 54,000
kostnad för föreläsningsskatalog i genomsnitt för år	» 2,000
blanketter och andra trycksaker	» 1,000
organisations- och byråkostnader	» 2,000
oförutsedda utgifter	» 1,000

Summa kronor 60,000

Vad först beloppet 54,000 kronor beträffar bör som hittills iakttagas, att högst en sjättedel användes till bidrag till rese- och traktamentsersättning till föreläsarna. I sitt förslag upptogo de sakkunniga intet belopp för katalog, trycknings- och byråkostnader, m. m. Det torde emellertid vara uppenbart, att dylika kostnader icke kunna undvikas. I synnerhet har tryckningen av katalog över föreläsare och föreläsningssämen visat sig medföra en betydande utgift; tryckningskostnaden för 1921 års katalog belöper sig enligt centralförbundets uppgift till omkring 5,000 kronor. Under förutsättning att fullständig katalog utgives endast vart tredje år, medan ett första och ett andra supplement utgivas de båda mellanliggande åren, och med hänsyn jämväl till det fallandet prisläget torde ifrågavarande kostnader kunna beräknas till 2,000 kronor i genomsnitt för år. För bestridande av övriga med verksamheten förenade kostnader har överstyrelsen beräknat sammanlagt 4,000 kronor. Totala kostnaden för föreläsnings- och instruktionsverksamheten skulle, sålunda beräknad, för år uppgå till 60,000 kronor.

Av det senast anförda följer även, att en ökning av anslaget till 1922 års föreläsnings- och instruktionsverksamhet från av Kungl. Maj:t föreslagna 27,000 kronor till 54,000 kronor är erforderlig, om verksamheten under år 1922 skall kunna bedrivas i nu föreslagen omfattning.

Samtliga i denna överstyrelsens framställning upptagna anslag äro beräknade för hela kalenderåret 1923. Flertalet av dem äro av sådan beskaffenhet, att behovet för tiden 1 januari—30 juni 1923 täckes, om anslagen beräknas utgå med hälften av ovan beräknade belopp. De för anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare m. fl. ävensom av en allmän utbildningskurs beräknade anslagen äro emellertid av sådan natur, att de böra i sin helhet vara tillgängliga för vederbörande kursstyrelse redan under förra halvåret 1923.

Vad först angår de anslag, som av skolöverstyrelsen föreslagits att för förra halvåret 1923 utgå med belopp, motsvarande de för år 1922 anvisade, har jag icke någon invändning att göra. Dessa belopp, av vilka hälften torde böra beräknas för förra halv-

Departementschefen.

[232.] året 1923 äro: 4,500 kronor till Sveriges lärares nykterhetsförbund, 18,000 kronor till Sveriges storloge av I. O. G. T., 6,000 kronor till Sveriges blåbandsförening, 4,500 kronor till Templarorden, 3,000 kronor till Nationalgodtemplarorden, 3,000 kronor till nykterhetsorden Verdandi, 3,000 kronor till Vita bandet, 6,000 kronor till Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund och 1,000 kronor till underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek eller tillhopa 49,000 kronor. Det erforderliga halvårsbeloppet utgör således 24,500 kronor.

Då riksdagen så sent som år 1921 höjde anslaget till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet med icke mindre än en tredjedel eller med 5,000 kronor från 15,000 kronor till 20,000 kronor, anser jag mig icke böra i detta avseende följa skolöverstyrelsens framställning om ökning, utan torde anslaget för förra halvåret 1923 böra utgå med ett belopp, motsvarande hälften av det för år 1922 beviljade anslaget, 20,000 kronor, eller således med 10,000 kronor.

Ej heller anser jag mig kunna tillstyrka framställningen om en ökning av anslaget till en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande utan torde berörda anslag för förra halvåret 1923 böra upptagas till hälften av motsvarande anslag för år 1922, 2,500 kronor, eller 1,250 kronor.

Vad angår de begärda anslagen till en social fortbildningskurs och en s. k. allmän utbildningskurs erinrar jag, att jag med hänsyn till den föreliggande statsfinansiella ställningen icke funnit mig kunna förorda att anslag äskas hos 1922 års riksdag till de fortbildningskurser för lärare vid folkskolor samt de utbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, som eljest pläгат år från år av riksdagen beviljas. De här ifrågavarande kurserna äro i viss mån med dessa jämförliga, vadan jag anser, att även ifråga om dem någon framställning om anslag till nämnda riksdag icke bör avlätas.

Vad slutligen beträffar anslaget till föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande har överstyrelsen hemställt om utverkande av ett anslag av icke mindre än 60,000 kronor för år räknat. Ifrågavarande anslag utgjorde för år 1921 18,000 kronor och höjdes av 1921 års riksdag med 50 procent till 27,000 kronor för år 1922, varjämte på tilläggsstat för år 1921 för ända-

målet beviljades 9,000 kronor. Under förhandenvarande statsfinansiella förhållanden synes mig en ytterligare höjning av detta anslag icke böra ifrågakomma. Jag tillstyrker, att anslaget för tiden 1 januari—30 juni 1923 bestämmes till hälften av 27,000 kronor eller 13,500 kronor. Härav följer, att jag icke anser mig kunna lämna min medverkan till att något tilläggsanslag för ändamålet beviljas för år 1922.

[232.]

Sammanlagt skulle, enligt vad jag nu anfört, för här uppräknade olika ändamål erfordras ett belopp av 49,250 kronor, därav 35,750 kronor såsom förslagsanslag, högst, och 13,500 kronor såsom reservationsanslag.

Jag hemställer således, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923:

dels ett förslagsanslag, högst 35,750 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

» till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	» 10,000: —
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek .	» 500: —
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet . . .	» 9,000: —
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000: —
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarorden studie- och ungdomsverksamhet	» 2,250: —
» främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	» 1,500: —

till framjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	kronor	1,500: —
» framjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet.....	»	1,500: —
» framjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	»	3,000: —
» framjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	»	2,250: —
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens framjande	»	1,250: —
<i>dels ock till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens framjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 13,500 kronor;</i>		

Musikföreställningar för allmänheten.

[233.]
Musikföreställningar
för allmänheten.

9. **Musikföreställningar för allmänheten.** Riksdagen har under en följd av år på extra stat beviljat anslag för här ifrågavarande ändamål. Alltsedan år 1919 utgår det årliga anslaget med 57,000 kronor, så fördelade, att 18,500 kronor använts till understöd åt en var av Gävleborgs läns, Nordvästra Skånes och Norrköpings orkesterförening samt 1,500 kronor till inspektion av dessa föreningars verksamhet.

I skrivelse den 22 september 1922 har nu musikaliska akademien hemställt om utverkande av anslag för ifrågavarande ändamål under förra halvåret 1923.

Akademien erinrar härefter hurusom, jämlikt bestämmelser i kungörelsen den 22 juni 1920, nr 512, angående understöd åt vissa föreningar, som verka för musiklivets höjande, dylik förening skall

äga att lyfta de beviljade medlen med en tredjedel en månad efter det orkesterarbetet tagit sin början och en tredjedel efter det arbetet fortgått sammanlagt tre månader. Härav framginge, att förening ägde att under årets förra hälft lyfta två tredjedelar av de beviljade medlen, varjämte hälften av inspektionsarvodet skulle utbetalas under samma tid. För förra halvåret 1923 erfordrades sålunda ett belopp av 37,750 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:ts tacktes föreslå riksdagen

att till understöd åt föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 37,750 kronor.

Statens biografbyrå.

10. **Statens biografbyrå.** Sedan en följd av år har riksdagen till bestridande av utgifterna för statens biografbyrå på extra stat anvisat reservationsanslag att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder, varjämte riksdagen medgivit, att reservation, som kunde uppkomma å nämnda anslag, finge i den omfattning, Kungl. Maj:t prövade lämpligt, användas till befrämjande av sådana i samband med kinematografien stående ändamål, som Kungl. Maj:t funne vara förtjänta av understöd. För år 1922 utgår anslaget med ett belopp av 60,000 kronor.

[234.]

Statens
biografbyrå.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har nu föreståndaren för statens biografbyrå G. Bjurman hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen dels att för förra halvåret 1923 bevilja anslag till byrån till ett belopp av 30,000 kronor, dels ock att lämna enahanda medgivande beträffande användningen av reservation, vilken kunde uppkomma på anslaget för förra halvåret 1923.

Till stöd för sin framställning anför Bjurman bland annat:

Stämpeluppbörden vid byrån torde för första halvåret 1923 böra anslås till 1,200 kronor. Reserverade medel förefunnos vid 1920 års utgång till ett belopp av 45,326 kronor 39 öre och den 1 juli 1921, enligt byråns beräkning till ett be-

lopp av 51,968 kronor 94 öre. Till vilket belopp de kunna uppgå vid utgången av år 1922 undandraget sig med hänsyn till ovissheten av filmtillflödets storlek och medlens eventuella tagande i anspråk för kinoideella ändamål även approximativt bedömande. Bliva förhållandena under återstoden av år 1921 och under år 1922 någorlunda likartade med förhållandena under den tilländalupna delen av år 1921, lära medlen väl näppeligen avsevärt minskas under sin nuvarande siffra.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels till bestridande av utgifterna för statens biografbyrå anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 30,000 kronor att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

dels ock medgiva, att reservation, som kan uppkomma å nämnda anslag, må i den omfattning, Kungl. Maj:t prövar lämpligt, användas till befrämjande av sådana i samband med kinematografien stående ändamål, som Kungl. Maj:t finner vara förtjänta av understöd.

[235.]
Dyrtids-
tillägg åt
befattnings-
havare i
statens
biografbyrå.

11. **Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens biografbyrå.** För bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens biografbyrå anvisade 1921 års riksdag på tilläggsstat för samma år ett reservationsanslag av 27,000 kronor att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder.

I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om behovet av anslag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under sagda tid åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, i avvaktan på proposition om bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens biografbyrå, på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 beräkna ett reservationsanslag av 9,000 kronor, att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder.

Statens räntefria studielån.

12. **Statens räntefria studielån.** Av lånemedel utgår på [236.] extra stat för år 1922 såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån ett reservationsanslag av 250,000 kronor. Enligt gällande reglemente för utdelning av statens räntefria studielån, utfärdat den 19 juni 1919 (nr 511) sammanträder nämnden för upprättande av förslag till studielånens utdelning under februari månad och avgiver efter granskning och inkomna ansökningshandlingar före utgången av april samma år till Kungl. Maj:t förslag till fördelning av de för året tillgängliga lånemedlen. Enär Kungl. Maj:t först efter nämnda förslags avgivande beviljar studielån, komma således låntagarna i åtnjutande av lånen först under det läsår, som påbörjas med höstterminen näst efter Kungl. Maj:ts beslut. Då det å extra stat för år 1922 beviljade anslagsbeloppet 250,000 kronor alltså måste anses avse läsåret 1922—1923 finner jag, att något anslag såsom kapitalökning för fonden för räntefria studielån icke erfordras för förra halvåret 1923.

Statens räntefria studielån.

Däremot synes mig anslag böra äskas hos riksdagen till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med studielånen samt till bestridande av kostnaderna för den i reglementet föreskrivna nämnden.

För år 1922 har såsom ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med lånerörelsen av riksdagen anvisats ett belopp av 1,000 kronor. Banken har nu gjort framställning om anvisande för förra halvåret 1923 av ett belopp av 580 kronor för samma ändamål. Jag har intet att erinra mot denna framställning.

Vad jag redan anfört ger vid handen, att nämnden har sin verksamhet förlagd till kalenderårets förra hälft. Under förutsättning att anslag till fonden för räntefria studielån beviljas jämväl för budgetåret 1923—1924 bör alltså anslaget till bestridande av kostnaderna för nämnden vara i sin helhet tillgängligt redan under förra halvåret 1923. För närvarande utgår för ändamålet ett anslag av 5,000 kronor och anledning synes mig icke förefinnas att ifrågasätta någon förändring i anslagsbeloppet.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[236.]

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa såsom särskilda förslagsanslag

dels till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med statens räntefria studielån ett belopp av 580 kronor,

dels ock till bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under år 1923 må komma att handlägga ärenden rörande omförmälda lån, ett belopp av 5,000 kronor.

L. Åtgärder för fysisk utbildning.

1. **Gymnastiska centralinstitutet.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[237.]

Gymnastiska
centralinsti-
tutet.

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* anslaget till gymnastiska centralinstitutet, nu 72,700 kronor, med halva beloppet eller 36,350 kronor.

2. **Extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m.**

[238.]

Extra perso-
nal vid gym-
nastiska
centralinsti-
tutet m. m.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar anvisade 1921 års riksdag på extra stat för år 1922 följande anslag till gymnastiska centralinstitutet, nämligen till extra vaktmästarbiträde vid institutet ett förslagsanslag, högst 1,200 kronor; till undervisning jämte läkarvård vid en med institutet förenad kvinnlig poliklinik, ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor; till inköp av litteratur m. m. ett reservationsanslag av 600 kronor; till kostnadsfria övningar i gymnastik vid institutet för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer ett förslagsanslag, högst 1,000 kronor; samt till avlönande av en eldare vid institutet ett förslagsanslag, högst 810 kronor.

Institutet har åtnjutit extra anslag till ifrågavarande extra vaktmästarbiträde alltifrån år 1909, till den kvinnliga polikliniken sedan höstterminen 1914, till inköp av litteratur m. m. från och med år 1918, till kostnadsfri gymnastik för medlemmar av Stockholms förenade studentkårer från och med år 1919 samt till avlönande av en eldare vid institutet från och med år 1921.

I skrivelse den 31 augusti 1921 har direktionen över gymnastiska centralinstitutet gjort framställning om fortsatta anslag å enahanda belopp för ovan omförmälda ändamål samt därvid framhållit, att de behov, som tillförene föranlett beviljande av ifrågavarande anslag, kvarstode oförändrade.

Departement-
schefen.

Mot ett bifall till direktionens hemställan har jag intet att erinra. Å övergångsbudgeten böra medel för de olika ändamålen lämpligen upptagas med belopp, motsvarande hälften av de nu för helt år beräknade anslagen. För vinnande av större överskådlighet synes det vidare vara önskvärt, att de av nu ifrågavarande anslag, vilka äga karaktären av förslagsanslag, högst, sammanföras till ett enda anslag, att utgå med den fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes. Fördelningen bör ske i noggrann anslutning till hittillsvarande förhållanden samt de belopp, som av Kungl. Maj:t ställas till förfogande för de olika ändamålen, var för sig äga karaktären av förslagsanslag, högst.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa

dels till extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m. ett förslagsanslag, högst 2,005 kronor, att utgå med den fördelning, som av Kungl. Maj:ts bestämmes;

dels ock till inköp av litteratur och bokbindning för institutets bibliotek ett reservationsanslag av 300 kronor.

[239.]

Understödjande av idrotten.

3. Understödjande av idrotten. Alltsedan år 1914 har ett extra anslag utgått till understödjande av idrotten. För år 1922 har riksdagen för ändamålet beviljat ett förslagsanslag, högst 90,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 40,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Med anledning av vad vid behandlingen av Kungl. Maj:ts framställning till 1921 års riksdag om anslag till understödjande av idrotten inom riksdagen förekommit bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 27 maj 1921 chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla fem personer för att såsom sakkunniga inom departementet biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag i fråga om det statsunderstöd, som borde äskas hos riksdagen för främjande av idrotten, därvid tillika borde framläggas förslag till de allmänna villkor, som torde böra föreskrivas för statsunderstödet utgående. Den 27 juni 1921 tillkallades de sakkunniga av departementschefen.

Emellertid hava Sveriges centralförening för idrottens främjande och svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund uti en den 31 oktober 1921 dagtecknad skrivelse hemställt om anslag för förra halvåret 1923 till belopp av tillhopa 225,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 45,000 kronor. Nämnda framställning har remitterats till de sakkunniga men har något utlåtande av de sakkunniga ännu icke inkommit till ecklesiastikdepartementet.

Sedan 1921 års riksdag fattade sitt beslut rörande förevarande anslag, hava icke, så vitt jag har mig bekant, några omständigheter förekommit, som skulle kunna utgöra anledning att redan nu ifrågasätta en förhöjning av anslaget utöver ett belopp av 90,000 kronor, för helt år räknat. Jag får därför tillstyrka, att anslaget för förra halvåret 1923 bestämmes till hälften av sistsagda belopp eller till 45,000 kronor. Härav synes mig, i likhet med vad för år 1922 äger rum, $\frac{4}{9}$ eller alltså ett belopp av 20,000 kronor böra utgå till svenska gymnastikförbundet.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till understödjande av idrotten anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 45,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 20,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäl bestämma.

4. **Understödjande av skididrotten bland ungdomen.** Riksdagen har under en följd av år beviljat anslag till understödjande av skididrotten bland ungdomen. För ändamålet har för år 1922 anvisats ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

Understöd-
jande av
skididrotten
bland ung-
domen.

I sin meranämnda skrivelse den 31 augusti 1921 har skolöverstyrelsen hemställt om utverkande av anslag för förra halvåret 1923 till samma ändamål och med enahanda belopp.

Då utgående av anslag till nu ifrågavarande ändamål icke synes vara av den vikt att det ej under nuvarande tryckta ekonomiska förhållanden kan uppskjutas, anser jag för min del att något anslag för understödjande av skididrotten bland ungdomen icke bör äskas hos innevarande års riksdag.

Departement-
schefen.

M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.

[240.]

Understöd åt
vissa tid-
skrifter m. m.

1. **Understöd åt vissa tidskrifter m. m.** Under en följd av år har riksdagen på extra stat anvisat anslag till olika tidskrifter och vetenskapliga publikationer ävensom till vissa andra kulturella ändamål. Härjämte är sedan många år tillbaka i riksstaten å ordinarie stat uppfört ett ordinarie anslag till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, varjämte under senare år ett förstärkningsanslag till enahanda ändamål å extra stat anvisats.

De ändamål och anslag, jag nu åsyftar, äro följande, varvid själva beloppen angivas i enlighet med 1922 års riksstat.

Ä n d a m å l	Ordinarie stat	Extra stat
Svenska fornskriftsällskapet	—	4,000
Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia	—	2,000
Svenska vitterhetssamfundet	—	4,000
Tidskriften Acta mathematica	—	3,000
Tidskriften »Svenska landsmål och Svenskt folkliv» . . .	—	7,500
»Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium»	—	20,000
Föreningen Pietas	—	4,500
Forskningsarbete vid utländska biologiska stationer . . .	—	2,500
Utgivande av Carl von Linnés brev	—	5,000
Bidrag till bekostande av professor J. G. Anderssons naturhistoriska insamlingar i Kina	—	30,000
Utgivande av Axel Oxenstiernas brev och skrifter	—	5,000
Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande	150,000	—
Förstärkning av sistnämnda anslag	—	50,000

Till samtliga nu angivna ändamål hava ansökningar inkommit om i vissa fall förhöjda anslag för år 1923, varvid äskandena i ett par fall inskränkts att avse första halvåret 1923.

Enär ifrågavarande anslag äro avsedda att tillgodose behov under år 1923 och någon större olägenhet icke kan anses uppstå, därest eventuellt beviljade belopp bliva tillgängliga först i början av senare hälften av samma år, har jag, med beaktande av den ståndpunkt, som chefen för finansdepartementet intagit i frågan om överflyttande till senare delen av år 1923 av vissa anslagsbehov ansett mig icke kunna förorda, att några anslagsbelopp för förenämnda ändamål uppföras å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Då emellertid ett särskilt riksdagens beslut torde påkallas beträffande omförmälda ordinarie anslag, vars rubrik bör återfinnas å riksstaten, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till resestipendier, samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande utan angivet belopp.

Departement-
schefen.

2. Undersökning av svenska folkmål. Sedan riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för systematisk undersökning av svenska folkmål anvisat på extra stat för år 1914 ett anslag av 7,500 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, uppdrog Kungl. Maj:t den 22 augusti 1913 åt professorerna O. von Friesen, J. A. Lundell och A. Noreen, dåvarande docenten, numera professorn B. Hesselman och docenten S. Lampa (entledigad år 1916) samt filosofie licentiaten H. Geijer att tillika med överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Uppsala utöva ledningen av omförmälda undersökning, varjämte meddelades vissa närmare föreskrifter beträffande undersökningens planering och utförande under år 1914.

För fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål har riksdagen sedermera, i anledning av Kungl. Maj:ts gjorda framställningar, för åren 1915—1922 beviljat efter hand ökade årsanlag, för år 1922 utgörande 28,600 kronor.

Omförmälda anslag hava ställts till rektors vid universitetet i
Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml.

[241.]

Under-
sökning av
svenska
folkmål.

[241.] Uppsala förfogande för att i mån av behov tillhandahållas ledarna av undersökningen mot redovisning inför vederbörande ämbetsverk.

Genom kungl. brev den 3 november 1916 föreskrevs, att beträffande undersökningens planering och utförande under år 1917 skulle gälla enahanda bestämmelser, som enligt brev den 23 oktober 1915 i motsvarande avseenden faststälts för år 1916. De föreskrifter, som i sistberörda brev meddelats, återfinnas i statsverkspropositionen till 1919 års lagtima riksdag, bilagan åttonde huvudtiteln, sid. 892.

Sedan kanslern för rikets universitet anbefallts att efter vederbörandes hörande inkomma med förslag till användning av det för år 1921 beviljade anslaget, avgav kanslersämbetet, efter hörande av överbibliotekarien vid Uppsala universitet samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer, förslag i berörda hänseende; och meddelade Kungl. Maj:t genom brev den 22 oktober 1920 föreskrifter, väsentligen överensstämmande med de senast i ämnet lämnade, dock att två mera fast, för år, anställda medarbetare åtnjuta arvoden, den ene med 6,000 kronor, den andre med 9,000 kronor för arbetsåret. Till reseersättningar skall reserveras ett belopp av 6,000 kronor, som av ledningen fördelas efter sig företeende omständigheter mellan dels ovannämnda två årsanställda medarbetare, dels andra medarbetare i undersökningen. Sammanlagda restiden, för vilken understöd av statsanslaget utgår, skall uppgå till minst åtta månader. Till inlösen av handskrifter får användas intill 1,500 kronor. Genom beslut den 22 juni 1921 föreskrevs slutligen rörande det för år 1922 beviljade anslaget, att beträffande arbetets utförande och anslagets fördelning skulle gälla enahanda bestämmelser, som faststälts genom ovan omförmälda brev den 22 oktober 1920 i fråga om 1921 års anslag.

Nyssnämnda bestämmelser rörande vissa anslagsposter överensstämma med motsvarande poster i de beräkningar, som legat till grund för riksdagens anslagsbeslut. Enligt dessa beräkningar skulle anslaget fördelas på följande sätt:

Ett arvode till en vetenskaplig medarbetare, som tillika bestrider sekreterargöromålen för undersökningen samt föreståndarskap för arkiv och för undersökningsarbeten

skap för arkiv och för undersökningsarbeten	kronor	9,000: —
Ett arvode till en vetenskaplig medarbetare	»	6,000: —
Reseersättningar	»	6,000: —
Inlösen av handskrifter	»	1,500: —

Kartor	kronor	600: —
Böcker	»	500: —
Materialier, tillfällig arbetshjälp samt diverse expenser	»	5,000: —
Summa kronor		28,600: —

I skrivelse den 31 augusti 1921 hava nu överbibliotekarien J. M. Hulth samt von Friesen, Lundell, Noreen, Hesselman och Geijer anhållit om ett till 33,600 kronor förhöjt anslag för år 1923 till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål.

Det av sökandena för år 1923 begärda anslaget är avsett att fördelas på i huvudsak lika sätt, som ovan angivits i fråga om anslagen för åren 1921 och 1922. Härtill skulle emellertid komma ett anslag å 5,000 kronor till understöd till vetenskaplig bearbetning av folkmålsmaterial, som utföres av andra än undersökningens av statsanslaget honorerade, årsanställda medarbetare.

Efter hörande av humanistiska sektionen vid universitetet i Uppsala har universitetskanslern i infordrat utlåtande den 21 september 1921 i likhet med nämnda sektion förordat bifall till den gjorda framställningen och därvid hemställt om beviljande av ett anslag av 16,800 kronor för förra halvåret 1923.

Med hänsyn såväl till det rådande statsfinansiella läget som till den omständigheten, att 1920 års riksdag väsentligt höjde anslaget för ifrågavarande ändamål, har jag icke för närvarande ansett mig kunna tillstyrka en förhöjning, utöver för vad för år 1922 för ändamålet utgår. För förra halvåret 1923 torde sålunda böra beräknas hälften av nuvarande anslag eller alltså 14,300 kronor.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdaden

att till fortsatt systematisk undersökning av svenska folkmål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 14,300 kronor, att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

3. **Undersökningar m. m. av sydsvenska folkmål.** Till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål har från och med år 1918 utgått anslag på extra stat, för år 1922 med ett belopp av 4,000 kronor.

Departement-
schefen.

[242.]

Undersök-
ningar m. m.
av
sydsvenska
folkmål.

Hos Kungl. Maj:t har nu centralstyrelsen för landsmålsföreningarna i Lund anhållit om beredande för år 1923 av enahanda anslag som för år 1922.

På grund av remiss har kanslersämbetet för rikets universitet, efter hörande av humanistiska sektionen av filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund, den 24 oktober 1921 avgivit utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt för ändamålet på extra stat för förra halvåret 1923 ett belopp av 2,000 kronor.

Departement-
schefen.

Uppenbart är, att ifrågavarande anslag till sin natur är likartat med det, som alltsedan år 1914 utgår för undersökning av svenska folkmål. Jämväl anslaget till studium av sydsvenska dialekter avser nämligen väsentligen att bestrida arvode åt företagets ledare samt ersättning åt studerande, vilka i bygderna verkställa erforderliga undersökningar. Anslaget torde fördenskull böra utgå med hälften för förra halvåret 1923.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till systematisk undersökning av sydsvenska folkmål anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 2,000 kronor att utgå på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma.

[243.]

Arvode åt
ortnamns-
kommitténs
sekreterare
m. m.

4. **Arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare m. m.** Riksdagen har vid olika tillfällen anslagit medel till undersökning av ortnamn inom Älvsborgs, Örebro och Värmlands län. Därjämte har riksdagen sedan år 1911 på extra stat anvisat ett belopp av 4,000 kronor till arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare.

Med hänsyn till de skäl, som föranlett beviljande under kristiden av förhöjda avlöningsförmåner åt befattningshavare i statens tjänst, ävensom till omfattningen av det sekreteraren åliggande arbetet samt behovet av nödig skyndsamhet vid arbetets utförande avlät Kungl. Maj:t på framställning av kommittén förslag till 1921 års riksdag om ett anslag av 10,000 kronor att utgå till ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden, därav högst 8,000 kronor till sekreterarens avlöning. Riksdagen beviljade emellertid till ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden allenest ett belopp av 8,000 kronor.

Kommittén har nu i skrivelse den 31 augusti 1921 ånyo hem-

ställt om förslag till riksdagen att bevilja till arvode åt kommitténs sekreterare med nödiga biträden ett belopp av 10,000 kronor.

Då anslaget till ortnamnskommitténs kansli, såsom jag redan nämnt, av 1921 års riksdag höjdes till dubbla beloppet, nämligen från 4,000 kronor till 8,000 kronor, anser jag mig nu icke kunna ifrågasätta en ytterligare ökning av detsamma. För förra halvåret 1923 bör för ändamålet äskas ett belopp, motsvarande hälften av det, som av riksdagen beviljats för år 1922.

Departement-
schefen.

Jag hemställer om förslag till riksdagen

att till arvode under förra halvåret 1923 åt ortnamnskommitténs sekreterare med erforderliga biträden anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari —30 juni 1923 ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor.

5. **Understöd åt inhemska skönlitterära författare.** I anledning av en inom riksdagen väckt motion beviljade 1907 års riksdag till *fasta* årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor, att av Kungl. Maj:t efter sakkunnigas hörande fördelas; och anvisade riksdagen därav på extra stat för vartdera av nämnda tre år ett belopp av 10,000 kronor. Likaledes anslog 1910 års riksdag, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, till samma ändamål för åren 1911—1913 en summa av enahanda storlek att på ovan nämnt sätt fördelas samt anvisade därav på extra stat för vart och ett av sistnämnda år ett belopp av 10,000 kronor.

[244.]

Understöd
åt inhemska
skönlitterära
författare.

Vidare beviljade 1913 års riksdag till årliga understöd under åren 1914—1916 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst ett anslag av 30,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd samt anvisade för ändamålet ett belopp av 10,000 kronor för vart och ett av åren 1914—1916.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade vidare 1916 års riksdag medel till ifrågavarande ändamål under treårsperioden 1917—1919 till enahanda belopp och under enahanda villkor som under närmast föregående treårsperiod. Av det beviljade anslaget, 30,000

[244.] kronor, har riksdagen för vart och ett av åren 1917—1919 anvisat ett belopp av 10,000 kronor.

Slutligen har riksdagen år 1919, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till årliga understöd under åren 1920—1922 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst beviljat ett anslag av 60,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd. Av det beviljade anslaget har riksdagen för vartdera av åren 1920, 1921 och 1922 anvisat ett belopp av 20,000 kronor.

Ifrågavarande understöd hava av Kungl. Maj:t utdelats, sedan, jämlikt Kungl. Maj:ts härom meddelade föreskrift, förslag därtill avgivits av en nämnd av fem sakkunniga. En av dessa sakkunniga har valts av svenska akademien, en annan av styrelsen för Sveriges författarförening; de tre återstående hava utsetts av Kungl. Maj:t.

Hos 1921 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t därjämte med anledning av en den 3 december 1920 till ecklesiastikdepartementet ingiven skrivelse av Sveriges författarförening om ett anslag å 20,000 kronor till ökning av det till understöd under år 1922 avsedda beloppet. Den i detta sammanhang förebragta utredningen återfinnes under punkten 251 av bilagan åttonde huvudtiteln till 1921 års statsverksproposition. Riksdagen fann emellertid ej skäl att bifalla Kungl. Maj:ts nu nämnda förslag och anförde därvid, bland annat, följande:

Ifrågavarande anslag höjdes av 1919 års riksdag från 30,000 kronor, med vilket belopp anslaget alltsedan dess tillkomst för treårsperioder utgått med 10,000 kronor för år, till dess nuvarande belopp, 60,000 kronor för treårsperioden 1920—1922 att utgå med 20,000 kronor för vart och ett av nämnda år. Avsikten med denna fördubbling av anslaget var, bland annat, att bereda möjlighet till understöd av mer tillfällig art åt yngre författare. Med hänsyn till att sålunda en fördubbling av anslaget så nyligen ägt rum och då enligt riksdagens mening det belopp, varmed anslaget för närvarande utgår, torde vara tillräckligt, om det samma mer än hittills användes till mera tillfälliga understöd av ovan angiven art och icke disponeras till fasta understöd åt personer, vilka nått en sådan allmänt erkänd ställning, att en understödjande verksamhet från statens sida näppe-ligen kan motiveras, finner sig riksdagen sakna anledning bifalla förslaget om särskilda förstärkningsbelopp vare sig på tilläggsstat eller på extra stat för år 1922. Härtill kommer vidare, att stora krav på understöd åt andra allmänt kulturella ändamål alltjämt förefinnas, vilka krav icke låta sig tillbakavisa, och att

försiktigheten måste bjuda att ej minst under rådande finansiella förhållanden gå varsamt fram i avseende å tillgodoseende av behov, som lätteligen kunna stegras och ställa alltför stora anspråk på statskassan.

[244.]

I skrivelse den 27 september 1921 har nu den ovan omförmälda sakkunnignämnden, efter att hava tagit kännedom om Sveriges författarförenings skrivelse i ämnet den 3 december 1920, med instämmande i där förebragta motivering hemställt, att Kungl. Maj:t i överensstämmelse med den till 1921 års riksdag avlåtna propositionen måtte till 1922 års riksdag avlåta proposition om beviljande av ett årligt anslag för ifrågavarande ändamål av 40,000 kronor (för åren 1923—1925 120,000 kronor).

På grund av remiss har svenska akademien den 13 oktober 1921 avgivit yttrande över ifrågavarande framställning och därvid för sin del vitsordat behovet av den ifrågasatta anslagsökningen.

Departementschefen.

De skäl, som föranledde min företrädare i statsrådsämbetet att framlägga sitt förslag om förhöjning av här ifrågavarande anslag voro även enligt min mening synnerligen tungt vägande. Det kan nämligen icke förnekas, att många av våra skönlitterära författare arbeta under synnerligen tryckta ekonomiska förhållanden och i många fall befinna sig i ett verkligt pekuniärt nödläge. Men å andra sidan håller jag före, att man med ett rationellt tillämpande av de utav 1921 års riksdag anvisade grunderna torde kunna bringa avsevärd hjälp även med det belopp, varmed anslaget nu utgår. Det statsfinansiella läget gör också, att jag för närvarande anser mig böra för vart och ett av åren 1923—1925 hemställa om ett anslag av allenast 20,000 kronor eller samma belopp, varmed anslaget utgått under nu löpande treårsperiod.

Då i enlighet med hittills gällande bestämmelser de av detta anslag beviljade understöden av vederbörande kunnat lyftas kvartalsvis första helgfria dag i en var av månaderna mars, juni, september och december, och då samma bestämmelse även framdeles synes böra gälla, torde av det för år 1923 avsedda anslaget hälften, eller 10,000 kronor, böra finnas tillgänglig redan under första halvåret.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till årliga understöd under åren 1923—1925 åt inhemska skönlitterära författare av ut-

märkt förtjänst bevilja ett anslag av 60,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd, samt att av ifrågarande anslag anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst ett belopp av 10,000 kronor.

[245.]

Statistiska
tabeller över
Öresunds-
tullen.

6. Statistiska tabeller över Öresundstullen. Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen för tiden efter år 1660 beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 15,000 kronor, varav på extra stat för år 1914 anvisades ett belopp av 1,500 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Såsom i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914 omnämnes, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juli 1913, att sistnämnda belopp skulle tillhandahållas Carlsbergfondens i Köpenhamn kassa, sedan av vederbörande i Danmark till Kungl. Maj:ts beskickning i Köpenhamn lämnats skriftlig förbindelse att kostnadsfritt tillställa kungl. biblioteket 25 exemplar av verket i dess helhet, i den mån det utkomme, samt under villkor att, där-est till arbetet komme att fogas lista med förklaring av däri förekommande termer och ovanligare ord, denna lista avfattades med hänsyn även till svenska läsa- res behov.

Enligt en från Kungl. Maj:ts minister i Köpenhamn ingången underrättelse har Carlsbergfondens direktion i skrivelse den 2 december 1913 till svenska beskickningen förbundit sig att uppfylla de för anslaget åtnjutande bestämda villkoren. Sedermera har direktionen till ecklesiastikdepartementet insänt redogörelser för arbetets fortgång under åren 1913—1920.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar anvisade riksdagen för ovannämnda ändamål jämväl på extra stat för vart och ett av åren 1915—1922 ett anslag av 1,500 kronor.

Departement-
schefen.

Av det belopp, som riksdagen år 1913 beviljade till bestridande av kostnaderna för utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen eller 15,000 kronor, återstår allenast att ytterligare anvisa

1,500 kronor. Sistnämnda belopp torde lämpligen böra utgå under förra halvåret 1923, för att på en gång i sin helhet ställas till förfogande av Carlsbergfondens direktion.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att av det till utgivande av statistiska tabeller över Öresundstullen år 1913 beviljade anslaget av 15,000 kronor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst, återstående beloppet, 1,500 kronor.

7. Resestipendier åt journalister. För vart och ett av åren 1912—1922 har riksdagen till resestipendier åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hava redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till huvudsaklig sysselsättning, anvisat anslag på extra stat, att efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma. Genom kungörelse den 22 juni 1921 (svensk författningssamling nr 427) har Kungl. Maj:t utfärdat bestämmelser i angivna hänseende att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas.

Resestipendier åt journalister.

Ifrågavarande anslag, som för vart och ett av åren 1912—1920 utgått med 4,000 kronor, höjdes av 1920 års riksdag på Kungl. Maj:ts framställning till 8,000 kronor för år 1921. Samma belopp beviljades jämväl för år 1922.

Svenska journalistföreningen har nu genom sin centralstyrelse anhållit om beredande för ändamålet av ett anslag å 8,000 kronor även för år 1923.

I fråga om utgående av resestipendier under nuvarande depressionstid har jag vid flera tillfällen i det föregående givit min ståndpunkt tillkänna. I anslutning härtill anser jag att något anslag till resestipendier åt journalister icke bör uppföras i riksstaten för förra halvåret 1923.

Departementschefen.

8. Nusvensk ordbok. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1919 års lagtima riksdag såsom understöd åt docenten Olof Östergren för fullföljande och avslutande under åren 1920—1929 av hans arbete »Nusvensk ordbok» ett anslag av 56,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1920

[246.]

Nusvensk ordbok.

Jag anser för visso, att ett för det språkvetenskapliga arbetet i

vårt land samt för upplysningsverksamheten om vårt modersmåls liv och utveckling så betydelsefullt verk som »Nusvensk ordbok» bör såvitt möjligt understödjas och befrämjas. På det livligaste förordar jag, att anslag för ändamålet även upptages i staten för förra halvåret 1923. På grund av det statsfinansiella läget anser jag mig emellertid icke, hur behjärtansvärt ändamålet än är, kunna åtminstone för närvarande tillstyrka en höjning av anslaget, på sätt ifrågasatts.

Jag hemställer alltså det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det år 1919 såsom understöd åt docenten Olof Östergren för fullföljande och avslutande under åren 1920—1929 av hans arbete »Nusvensk ordbok» beviljade anslaget å 56,000 kronor anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 2,500 kronor.

9. **Svenska naturskyddsföreningen.** För vartdera av åren 1920, 1921 och 1922 har till främjande av svenska naturskyddsföreningens verksamhet under sagda år av riksdagen anvisats ett anslag av 4,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes. Genom beslut den 22 juni 1921 har det för år 1922 anvisade anslaget ställts till föreningens förfogande för därmed avsett ändamål, under villkor, bland annat, att föreningen först efter samråd med därtill av vetenskapsakademien utsedd person och med hänsyn tagen till dennes mening skrede till företagande av undersökningar av vissa ur naturskyddssynpunkt intressanta områden samt införskaffande av uppgifter rörande olika slag av naturminnesmärken.

Föreningens styrelse har nu anhållit om anvisande av anslag till samma belopp, 4,000 kronor, till främjande av föreningens verksamhet under år 1923, vilken ansökan tillstyrkts av vetenskapsakademien i infordrat utlåtande den 9 november 1921, varvid akademien uttalat, att endast hälften av anslaget borde utgå under förra hälften av år 1923.

Under återopande av vad som anförts i fråga om anslag till enahanda ändamål för år 1920 (1919 års statsverksproposition, bila-

[247.]

Svenska
naturskydds-
föreningen.

Departement-
schefen.

gan åttonde huvudtiteln, sid. 941 ff.), hemställer jag, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att till främjande av svenska naturskyddsför-
eningens verksamhet under förra hälften av år
1923 anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30
juni 1923 ett förslagsanslag, högst 2,000 kronor,
att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t
bestämmas.

[248.]

10. **Delaktighet för Sverige i Ramsay Memorial Fund.**

Delaktighet
för Sverige
i Ramsay
Memorial
Fund.

På Kungl. Maj:ts förslag (proposition nr 289) beviljade 1920 års riksdag för beredande av delaktighet för Sverige i Ramsay Memorial Fund ett för fem år avsett anslag av 27,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1921 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 5,400 kronor, att utgå efter Kungl. Maj:ts beprövande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva. I avseende å upprinnelsen till denna anslagsfråga tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse, som lämnades i det vid propositionen nr 289 till 1920 års riksdag fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 5 mars 1920.

Efter det riksdagen år 1920 bifallit Kungl. Maj:ts då framlagda förslag, införskaffade utrikesdepartementet genom svenska beskickningens i London försorg grundstadgar för de så kallade Ramsay Memorial Fellowships, vilka skulle bekostas från Ramsay Memorial Fund, jämte utkast till särskilda bestämmelser rörande det svenska stipendiet av innehåll, bland annat, att en kommitté av fyra eller fem personer skulle mottaga ansökningar till stipendiet och rekommendera en eller flera till erhållande av detsamma. Efter vederbörandes hörande beslöt Kungl. Maj:t den 28 januari 1921 att för Sveriges del godkänna sagda utkast med vissa änringar, däribland att den svenska kommittén för avgivande av förslag till stipendiat skulle förordna endast *en* sökande till erhållande av stipendiet, samt förordnade att den svenska kommittén skulle bestå av fem ledamöter. Vidare bestämdes, att sedan vetenskapsakademien, de matematisk-naturvetenskapliga sektionerna av filosofiska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund, matematisk-naturvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola samt ingenjörsvetenskapsakademien var för sig avgivit förslag å lämpliga personer, ledamöter

av kommittén skulle nämnas av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, vilken tillika skulle utse suppleanter för dessa ledamöter samt förordna en av de fem ledamöterna att vara kommitténs ordförande. Tillika fastställde Kungl. Maj:t instruktion för kommittén. I överensstämmelse härmed utsåg min företrädare i statsrådsämbetet den 16 april 1921 till ledamöter av sagda kommitté professorerna S. A. Arrhenius, — som jämväl förordnades att vara kommitténs ordförande —, Th. Svedberg, B. A. L. Holmberg och H. G. Söderbaum ävensom överingenjören S. A. G:son Nauckhoff, samt nämnde till suppleanter för dessa professorerna K. A. Vesterberg, L. Ramberg, K. M. G. Siegbahn samt K. W. Palmær ävensom undervisningsrådet N. Fredriksson. Sedan vederbörande i England gillat de av Kungl. Maj:t angivna förändringarna i de föreslagna bestämmelserna, godkände den svenska beskickningen i London å svenska regeringens vägnar stadgarna i den lydelse, de enligt vad sålunda bestämts, skulle äga. Svensk stipendiat vid Ramsay Memorial Fund har därefter i behörig ordning utsetts.

För ifrågavarande ändamål anvisade jämväl 1921 års riksdag, ett belopp av 5,400 kronor att utgå enligt angivna grunder.

Då stipendiebeloppet, som synes böra utgå jämväl för år 1923 bör på en gång i sin helhet utbetalas till gäldande av ett års bidrag för Sveriges delaktighet i Ramsay Memorial Fund, hemställer jag om förslag till riksdagen

Departementschefen.

att av det utav 1920 års riksdag beviljade anslaget av 27,000 kronor för beredande av delaktighet under år 1923 för Sverige i Ramsay Memorial Fund anvisa på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 5,400 kronor att utgå efter Kungl. Maj:ts beprövande och på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva.

11. **Understöd åt ryske undersåten Alexander Sibiriakoff.**

[249.]

I anledning av en inom riksdagen väckt motion (II: 31) beviljade 1921 års riksdag såsom förslagsanslag, högst, ett belopp av 3,000 kronor såväl å 1921 års tilläggsstat som å riksstaten för år 1922, att utgå till understöd åt ryske undersåten Alexander Sibiriakoff. På sätt i motionen erinras, hade Sibiriakoff jämte andra deltagit i

Understöd åt
ryske under-
såten Alexan-
der Sibiriakoff.

[249.] bekostande av Vegaexpeditionen 1878—1880, och hade i motionen vidare framhållits, att det ej kunde anses hedersamt för vårt land att låta en man, som på ett frikostigt och framsynt sätt främjat svensk forskning, under sina återstående år få lida av svåra um-bäranden.

Genom beslut den 18 februari 1921 fann Kungl. Maj:t, med godkännande av riksdagens beslut, gott anbefalla statskontoret att till chefen för utrikesdepartementets personal- och administrativa avdelning i vederbörlig ordning utbetala ifrågavarande anslag för att under åren 1921 och 1922 genom vederbörande svenska beskicknings bemedling tillhandahållas Sibiriakoff kvartalsvis med 750 kronor i början av varje kvartals sista månad.

Departe-
mentschefen.

Då de skäl som föranledde anslagets beviljande alltjämt kvarstå, synes mig ett fortsatt anslag för ändamålet böra utverkas.

På grund härav hemställer jag, ett Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till understöd åt ryske undersåten Alexan-
der Sibiriakoff såsom förslagsanslag, högst, anvisa
på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923
ett belopp av 1,500 kronor.

N. Diverse.

1. **Ålderstillägg.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t [250.]
måtte föreslå riksdagen Ålderstillägg.
att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni
1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till
ålderstillägg, nu 110,000 kronor, med halva be-
loppet eller 55,000 kronor.
2. **Extra lönetillägg.** Sedan en följd av år tillbaka har riks-
dagen på extra stat beviljat vissa lönetillägg till en del tjänstemän
och betjänte inom de särskilda statsdepartementen jämte därtill
hörande ämbetsverk, kårer och stater. Genom beslut av 1908 års
riksdag sammanfördes de till varje särskild huvudtitel hörande an-
slagssummorna till ifrågavarande ändamål under ett extra förslags-
anslag å varje huvudtitel med anslagsrubriken extra lönetillägg.
Anslaget till extra lönetillägg, som, i vad på åttonde huvudtiteln
ankom, för år 1909 utgick med ett belopp av 90,000 kronor, har
sedermera minskats, huvudsakligen i den mån löneregleringar genom-
förts för befattningshavarna vid ecklesiastikdepartementet och de de-
partementet tillhörande verken, och har under de senaste åren utgjort
5,000 kronor. Enligt vad jag inhämtat av budgetredovisningen för
år 1920 och mig från räkenskapsverket tillhandakommet samman-
drag, utvisande belastningen under januari—september månader 1921
av anslagen under åttonde huvudtiteln, har anslaget på senaste tiden
icke anlitats. Medel för ändamålet torde på grund härav icke vidare
behöva äskas hos riksdagen. Extra
lönetillägg.
3. **Rese- och traktamentspenningar.** Jag hemställer, att [251.]
Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen Rese- och
att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni traktaments-
1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till penningar.
rese- och traktamentspenningar, nu 220,000 kronor,
med halva beloppet eller 110,000 kronor.

[252.]

Extra
utgifter.

4. **Extra utgifter.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* reservationsanslaget till extra utgifter, nu 75,000 kronor, med halva beloppet eller 37,500 kronor.

[253.]

Kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.

5. **Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.** Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, nu 450,000 kronor, med halva beloppet eller 225,000 kronor.

[254.]

Skriv-
materialier
och expenser,
ved m. m.

6. **Skrivmaterialier och expenser, ved m. m.** Till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. finnes i riksstaten under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag, vilket för år 1922 utgår med 314,000 kronor.

Enligt av riksdagen lämnat medgivande får av ifrågavarande anslag ett visst maximibelopp användas till bestridande av de ecklesiastika konsistoriernas utgifter av här ifrågavarande slag. Detta maximibelopp, som i 1921 års riksstat var upptaget till 26,000 kronor, utgår för år 1922 med ett till 33,000 kronor förhöjt belopp. I samband med beslutet om sagda förhöjning förklarade riksdagen hinder icke möta för Kungl. Maj:t att till täckande av brister i domkapitlens stater för åren 1920 och 1921 utöver det belopp av högst 26,000 kronor, som enligt beslut av 1920 års riksdag finge från ifrågavarande anslag utgå till domkapitlens expeditioner, från anslaget anvisa ytterligare högst 4,000 kronor.

Av förberörda till domkapitlens förfogande för år 1921 stående belopp å 26,000 kronor anvisades för de särskilda konsistoriernas behov genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1920 tillhoppa 22,720 kronor. Av återstående beloppet, 3,280 kronor, samt omförmälda till förfogande för år 1921 ställda ytterligare 4,000 kronor hava till täckande av brister i vissa domkapitels expeditiionskassor disponerats tillhoppa 6,905 kronor ävensom till gäldande av tilläggsavgift för hyra och uppvärmning av domkapitlets i Visby expeditiionslokal för tiden 1 oktober—31 december 1921 375 kronor.

Beträffande de för år 1922 för domkapitlens behov disponibla medlen, 33,000 kronor, har Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1921 till de särskilda konsistoriernas förfogande för sagda år ställt ett sammanlagt belopp av 29,235 kronor, varefter genom särskilda beslut till täckande av brister i vissa domkapitels expensanslag anvisats tillhopa 2,194 kronor 60 öre av samma medel. Vidare har till gäldande av tilläggsavgift för hyra och uppvärmning av domkapitlets i Visby expeditionslokal för år 1922 anvisats ett belopp av 1,500 kronor. Av förenämnda belopp å 33,000 kronor återstår sålunda odisponerat ett belopp av 70 kronor 40 öre. [254.]

Utöver de belopp, som enligt vad förut nämnts, anvisats till täckande av brister i vissa domkapitels expensanslag, erfordras, enligt vad hittills inkomna anmälningar utvisa, för täckande av bristen av ifrågavarande slag ytterligare anslag till ett sammanlagt belopp av 12,483 kronor 32 öre. Härav belöpa på domkapitlet i Härnösand 5,255 kronor 73 öre, på domkapitlet i Luleå 6,394 kronor 46 öre och på Stockholms stads konsistorium 833 kronor 13 öre.

I fråga om sättet för täckande av ifrågavarande brister har statskontoret i den 10 december 1921 avgivet utlåtande anfört:

Att hos riksdagen äska särskilt anslag å tilläggsstat för år 1922 synes mindre tilltalande, utan lärer saken enklast kunna ordnas så, att i likhet med vad för år 1921 ägt rum riksdagens medgivande utverkas till att av skrivmateriellanslaget för år 1922 ett visst belopp utöver det redan anvisade får användas för konsistoriernas expeditioner. Då för täckande av nu ifrågavarande brister erfordras över 12,400 kronor och det icke är uteslutet att i trots av fallande priser nya brister för år 1921 kunna komma att yppa sig, lärer detta belopp icke böra sättas lägre än till 15,000 kronor.

Det av statskontoret föreslagna belopp å 15,000 kronor, som skulle ställas till förfogande för täckande av brister i domkapitlens expensanslag, anser jag icke för högt tilltaget. Sedan nu anmälda behov blivit tillgodosedda, skulle cirka 2,500 kronor återstå för mötande av eventuella ytterligare behov. Beträffande dessas storlek kan för närvarande icke lämnas närmare uppgift, men jag vill dock nämna, att domkapitlet i Uppsala meddelat, att en betydande brist kommer att uppstå i domkapitlets expeditionskassa för år 1921 samt att även 1922 års anslag torde komma att bliva otillräckligt. Även från domkapitlet i Västerås kan förväntas framställning om täckande av brist i dess expeditionskassa för år 1921.

Departementschefen.

[254.]

Jag övergår härefter till frågan om med vilket belopp förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. och därifrån till domkapitlens expeditioner utgående maximibelopp böra upptagas för tiden 1 januari—30 juni 1923.

För år 1922 är ifrågavarande förslagsanslag, såsom redan nämnts, uppfört med 314,000 kronor. För förra halvåret 1923 torde hälften av sagda belopp eller 157,000 kronor kunna antagas bliva till fyllest.

Vidkommande domkapitlens behov av anslag till expenser m. m. för halvårsperioden i fråga hava domkapitlen i sina nu föreliggande framställningar, vilka i allmänhet avse hela år 1923, äskat anslag till ett sammanlagt belopp av 30,065 kronor. Detta innebär en ökning med 830 kronor av vad som genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1921 anvisats för år 1922. Vidare har domkapitlet i Visby till gäldande av tilläggsavgift för hyra och uppvärmning av sin expeditionlokal för år 1923 begärt ett anslag av 1,500 kronor. I likhet med vad som beträffande motsvarande utgift för tiden 1 oktober 1921—31 december 1922 äger rum, synes nämnda belopp böra bestridas av anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. Domkapitlens behov av anslag för hela år 1923 skulle alltså uppgå till sammanlagt 31,565 kronor, därav proportionsvis skulle för tiden 1 januari—30 juni 1923 belöpa 15,782 kronor 50 öre. Visserligen är det sannolikt, att ytterligare anspråk på anslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m. komma att framställas av konsistorierna, men med hänsyn till de fallande priserna anser jag likväl, att för tiden 1 januari—30 juni 1923 icke behöver beräknas mer än hälften av det belopp å högst 33,000 kronor som för år 1922 står till domkapitlens förfogande, eller sålunda högst 16,500 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., nu 314,000 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 33,000 kronor) med halva beloppet eller 157,000 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 16,500 kronor);

dels ock förklara hinder icke möta för Kungl.

Maj:t att till täckande av brister i domkapitlens stater, utöver det belopp av högst 33,000 kronor, som enligt beslut av 1921 års riksdag må från ifrågavarande anslag under år 1922 utgå till domkapitlens expeditioner, från anslaget anvisa ytterligare högst 15,000 kronor.

7. Tryckningskostnader. I riksstaten finnes under åttonde huvudtiteln på ordinarie stat uppfört ett förslagsanslag till tryckningskostnader, vilket för år 1922 är upptaget till 84,203 kronor.

[255.]Trycknings-
kostnader

Av ifrågavarande anslag får enligt riksdagens medgivande visst maximibelopp användas till bestridande av de ecklesiastika konsistoriernas tryckningskostnader. För år 1922 utgör detta belopp 9,000 kronor.

Av de sålunda till konsistoriernas förfogande stående medlen hava genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1921 för de särskilda konsistoriernas behov för år 1922 anvisats tillhopa 7,930 kronor. Vidare hava till täckande av brister i vissa domkapitels anslag till tryckningskostnader anvisats sammanlagt 1,033 kronor 26 öre. Av de för domkapitlen för år 1922 avsedda medlen finnes alltså disponerat ett belopp av 36 kronor 74 öre. Att gälda återstår emellertid en vid 1920 års slut i domkapitlets i Västerås expeditionskassa förefintlig brist å 520 kronor 57 öre.

För täckande av denna brist och för mötande av eventuella andra brister i domkapitlens tryckningsanslag för år 1921 har statskontoret i yttrande den 10 december 1921 föreslagit, att riksdagens medgivande måtte utverkas till att ytterligare ett belopp av 1,000 kronor må av 1922 års anslag disponeras för domkapitlens räkning.

Jag ansluter mig till detta statskontorets förslag.

Vad vidare angår domkapitlens behov av anslag till tryckningskostnader för tiden 1 januari—30 juni 1923 hava domkapitlen i sina framställningar, vilka i allmänhet avse hela år 1923, äskat tillhopa 7,650 kronor. Av sagda belopp, vilket med 280 kronor understiger vad som genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1921 anvisats för år 1922, skulle alltså på förra halvåret 1923 belöpa 3,825 kronor. För tillgodoseende av de ytterligare anspråk, som kunna komma att ställas på anslaget, är en höjning av sistnämnda belopp erforderlig. Jag vill dock ej föreslå, att för ändamålet äskas mer än 4,500 kronor, d. v. s. hälften av det för år 1922 beviljade anslagsbeloppet.

Departement-
schefen

Vidkommande det belopp, varmed förslagsanslaget till tryckningskostnader bör upptagas i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923, torde detsamma kunna sättas till ungefär hälften av 1922 års anslag, 84,203 kronor, eller till cirka 42,100 kronor, vilket belopp emellertid för jämnande av huvudtitelns slutsumma torde höjas till 42,169 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag. det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels i riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det *ordinarie* förslagsanslaget till tryckningskostnader, nu 84,203 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 9,000 kronor), med 42,169 kronor (därav till domkapitlens expeditioner högst 4,500 kronor);

dels ock förklara hinder icke möta för Kungl. Maj:t att till täckande av brister i domkapitlens stater, utöver det belopp av högst 9,000 kronor, som enligt beslut av 1921 års riksdag må från ifrågavarande anslag under år 1922 utgå till domkapitlens expeditioner, från anslaget anvisa ytterligare högst 1,000 kronor.

[256.]

Tillfällig löne-
förbättring
för viss perso-
nal inom den
civila stats-
förvalt-
ningen.

8. Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen. Då jag i annat sammanhang torde få angiva min ståndpunkt beträffande omfattningen av den tillfälliga löneförbättring, som må tillkomma befattningshavare i vissa under åttonde huvudtiteln hörande verk och inrättningar, får jag, med åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig löneförbättring under förra halvåret 1923 för viss personal inom den civila statsförvaltningen på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 under åttonde huvudtiteln beräkna såsom förslagsanslag ett belopp av 805,000 kronor.

9. **Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.**

[257.]

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om beredande av dyrtidstillägg under förra halvåret 1923 åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Dyrtids-
tillägg åt
befattnings-
havare i
statens tjänst.

att, i avbidan på proposition angående dyrtidstillägg under förra halvåret 1923 åt befattningshavare i statens tjänst på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 under åttonde huvudtiteln beräkna såsom förslagsanslag ett belopp av 4,250,000 kronor.

10. **Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.** I anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om dyrtidstillägg under förra halvåret 1923 åt befattningshavare av olika slag, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[258.]

Dyrtids-
tillägg åt
lärare vid
vissa stats-
understödda
undervis-
nings-
anstalter.

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda läroanstalter på *extra stat* för tiden 1 januari—30 juni 1923 under åttonde huvudtiteln beräkna såsom förslagsanslag ett belopp av 16,000,000 kronor.

Åttonde huvudtiteln *ordinarie* anslag uppgå för år 1922 till. kronor 75,805,550: —

Vid bifall till de av mig här ovan framställda förslagen komma åttonde huvudtiteln *ordinarie* anslag för tiden 1 januari—30 juni 1923 att uppgå till » 41,213,002: —

Beträffande anledningen till att sistnämnda belopp överstiger hälften av summan utav de *ordinarie* anslagen för år 1922 under denna huvudtitel, får jag hänvisa till vad jag under vederbörande punkter här ovan anført.

[258.]	Summan av de <i>extra</i> anslagen, som för år 1922 utgör.....	kronor 11,905,650: —
	kommer vid bifall till de av mig nu framlagda förslagen att för tiden 1 januari—30 juni 1923 uppgå till	» 27,096,498: —
	Huvudtitelns slutsumma, som för år 1922 belöper sig till	» 87,711,200: —
	skulle, under förutsättning av bifall till mitt förslag för tiden 1 januari—30 juni 1923 komma att uppgå till	» 68,309,500: —

I vad föredragande departementschefen hemställt beträffande anslagen under åttonde huvudtiteln instämma statsrådets övriga ledamöter; och behagar Hans Maj:t Konungen bifalla vad sålunda blivit av statsrådet tillstyrkt samt tillika, enligt statsrådets hemställan, förordna, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet till ledning vid avfattande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

K. Egerström.

Innehåll:

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		Ecklesiastikdepartementet.				
		A. Departementet.				
1	1	1. Departementschefen			12,000	
1	2	2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, <i>förslagsanslag</i>			150,100	
2	3	3. Extra föredragande m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst				12,000
		Säger för departementet			162,100	12,000
		B. Arkiv, bibliotek och museer.				
		Arkiv.				
		Riksarkivet:				
3	4	1. Riksarkivet, <i>förslagsanslag</i>	81,500			
3	4	(1.) Inköp av arkivalier och tryckta arbeten för riksarkivet, <i>re-</i> <i>servationsanslag</i>	1,000	82,500		
3	5	2. Avlöningar åt icke-ordinarie befattnings havare i riksarkivet m. m., <i>förslagsan-</i> <i>slag</i> , högst		2,000		
3	5	(2.) Fortsatt utgivande av sådana handlingar, som äro av vikt för fäderneslandets historia, <i>reservationsanslag</i>		3,000		
3	5	(2.) Registrering av vissa rättshistoriska källor, <i>förslagsanslag</i> , högst		900		
		Landsarkiven:				
4	6	3. <i>Bestämt anslag</i>	19,703			
4	6	(3.) <i>Reservationsanslag</i> :				
		Inköp av arkivalier och tryckta arbeten för landsarkivet i Vadstena	125			
		Inköp av arkivalier och tryckta arbeten för landsarkivet i Uppsala	125			

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		Inköp av arkivalier och tryckta arbeten för landsarkivet i Göteborg				
		125				
		Inköp av arkivalier och tryckta arbeten för landsarkivet i Lund				
		125				
		Inköp av arkivalier och tryckta arbeten för arkivdepån i Visby				
		50				
		550	20,253			
5	7	4. Amanuenser m. m. vid landsarkiven, <i>förslagsanslag</i> , högst		5,950	102,753	11,850
		Bibliotek.				
		Kungl. biblioteket:				
12	8	5. Kungl. Biblioteket, <i>förslagsanslag</i>				
		107,850				
12	9	6. Gäldande av skulder å kungl. bibliotekets konton för böckers inköp och inbindning, <i>förslagsanslag</i> , högst				
		20,000				
18	10	7. Bokinköp och bokbindning för kungl. biblioteket, <i>reservationsanslag</i>				
		10,000				
18	10	(7.) Katalogiseringsarbeten inom kungl. biblioteket, <i>förslagsanslag</i> , högst				
		12,600				
18	10	(7.) Sveriges officiella biblioteks gemensamma accessionskatalogs 37:e årgång, omfattande år 1922, <i>förslagsanslag</i> , högst				
		3,000				
20	11	8. Ändringsarbeten i kungl. bibliotekets byggnad, <i>reservationsanslag</i>				
		*240.000	107,850	285,600		
21	12	9. Arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		1,300		
21	13	10. Pedagogiska biblioteket, <i>förslagsanslag</i> , högst		5,550		
24	14	11. Skandinavisk bibliotekarie vid nordiska avdelningen av S:te Genevièvebiblioteket i Paris, <i>förslagsanslag</i> , högst		750	107,850	293,200

* Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
Museer.						
<i>Nationalmuseet.</i>						
		Museet:				
25	15	12. <i>Förslagsanslag</i>	75,550			
25	15	(12.) <i>Reservationsanslag:</i>				
		Målnings- och skulptursamlingarnas ökande	15,000			
		Inlösen av levande svenska konstnärers arbeten . . .	15,000			
		Handtecknings- och gravyr-samlingarnas ökande	3,750			
		Samlingarnas vård och underhåll samt expenser . .	5,500			
		Ökande av samlingen av konsthantverk	5,000			
		Boksamlingen . . .	1,500			
		Utländska studieresor	1,500			
26	16	13. Försäkring och transport av konstföremål, <i>reservationsanslag</i> . .	1,250			
26	16	(13.) Konservering av handtecknings- och gravyr-samlingar inom museet, <i>reservationsanslag</i>	2,500			
26	16	(13.) Juridiskt och administrativt biträde hos museet, <i>förslagsanslag</i> , högst	350			
27	17	14. Kostnaden för nationalmusei telefoner . . .	122,800	4,100		
		Livrustkammaren:				
29	18	15. Till underhåll och vård av livrustkammarens samlingar m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	9,925			
32	19	16. Tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren, <i>förslagsanslag</i> , högst	*1,000	10,925		
<i>Naturhistoriska riksmuseet.</i>						
		Museet:				
33	20	17. <i>Bestämt anslag</i> . . .	99,056			
33	20	(17.) <i>Reservationsanslag</i> . .	22,400			

* Beräknat belopp.

Sida	Punkt			Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
33	21	18.	Personligt arvodestill- lägg åt assistenten G. A. H. Dahlstedt, <i>förslagsanslag</i> , högst	250			
33	21	(18.)	Tillfällig avlöningsför- bättring åt tre pre- paratorer, <i>förslags- anslag</i> , högst	750			
33	21	(18.)	Skåp och lådor för entomologiska av- delningen, <i>reserva- tionsanslag</i>	5,000			
33	21	(18.)	Herbarieskåp m. m. för paleobotaniska och arkegoniatav- delningen, <i>reserva- tionsanslag</i>	8,000			
33	21	(18.)	Arbetsbiträde vid etno- grafiska avdelnin- gen, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,000	121,456	15,000	
<i>Nordiska museet.</i>							
35	22	19.	Museet, <i>förslagsanslag</i> , högst .	63,275			
36	23	20.	Tillfällig löneförbättring åt viss nordiska museets personal, <i>förslagsanslag</i> , högst	*6,863		70,138	
36	23	(20.)	Dyrtidstillägg åt viss nordiska museets och livrustkammarens personal, <i>förslagsanslag</i>			*45,000	
<i>Kulturhistoriska museet i Lund.</i>							
37	24	21.	Kulturhistoriska museet i Lund, <i>förslags- anslag</i> , högst			15,000	
<i>Norrlands kulturhistoriska museum i Härnösand.</i>							
39	25	22.	Amanuens vid lapska avdelningen, <i>förslags- anslag</i> , högst			2,500	
<i>Musikhistoriska museet.</i>							
39	26	23.	Musikhistoriska museet, <i>förslagsanslag</i> , högst			2,500	
<i>Svenska skolmuseet.</i>							
40	27	24.	Svenska skolmuseet, <i>förslagsanslag</i> , högst		4,750	244,256	169,913
Säger för arkiv, bibliotek, och museer						454,859	474,963

* Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
C. Kyrkliga ändamål.						
<i>Kleresistaten.</i>						
44	28	1. Kleresistaten, <i>förslagsanslag</i>	20,000			
44	29	2. Lappmarks ecklesiastikverk, kyrkliga ändamål, <i>förslagsanslag</i>	2,000			
44	30	3. Ersättning för prästerskapets tionde, <i>förslagsanslag</i>	4,294,400			
49	31	4. Ersättning för vissa prästerskapet tilldelade statsanslag	—			
50	32	5. Ersättning åt vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet, <i>förslagsanslag</i>	25,000			
51	33	6. Pastor vid svenska Gustafs församlingen i Köpenhamn	3,000			
51	34	7. Stipendier för utbildande vid universitet av präster, förtrogna med finska språket, <i>förslagsanslag</i> , högst		2,250		
52	—	8. Resestipendier åt prästmän		—		
52	35	9. Svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder, <i>förslagsanslag</i> , högst		20,750		
53	36	10. Dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder, <i>förslagsanslag</i>		* 11,000		
55	37	11. Pastor vid svenska Victoria församlingen i Berlin, <i>förslagsanslag</i> , högst		3,000		
55	38	12. Utredning rörande ecklesiastika boställen, <i>förslagsanslag</i>		9,850		
59	39	13. Svensk kyrka i Kristiania, <i>reservationsanslag</i>		50,000	4,344,400	96,850
<i>Domkapitlens expeditioner.</i>						
62	40	14. Domkapitlens expeditioner	45,675			
62	41	15. Ökade arbetskrafter vid domkapitlens expeditioner, <i>förslagsanslag</i> , högst		14,395		
73	42	16. Provisorisk lönerreglering för tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna, <i>förslagsanslag</i>		21,000	45,675	35,395
<i>Kyrkors underhåll m. m.</i>						
75	43	17. Kyrkors underhåll: <i>Bestämt anslag</i> 1,028 <i>Förslagsanslag:</i> Ersättningar 25,000	26,028			
76	44	18. Svenska kyrkan i Paris	2,060		28,088	
Säger för kyrkliga ändamål					4,418,163	132,245

* Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
D. Akademier.						
<i>Svenska akademien.</i>						
77	45	1. Akademien			4,125	
<i>Vetenskapsakademien.</i>						
77	46	2. Akademien	5,980			
78	47	3. Internationella jordmätningen, <i>förslagsan-</i> <i>slag</i> , högst		1,424		
79	48	4. Katalog över svensk naturvetenskaplig litte- ratur, <i>förslagsanslag</i> , högst		1,250	5,980	2,674
<i>Vitterhets-, historie- och antikvitets-</i> <i>akademien.</i>						
Akademien:						
81	49	5. <i>Förslagsanslag</i> 47,350				
81	49	(5.) <i>Reservationsanslag:</i>				
		Underhåll och förökande av de under akademiens inseende ställda sam- lingar				9,000
		Tryckningskostnader samt utgivande av plansch- verk över fornsaker och andra märkvärdiga fö- remål i statens histo- risk museum m. m. . .				12,000
		Rese- och transportkost- nader, förlämningars vård, lyshållning m. m. .				3,500
		Underhåll och fortsatt- ning av inredningen i statens historiska mu- seum och myntkabi- nettet				1,000
		Undersökning och beskriv- ning av fäderneslandets förlämningar m. m. .				3,000
82	50	6. Visby ruiners vård och underhåll				1,000 29,500
84	51	7. Avlöningar åt icke-ordinarie befattningsha- vare m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	76,850			
84	51	(7) Resekostnader för fornminnesvården m. m., <i>reservationsanslag</i>		8,000		
				9,000		
86	52	8. Restaurering av Varnhems klosterkyrka, <i>reservationsanslag</i>		11,000		
93	53	9. Konservering av vissa kyrkoruiner och öde- kyrkor, <i>reservationsanslag</i>		6,000	76,850	34,000

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		<i>Akademien för de fria konsterna.</i>				
96	54	10. Akademien:				
		<i>Bestämt anslag</i>	39,765			
		<i>Reservationsanslag</i>	23,795			
104	55	11. Belysning, undervisningsmateriel m. m. för akademien, <i>förslagsanslag</i> , högst		8,880		
108	56	12. Skolan för dekorativ konst, <i>förslagsanslag</i> , högst		8,600	63,560	17,480
		<i>Musikaliska akademien.</i>				
109	57	13. Akademien:				
		<i>Bestämt anslag</i>	40,968			
		<i>Reservationsanslag</i>	25,000			
109	58	14. Biträdande lärare m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		2,500		
109	58	(14.) Biblioteket, <i>förslagsanslag</i> , högst		900		
109	58	(14.) Expenser m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		5,000	65,968	8,400
		<i>Nobelstiftelsen.</i>				
110	59	15. Svenska akademiens Nobelbibliotek, <i>reservationsanslag</i>				10,000
		<i>De kungl. teatrarna.</i>				
110	60	16. Kungl. operan			75,000	
		Säger för akademier m. m.			291,483	72,554
		E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.				
		<i>Universitetskanslerse Expeditionen.</i>				
111	61	1. Expeditionen, <i>förslagsanslag</i>			11,650	
		<i>Uppsala universitet.</i>				
111	62	2. Universitetet:				
		<i>Bestämt anslag</i>	527,174			
		<i>Förslagsanslag:</i>				
111	62	(2.) Avlöningsfyllnad åt professorerna i växtbiologi	500			
111	62	(2.) Arvoden åt vikarierande akademiska lärare	2,500	3,000		
			530,174			

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
112	63	3. Akademiska sjukhuset <i>förslagsanslag</i>	55,000			
112	64	4. Sjukvård åt fattiga sjuka från ort utom Uppsala län, <i>förslagsanslag</i> , högst		7,500		
		Institutet för rasbiologi:				
117	65	5. Avlöning åt en chef för institutet	3,750			
118	66	6. Institutets verksamhet, <i>reservationsanslag</i>		30,000		
120	67	7. Lärararvoden m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst .		28,205		
123	68	8. Materiel för vissa institutioner m. m., <i>re-</i> <i>servationsanslag</i>		20,795		
125	69	9. Ersättning åt vissa befattningshavare inom teologiska fakulteten för mistad prebende- inkomst, <i>förslagsanslag</i> , högst		385		
140	70	10. Pedagogiska seminariet, <i>reservationsanslag</i> .		8,500		
143	71	11. Uppvärmning av det s. k. Gustavianum, <i>re-</i> <i>servationsanslag</i>		1,750		
144	72	12. Materiel m. m. för universitetsbiblioteket, <i>reservationsanslag</i>		22,250		
144	72	(12.) Uppvärmning och belysning m. m. vid uni- versitetsbiblioteket, <i>förslagsanslag</i> , högst		3,650	588,924	123,035
		<i>Lunds universitet.</i>				
155	73	13. Universitetet: <i>Bestämt anslag</i> 459,290 <i>Förslagsanslag</i> 2,500	461,790			
155	74	14. Lärararvoden m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst .		35,100		
159	75	15. Materiel för vissa institutioner m. m., <i>re-</i> <i>servationsanslag</i>		27,800		
160	76	16. Ersättning till vissa befattningshavare inom teologiska fakulteten för mistad prebende- inkomst, <i>förslagsanslag</i> , högst		11,725		
160	76	(16.) Ytterligare lönefyllnad åt den teologie pro- fessor, vilken såsom prebende innehar Husie pastorat, <i>förslagsanslag</i> , högst . . .		550		
162	77	17. Professur i psykiatri				
170	78	18. Förbättrande av utrustningen för fysiska in- stitutionen, <i>reservationsanslag</i>		15,000		
171	79	19. Disposition av arvodet till en ritmästare . .			461,790	90,175
		<i>Karolinska mediko-kirurgiska institutet.</i>				
175	80	20. Institutet: <i>Bestämt anslag</i> 156,343 <i>Reservationsanslag</i> 34,800 <i>Förslagsanslag:</i>				
175	80	(20.) Arvoden åt vikarierande akademiska lärare 1,000				
175	80	(20.) Ersättning åt vikarier för kamreraren m. fl. 300 1,300	192,443			

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
177	81	21. Lärararvoden m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst .		22,175		
180	82	22. Materiel för vissa institutioner m. m., <i>reservationsanslag</i>		4,500		
181	83	23. Vetenskapliga arbeten å ett patologiskt-anatomiskt laboratorium, <i>förslagsanslag</i> , högst		2,000		
183	84	24. Dagavgifter vid pediatrik klinisk å allmänna barnhuset i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , högst		15,000		
183	84	(24.) Poliklinik för barnsjukdomar, <i>förslagsanslag</i> , högst		3,378		
187	85	25. Bokinköp och bokbindning för biblioteket, <i>förslagsanslag</i> , högst		4,000	192,443	51,053
<i>Tandläkarinstitutet.</i>						
192	86	26. Institutet, <i>förslagsanslag</i> , högst	16,425			
192	87	27. Assistent i tandkirurgi, <i>förslagsanslag</i> , högst		450		
192	87	(27.) Assistent å tandprotéslaboratoriet, <i>förslagsanslag</i> , högst		600		
192	87	(27.) Assistent å tandfyllningslaboratoriet, <i>förslagsanslag</i> , högst		450		
193	88	28. Inredning och utrustning för tandläkarinstitutet, <i>reservationsanslag</i>		* 100,000	16,425	101,500
<i>Serafimerlasarettet.</i>						
194	89	29. Understöd och ersättningar	60,000			
		Inrättningen för sjukas behandling med elektricitet	375		60,375	
<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>						
195	90	30. Klinisk undervisning i epidemiologi å medicine kandidater, <i>förslagsanslag</i> , högst		4,700		
195	91	31. Utgivande i tryck av anteckningar efter juridiska föreläsningar vid rikets universitet, <i>reservationsanslag</i>		5,000		
197	—	32. Tryckning av doktorsavhandlingar		—		
197	92	33. Kurser i skyddskoppypning, <i>reservationsanslag</i>		500		
198	93	34. Ersättning å vissa opponenter vid disputationer, <i>förslagsanslag</i> , högst		1,250		
198	—	35. Resestipendier å lärare vid universitetet och karolinska institutet		—		11,450
<i>Farmaceutiska institutet.</i>						
199	94	36. Institutet			32,950	
199	95	37. Nya lokaler för institutet, <i>reservationsanslag</i>				150,000

* Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		<i>Allmänna barnbördshuset i Stockholm.</i>				
216	96	38. Allmänna barnbördshuset i Stockholm . . .			12,427	
216	96	(38.) Verksamheten vid allmänna barnbördshuset i Stockholm, <i>förslagsanslag</i> , högst				33,458
		Säger för universiteten, den medicinska under- visningen m. m.			1,376,984	560,671
		F. Tekniska högskolan m. m.				
		<i>Tekniska högskolan.</i>				
234	97	1. Högskolan: <i>Bestämt anslag</i> 181,675 <i>Reservationsanslag</i> 30,625	212,300			
234	97	(1.) Arvoden åt professorsvikarier, <i>förslagsan- slag</i>	1,500			
237	98	2. Arvoden till speciallärare, <i>förslagsanslag</i> , högst		13,725		
238	99	3. Tillfälliga lärarbiträden och assistenter, <i>för- slagsanslag</i> , högst		19,250		
240	100	4. Vissa fyllnadsarvoden och avlöning åt viss vaktbetjäning m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		11,345		
241	101	5. Samlingar och laborationer, <i>reservationsan- slag</i>		82,500		
250	102	6. Bränsle, lyshållning m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		75,000		
252	103	7. Högskolans fortsatta utbyggande, <i>reserva- tionsanslag</i>		1 100,000	213,800	301,820
		<i>Chalmers tekniska institut.</i>				
254	104	8. Institutet: <i>Bestämt anslag</i> 81,892 <i>Reservationsanslag</i> 11,775	93,667			
254	104	(8.) Uppvärmning m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst .		15,000		
254	104	(8.) Bibliotek m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst . . .		8,000		
254	104	(8.) Resestipendier åt lärare vid institutet . . .		—		
259	105	9. Nybyggnader för kemiska och fysiska insti- tutionerna, <i>reservationsanslag</i>		1 300,000	93,667	323,000
		Säger för tekniska högskolan m. m.			307,467	624,820
		G. Skolöverstyrelsen.				
261	106	1. Skolöverstyrelsen, <i>förslagsanslag</i>			280,200	
261	107	2. Övergångsstat			950	

¹ Beräknat belopp.

68

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
263	108	3. Ökade arbetskrafter, <i>förslagsanslag</i> , högst . .				10,000
264	109	4. Byggnadssakkunnigt biträde, <i>förslagsanslag</i> , högst				2,400
264	110	5. Inspektion och sakkunniga biträden, <i>förslags- anslag</i> , högst				14,000
265	111	6. Extra expeditiönsvakt, <i>förslagsanslag</i> , högst				900
265	112	7. Förhyrande av ämbetslokal åt skolöversty- relsen, <i>förslagsanslag</i> , högst				32,890
		Säger för skolöverstyrelsen			281,150	60,190
H. Allmänna läroverken m. m.						
<i>Högre lärinneseminariet.</i>						
269	113	1. Högre lärarinneseiminariet	60,175			
270	114	2. Stipendier, lokalhyra m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst		28,655		
281	115	3. Timlärare och vikarier, <i>förslagsanslag</i> , högst		10,500		
282	116	4. Tillfällig löneförbättring för vaktmästaren samt eldaren, <i>förslagsanslag</i> , högst		325	60,175	39,480
<i>Allmänna läroverken.</i>						
283	117	5. Ombildning av vissa ämneslärarinnnebefatt- ningar vid statens samskolor till adjunks- tjänster				
284	118	6. Allmänna läroverken, <i>reservationsanslag</i> . .	3,918,789			
286	119	7. Extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken, <i>förslagsanslag</i> , högst		278,000		
294	120	8. Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, <i>förslagsanslag</i>	2,500			
295	121	9. Extra arvoden åt teckningslärare vid de all- männa läroverken, <i>förslagsanslag</i> , högst .		36,300		
296	122	10. Extra arvoden åt gymnastiklärare vid de all- männa läroverken, <i>förslagsanslag</i> , högst .		6,800		
297	123	11. Extra arvoden åt musiklärare vid de all- männa läroverken, <i>förslagsanslag</i> , högst .		1,600		
298	124	12. Undervisning i slöjd vid de allmänna läro- verken, <i>förslagsanslag</i>	23,000			
299	125	13. Vissa kostnader för slöjdundervisning vid de allmänna läroverken, <i>förslagsanslag</i> , högst		1,500		
299	126	14. Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt hand- arbete vid statens samskolor, <i>förslagsan- slag</i> , högst		1,800		

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
300	127	15. Arvoden åt skolläkare <i>förslagsanslag</i> . . .		56,000		
301	128	16. Provårskurser i Göteborg för blivande lärare vid de allmänna läroverken, <i>förslagsan-</i> <i>slag</i> , högst		6,840		
309	—	17. Utbildningskurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter		—		
309	129	18. Undervisning genom infödda lärare i tyska och engelska vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, <i>förslagsanslag</i> , högst .		1,500		
313	130	19. Bidrag till biblioteks- och materielkassorna vid de allmänna läroverken m. m., <i>reser-</i> <i>vationsanslag</i>		20,000		
324	—	20. Ökade medel till resestipendier åt lärare vid de allmänna läroverken		—	3,944,289	410,340
<i>Kommunala mellanskolor.</i>						
324	131	21. Understöd åt kommunala mellanskolor, <i>för-</i> <i>slagsanslag</i>				
327	132	22. Undervisning i manlig och kvinnlig slöjd samt handarbete vid kommunala mellan- skolor, <i>förslagsanslag</i>	599,600			
329	133	23. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor, <i>förslags-</i> <i>anslag</i>	5,000	—		
330	—	24. Resestipendier åt lärarpersonalen vid kom- munala mellanskolor		65,000	604,600	65,000
<i>Privatläroverken.</i>						
Privatläroverk:						
330	134	25. Gemensamt <i>reservationsanslag</i> : Enskilda mellanskolor 10,000 Högre flickskolor 235,000 Högre goss- och samskolor . . . 116,250 Enskilda lärarinneseminarier . . . 14,250	375,500			
331	135	26. Extra understöd åt vissa privatläroverk, <i>reservationsanslag</i>		75,000		
333	136	27. Lönstillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, <i>förslagsanslag</i> . . .	148,000			
334	137	28. Bidrag till de statsunderstödda enskilda läro- anstalternas vikariatskassa, <i>förslagsanslag</i>	9,500			
334	138	29. Tillfällig löneförbättring åt lärare och lära- rinnor vid de statsunderstödda privatläro- verken, <i>förslagsanslag</i>		1,055,600		

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
338	139	30. Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, <i>förslagsanslag</i> , högst		52,800		
340	140	31. Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål, <i>förslagsanslag</i> , högst		10,000		
341	141	32. Understöd till vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, <i>förslagsanslag</i> , högst		15,500		
346	142	33. Dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt vid tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete, <i>förslagsanslag</i>		¹ 17,000		
348	—	34. Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter		—		
348	—	35. Resestipendier och studieunderstöd åt vissa föreståndarinnor och lärarinnor i hushållsgöromål		—	533,000	1,225,900
Säger för allmänna läroverken m. m.					5,142,064	1,740,720
I. Folkundervisningen.						
<i>Anstalter för lärarutbildning.</i>						
Folkskoleseminarier:						
Gemensamt <i>reservationsanslag</i> :						
349	143	1. Nya ordinarie tjänster (ökat anslag)	—			
354	144	2. Nya omkostnadsstater för dubbelseminarierna i Karlstad och Luleå (ökat anslag)	—			
360	145	3. Stipendier för elever vid folkskoleseminarier 99,113				
361	146	4. Folkskoleseminarierna 931,460				1,030,573
361	147	5. Höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna, <i>förslagsanslag</i> , högst				62,500
363	148	6. Hyresersättning till rektorerna vid vissa folkskoleseminarier, <i>förslagsanslag</i> , högst				5,700

¹ Beräknat belopp.

Sida	Punkt			Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
363	149	7.	Hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg, <i>förslagsanslag</i>	6,000			
364	150	8.	Studentkurser och parallellavdelningar vid vissa folkskoleseminarier m. m., <i>reservationsanslag</i>	200,860			
372	151	9.	Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminariet i Göteborg m. m., <i>reservationsanslag</i>	1,140			
372	152	10.	Nybyggnad för folkskoleseminariet i Linköping, <i>reservationsanslag</i>	150,000			
374	153	11.	Inredning och möblering av den nya byggnaden vid folkskoleseminariet i Karlstad, <i>reservationsanslag</i>	100,000			
377	154	12.	Anläggande av trädgård vid folkskoleseminariet i Karlstad, <i>reservationsanslag</i>	5,000			
379	155	13.	Inredning och möblering av folkskoleseminariets i Stockholm nya lokaler m. m., <i>reservationsanslag</i>	49,000			
382	—	13 a.	Lärares vid folkskoleseminarierna studiebesök vid folkskolor	—			
382	156	14.	Ateneums folkskoleseminarium och Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium, <i>förslagsanslag</i> , högst	15,000	1,030,573	595,200	
383	157	15.	Småskoleseminarier: Statens småskoleseminarier, <i>reservationsanslag</i>	66,780			
390	158	16.	Verksamheten vid statens småskoleseminarier i Lycksele och Hagaström, <i>reservationsanslag</i>	38,500			
391	159	17.	Nybyggnader för småskoleseminariet i Lycksele, <i>reservationsanslag</i>	245,000			

¹ Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
396	160	18. Understöd åt småskoleseminarier, <i>förslagsanslag</i>	190,500			
397	161	19. Stipendier åt elever vid småskoleseminarier, <i>reservationsanslag</i>	45,000			
397	162	20. Tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, inrättade av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, <i>förslagsanslag</i>	11,350			
399	163	21. Understöd åt vissa enskilda småskoleseminarier, <i>förslagsanslag</i> , högst	6,000			
401	—	22. Fortbildningskurser: Fortbildningskurser för lärare vid egentliga folkskolor och småskolor	—			
401	—	23. Resestipendier: Resestipendier åt lärare vid till folkundervisningen hörande läroanstalter	—			
			302,280	300,750	1,332,853	895,950
		<i>Folkskolinspektionen.</i>				
402	164	24. Avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, <i>förslagsanslag</i>	173,450			
402	165	25. Tilläggsersättning för expenser åt folkskolinspektörer, <i>förslagsanslag</i> , högst		7,800		
403	166	26. Resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer, <i>förslagsanslag</i>	160,000		333,450	7,800
		<i>Folkskolor.</i>				
403	167	27. Statsbidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor, <i>förslagsanslag</i>	21,500,000			
406	168	28. Befrämjande av folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatta finnar, <i>förslagsanslag</i>	150,000			
407	169	29. Lappmarks ecklesiastikverk, folkbildningsändamål, <i>förslagsanslag</i>	92,500			
407	170	30. Upphjälpande av folkskoleväsendet inom vissa lappmarksförsamlingar i Västerbottens och Norrbottens län: Beredande av möjlighet till skolgång genom inackordering i skolhem				

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extr a anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		eller enskilda hem för skolpliktiga barn av fattiga, avläggset boende föräldrar, <i>förslagsanslag</i> , högst	62,500			
407	171	31. Särskilt lönetillägg åt lärare i lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Över-Kalix församling, <i>förslagsanslag</i>	23,500			
407	172	32. Avlönande av föreståndarinna för skolhem eller arbetsstuga inom lappmarksförsamlingar med icke finsktalande befolkning samt i Över-Kalix församling, <i>förslagsanslag</i>	5,500			
408	173	33. Skytteanska lappfolkskolan i Tärna, <i>förslagsanslag</i>	4,500			
409	174	34. Upphjälpande av folkskoleväsendet inom Hotagens och Frostvikens församlingar, <i>förslagsanslag</i> , högst		1,500		
411	175	35. Lärare åt vid vanförestalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern, <i>förslagsanslag</i>		10,000		
411	176	36. Anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola, <i>förslagsanslag</i>	—			
411	177	37. Anordnande av undervisning i hushållsgöromål i egentlig folkskola, <i>förslagsanslag</i>	—			
411	178	38. Undervisningsmateriel m. m. för folkskolor, <i>reservationsanslag</i>	30,000			
412	179	39. Understödjande av folkskolebarns ferieresor, <i>förslagsanslag</i>	125,000		21,993,500	11,500
<i>Fortsättningsskolor.</i>						
420	180	40. Understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskola, <i>förslagsanslag</i>	1,900,000			
424	181	41. Arvodesförhöjning åt lärare vid fortsättningsskola, <i>förslagsanslag</i> ,		350,000		
425	182	42. Utbildningskurser för lärare vid fortsättningsskolor, <i>reservationsanslag</i>		150,000	1,900,000	500,000
<i>Högre folkskolor.</i>						
427	183	43. Understöd åt högre folkskolor, <i>förslagsanslag</i>	440,000			
429	184	44. Anordnande av slöjd i högre folkskolor, <i>förslagsanslag</i>	—			
429	185	45. Sällskapets för folkundervisningens befrämjande verksamhet i allmänhet, <i>reservationsanslag</i>	750			

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
430	186	46. Understöd åt sällskapets för folkundervisningens befrämjande högre folkskola, <i>förslagsanslag</i>	3,785		444,535	
		<i>Folkhögskolor.</i>				
430	187	47. Understöd åt folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i> .	530,000			
430	188	48. Ökat understöd åt folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i>		106,000		
433	189	49. Stipendier åt elever vid folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i> , högst	86,850			
436	190	50. Höjda stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid folkhögskolor, <i>förslagsanslag</i> , högst		43,000	616,850	149,000
		<i>Abnormundervisningen.</i>				
437	191	51. Befrämjande av dövstumundervisningen, <i>förslagsanslag</i>	100,000			
437	192	52. Kyrklig själavård åt dövstamma, <i>förslagsanslag</i> , högst	7,000			
437	193	53. Tidning för dövstamma, <i>förslagsanslag</i> , högst		500		
438	194	54. Institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan	51,575			
439	195	55. Järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare, <i>förslagsanslag</i>	2,200			
439	196	56. Förskolan för blinda i Växjö	10,300			
439	197	Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda: 57. Hantverksskolan i Kristinehamn för blinda: <i>Bestämt anslag</i> 8,650 <i>Reservationsanslag</i> 5,500				
440	198	58. Uppehållande av ytterligare en korgmakeriavdelning, <i>reservationsanslag</i>	2,200			
441	199	59. Fraktbidrag för arbetsmaterialier till blinda hantverkare, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,000			
442	200	60. Bidrag till avlönande av vikarier för lärare vid blindundervisningsanstalter, <i>förslagsanslag</i>	14,150	7,200		
442	201	61. Tryckning av blindskrifter, <i>reservationsanslag</i>	600			
443	202	62. Understöd åt blindlärarelever, <i>reservationsanslag</i>		3,500		
443	203	63. De blindas förening, <i>förslagsanslag</i> , högst		1,200		
445	204	64. De blindas veckoblad, <i>förslagsanslag</i> , högst		45,000		
446	205	65. Understöd åt hantverksskolan i Uppsala för blinda kvinnor, <i>förslagsanslag</i> , högst		1,800		
				10,000		

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte:				
454	206	66. Anstalten	64,200			
454	207	67. Extra ordinare lärarpersonal och vaktmästare, <i>förslagsanslag</i> , högst				7,750
455	208	68. Ytterligare medel till vissa istaten för anstalten upptagna utgiftsposter, <i>förslagsanslag</i> , högst				8,500
			64,200	16,250		
456	209	69. Uppfostringsanstalter för vanartade och i sedligt avseende försummade barn, <i>förslagsanslag</i>	92,000		342,025	85,450
		Säger för folkundervisningen			26,963,213	1,649,700
		J. Yrkesundervisningen.				
		<i>Tekniska läroverk.</i>				
457	210	1. Tekniska läroverk, <i>reservationsanslag</i>	280,000			
458	211	2. Undervisningsmateriel för tekniska elementarskolan i Norrköping, <i>reservationsanslag</i>		5,000		
460	212	3. Tekniska läroverket i Malmö (<i>ökat reservationsanslag</i>)	—			
465	213	4. Tekniska läroverket i Örebro, <i>förslagsanslag</i> , högst		13,000		
473	214	5. Parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna, <i>förslagsanslag</i> , högst		4,300		
474	215	6. Ytterligare medel till expenser, bränsle m. m. vid tekniska läroverk, <i>förslagsanslag</i> , högst		18,000	280,000	40,300
		<i>Handelsläroverk.</i>				
477	216	7. Handelsgymnasier, <i>förslagsanslag</i> , högst			70,000	
477	216	(7). Förhöjda understöd åt handelsgymnasier, <i>förslagsanslag</i> , högst				80,000
		<i>Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.</i>				
479	217	8. Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning, <i>förslagsanslag</i>	350,000			
479	217	(8.) Arvodsförhöjning åt lärare vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, <i>förslagsanslag</i>		44,000		

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
483	218	9. Understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning, <i>förslagsanslag</i>	187,500			
483	218	(9.) Arvodesförhöjning åt lärare vid enskilda anstalter för yrkesundervisning, <i>förslagsanslag</i>		12,500		
485	219	10. Understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning, <i>förslagsanslag</i>		25,000	537,500	81,500
<i>Särskilda anstalter för yrkesundervisning.</i>						
		Tekniska skolan i Stockholm:				
486	220	11. Tekniska skolan i Stockholm: 65,000				
486	220	(11.) Verksamheten vid skolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	12,000			
486	220	(11.) Provisorisk löne reglering vid skolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,100			
486	220	(11.) Ytterligare löneförbättring åt lärarna vid skolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	6,700			
486	220	(11.) Löneförbättring åt vaktmästarna vid skolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	400			
		Bergsskolorna i Filipstad och Falun:				
493	221	12. Bidrag till uppehållande av undervisningen, <i>förslagsanslag</i> , högst . . .	16,000			
493	221	(12.) Laboratorieutrustning och annan undervisningsmateriel, <i>reservationsanslag</i>	150,000		166,000	
		Vävs skolan i Borås:				
494	222	13. Upprätthållande av vävs skolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,100			
494	222	(13.) Andre lärare, <i>förslagsanslag</i> , högst	875			
494	222	(13.) Personlig löneförbättring för vissa lärare, <i>förslagsanslag</i> , högst	825			
495	223	14. Dyr tidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm, vävs skolan i Borås samt bergsskolorna i Filipstad och Falun, <i>förslagsanslag</i>		4,800		
				130,000	65,000	123,000
<i>Anstalter för utbildande av lärare för yrkesundervisning.</i>						
496	224	15. Yrkespedagogiska centralanstalten, <i>reservationsanslag</i>				40,000

¹ Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
500	—	16. Resestipendier åt lärare vid tekniska läroverk, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt statsunderstödda handelsgymnasier				
		Säger för yrkesundervisningen			952,500	364,800
		K. Folkbildningsåtgärder i övrigt.				
		<i>Folkbibliotek.</i>				
501	225	1. Understöd åt folkbibliotek, <i>förslagsanslag</i> .			200,000	
503	226	2. Ändrade bestämmelser angående expediering av böcker till statsunderstödda bibliotek och studiecirkel m. m.				
		<i>Populärvetenskapliga föreläsningar.</i>				
509	227	3. Understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, <i>reservationsanslag</i>		100,000		
513	228	4. Arbetarnes bildningsförbund för organisations- och administrationskostnader, <i>förslagsanslag</i> , högst		6,000		
516	229	5. Bidrag till de från universiteten i Uppsala och Lund utom universitetsstäderna anordnade föreläsningkurser, <i>reservationsanslag</i>		7,250		
517	230	6. Sommarkurser vid Göteborgs högskola, <i>reservationsanslag</i>		6,000		119,250
		<i>Upplysningsverksamhet i kommunala ämnen.</i>				
518	231	7. Understöd åt statsunderstödda folk- och skolbibliotek m. fl. för anskaffande av litteratur till kurser i medborgarkunskap, <i>förslagsanslag</i> , högst				7,500
		<i>Nykterhetsundervisning.</i>				
519	232	8. Undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande: <i>Förslagsanslag</i> , högst <i>Reservationsanslag</i>		35,750 13,500		49,250

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
		<i>Musikföreställningar för allmänheten.</i>				
528	233	9. Föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten m. m. <i>förslagsanslag</i> , högst				37,750
		<i>Statens biografbyrå.</i>				
529	234	10. Statens biografbyrå, <i>reservationsanslag</i> , att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder		30,000		
530	235	11. Dyrtidstillägg vid statens biografbyrå, <i>reservationsanslag</i> , att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder		1 9,000		39,000
		<i>Statens räntefria studielån.</i>				
531	236	12. Ersättning till postsparbanken för dess bestyr med statens räntefria studielån, <i>förslagsanslag</i>		580		
531	236	(12). Kostnaderna för nämnden för statens räntefria studielån, <i>förslagsanslag</i>		5,000		5,580
		Säger för folkbildningsåtgärder i övrigt			200,000	258,330
		L. Åtgärder för fysisk utbildning.				
533	237	1. Gymnastiska centralinstitutet			36,350	
533	238	2. Extra personal vid gymnastiska centralinstitutet m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst . .				2,005
533	238	(2). Litteratur och bokbindning för gymnastiska centralinstitutets bibliotek, <i>reservationsanslag</i>				300
534	239	3. Understödjande av idrotten, <i>förslagsanslag</i> , högst				45,000
535	—	4. Understödjande av skididrotten bland ungdomen			—	—
		Säger för åtgärder för fysisk utbildning			36,350	47,305
		M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.				
536	240	1. Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande ävensom understöd åt vissa tidskrifter				
537	241	2. Undersökning av svenska folkmål, <i>reservationsanslag</i>				14,300
539	242	3. Undersökningar m. m. av sydsvenska folkmål, <i>reservationsanslag</i>				2,000

¹ Beräknat belopp.

Sida	Punkt		Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor	Ordinarie anslag Kronor	Extra anslag Kronor
540	243	4. Arvode åt ortnamnskommitténs sekreterare m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst				4,000
541	244	5. Understöd åt inhemska skönlitterära författare, <i>förslagsanslag</i> , högst				10,000
544	245	6. Statistiska tabeller över Öresundstullen, <i>förslagsanslag</i> , högst				1,500
543	—	7. Resestipendier åt journalister				2,500
543	246	8. Nuvensk ordbok, <i>förslagsanslag</i> , högst				2,000
547	247	9. Svenska naturskyddsföreningen, <i>förslagsanslag</i> , högst				5,400
548	248	10. Delaktighet för Sverige i Ramsay Memorial Fund, <i>förslagsanslag</i> , högst				1,500
549	249	11. Understöd åt ryske undersåten Alexander Sibiriakoff, <i>förslagsanslag</i> , högst				43,200
		Säger för understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.				
N. Diverse.						
551	250	1. Ålderstillägg, <i>förslagsanslag</i>			55,000	
551	—	2. Extra lönetillägg				
551	251	3. Rese- och traktamentspenningar, <i>förslagsanslag</i>			110,000	
552	252	4. Extra utgifter, <i>reservationsanslag</i>			37,500	
552	253	5. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>förslagsanslag</i>			225,000	
552	254	6. Skrivmaterialer och expenser, ved m. m., <i>förslagsanslag</i> (därav till domkapitlens expeditioner högst 16,500 kronor)			157,000	
555	255	7. Tryckningskostnader, <i>förslagsanslag</i> (därav till domkapitlens expeditioner högst 4,500 kronor)			42,169	
556	256	8. Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>				¹ 805,000
557	257	9. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, <i>förslagsanslag</i>				¹ 4,250,000
557	258	10. Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter, <i>förslagsanslag</i>				¹ 16,000,000
		Säger för diverse			626,669	21,055,000
		Summa			41,213,002	27,096,498

¹ Beräknat belopp.

Viktor Karlsson

BIHANG
TILL
RIKSDAGENS PROTOKOLL
VID
LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM
ÅR 1911.

FÖRSTA SAMLINGEN.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

FÖRSTA BANDET.

De till Kungl. Maj:ts Proposition Nr 1, angående statsverkets tillstånd och behof,
hörande bilagor, fr. o. m. nionde hufvudtiteln.

Nionde hufvudtiteln.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
13 januari 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON SYDOW,
VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Nylander, föredrog regleringen af
utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel för år 1912 samt yttrade
därvid beträffande anslagstitlarna:

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

Ordinarie anslag.

Jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

[1.]
Höjning af
anslaget till
amanuenser,
vikariatsersätt-
ning och ren-
skrifning m. m.

Den i staten för jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli upptagna, till departementschefens förfogande ställda anslagsposten för aflöning åt amanuenser, vikariatsersättning, renskrifning m. m. utgick under tiden från det nämnda departement inrättades till och med år 1908 med ett belopp af 12,000 kronor för år.

Då detta belopp emellertid visade sig ej förslå till täckande af erforderliga utgifter för omförmälda ändamål, hemställde vid föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 13 januari 1908 af frågan om reglerandet för år 1909 af utgifterna under riksstatsens nionde hufvudtitel dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen höja anslagsposten ifråga till 18,000 kronor. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen, och har anslaget sedermera årligen utgått med sistnämnda belopp.

Till stöd för den sålunda skedda anslagsökningen hade af dåvarande departementschefen framhållits nödvändigheten af att kunna inom departement anställa — förutom ett särskildt kvinnligt biträde med uppdrag, bland annat, att fullgöra vissa göromål såsom amanuens hos registratorn — åtminstone fem amanuenser med fast arvode, af hvilka två skulle tjänstgöra å en hvar af departementets två byråer samt en hos expeditionschefen. Anslagets höjande betingades jämväl af behovet att mer än förut anlita extra vaktmästarbiträde. Därjämte hade under de gångna åren dels utgifterna till vikariatsersättningar ökats genom nödvändigheten att i större utsträckning bereda såväl expeditionschefen som andra ordinarie tjänstemän inom departementet ledighet för handläggning af större och svårare ärenden, dels ock renskrifningskostnaderna väsentligen stigit, i samma mån de till departementet inkommande ärendenas antal ökats.

För närvarande finnas inom departementet anställda dels fem amanuenser med fast arfvode, af hvilka två tjänstgöra å departementets landtbruksbyrå, två å skogsbyrån och en hos expeditionschefen, dels en amanuens hos den extra föredraganden i regeringsrätten, dels slutligen ofvan omtalade kvinnliga biträde, som, utöfver sin tjänstgöring hos registratorn, jämväl har till åliggande att tillhandagå departementets tjänstemän med uppsättande af enklare koncept m. m. [1.]

Förstnämnda fem amanuenser äfvensom det kvinnliga biträdet åtnjuta hvar och en ett arfvode af 125 kronor i månaden. Den hos extra föredraganden i regeringsrätten tjänstgörande amanuensen uppbär ett årligt arfvode af 3,000 kronor, däraf emellertid allenast 1,000 kronor utgå från amanuensanslaget. Återstående 2,000 kronor bestridas från det å hufvudtiteln extra stat uppförda anslaget till arfvode åt en extra föredragande inom jordbruksdepartementet m. m., af hvilket anslag viss del är afsedd till arfvodesfyllnad åt denna amanuens, och torde det tillåtas mig att härom hänvisa till dåvarande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 12 januari 1909 (sid. 210, 211). Sammanlagdt åtgår följaktligen af amanuensanslaget till arfvoden för nu nämnda sex amanuenser samt det kvinnliga biträdet ett belopp af 10,000 kronor om året.

Amanuens, som erhåller förordnande å ordinarie befattning i departementet, uppbär under tiden, förutom de med nämnda tjänst förenade tjänstgöringspenningar, fortfarande en viss del, för närvarande högst två tredjedelar, af sitt eget arfvode. Den i hans ställe tjänstgörande extra amanuensen godtgöres med 125 kronor i månaden. I den mån de ordinarie tjänstemännen i departementet i större utsträckning äro lediga för beredande af större ärenden, ökas följaktligen jämväl de belopp, som erfordras till aflönande af amanuenser.

De gratifikationer, som utbetalas till extra amanuenser, hafva under senare år af brist på tillgångar måst i hög grad reduceras. För år 1910 kunde således allenast till *en* extra amanuens utdelas en gratifikation af 150 kronor; öfriga extra amanuenser fingo nöja sig med afsevärdt lägre belopp.

Till extra vaktmästarbiträde utgår för närvarande arfvode efter 800 kronor för år räknadt.

Erfarenheten har nu gifvit vid handen, att ifrågavarande anslag, oaktadt den från och med år 1909 vidtagna förhöjningen till 18,000 kronor, icke är tillräckligt till bestridande af erforderliga utgifter. Jag

[1.] åberopar i sådant afseende följande tablå öfver anslagets användning åren 1909 och 1910. I tablåen upptagas för jämförelses skull äfven siffrorna för år 1908.

År.	Amanuens- arfvoden och gratifiktioner m. m.		Vikariats- ersättning.		Renskrif- nings- kostnad.		Summa.	
	Kronor.	öre	Kronor.	öre	Kronor.	öre	Kronor.	öre
1908	9,209	62	3,236	42	3,553	96	16,000	—
1909	13,495	04	3,063	49	3,475	22	20,033	75
1910	14,753	88	3,725	92	3,553	31	22,033	11

Redan under år 1909 uppstod sålunda en brist i anslaget af något öfver 2,000 kronor, medan bristen för år 1910 öfverstigit 4,000 kronor. Till täckande af dessa brister hafva, i likhet med hvad förut ägt rum, måst anvisas medel från departementets anslag till extra utgifter. Af hvad sålunda anförts lär framgå, att den år 1908 beslutade höjningen i anslaget varit allt för knappt tillmätt; och det synes mig följaktligen af nöden att nu hemställa om ytterligare höjning i anslaget.

Af ofvanstående tablå framgår vidare, att, under det kostnaderna för vikariatsersättning och renskrifning hållit sig tämligen konstanta, utgifterna för amanuenser däremot under de tre år tablåen omfattar afsevärdt stigit. Det lär emellertid icke låta tänka sig att kunna med den stegrade arbetsbördan inom departementet inskränka antalet därstädes nu befintliga extra arbetskrafter. Då därtill kommer, att amanuenserna inom jordbruksdepartementet i aflöningshänseende i regel äro sämre ställda än i andra jämförliga departement, torde någon reduktion i sistnämnda hänseende icke heller låta sig göra. För undvikande af brist i anslaget måste detsamma följaktligen höjas.

Ehuru det med skäl torde kunna antagas, att bristen i anslaget, därest amanuenserna fortfarande aflönas enligt samma grunder som för närvarande, skulle kunna framdeles begränsas till det belopp af omkring 4,000 kronor, hvartill bristen under fjolåret uppgått, anser jag emellertid, på nedan angifna skäl, det icke vara till fyllest att allenast med 4,000 kronor höja ifrågavarande anslag. Jag nämnde nyss, att jordbruksdepartementets amanuenser i aflöningshänseende i regel vore sämre ställda än amanuenser i andra jämförliga statsdepartement. Sålunda

uppbära af civildepartementets amanuenser fyra 2,000 kronor, två 1,800 kronor och två 1,500 kronor i årligt arfvode. I ecklesiastikdepartementet uppbära sju amanuenser årsarfvoden å 2,000 kronor samt två amanuenser sådana arfvoden å 1,800 kronor. Af landtförsvarsdepartementets amanuenser erhålla tre årsarfvoden af 2,000 kronor. Beträffande finansdepartementet ber jag få erinra, att chefen för nämnda departement förut denna dag gjort framställning om beredande af medel för höjande af två amanuensarfvoden till 2,000 kronor.

Under sådana förhållanden synes det mig icke vara annat än billigt, att jämväl jordbruksdepartementets amanuenser i likhet med deras kamrater i andra statsdepartement beredes möjlighet att efter någon längre tids tjänstgöring kunna erhålla aflöningsförmåner intill 1,800 å 2,000 kronor.

Utöfver den höjning med 4,000 kronor, som, på sätt jag förut framhållit, erfordras för undvikande af brist i nu ifrågavarande anslag, har jag för den skull för afsikt föreslå Eders Kungl. Maj:t vidtagande af åtgärder därhän, att af jordbruksdepartementets amanuenser, allt efter ålder och skicklighet i tjänsten, två kunde beredas årsarfvoden intill 1,800 kronor samt ytterligare två sådana arfvoden intill 2,000 kronor. Den höjning i anslaget, som af denna anledning betingas, uppgår till 1,600 kronor. Anslaget skulle följaktligen komma att höjas med sammanlagdt 5,600 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att höja den i staten för jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli upptagna anslagsposten för amanuenser, vikariatsersättning och renskrifning m. m. från dess nuvarande belopp 18,000 kronor till 23,600 kronor eller med 5,600 kronor.

Vid bifall härtill skulle anslaget till jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli undergå motsvarande ökning eller från 53,700 kronor till 59,300 kronor.

Landtbruksstyrelsen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t redan förut denna dag, på framställning af chefen för civildepartementet, beslutat att vid aflåtande af nådig proposition angående medicinalstyrelsens omorganisation föreslå fränskiljande

[1.]

[2.]

*Veterinär-
väsendet.*

- [2.] från nämnda styrelse af de veterinära ärendena med undantag af vissa närmare angifna smärre uppgifter, anhåller jag nu att inför Eders Kungl. Maj:ts få framlägga förslag angående dessa ärendens öfverflyttande till landtbruksstyrelsen.

*Veterinära
ärendenas nu-
varande
handläggning.*

De veterinära ärendenas handläggning är, som sagdt, för närvarande anförtrodd medicinalstyrelsen. Genom nådigt beslut den 18 maj 1894 anställdes en särskild representant för veterinärväsendet i styrelsen, och genom nådigt bref den 1 juni 1900 samt den förnyade instruktionen för medicinalstyrelsen den 31 december 1900 ordnades denna angelägenhet så, att medicinalstyrelsen från och med år 1901 blef förstärkt med en legitimerad veterinär såsom ordinarie medicinalråd. Hos denna är sedan år 1905 en amanuens anställd, som, äfven han, skall vara legitimerad veterinär.

Enligt 12 § i förenämnda instruktion hör till medicinalstyrelsens befattning med veterinärväsendet

att meddela legitimationsbevis åt svenska medborgare, som visat sig behöriga att i riket utöfva veterinärkonsten,

att tillse, att såväl i allmän tjänst anställda som andra veterinärer enligt gällande instruktioner och förordningar behörigen fullgöra sina åligganden,

att i afseende på civila och militära veterinärstipendiaters antagande och entledigande ställa sig gällande instruktioner till efterrättelse,

att till ledning för vederbörande kommunalmyndighet, veterinär och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande meddela och låta i vederbörlig ordning kungöra de råd och anvisningar, hvilka till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren kunna erfordras utöfver hvad gällande förordningar därom innehålla,

att på grund af berättelser eller rapporter från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande eller från veterinär för särskilda fall lämna erforderliga anvisningar eller meddela sådana föreskrifter, hvartill styrelsen enligt gällande förordningar kan vara befogad, eller ock om nödiga åtgärders vidtagande göra underdånig framställning,

att vid svårare farsot eller mycket utbredd sjuklighet bland husdjuren förordna extra veterinär att biträda vid sjukvården eller vid åtgärder till förekommande af farsoters spridning, äfvensom att vid behof låta inspektera de till förhindrande af smittosamma kreaturssjukdomars införande i riket inrättade karantänsanstalter.

Medicinalstyrelsen åligger vidare att föra matrikel öfver och årligen

utfärda tryckt förteckning på alla i riket legitimerade veterinärer, att upprätta förslag till länsveterinärtjänster och afgifva yttrande om sökandes till andra veterinärbefattningar kompetens, att i vissa fall bevilja tjänstledighet och förordna vikarier för innehafvare af veterinärbefattningar, att i allmänhet granska veterinärers räkningar i anledning af tjänsteresor och utbetala ersättning för dem, att granska räkningar å husdjursmedicin, som af veterinärer rekvirerats och skola betalas af allmänna medel, samt att årligen afgifva berättelse om veterinärväsendet i riket.

Genom nådig kungörelse den 22 november 1901 och nådigt bref den 23 oktober 1908 är styrelsen anbefalld att taga befattning med en särskild, vissa år återkommande kurs för länsveterinärsaspiranter.

Enligt nådiga kungörelsen den 1 maj 1903 angående åtgärder mot tuberkulos i jufret hos nötkreatur åligger det medicinalstyrelsen att förordna veterinär för nedslaktande af djur, som anmälts vara angripet af jufvertuberkulos, samt att pröfva och afgöra frågor om ersättning i anledning af verkställd nedslaktning m. m.

Genom nådiga kungörelsen den 2 oktober 1908 ställdes den då inrättade veterinärbakteriologiska anstalten, hvars uppgift är att tillhandagå veterinärförvaltningen med nödiga vetenskapliga undersökningar m. m., under medicinalstyrelsens öfverinseende och ledning.

Enligt förnyad föreskrift i nådiga stadgan för veterinärinrättningen i Skara den 2 oktober 1908 handhar medicinalstyrelsen öfverinseendet och kontrollen öfver det vetenskapliga vid undervisningen därstädes samt äger att tid efter annan inspektera inrättningen och att hos Kungl. Maj:t afgifva förslag till föreståndarbefattningens besättande.

Slutligen är, jämlikt förnyade nådiga stadgar för veterinärinstitutet den 31 januari 1908, den ledamot af medicinalstyrelsen, som föredrager veterinärensaken, själfskrifven ledamot af institutets direktion.

Andra frågor angående förekommande och hämmande af tuberkulos hos nötkreatur än de ofvan nämnda höra under landtbruksstyrelsens ämbetsbefattning. Hos denna styrelse har för handläggning af dessa frågor sedan år 1897 varit anställd en af Kungl. Maj:t för hvar år särskildt förordnad veterinär med åliggande att såsom ledamot handlägga och föredraga ärenden rörande försök med tuberkulin och däraf betingade åtgärder. Från och med år 1902 finnes därjämte anställd en äfven under landtbruksstyrelsen lydande konsulent för att tillhandagå ladugårdsinnehafvare med råd och upplysningar vid bekämpande af kreaturstuberkulosen. Aflöningarna till båda dessa tjänstemän utgå af

[2.] det på extra stat uppförda anslaget till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

De militära veterinärärendena handläggas från och med år 1908 af arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, dock att ärenden, som angå militärveterinärernas befordringsförhållanden samt fältveterinärstipendiaters antagande och entledigande skola handläggas gemensamt med medicinalstyrelsen. Ärenden åter, som angå militärveterinärernas medicinska verksamhet, tillhöra medicinalstyrelsen ensam.

*Veterinär-
ärendenas för-
läggande.*

Frågan om veterinärärendenas förläggande till annan central myndighet än medicinalstyrelsen har flera gånger varit föremål för pröfning.

Redan den kommitté, som år 1863 tillsattes för att afgifva förslag till fullständigt ordnande af veterinärväsendet i riket, föreslog i sitt år 1865 afgifna betänkande, att de veterinära angelägenheterna måtte skiljas från den myndighet inom den centrala förvaltningen, som hade åt sig uppdragen vården såväl om den som om medicinalväsendet, samt att en särskild under civildepartementet lydande styrelse skulle för de förra inrättas. Såsom skäl härför anförde kommittén bland annat, att, om också frändskapen mellan sjukvården för rikets befolkning och husdjurs-sjukvården vore ganska stor, dessa sjukvårdsgrenar likväl vore till sina syftemål väsentligen olika, i det att de högre intressen, som genom den förra tillgodosåges, vore för den senare skäligen främmande. Kommitténs förslag i nämnda del föranledde dock icke till någon vidare åtgärd.

Vidkommande detta förslag förtjänar emellertid särskildt påpekas, att vid tiden för dess afgifvande något annat ämbetsverk icke fanns, hvars verksamhet hade något gemensamt med veterinärväsendet.

Frågan hvilade därefter till år 1893, då vid hushållningssällskapens ombuds möte förslag väcktes till åtgärder för veterinärväsendets ställande under landtbruksstyrelsens inseende. På grund af frågans outredda skick ansågo sig emellertid ombuden böra inskränka sig till att besluta endast en hemställan till Kungl. Maj:t att taga under öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas för att åt landets veterinärväsende bereda en fullt sakkunnig och ändamålsenlig ledning.

Medicinalstyrelsen föreslog i ett med anledning af denna framställning infordradt yttrande af den 2 februari 1894, att handläggningen af veterinärärendena måtte, därest sådant funnes ändamålsenligt, öfverflyttas på annan myndighet, antingen landtbruksstyrelsen eller veterinärinstitutets lärarkollegium eller vissa af dess ledamöter. Skulle emellertid intet af dessa förslag pröfvas vara lämpligt och det fortfarande

förblifva ett åliggande för medicinalstyrelsen att handlägga veterinär-ärendena, hade styrelsen för sin del intet att invända mot anställandet, på sätt af direktionen för veterinärinstitutet förut föreslagits, af en veterinär inom styrelsen.

[2.]

Landtbruksstyrelsen, som jämväl hördes i ärendet och den 10 februari 1894 afgaf underdånigt utlåtande, förmälte sig icke hafva något att erinra mot veterinärväsendets förläggande under styrelsen, om styrelsens organisation underginge den förändring, att en ledamot med speciell veterinärutbildning komme att där anställas. För det dåvarande afstyrkte styrelsen dock frågans lösning på detta sätt, under framhållande att, då den ledamot, som i sådant fall skulle ingå i styrelsen såsom föredragande af veterinärärenden, icke skulle kunna beredas större fördelar än styrelsens öfriga ledamöter, någon skicklig och lämplig person inom veterinärfacket efter all sannolikhet icke skulle kunna förmås att mottaga en dylik befattning. Genom nådigt bref den 18 maj 1894 förordnade Kungl. Maj:t, att en legitimerad veterinär skulle, i stället för öfverfältläkaren, såsom ledamot hos medicinalstyrelsen handlägga och föredraga de veterinära ärendena.

I underdånig skrifvelse den 14 april 1897 väckte medicinalstyrelsen ånyo frågan om befrielse för styrelsen från handläggningen af veterinärärendena, hvilka syntes styrelsen ligga fjärmast från dess egentliga verksamhet. I denna skrifvelse framhöll styrelsen, att någon afsevärd förändring i sak af veterinärärendenas behandling icke kunde anses hafva blifvit vidtagen därigenom, att en veterinär förordnats att vara föredragande af dessa ärenden inom medicinalstyrelsen, emedan den därtill antagne redan under några år förut brukat af styrelsen mot särskild ersättning konsulteras i alla viktigare veterinärfrågor. Vidare yttrade styrelsen, att, då en föredragande för veterinärärenden syntes med bättre skäl kunna förordnas att ingå såsom ledamot i landtbruksstyrelsen än i medicinalstyrelsen samt landtbruksstyrelsen endast af ekonomiska skäl och under vissa förutsättningar afstyrkt denna lösning af frågan, men eljest icke hade något att däremot invända, medicinalstyrelsen icke tvekade att hemställa om veterinärärendenas öfverflyttande från styrelsen till annan myndighet.

Den 30 oktober 1897 afgaf landtbruksstyrelsen i anledning af medicinalstyrelsens sistnämnda framställning underdånigt utlåtande, däruti styrelsen anförde, att, då medicinalstyrelsen uttryckligen förklarat sig anse, att styrelsen icke vore den rätta myndigheten att handlägga ifrågavarande ärenden, men inrättandet af ett särskildt ämbetsverk för

[2.] dessa frågor icke under dåvarande förhållanden borde ifrågakomma, ingen annan utväg för ordnandet af veterinäradministrationen syntes återstå, än att, på sätt medicinalstyrelsen föreslagit, veterinärärendena öfverflyttades till landbruksstyrelsen. Visserligen hade landbruksstyrelsen, på sätt ofvan erinrats, i ett föregående utlåtande afstyrkt vidtagandet af en sådan åtgärd, men då styrelsen uti ett samma dag till Kungl. Maj:t afgifvet annat underdånigt utlåtande hemställt om beredande af ökade löneförmåner för styrelsen, och styrelsen medelst erbjudande af den sålunda föreslagna högre aflöningen trodde sig kunna förvärfva en lämplig person att i styrelsen föredraga veterinärärendena, saknade styrelsen vidare anledning att afstyrka öfverflyttandet af dessa ärenden till styrelsen, förutsatt att samma löneförmåner komme den nya veterinärledamoten till godo, som äskats för de redan varande ledamöterna. Med afseende å det nära sammanhang, som veterinärärendena ägde med åtskilliga andra till landbruksstyrelsens handläggning hörande ärenden, och det förtroende, som landbruksstyrelsen borde kunna hos landtmännen påräkna, kunde den af medicinalstyrelsen föreslagna utvägen för ordnandet af veterinäradministrationen anses såsom en lycklig lösning af frågan. Det borde dock alltid stå landbruksstyrelsen öppet att i förekommande frågor inhämta yttrande af veterinärinstitutets lärarkollegium, liksom brukligt varit under den tid, medicinalstyrelsen haft ifrågavarande angelägenhet om hand.

Till 1898 års Riksdag aflät Kungl. Maj:t i sammanhang med väckt fråga om landbruksstyrelsens reorganisation förslag om öfverflyttning till landbruksstyrelsen af öfverinseendet öfver veterinärväsendet och i sammanhang därmed om anvisande af anslag till en veterinärledamot i styrelsen på sätt denna föreslagit. Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1898 framhöll dåvarande statsrådet och chefen för civildepartementet såsom skäl för öfverflyttningen, att, då veterinärärendena öfverlämnades från ecklesiastikdepartementet till civildepartementet, denna förändring bland annat motiverades därmed, att det departement, som hade att handlägga frågor rörande landtbruket, äfven borde öfvertaga det därmed nära sammanhängande veterinärväsendet. Samma skäl hade nu anförts, för att den centrala ledningen af veterinärväsendet borde öfverflyttas till landbruksstyrelsen, och den fortfarande giltigheten däraf låte sig, enligt departementschefens mening, icke bestridas. Det syntes honom nämligen vara af största vikt för den boskapsskötsel idkande landtbefolkningen, att de veterinära frågornas afgörande och särskildt veterinärförfattningarnas tillämpning anförtröddes åt en myndighet, som

hade blick för och intresse af att på samma gång djursjukvården på intet sätt försumrades, sådana åtgärder, som kunde leda till landtmannens onödiga betungande, undvekes; och för ett riktigt handhafvande ur dessa synpunkter af vården om veterinärväsendet erbjöde otvifvelaktigt landtbruksstyrelsen de bästa garantier. Då härtill komme, att såväl medicinalstyrelsen som landtbruksstyrelsen ansett den sålunda föreslagna förändringen ändamålsenlig, fann sig departementschefen böra därtill gifva sitt förord.

[2.]

I skrifvelse den 11 maj 1898 anmälde Riksdagen, att detta Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat af Riksdagen bifallas. Riksdagen anförde därvid, att frågan om inrättande af ett nytt statsdepartement, där jordbrukets intressen särskildt skulle tillgodoses, redan länge stått på dagordningen och i väckta motioner vid 1898 års riksdag ånyo dragits under Riksdagens pröfning. Då åsikten om lämpligheten af jordbruksnäringens förläggande under ett särskildt departement vore ganska allmän, syntes, före frågans närmare utredning och på det ej dess lyckliga lösning skulle på något sätt förhindras, några åtgärder då icke böra vidtagas för en omorganisation af det ämbetsverk, som för närvarande hade förvaltningen af jordbruksärendena sig anförtrodd. Riksdagen hade sålunda icke funnit sig kunna medgifva den föreslagna öfverflyttningen af de civila veterinärärendena till landtbruksstyrelsen och däraf följande ökning af ämbetsverkets personal.

Då sedermera Kungl. Maj:t i proposition till 1900 års Riksdag, efter framställningar af medicinalstyrelsen den 30 september 1898 och den 25 september 1899, föreslog uppförande å ordinarie stat af en veterinärledamot i medicinalstyrelsen, framhölls af föredragande departementschefen, att enär Kungl. Maj:ts förslag att till landtbruksstyrelsen öfverflytta de civila veterinärärendena icke vunnit Riksdagens bifall, någon annan utväg att på tillfredsställande sätt lösa den länge på dagordningen befintliga frågan om den centrala veterinäradministrationens tidsenliga ordnande icke syntes återstå än att låta hithörande ärenden fortfarande handläggas af medicinalstyrelsen. Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning blef af Riksdagen bifallen.

Vid 1907 års Riksdag hemställdes i enskild motion, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående medicinalstyrelsens tidsenliga omorganisation. Denna hemställan blef af Andra kammaren bifallen, medan däremot Första kammaren, hvars tillfälliga utskott uttalade, att frågan fordrade en mera ingående pröfning än den då långt framskridna tiden medgaf, beslöt att lägga detta utskottets utlåtande

[2.] till handlingarna. På grund af kamrarnas skiljaktiga beslut förföll sålunda den väckta frågan.

Den upptogs emellertid ånyo af medicinalstyrelsen, som i underdånig skrifvelse den 10 januari 1908 hemställde, att Eders Kungl. Maj:t täcktes uppdraga åt särskilda sakkunniga att i sammanhang med förestående lönereglering för medicinalstyrelsen utreda och afgifva förslag angående erforderliga förändringar i medicinalförvaltningen, försåvidt den tillhörde medicinalstyrelsen.

I detta sammanhang tillåter jag mig omnämna ett så nyligen som år 1908 af svenska veterinärläkarföreningen i ämnet gjordt uttalande, i hvilket föreningen förklarat sig icke kunna förorda annan lösning af frågan om veterinärväsendets administration än inrättande af en fristående veterinärstyrelse, lydande direkt under jordbruksdepartementet. Endast under förutsättning, att det skulle möta öfverstigliga hinder att erhålla en särskild styrelse, borde, enligt föreningens mening, den nuvarande administrationen utvecklas och bibehållas. I det af föreningens delegerade i deras den 23 februari 1908 afgifna, af veterinärläkarföreningen godkända förslag, hvilket låg till grund för förenämnda uttalande, hafva delegerade uttalat sig angående såväl veterinärväsendets nära samband med landtbruket som ock olämpligheten af, att veterinäradministrationen handhades af medicinalstyrelsen samt därvid anført bland annat följande:

»I fråga om ändamålet med veterinärkonstens utöfvande, så är detta till hufvudsaklig del af landtbruksekonomisk art. Läkarevetenskapen och veterinärvetenskapen beröra hvarandra visserligen i mångt och mycket, särskildt i fråga om födoämneskontrollen, men i det stora hela är veterinärens verksamhet närmast förbunden med landthushållningen och i väsentlig mån beroende af den riktning, i hvilken denna utvecklar sig.

Vid sådant förhållande synes det emellertid själfklart, att för en administration, som har landets veterinärväsende om hand, landtbrukets fordringar och intressen samt gången af dess utveckling icke böra vara mer eller mindre främmande. Men lika klart torde vara, att vår högsta medicinska myndighet, med all skyldig aktning för dess kapacitet i öfrigt, svårligen kunnat ägna företeelserna på landthushållningens område tillbörlig uppmärksamhet. Den häraf härflytande bristen på kontakt med landtmännen, som omissskänneligen vidlåder medicinalstyrelsen, torde vara en af orsakerna till den misstänksamhet hos dessa gentemot åtskilliga af styrelsens ämbetsåtgärder på veterinäradministrationens område, hvilka mången gång, med rätt eller orätt, icke ansetts vara förestafvade

af praktiska hänsyn, olägenheter som med visshet böra försvinna inför en rent veterinär administration, som onekligen kommer att stå landtbruket närmare än hvad förhållandet med medicinalstyrelsens nuvarande organisation är.» [2.]

Med anledning af medicinalstyrelsens sistnämnda underdåniga skrifvelse beslöt Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 13 juni 1908 att uppdraga åt en kommitté att bland annat verkställa utredning, huruvida några förändringar i medicinalstyrelsens organisation och sättet för ärendenas handläggning inom styrelsen borde vidtagas och därefter till Eders Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, hvartill samma utredning kunde föranleda. Till ordförande i kommittén förordnade Eders Kungl. Maj:t generaldirektören Klas Linroth samt till ledamöter lektorn J. F. Nyström, riksdagsmannen Carl Persson i Stallerhult, doktorn Knut Kjellberg, professorn Allvar Gullstrand samt öfverläkaren J. Rissler. Tillika förordnade Eders Kungl. Maj:t regementsveterinären Gustaf Regnér att såsom särskild sakkunnig deltaga i kommitténs öfverläggningar och beslut vid behandling af frågor angående veterinärväsendet. *Tillsättande af kommitté.*

Sedan därefter kommittén den 23 november 1908 anmält, att inom densamma fråga uppstått om veterinärärendenas öfverflyttande från medicinalstyrelsen till landtbruksstyrelsen, och sedan svenska veterinärläkarföreningen med anledning däraf i underdånig skrifvelse den 29 november samma år anhållit, att för en slutgiltig behandling af frågan om veterinäradministrationens ordnande antingen förenämnda kommitté måtte på så sätt förstärkas, att ytterligare veterinär fackkunskap tillfördes densamma, eller ock åt en särskild kommitté lämnades i uppdrag att inkomma med förslag till veterinäradministrationens ordnande, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 11 juni 1909 förordnat, att, i stället för professorn Gullstrand och öfverläkaren Rissler, professorn John Vennerholm och byråchefen Fredrik Egerström skulle vara ledamöter af kommittén under den tid, frågan om omorganisationen af den centrala myndigheten för veterinärväsendet utgjorde föremål för kommitténs behandling.

Med underdånig skrifvelse den 15 november 1909 har den af Eders Kungl. Maj:t genom nådiga brefvet den 13 juni 1908 tillsatta kommittén aflämnat förra delen af sitt betänkande, innefattande kommitténs *Kommitténs betänkande den 15 november 1909.*

[2.] förslag utom i fråga om den närmare omorganisationen af den centrala veterinäradministrationen.

Kommittén har därvid framhållit, hurusom medicinalstyrelsen själf såväl år 1894 som år 1897 ifrågasatt veterinärärendenas afskiljande från medicinalstyrelsen. Den stora utvecklingen på den allmänna hälso- och sjukvårdens område, därunder äfven med större eller mindre skäl den veterinära verksamheten inordnats, hade äfven, och det i väsentlig grad, framträdt på det veterinära området. Veterinärverksamheten hade blifvit ett alltmera framträdande ekonomiskt intresse, nära sammanhängande med landthushållningen och väsentligen beroende af den riktning, hvaruti denna utvecklade sig. Detta hade äfven funnit uttryck i många af de åtgärder, som i senare tid vidtagits på denna hushållnings område. Men äfven de grenar af den veterinära verksamheten, där det speciella landtmannaintresset syntes böra träda tillbaka för de hygieniska intressena, såsom vid fråga om födoämneskontroll och slakthusväsende, hade numera, enligt kommitténs mening, utbildats till så godt som full själfständighet från den allmänna hälsovården i öfrigt, och det äfven försåvidt det rörde förhållandet till främmande länder. Såsom produkten af den utveckling, veterinärväsendet sålunda undergått, framstode därför nu en skillnad mellan den veterinära verksamheten samt den allmänna hälso- och sjukvården, hvilken fullt genomförts så godt som på alla områden utom på den centrala förvaltningens, där dock, för så vidt den högsta ledningen anginge, de veterinära ärendena handlades skilda från medicinalärendena.

Likasom öfriga ärenden inom medicinalstyrelsen vore äfven veterinärärendena, där de ej af generaldirektören ensam afgjordes, underkastade kollegial behandling, d. v. s. afgörandet skedde efter omröstning mellan samtliga närvarande ledamöter. Det olämpliga i denna anordning skulle visserligen försvinna genom byråsystemets införande i medicinalstyrelsen. Men äfven med denna förändring syntes det kommittén icke lämpligt, att dessa ärenden kvarblefve inom medicinalstyrelsen. Det måste nämligen enligt kommitténs uppfattning vara att anse såsom ett viktigt önskemål, att veterinärärendena sammanfördes under en ledning och att sålunda till bätnad för veterinärväsendet i sin helhet och de ändamål, detsamma afsåge att tjäna, den nuvarande uppdelningen, hvarigenom en del af dessa ärenden handlades af landtbruksstyrelsen och en del af medicinalstyrelsen, försvunne. Med den omfattning, medicinalstyrelsens verksamhet i öfrigt numera tagit, hvilken gjorde det så godt som omöjligt för styrelsen att öfverhufvud upptaga nya, mera omfattande bestyr med veterinäradministrationen, skulle det

emellertid enligt kommitténs mening icke låta sig göra, att alla nämnda ärenden sammanfördes till medicinalstyrelsen. [2.]

På grund häraf hade kommittén beslutat, att för sin del förorda veterinärärendenas afskiljande från medicinalstyrelsen och under denna förutsättning utarbetat sitt förslag till ny organisation af densamma. Endast i de delar, det af medicinalstyrelsens öfriga verksamhet kunde direkt föränledas, borde medicinalstyrelsen enligt kommitténs mening taga befattning med dessa ärenden. Och dessa fall syntes kommittén vara att vid utarbetande af nya farmakopéer taga behörig hänsyn till veterinära behof, att fastställa de villkor, hvarpå giftiga läkemedel för husdjur finge på veterinärs rekvisition från apotek utlämnas, att granska räkningar å husdjursmedicin, som skulle af statens medel utbetalas, samt att till efterrättelse å apoteken låta utdela förteckning öfver veterinärer, som vore berättigade att från apotek förskrifva giftiga läkemedel för husdjur.

Regementsveterinären Gustaf Regnér har i en till kommittébetänkandet fogad reservation förklarat sig endast under den förutsättningen biträda kommitténs beslut angående veterinärärendenas skiljande från medicinalstyrelsen, att dessa ärenden komme att handläggas af en direkt under jordbruksdepartementet lydande fristående veterinärförvaltning.

Med underdånig skrifvelse den 26 september 1910 har kommittén, med den sammansättning af denna, som faststälts genom förenämnda nådiga bref den 13 juni 1908 och den 11 juni 1909, öfverlämnat senare delen af sitt betänkande, innefattande kommitténs förslag angående organisationen af den centrala veterinäradministrationen.

*Kommitténs
betänkande
den 26 sep-
tember 1910.*

Kommittén har därvid till en början påvisat de stora intressen, som för landtbruket äro förknippade med att veterinärförvaltningen och jordbruksadministrationen bringas i närmare samband med hvarandra. Veterinärväsendet har visserligen numera fått en målsman i medicinalstyrelsen, men ännu saknas enligt kommitténs mening den nära beröring med jordbruksintressena, som otvifvelaktigt skulle lända till fördel för veterinäradministrationen. Förlagd till medicinalstyrelsen, äger veterinärförvaltningen stödet af den stora erfarenhet och sakkunskap, som i detta ämbetsverk finnes rörande sundhetsvården i allmänhet, men saknar gifvetvis tillgång till den praktiska landbrukserfarenheten. Då kommittén nu af flera skäl funnit det angeläget, att veterinärväsendet skiljes från medicinalstyrelsen, anser därför kommittén den fordran böra uppställas, att veterinäradministrationen bringas i närmare beröring med

[2.] jordbruksintressena. Den erfarenhet, som vunnits rörande den speciella del af veterinärväsendet, som angår kampen mot tuberkulosen i ladugårdarna, har tydligen visat, att ett samarbete mellan den veterinära fackbildningen och den praktiska landtbrukserfarenheten är af stor betydelse, då det gäller att behandla frågor, som stå i så nära samband med landtbruksdriften som de veterinära. Det var också denna uppfattning, som låg till grund för landtbruksstyrelsens yttranden 1894 och 1897. Det hinder, som då, enligt styrelsens åsikt, låg i vägen för veterinärväsendets förläggning till landtbruksstyrelsen, nämligen styrelsens dåvarande organisation, synes kommittén nu vara undanröjdt genom den lönereglering, som från och med år 1909 blifvit genomförd. Kommittén har särskildt framhållit, hurusom den veterinära förvaltningen, genom att jordbruksintresset blefve representeradt i densamma, otvifvelaktigt skulle vinna än större förtroende än hittills och att dess åtgärder komme att mötas med mera förståelse, äfven då de innebära ett i ekonomiskt afseende till synes menligt tvång för de landtbrukare, som träffas af åtgärderna, såsom t. ex. vid införsel- eller utförselbud, nedslaktande af smittade kreatursbesättningar o. s. v.

Härtill kommer, enligt kommitténs öfvertygelse, att det utan tvifvel skulle vara till fördel äfven för landtbruksförvaltningen och därigenom för landtbruket, om veterinärärendena, hvilka äga det närmaste sammanhang med landtbruksärendena, blefve sammanförda med dessa i ett ämbetsverk. Däraf skulle säkerligen följa, att landtmännens uppmärksamhet i än högre grad än hittills blefve fäst vid vikten af kreatursjukvården och hygienen inom stall och ladugård och att landtmännens bemödanden än mera än hittills inriktades på att härutinnan åstadkomma ett allt bättre tillstånd.

Dessa eftersträfvansvärda mål har kommittén ansett icke kunna nås genom inrättande af en särskild veterinärstyrelse. Och såsom stöd för denna sin åsikt har kommittén bland annat åberopat landtbruksstyrelsens uttalande i ämnet den 30 oktober 1897, därvid styrelsen starkt betonade de svårigheter, som härigenom skulle uppstå. Inrättandet af ett sådant ämbetsverk, där det slutliga afgörandet af frågorna skulle komma att läggas i en veterinärs hand, skulle, enligt landtbruksstyrelsens mening, lätt kunna föranleda, att den djuruppfödande allmänheten, särskildt landtmännen, till hvilkas åskådning i förevarande afseende den största hänsyn syntes böra tagas, ogärna och endast med motvilja komme att underkasta sig de föreskrifter, som från ett sådant ämbetsverk utginge, till grund hvarför gifvetvis komme att ligga den föreställningen, att afgörandet icke komme att bero på och ledas af de praktiska hänsyn, som i förevarande fall

otvifvelaktigt borde uppställas såsom norm för afgörandet, utan att omsorgen om husdjurssjukvården komme att mer eller mindre betraktas såsom själfändamål, icke såsom medel för det ekonomiska intresset samt endast af detta skäl icke förtjäna fullt förtroende. Därigenom skulle ock en sådan styrelses verksamhet till en stor del förfelas, enär ett af de förnämsta villkoren för ett lyckligt och framgångsrikt arbete af den ekonomiska förvaltningen bestode däri, att den uppbyres af de enskilda näringsidkarnas förtroende. Att insätta en representant för jordbruket såsom rådgifvande medlem i en för öfrigt af endast veterinärer bestående styrelse har icke syntts kommittén vara ägnadt att förskaffa jordbruksintresset vederbörligt inflytande vid de veterinära frågornas afgörande.

Kommittén har därefter å sid. 6—8 i sitt betänkande lämnat en fullständig utredning angående omfattningen och arten af de veterinära ärendena, af hvilken utredning det synes kommittén framgå, att dessa ärenden hvarken äro af den omfattning eller art, att de nödvändiggöra inrättandet af ett särskildt ämbetsverk. Därtill kommer — såsom kommittén likaledes med siffror visar — att veterinärkåren enligt kommitténs mening är alltför fåtalig för att betinga anordnandet af en så dyrbar inrättning som ett helt ämbetsverk med därtill hörande ämbets- och tjänstemän af skilda grader.

På grund af hvad som sålunda blifvit anfördt har kommittén för sin del förordnat, att de medicinalstyrelsen nu tillhörande veterinärärendena öfverflyttas till landtbruksstyrelsen att där handläggas.

Genom veterinärärendenas öfverflyttning till landtbruksstyrelsen skulle gifvetvis en utvidgning af styrelsen komma att äga rum.

Enligt den för landtbruksstyrelsen gällande instruktionen den 2 oktober 1909 är styrelsen ställd under ledning af en öfverdirektör, som i alla ärenden äger beslutanderätt. Arbetet är efter ärendenas beskaffenhet fördeladt på fyra byråchefer såsom föredragande, en för landtbruksärenden, en för agrikulturtekniska ärenden, en för fiskeriärenden och en för kansli- och ekonomiska ärenden. Vid föredragning af vissa ärenden skall utom föredraganden minst en af de öfriga ledamöterna närvara och deltaga i ärendets behandling. Öfverdirektören åligger att företaga ämbetsresor ej mindre för att inspektera de under styrelsens inseeende ställda läroverk och andra anstalter samt den styrelsen underlydande personal och dess tjänsteförrättningar än äfven för att bereda sig kännedom om de näringars tillstånd, hvilka utgöra föremål för styrelsens ämbetsbefattning. Öfverdirektören kan åt ledamot i styrelsen eller, efter bemyndigande af

[2.] chefen för jordbruksdepartementet, åt annan sakkunnig person uppdraga att företaga inspektionsresa. Byråchefen för fiskeriärenden har dock rätt att jämväl på eget initiativ företaga tjänsteresa. Vid förfall för öfverdirektören skola ärendena, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, afgöras af styrelsens ledamöter samfäldt. Därvid fordras för besluts fattande, att, jämte föredraganden, minst en af de öfriga ledamöterna är tillstädes. Då olika meningar mellan ledamöterna yppa sig, skola styrelsens beslut utfärdas i enlighet med flertalets mening eller, i händelse af lika röstetal för olika meningar, enligt den mening, som föredraganden uttalat. Vissa i instruktionen angifna ärenden må icke i öfverdirektörens frånvaro afgöras, så vida ej Kungl. Maj:t för tillfället annorlunda förordnar.

Sedan Riksdagen från och med 1898 årligen på extra stat anvisat medel till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen, har Kungl. Maj:t från dessa medel år för år anvisat visst belopp till aflönande af en legitimerad veterinär att såsom ledamot af landtbruksstyrelsen handlägga och föredraga ärenden rörande försök med tuberkulin och däraf betingade åtgärder. Till denna extra ledamot som årligen förordnas af Kungl. Maj:t, utgår för närvarande ett arvode af 5,000 kronor årligen, hvarjämte ett belopp af 1,000 kronor anvisats till ersättning åt föredragandens biträde.

Med den organisation, landtbruksstyrelsen sålunda har, synes det kommittén icke möta några större svårigheter att utöka densamma med en särskild byrå för veterinärärenden under en veterinär ledamot såsom byråchef, hvilken skulle ersätta det veterinära medicinalrådet. Genom tillkomsten af denna byrå kommer visserligen arbetet för öfverdirektören och byråchefen för kansli- och ekonomiska ärenden att ökas, men detta dock icke i sådan grad, att några olägenheter däraf enligt kommitténs mening skulle uppstå. En ökning af kanslipersonalen anser dock kommittén blifva erforderlig, hvilken synes kommittén kunna ske genom anställandet af extra ordinarie tjänstemän, på sätt förut praktiserats i styrelsen.

Å den veterinära byrån skulle enligt kommitténs förslag samtliga veterinära ärenden handläggas under byråchefens öfverinseende för att af honom sedan föredragas inför öfverdirektören. Vissa ärenden af enklare beskaffenhet hafva dock synts kommittén böra handläggas allenast af den veterinära byråchefen eller af för ändamålet särskildt förordnad veterinär tjänsteman.

För att emellertid veterinäradministrationen måtte blifva på ett

[2.]

tillfredsställande sätt tillgodosedd, något som ej synts kommittén kunna ske enbart genom inrättandet af en veterinär byrå, har kommittén föreslagit, att vid den beslutande landtbruksstyrelsens sida skulle ställas ett af framstående veterinärer, representerande skilda fack inom veterinärväsendet, bestående veterinärråd. Genom ett sådant skulle styrelsen enligt kommitténs mening ständigt hållas i nära förbindelse med de krafter utom densamma, som gå i spetsen för den veterinära fackkunnskapens framåtskridande. Medlemmarna i rådet synas kommittén böra af Kungl. Maj:t på öfverdirektörens förslag utses tillsvidare och vara till antalet tre, en för husdjurssjukvården, en för husdjurshygienen och karantänsväsendet samt en för slakthus- och köttkontrollväsendet.

Kommittén anser, att landtbruksstyrelsen dessutom bör erhålla den medicinalstyrelsen nu medgifna rätten att från veterinärinstitutet erhålla upplysningar, hvarjämte kommittén påpekar, att ytterligare möjlighet för styrelsen att erhålla råd och utredning af särskilda specialister finnes dels genom tillämpning jämväl beträffande veterinära ärenden af den redan förefintliga, i § 8 af landtbruksstyrelsens nu gällande instruktion styrelsen tillerkända rätten att vid behof anlita särskildt sakkunnigt biträde, dels genom att lämna landtbruksstyrelsen särskildt medgifvande att från veterinärer och öfriga underordnade, från offentliga och kommunala myndigheter samt från enskilda sammanslutningar, som hafva att i något afseende taga befattning med den veterinära verksamheten i riket, äska och erhålla de upplysningar, det biträde och den handräckning, som ligga inom hvars och ens befogenhet.

Beträffande den veterinära byrå och dess organisation har kommittén ansett, att chefen för densamma bör vara legitimerad veterinär samt erhålla samma skyldighet och samma myndighet, som tillkomma ledamot i landtbruksstyrelsen. Med hänsyn till den omfattande kontrollerande verksamhet, han har att utöfva, bör han därjämte liksom byråchefen för fiskeriärenden äga att efter inhämtande af öfverdirektörens tillstånd företaga tjänsteresor för fullgörande af honom tillhörande åligganden. Vidare anser kommittén, att han i arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse bör deltaga uti handläggning af de ärenden angående militärveterinärernas befordringsförhållanden och medicinska verksamhet samt fältveterinärstipendiaters antagande och entledigande, hvilka kommittén anser böra till nämnda styrelse öfverflyttas.

Handläggningen och afgörandet af ärenden angående förordnande af veterinär för utförande af förrättning med anledning af fall af jufvertuberkulos tillkomma enligt gällande bestämmelser medicinalstyrel-

[2.] sen, ej styrelsens veterinära ledamot ensam. Det har emellertid syns kommittén lämpligare, att dessa ärenden, som äro af brådsakande art, men som icke i allmänhet äro af svårare beskaffenhet, anföras åt vederbörande byråchef med rätt att, där ej öfverdirektören annorlunda bestämmer, allena såväl handlägga som afgöra desamma.

Till veterinärbyråchefens biträde har kommittén funnit två veterinära tjänstemän blifva erforderliga. Utredningen och handläggningen af de veterinära ärendena, som nu utföras af det veterinära medicinalrådet i medicinalstyrelsen med biträde af en veterinärt utbildad amanuens, hvilken åtnjuter ett arvode af allenast 1,000 kronor och under sådana omständigheter endast i jämförelsevis ringa grad är i tillfälle att ägna sina krafter åt det administrativa arbetet i styrelsen, äro nämligen, enligt kommitténs mening, af sådan omfattning, att de fullständigt upptaga sin man. Kommittén anser, att det veterinära medicinalrådet därigenom hindrats att i den grad önskligt hade varit ägna sina krafter åt veterinärväsendets utveckling och tvingats att i ej oväsentlig mån använda sin tid på uppgifter, som utan olägenhet skulle kunnat anföras åt en honom underordnad veterinär tjänsteman. Kommittén har för den skull förordat anställandet af ännu en ordinarie veterinär tjänsteman å veterinära byrån jämte förutvarande veterinäramanuens. Den nye tjänstemannen skulle benämnas byråveterinär och skulle vara byråchefen behjälplig vid ärendenas handläggning och utredning samt biträda vid uppsättandet af promemorior, skrivelser och yttranden, äfvensom af förslag till beslut. Han bör, enligt kommitténs mening, äga så stor erfarenhet i veterinära frågor, att han vid förfall för byråchefen kan, om så påfordras, inträda i dennes åligganden. Amanuensen däremot synes kommittén böra tilldelas mindre betydande uppgifter såsom granskning af veterinärrapporter och reseräkningar m. m. samt för öfrigt biträda vid ärendenas utredning under byråchefens eller byråveterinärens ledning.

Byråveterinärbefattningen har syns kommittén vara af den betydelsen, att den bör tillhöra andra lönegraden. Amanuensen åter borde endast åtnjuta arvode. Samtidigt med att denne senare biträdde å byrån, skulle han komma i tillfälle att sätta sig in i den veterinära organisationen och inhämta åtskilliga för sin fortsatta veterinära verksamhet nyttiga kunskaper och erfarenheter.

Arvodet till nuvarande föredraganden i tuberkulinärenden, som kommittén anser böra vara underordnad den veterinära byråchefen och lämpligen böra benämnas extra byråveterinär, har syns kommittén böra fortfarande utgå å extra stat. Hans ganska litet betungande föredragningsskyldighet synes kommittén kunna öfverlämnas till byråchefen, men

i öfrigt skulle han behålla samma verksamhet som den hittills af föredraganden för veterinärärenden utöfvade.

Den landtbruksstyrelsen tillkommande disciplinära myndigheten öfver dess underordnade finner kommittén böra med viss närmare angifven utvidgning blifva tillämplig såväl å de veterinära ämbets- och tjänstemännen i styrelsen som å hela veterinärkåren.

Med de veterinära ärendenas öfverflyttande till landtbruksstyrelsen bör denna styrelse enligt kommitténs mening från medicinalstyrelsen öfvertaga öfverinseendet och ledningen af veterinärbakteriologiska anstalten samt öfverinseendet och kontrollen öfver det vetenskapliga vid undervisningen vid veterinärinrättningen i Skara med därmed följande skyldighet att tid efter annan inspektera inrättningen samt att hos Kungl. Maj:t afgifva förslag till föreståndarbefattningens besättande. Vidare bör det hädanefter åligga landtbruksstyrelsen att taga befattning med anordnandet af särskilda, vissa år återkommande kurser för länsveterinär-aspiranter och för äldre veterinärer. Dessutom synes den veterinära byråchefen i landtbruksstyrelsen böra vara själfskrifven ledamot af styrelsen för veterinärinstitutet. Slutligen torde den verksamhet, medicinalstyrelsen hittills utöfvat ej mindre till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren inom landet med därmed följande skyldighet att handhafva förvaltningen af det för sagda ändamål beviljade förslagsanslaget, än äfven beträffande slakthus- och besiktningsväsendet i riket, böra helt och hållet öfverlämnas till landtbruksstyrelsen.

I nära samband med ofvan omförmälda förslag står äfven frågan om sättet för de militära veterinärfrågornas behandling.

Enligt den för arméförvaltningen nu gällande instruktionen af den 11 oktober 1907 skola ärendena angående militärläkarnas och militärveterinärernas befodringsförhållanden samt fältläkarstipendiaters och fältveterinärstipendiaters antagande och entledigande behandlas af medicinalstyrelsen och arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse gemensamt, under det att ärenden, som angå militärläkarnas och militärveterinärernas medicinska verksamhet, tillhöra medicinalstyrelsen ensam. I analogi härmed är vidare stadgadt, att fältläkaren, fältveterinären och läkar-assistenten å sjukvårdsstyrelsen skola utnämnas af Kungl. Maj:t efter förslag af medicinalstyrelsen och sjukvårdsstyrelsen gemensamt.

I och med de veterinära ärendenas öfverflyttande från medicinalstyrelsen till landtbruksstyrelsen anser kommittén, att de skyldigheter, som beträffande dessa ärenden nu åligga medicinalstyrelsen, icke kunna utan vidare öfverföras å landtbruksstyrelsen. Sistnämnda ämbetsverks blifvande organisation, där den veterinära medicinska sakkunskapen kommer att

[2.] representeras af endast en af verkets fem ledamöter och där chefen har ensam beslutanderätt, gör ett samarbete mellan sjukvårdsstyrelsen och landbruksstyrelsen i dess helhet i hög grad olämpligt, i all synnerhet som ett sådant samarbete icke skulle bereda de veterinära intressena det inflytande, som därmed i främsta rummet skulle afses. Kommittén har för den skull ansett, att alla ärenden angående militärveterinära befodringsfrågor samt fältveterinärstipendiaters antagande och entledigande borde öfverlämnas åt sjukvårdsstyrelsen att förbereda och handlägga, dock att vid dessa ärendens afgörande den fackutbildade målsmannen för veterinärväsendet i landbruksstyrelsen, byråchefen för veterinära ärenden, bereddes tillfälle att närvara och säga sin mening. Det skulle sålunda komma att åligga sjukvårdsstyrelsen att, såsom redan nu praktiserats, vidtaga alla de för militärveterinära tjänsters tillsättande erforderliga åtgärder, såsom kungörande af ledig tjänst till ansökning, utfärdande af förordnande och upprättande af underdånigt förslag.

Ett liknande förfaringssätt torde enligt kommitténs mening kunna tillämpas äfven vid handläggning af ärenden, som angå militärveterinärernas medicinska verksamhet.

Upprättandet af förslag till besättande af fältveterinärtjänsten i sjukvårdsstyrelsen har kommittén ansett kunna öfverlämnas åt chefen för nämnda styrelse. Kommittén påpekar, att ett sådant förfaringssätt öfverensstämmer med det, som gäller beträffande upprättande af förslag till besättande af de militära och civilmilitära byråchefstjänsterna i arméförvaltningen.

Hvad angår den förhöjning i landbruksstyrelsens stat, som skulle blifva en följd af veterinäradministrationens förläggande under landbruksstyrelsen, har kommittén beräknat densamma till 22,600 kronor, däri icke inberäknadt de med aflöningarna förenade ålderstilläggen, hvilka torde böra utgå af det å nionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg, ej heller reseersättningar för medlemmarna af veterinärrådet samt för styrelsens nya ämbets- och tjänstemän, hvilka ersättningar synts kommittén böra utgå af nionde hufvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

För den nya byråchef, som skulle uppföras i staten, har kommittén gifvetvis beräknat samma aflöningsförmåner som för styrelsens öfriga ledamöter eller 8,100 kronor, med ett ålderstillägg å 600 kronor.

Byråveterinären synes kommittén böra erhålla aflöning efter andra lönegraden, eller lön 3,600 kronor, tjänstgöringspenningar 1,800 kronor samt ortstillägg 400 kronor, tillhoppa 5,800 kronor, jämte två ålders- tillägg hvarterda å 500 kronor.

En ytterligare vaktmästare har af kommittén upptagits till samma löneförmåner som den förut å styrelsens stat upptagna vaktmästaren eller lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 350 kronor och ortstillägg 150 kronor, tillhoppa 1,200 kronor med ett ålderstillägg å 100 kronor.

Det nu i landtbruksstyrelsens stat upptagna anslaget till extra biträden, vikariatsersättning och expenser, 14,000 kronor, har kommittén ansett böra höjas med 7,500 kronor till 21,500 kronor, däraf 1,500 kronor till ersättning åt ledamöterna i veterinärrådet, hvilken ersättning kommittén beräknat till 25 kronor för hvarje gång ledamot efter kallelse inställer sig i landtbruksstyrelsen för deltagande i behandling af ärende, samt dessutom högst 75 kronor, då ledamot skall verkställa särskild utredning i något ärende eller i styrelsen föredraga särskildt ärende, vidare 2,000 kronor till arfvode åt amanuensen å veterinärbyrån samt 4,000 kronor till bestridande af de ökade kostnaderna å landtbruksstyrelsens kansli- och ekonomiska byrå. Vid beräkning af sistnämnda belopp har kommittén påpekat, att de ekonomiska ärendena komme att så väsentligt ökas, särskildt genom öfvertagandet af den ekonomiska förvaltningen såväl af förslagsanslaget till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren som af anslaget till veterinär-bakteriologiska anstalten, att ytterligare en e. o. tjänsteman synes kommittén blifva erforderlig å nämnda byrå. Därtill kommer, dels att det ökade arbetet för den tjänsteman, som för närvarande ombesörjer registratorsgöromålen, påkallar en höjning af denna tjänstemans arfvode, dels att den veterinära byrån behöfver ett stort antal tryckta rapporter, redogörelser och matriklar, hvilkas tryckning ställa stora kraf på expensanslaget, dels att renskrifningskostnaderna torde komma att väsentligt stiga, dels slutligen att samma förhållande kommer att i viss mån äga rum i fråga om eldning och städning m. m.

Då aflöningarna till extra byråveterinären, som motsvarar nuvarande föredraganden i tuberkulinärenden, och till dennes biträde synas kommittén böra, såsom hittills skett, utgå från å extra stat särskildt anvisade medel, har intet belopp blifvit för ändamålet upptaget i landtbruksstyrelsens stat.

I fråga om arbetstid anser kommittén, att samma bestämmelser böra gälla för de nytillkomma som för de förutvarande å stat upptagna ämbets- och tjänstemännen. Jämväl öfriga villkor, som äro stadgade för de i landtbruksstyrelsen gällande aflöningsförmånernas åtnjutande, synas de nytillkomna ämbets- och tjänstemännen böra vara skyldiga att underkasta sig.

[2.] Därjämte synes kommittén, i öfverensstämmelse med hvad som skett beträffande statskontoret, böra meddelas bestämmelser angående skyldighet för en hvar, som efter nya statens trädande i kraft tillträder nyinrättad befattning i landtbruksstyrelsen, att underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser, samt rörande förfaringssättet med nuvarande innehafvaren af den veterinära medicinalrådsbefattningen i medicinalstyrelsen, om han icke före viss angifven tidpunkt anmäler, att han vill underkasta sig öfverflyttning till landtbruksstyrelsen, den nya aflöningsstaten därstädes samt nämnda villkor och bestämmelser.

Reservationer. Mot kommitténs beslut i vissa delar hafva reservationer afgifvits dels af ledamoten Egerström och dels af ledamöterna Vennerholm och Regnér.

Den förre har på i reservationen närmare angifna skäl såsom sin åsikt uttalat, dels att å veterinärbyrån i landtbruksstyrelsen borde anställas, förutom byråchefen och den af kommittén föreslagna byråveterinären, äfven en å ordinarie stat upptagen för ett år i sänder af landtbruksstyrelsen förordnad andra byråveterinär med en årlig aflöning af 3,000 kronor, i hvilket fall arvodet till den af kommittén föreslagna amanuensen skulle indragas, dels att antalet ledamöter i veterinärrådet borde ökas till fem och lämpligen utgöras af en lärare vid veterinärinstitutet, en länsveterinär, en distriktsveterinär, en stadsveterinär och en slakthus- och besiktningsveterinär, samt dels slutligen att kommittén icke bort uttala sig beträffande frågan, huru tuberkulinärendena skulle föredragas inom veterinäradministrationen.

Kommittéledamöterna Vennerholm och Regnér hafva i af dem gemensamt afgifven reservation och på de i densamma anförda skäl såsom sin mening uttalat, att kommittén, sedan den för sin del beslutat föreslå, att de veterinära ärendena måtte skiljas från medicinalstyrelsen, bort uttala sig för och afgifva förslag till inrättande af en själfständig, direkt under jordbruksdepartementet lydande veterinärstyrelse, bestående af tre ordinarie tjänstemän, nämligen en chef och två ledamöter, båda andra gradens tjänstemän. Skulle en sådan lösning af frågan icke vinna statsmakternas gillande, anse de, att veterinärväsendet fortfarande bör lyda under medicinalstyrelsen.

I en till mig ställd skrifvelse har svenska veterinärläkarföreningen meddelat, att föreningen vid allmänt årsmöte i Stockholm den 17 oktober 1910 beslutat att i öfverensstämmelse med Vennerholms och Regnérs förenämnda reservation hos Eders Kungl. Maj:t göra underdånig hemställan i ämnet.

Öfver kommitténs betänkande hafva yttranden infordrats från landtbruksstyrelsen, medicinalstyrelsen samt, i anledning af hvad i kommitténs betänkande föreslagits i fråga om ändring i behandlingssättet för militära veterinärfrågor, från arméförvaltningen. [2.]

Landtbruksstyrelsen har i underdånigt utlåtande den 4 november 1910 beträffande veterinärväsendets förläggning anført, att veterinärväsendet enligt styrelsens uppfattning måste anses falla inom ramen af de landtbruksekonomiska intressena, hvilket äfven erkänts af veterinärläkarföreningen, då denna biföll det af dess delegerade den 23 februari 1908 afgifna i det föregående omförmälda förslaget om veterinärförvaltningens omorganisation, i hvilket förslag uttalades, att i fråga om ändamålet med veterinärkonstens utöfvande detta vore till hufvudsaklig del af landtbruksekonomisk art samt att läkarvetenskapen och veterinärvetenskapen visserligen berörde hvarandra i mångt och mycket, särskildt i fråga om födoämneshälsan, men att i det stora hela veterinärens verksamhet närmast vore förbunden med landthushållningen och i väsentlig mån beroende af den riktning, i hvilken denna utvecklade sig.

Om nu denna uppfattning är riktig, hvilket landtbruksstyrelsen för sin del i alla afseenden anser, synes det styrelsen därpå följa, att veterinärförvaltningen såsom sådan bör förenas med och ingå såsom led i den egentliga landtbruksförvaltningen, som ju har att bevaka öfriga landtbruksekonomiska intressen.

Det synes landtbruksstyrelsen icke gärna kunna tänkas, att medicinalförvaltningen med sina mångskiftande, i hufvudsak åt ett helt annat håll riktade verksamhetsuppgifter kan ägna landtbrukets intressen och följa dess utveckling med den noggranna uppmärksamhet, som är nödvändig för att lyckligt kunna lösa en uppgift, som enligt det föregående från representativt veterinärt håll erkännts vara till hufvudsaklig del af landtbruksekonomisk art. Tvänne gånger, nämligen i underdåniga utlåtanden af den 2 februari 1894 och den 14 april 1897, har också medicinalstyrelsen framställt förslag om veterinärärendenas skiljande från styrelsen.

Landtbruksstyrelsen säger sig visserligen erkänna, att, såsom äfven veterinärläkarföreningen antydtt, läkarvetenskapen och veterinärvetenskapen i mångt och mycket beröra hvarandra, och härvid torde särskildt kunna framhållas födoämneshälsan, som i sig innefattar kontroll öfver slakterier och korffabriker, handel med matvaror, mjölkkontroll och slakthusväsende m. m. Men den omständigheten, att äfven dylika,

- [2.] läkarvetenskapen nära berörande frågor måste, i händelse veterinärärendena öfverflyttas till landtbruksstyrelsen, komma att handläggas af denna styrelse, synes landtbruksstyrelsen på intet vis göra en sådan öfverflyttning olämplig, då gifvetvis hvarje grupp af ärenden bör ligga under den förvaltningsmyndighet, med hvilken de hufvudsakligen höra samman. Om det sålunda anses riktigt, att veterinärärendena, såsom de i förevarande fall hufvudsakliga, böra öfverflyttas till landtbruksstyrelsen, så följer däraf, att de med dem sammanhängande ärendena angående födoämneskontrollen äfven böra göra detta.

Särskildt påpekar landtbruksstyrelsen, hurusom för handläggning af frågor rörande födoämneskontrollen, försåvidt sådana frågor kräva veterinär fackkunskap, skulle finnas tillräckliga förutsättningar inom landtbruksstyrelsen enligt det framlagda förslaget. Vidkommande åter den medicinska fackkunskap, som härför skulle erfordras, har landtbruksstyrelsen erinrat, att möjlighet finnes att bereda dylik fackkunskap vid utseendet af ledamöter inom veterinärrådet, hvarjämte tillfälle ju alltid skulle stå öppet att behandla dylika frågor vid gemensamt sammanträde mellan medicinalstyrelsen och landtbruksstyrelsen. Därjämte kan ju landtbruksstyrelsen alltid i särskilda fall tillkalla speciellt sakkunnig person vid handläggandet af förekommande fråga.

Mot upprättandet af en särskild veterinärstyrelse framhåller landtbruksstyrelsen såsom ett viktigt skäl, att, då ändamålet med veterinärkonstens utöfvande till hufvudsaklig del är af landtbruksekonomisk art, det lika litet kan vara lämpligt att förlägga veterinärärendena under en särskild veterinärstyrelse, som det kan vara att bibehålla samma ärenden under medicinalstyrelsen; ty ej heller en särskild veterinärstyrelse, sådan den från veterinärt håll tänkts böra inrättas, nämligen med en veterinärt utbildad chef samt två ledamöter, däraf en ledamot och föredragande för veterinärärenden samt en ledamot och föredragande för kansli- och ekonomiska ärenden, hvartill skulle komma en extra ledamot och föredragande för tuberkulinärenden, och vid sidan af denna styrelse ett veterinärråd med bland andra en jordbrukare såsom ledamot, kan anses enligt landtbruksstyrelsens mening äga förutsättningar för att med framgång handlägga ifrågavarande angelägenhet med dess hufvudsakligen landtbruksekonomiska uppgift.

Den omständigheten, att i veterinärrådet skulle insättas en jordbrukare, skulle enligt landtbruksstyrelsens mening endast i obetydlig grad kunna förminska olägenheterna af den ifrågasatta åtgärden, enär landtbruksintresset härigenom icke blefve på något hufvudsakligt sätt företrädt inom denna förvaltningsgren, utan endast tillfälligt och otill-

räckligt. Det synes landtbruksstyrelsen icke kunna med fog bestridas, att samarbetet inom en styrelse mellan den eller dem, hvilka företrädde landtbruksintressena, och dem, som företrädde veterinärintressena, blefve på ett helt annat sätt fruktbärande, om detta samarbete fortginge oföfligt och utan afbrott, såsom fallet skulle blifva, om veterinärärendena öfverflyttades till landtbruksstyrelsen, än om landtbruksärendena i den ifrågasatta centrala styrelsen företrädde endast af en ledamot i veterinärrådet, med hvilken samarbete i styrelsen endast kunde mera sällan förekomma. Landtbruksstyrelsen är af den åsikt, att det för åtgärderna för tuberkulosens utrotande ur ladugårdarna varit af största fördel, att dessa ärenden handlagts inom en styrelse, där landtbruksintressena varit på det sätt företrädde, som fallet är med landtbruksstyrelsen.

Det har äfven anförts, att landtbruksstyrelsen redan vore af göromål så öfverhopad, att dit icke skulle lämpligen kunna förläggas några ytterligare ärenden, samt att chefen, i saknad af veterinär eller åtminstone medicinsk och hygienisk utbildning, ej skulle äga förutsättningar för att i de veterinära ärendena fatta beslut. För den händelse emellertid erforderliga arbetskrafter skulle, såsom föreslaget blifvit, för ändamålet beredas landtbruksstyrelsen, anser styrelsen det icke gärna kunna bestridas, att ju äfven dessa med landtbruksförvaltningen nära sammanhängande ännen kunde upptagas af landtbruksstyrelsen samt att styrelsens chef efter den tekniska utredning, som måste tänkas komma dessa ärenden till del å veterinärbyrån, lika väl bör kunna fatta beslut i dessa frågor som i andra inom landtbruksstyrelsen förekommande ärenden, där han icke kan tillerkännas egenskap af fackman. För de tekniska förutsättningarna för beslutet måste i alla sådana ärenden ansvaret falla å föredraganden, hvaremot beslutets inflytande i administrativt afseende eller i förevarande fall på landtbrukets intressen helt visst af den i landtbruket sakkunniga chefen lättare kan riktigt bedömas, än om chefen vore enbart veterinärt utbildad.

Den föreslagna åtgärden att förlägga veterinärärendena under landtbruksstyrelsen synes styrelsen också i väsentlig grad och i den mån sådant kunnat ske öfverensstämma med de anordningar, som beträffande veterinärväsendets centrala förvaltning vidtagits inom främmande länder. Då några fristående centrala ämbetsverk, i likhet med hvad förhållandet är inom Sverige, icke förefinnas inom andra länders statsförvaltningar, har veterinärväsendet i dessa länder lagts under åkerbruksministerierna, något som emellertid icke får tolkas så, att den veterinära administrationen i sådan händelse anses såsom själfständig statsmyndighet i likhet med ett centralt ämbetsverk inom vårt land. Om en jämförelse i detta af-

[2.] seende kan äga rum, måste den centrala veterinäradministrationen snarare sägas inom dessa länder vara ordnad på samma sätt, som om inom vårt land de veterinära ärendena handlades af en särskild byrå inom landtbruksstyrelsen.

Någon fara, att de veterinära intressena skulle på detta sätt försummas och veterinäradministrationen, så ordnad, skulle taga för mycken hänsyn till de landbrukares enskilda intressen, hvilka genom strängare åtgärder i förevarande afseende skulle komma att blifva lidande, kan så mycket mindre tänkas uppkomma, som landtbruket själf har det största intresset af, att dess kreatursstock skyddas och bevaras mot förhärjande kreaturssjukdomar, vare sig dessa uppstå inom landet eller införas dit från utlandet. Därest något härutinnan försumrades, blefve helt visst en landtbruksstyrelse, mera än en medicinalstyrelse eller en särskild veterinärstyrelse, från näringsidkarnes sida utsatt för starka förebräelser.

Landtbruksstyrelsen har i sitt utlåtande äfven berört en annan omständighet, som vid flera tillfällen framhållits mot lämpligheten af veterinärväsendets öfverflyttande till styrelsen, nämligen att veterinärerna icke skulle kunna hysa förtroende för en styrelse, som icke hade en veterinärt eller medicinskt utbildad chef. Landtbruksstyrelsen säger sig härvid vara öfvertygad därom, att, om veterinäradministrationen öfverflyttades till styrelsen, veterinärkåren snart nog skulle inse, att det för den verksamhet, de hafva att utöfva, och därför äfven i längden för dem själfva, skulle vara till stor fördel, att veterinärväsendet leddes af det ämbetsverk, hvars hufvudsakliga uppgift är höjandet af landtbruket och den därmed förenade husdjursskötseln, och att på detta sätt veterinärväsendet komme att inom statsförvaltningen intaga den ställning och vinna det förtroende, som med rätta tillkommer detsamma.

Mot några detaljer i kommitténs förslag har landtbruksstyrelsen under hänvisande i öfrigt till den reservation, som af kommittéledamoten Egerström afgifvits mot förevarande kommittébetänkande, ansett sig böra framställa några erinringar.

Kommittén hade föreslagit, att på veterinärbyrån, förutom byråchefen och byråveterinären, icke skulle anställas någon annan tjänsteman än en veterinärt utbildad amanuens, hvilkens aflöning, som ansetts böra utgå såsom arfvode med 2,000 kronor för år, likväl icke på annat sätt upptagits i staten, än att detta belopp inräknats i landtbruksstyrelsens till 21,500 kronor höjda expensanslag, hvaraf äfven skulle gäldas kostnaden för veterinärrådet, hvilken kostnad beräknats till 1,500 kronor.

Det har emellertid synts landtbruksstyrelsen, som om önskligt vore att å veterinärbyrån anställdes i stället för den föreslagna amanuensen

en andre byråveterinär, hvars aflöning skulle särskildt uppföras i staten med 3,000 kronor och hvilken tjänsteman skulle årligen förordnas samt hafva till uppgift att på ett mera stadigvarande sätt än den veterinärt utbildade amanuensen biträda å veterinärbyrån, särskildt då förste byråveterinären tjänstgjorde i stället för byråchefen. Genom en sådan anordning skulle vinnas en dubbel fördel, nämligen dels att ett flertal yngre dugliga veterinärer blefve satta i tillfälle att närmare taga kännedom om arbetet inom styrelsen samt styrelsens åsikter och styrelsen själf på detta sätt äfven skulle vinna en ganska omfattande personalkännedom, dels ock att landbruksstyrelsens kansli- och ekonomiska byrå icke, åtminstone för närvarande, behöfde erhålla någon ytterligare förstärkning af sina arbetskrafter, då expeditionerna i icke få af de löpande veterinärärendena skulle kunna uppsättas på veterinärbyrån.

Skulle detta förslag vinna afseende, synes det landbruksstyrelsen, att det af kommittén föreslagna expensanslaget borde kunna nedsättas från 21,500 kronor med 2,000 kronor till 19,500 kronor.

Vidare anser landbruksstyrelsen, att det af kommittén föreslagna antalet medlemmar af veterinärrådet lämpligen borde höjas från tre till fem. Landbruksstyrelsen anser därmed hufvudsakligen kunna vinnas, att styrelsen för sin uppgift blir i tillfälle att vid behof kunna samråda med representanter för alla de riktningar inom veterinärväsendet, som kunna anses förefinnas och som styrelsen funnit lämpligen kunna kännetecknas på mera praktisk väg, än som kommittén angifvit. Af de fem ledamöterna skulle nämligen en vara lärare vid veterinärinstitutet, en länsveterinär, en distriktsveterinär samt en slakthus- och besiktningsveterinär, hvartill borde komma en representant för den medicinska och hygieniska fackkunskapen. Vid behof af mera vetenskapliga utredningar anser landbruksstyrelsen, att styrelsen skulle kunna vända sig till veterinärinstitutets lärarkollegium eller medicinsk auktoritet.

Någon ökning af styrelsens expensanslag anser sig styrelsen icke på grund häraf böra föreslå.

Slutligen anser landbruksstyrelsen mindre lyckligt, att kommittén velat fastslå, huru föredragningen af de till landbruksstyrelsen för närvarande förlagda tuberkulinärendena bör ske, under förutsättning att veterinärväsendet i sin helhet öfverflyttas till landbruksstyrelsen. Denna fråga anser styrelsen böra hållas öppen och få bero på framställning i hvarje särskildt fall, när anslag till åtgärder till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen begäres. På detta sätt kunde denna angelägenhet ordnas efter omständigheterna i hvarje särskildt fall, medan ett ovillkorligt uppställande under närvarande förhål-

- [2.] landen af en regel i förevarande afseende hvarken är af omständigheterna påkalladt eller kan anses vara praktiskt eller lämpligt. Enligt landtbruksstyrelsens mening föreligger icke något behof att nu i sammanhang med utverkande af ordinarie anslag till veterinäradministrationens ordnande uttala sig om detaljer i en fråga, som årligen kommer att pröfvas vid framställning om anslag till åtgärder till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Tillförordnade föredraganden i landtbruksstyrelsen Gustaf Regnér har vid ärendets föredragning inför landtbruksstyrelsen under hänvisning till den af honom och professoru Vennerholm afgifna reservationen mot kommitténs betänkande förklarat sig icke kunna biträda landtbruksstyrelsens underdåniga hemställan.

*Medicinalstyrelsen den
11 november
1910.*

Medicinalstyrelsen har i sitt underdåniga utlåtande den 11 november 1910 såsom ett viktigt önskemål framhållit, att veterinärärendena blefve sammanförda under *en* ledning. Det synes styrelsen icke vara riktigt, att åtgärderna mot den smittosamma husdjurssjukdom, som är af alla sådana mest spridd inom landet och som förorsakar vår husdjursafvel de största förlusterna — nämligen nötkreaturstuberkulosen — på det hela vore undantagen från handläggning inom den egentliga veterinäradministrationen.

Detta missförhållande skulle visserligen blifva afhjälpt, om samtliga veterinärärenden öfverfördes till landtbruksstyrelsen, men samma mål skulle vinnas, vare sig en själfständig veterinärstyrelse inrättades eller tuberkulosärendena öfverfördes från landtbruksstyrelsen till medicinalstyrelsen.

Skulle de skäl, som anförts för inrättandet af en själfständig veterinärstyrelse, icke anses tillräckligt talande, finner medicinalstyrelsen för sin del intet hinder för anordnandet i medicinalstyrelsen af en utvidgad veterinär byrå. Detta naturligtvis under förutsättning, att erforderliga arbetskrafter och tillräckliga lokaler härför erhållas.

Genom byråsystemets införande i medicinalstyrelsen komme nämligen att vinnas en viss lättnad i arbetet, och denna fördel, som då äfven skulle komma den veterinära byrån till godo, skulle, hvad generaldirektörens arbete med denna byrå beträffar, blifva ännu större, om flera af de ärenden, som enligt kommitténs förslag skulle utgöra föremål för samfällid öfverläggning mellan generaldirektören och den veterinära föredraganden — däraf bland annat jämväl flertalet tuberkulinärenden — handlades af den senare ensam.

Genom en sådan anordning skulle ett af kommitténs hufvudskäl för veterinärärendenas skiljande från medicinalstyrelsen, eller att dels generaldirektören och dels styrelsen genom de veterinära ärendena skulle komma att för mycket belastas, förlora det hufvudsakliga af sin betydelse.

Vidkommande personalen på en eventuell veterinärbyrå i medicinalstyrelsen har styrelsen ansett sig böra framhålla, att styrelsen på grund af de skäl, som af kommittén anförts i senare delen af dess betänkande angående anställandet af en byråveterinär, anser det nödvändigt, att en så kvalificerad tjänsteman anställles på den veterinära byrån, äfven om veterinärväsendet skulle komma att fortfarande sortera under medicinalstyrelsen. Det synes nämligen styrelsen uppenbart, att en fast anställd veterinär bör företräda byråchefen på veterinärbyrån, då denne på grund af inspektionsresor, semester, tjänstledighet eller af annan orsak icke är i styrelsen närvarande. Det svenska veterinärväsendet, och detta särskildt i dess förhållande till utlandet, synes nämligen icke kunna under sådana förhållanden anförtros endast åt en lägre tjänsteman, af hvilken man icke kan fordra, att han skall ägna hela sin tid åt statstjänsten, och om hvilken man icke heller kan förutsätta, att han skall kunna så sätta sig in i veterinärförvaltningen, att han kan ensam svara för densamma.

Beträffande kommitténs förslag att öfverflytta veterinärväsendet till landtbruksstyrelsen har medicinalstyrelsen funnit sig böra framhålla, att en sådan förflyttning, enligt styrelsens uppfattning, icke skulle lända till bättnad hvarken för veterinärväsendet eller för det allmänna. Sambandet mellan medicinalförvaltningen och det civila veterinärväsendet är nämligen, enligt styrelsens åsikt, betydligt större än mellan det senare och landtbruksförvaltningen och gäller detta i all synnerhet beträffande: veterinärernas medicinska verksamhet, smittosamma husdjursjukdomars bekämpande, sådana sjukdomars diagnosticerande genom bakteriologisk eller patologiskt-anatomisk undersökning, framställande af sera eller vacciner för dylika sjukdomars förekommande eller botande, köttkontroll och slakteriväsende, mjölkkontroll, karantänsåtgärder äfven som desinfektionsåtgärder.

Landtbruksstyrelsens chef äger icke, enligt medicinalstyrelsens mening, förutsättningen för att i dessa frågor vara domare, då han icke kan antagas besitta hvarken hygienisk eller medicinsk utbildning. I alla händelser synes det styrelsen vara obestriddigt, att veterinärerna i dessa frågor skulle vinna mera sakkunnig förståelse inom medicinalstyrelsen. Skulle ett öfverflyttande af veterinärväsendet till landtbruks-

{2.] styrelsen lika fullt komma att ske, har medicinalstyrelsen ansett sig böra erinra om det betänkliga i att helt afskilja det civila veterinärväsendet och därmed veterinärmedicinen från den myndighet, som har hand om den allmänna hälsovården. Medicinalstyrelsen håller sålunda före, att det under alla förhållanden är nödvändigt att, därest veterinärförvaltningen skulle skiljas från medicinalstyrelsen och förläggas vare sig till en själfständig veterinärstyrelse eller till annat ämbetsverk, föreskrift af Eders Kungl. Maj:t lämnas därom, att alla ärenden, som röra den inrikes födoämneskontrollen och slakthusväsendet, skola göras till föremål för gemensam handläggning mellan medicinalstyrelsen och veterinärförvaltningen.

Medicinalstyrelsen, som för sin del icke kunnat biträda kommitténs uttalande, att den veterinära verksamheten i fråga om födoämneskontrollen och slakthusväsendet numera utvecklat sig till full själfständighet från den allmänna hälsovården, har i detta hänseende fastmera velat erinra därom, att ett fullständigt öfverlämnande från medicinalstyrelsen af födoämneskontrollen, som ju omfattar kontroll öfver slakterier, korffabriker, handeln med matvaror, mjölkkontroll, köttbesiktning och slakthusväsendet m. m., till annat ämbetsverk skulle medföra åtskilliga betydande olägenheter. Särskildt har styrelsen i nämnda hänseende exempelvis framhållit det mycket viktiga samband, som förefinnes mellan födoämneskontrollen å ena sidan och bekämpandet af smittosamma sjukdomar bland människorna å den andra. Tjänsteläkarna måste som bekant därunder mycket ofta ingripa i sagda kontroll och det ej sällan på ett synnerligen kraftigt sätt. Ett fullständigt skiljande af veterinärväsendet från medicinalstyrelsen skulle emellertid föra med sig, att antingen tjänsteläkarna skulle helt och hållet beröfvas all rätt att gripa in i dessa förhållanden, hvilket ju vore det följdriktigaste, eller ock deras åtgärder i berörda hänseende komma att bedömas af landbruksstyrelsen, eventuellt af en själfständig veterinärstyrelse, under hvilken tjänsteläkarna således komme att sortera, då ju medicinalstyrelsen icke längre finge befogenhet att handlägga frågor rörande födoämneskontrollen. Äfven hälsovårdsnämndernas ställning komme att förändras af en sådan anordning. Detta kunde emellertid enligt styrelsens förmenande icke vara riktigt, utan måste ett afskiljande af veterinärväsendet från medicinalstyrelsen med nödvändighet fordra gemensam handläggning mellan medicinalstyrelsen och veterinärförvaltningen af frågor rörande inrikes födoämneskontroll och slakthusväsende. Ett samarbete i dessa viktiga frågor mellan läkare och veterinärer torde också i det allmännas intresse allt fortfarande vara erforderligt.

Utgifterna för en utvidgad veterinärbyrå i medicinalstyrelsen har styrelsen, oafsedt ålderstillägg, beräknat sålunda: [2.]

1 byråchef	kronor 8,100: —	eventuellt kronor 9,400: —
1 byråveterinär	» 5,800: —	
1 notarie	» 4,000: —	
till vetenskapliga rådet m. m. (hvad veterinärbyrån an- går)	» 7,000: —	
	kronor 24,900: —	

Beträffande den skillnad, som förekommer mellan den af kommittén föreslagna staten för den veterinära byrån i landbruksstyrelsen och den af medicinalstyrelsen föreslagna utvidgade veterinärbyrån i styrelsen har medicinalstyrelsen anfört, att den hufvudsakligen består däri, att medicinalstyrelsen, med kännedom om veterinärärendenas omfattning och art, ansett sig nödsakad att på ordinarie stat upptaga en notarie, med en aflöning af 4,000 kronor. Styrelsen har nämligen ansett det nödvändigt, att, då på öfriga byråer inom styrelsen enligt kommitténs förslag skulle finnas en sekreterare eller notarie, af ofvan angifna skäl åtminstone en notarie anställdes på den veterinära byrån. Medicinalstyrelsen har för öfrigt den bestämda och på en långvarig erfarenhet om veterinärförvaltningens behof i detta afseende grundade uppfattningen, att, äfven om veterinärväsendet förlägges till landbruksstyrelsen, kraf på anställande af särskild sekreterare eller åtminstone notarie för expeditioners uppsättande med mera på veterinärbyrån snart nog måste framkomma. Styrelsen har icke ansett det vara erforderligt att, såsom kommittén föreslagit beträffande en veterinärbyrå i landbruksstyrelsen, särskild vaktmästare anställes å veterinärbyrån i medicinalstyrelsen. Vaktmästarens aflöning, 1,200 kronor, skulle alltså kunna besparas. Styrelsen har också funnit skäligt föreslå en minskning af 500 kronor i det af kommittén i förslaget till stat för landbruksstyrelsen till 7,500 kronor upptagna beloppet »till veterinärrådet m. m.», hvilken utgiftspost styrelsen, med hänsyn till att den veterinära byrån har stort behof af tryckta rapporter redogörelser och matriklar, dock icke ansett kunna sättas lägre än till 7,000 kronor.

I fråga om öfverförandet af tuberkulinärendena till medicinalstyrelsen har styrelsen icke ansett detta böra föranleda någon förändring

- [2.] af medicinalstyrelsens stat, enär aflöningen såväl till den extra byråveterinär, som skulle närmast handlägga tuberkulinärendena, som ock till dennes biträde syntes böra, på sätt hittills skett beträffande föredraganden för tuberkulinärenden i landtbruksstyrelsen och dennes biträde, utgå af det anslag, som Riksdagen år från år anvisat på extra stat till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Med hänvisning till hvad medicinalstyrelsen sålunda anført, har styrelsen som sin åsikt uttalat, att styrelsen icke anser det främja statens intresse, om veterinärväsendet öfverflyttas till landtbruksstyrelsen, och att, under förutsättning af att erforderliga arbetskrafter och lokaler ställas till förfogande, intet hinder förefinnes för, att en utvidgad veterinärförvaltning — med den stat, som framgår af ofvan angifna statförslag — är med medicinalstyrelsen förenad.

I ärendets handläggning i medicinalstyrelsen deltog icke generaldirektören Linroth och har föredraganden, medicinalrådet G. Kjerrulf, i ett särskildt till protokollet fogadt yttrande på i detsamma anförda skäl såsom sin mening anført, att då frågan om den civila veterinäradministrationens ordnande väckts på tal och sedan kommittén för medicinalstyrelsens omorganisation hemställt, att veterinärendena skulle skiljas från medicinalstyrelsen, inrättandet af en själfständig direkt under jordbruksdepartementet lydande veterinärstyrelse vore den enda rätta lösningen. Endast under förutsättning att detta förslag icke vunne Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, borde omvårdnaden om det civila veterinärväsendet handhafvas af medicinalstyrelsen.

*Arméförvalt-
ningen den 22
november
1910.*

Arméförvaltningen har i underdånigt utlåtande den 22 november 1910 i anledning af hvad kommittén föreslagit i fråga om förändring i behandlingssättet för militära veterinärfrågor anført, att man, enär nådiga instruktionen för arméförvaltningen utfärdades den 11 oktober 1907 och sålunda innan sjukvårdsstyrelsen var bildad, då saknade erfarenhet angående omfattningen af den verksamhet, som styrelsen skulle komma att utöfva. Däraf torde kunna förklaras, att de militärveterinära befordringsfrågorna då ansågos böra kvarblifva hos medicinalstyrelsen, hvarest de ditintills hade handlagts, dock med den förändringen att de skulle behandlas gemensamt med sjukvårdsstyrelsen. På grund af denna anordning blef emellertid generaldirektören, såsom den äldste af de båda styrelsecheferna, själfskrifven ordförande vid styrelsernas sammanträden och erhöll utslagsröst, då olika meningar inom styrelserna gjorde sig gällande. Detta förhållande, att sjukvårdsstyrelsen sålunda kunde blifva försatt i minoritet, syntes mindre lämpligt, då den genom sin instruktion

hade sig anförtrodd handläggning af arméns veterinärärenden och genom nådigt bref den 22 juli 1908 äfven öfvervakandet af arméns veterinärers verksamhet i afseende på veterinärvården.

I betraktande häraf och alldenstund sjukvårdsstyrelsen nu kunde åberopa en tillräcklig erfarenhet, förvärfvad under nära treårig verksamhet, har styrelsen ansett sig böra framhålla, att tidpunkten syntes vara inne att åstadkomma en förändring i sättet för nämnda frågors handläggning, och hade styrelsen därför icke något att erinra mot det af kommitterade nu afgifna förslaget, att sjukvårdsstyrelsen ensam finge sig anförtrodt omhändertagandet af de militärveterinära ärenden, som hittills handlagts af medicinalstyrelsen eller gemensamt med densamma. Detta syntes vara så mycket mer berättigadt, som sjukvårdsstyrelsen bure ansvaret för arméns veterinärpersonals verksamhet och för öfrigt kunde anses äga de förutsättningar, som erfordrades för inhämtande af personalkännedom i den omfattning, som en civil myndighet icke kunde förvärfva sig.

Då emellertid sambandet mellan de militära och civila veterinäradministrationerna icke syntes böra helt och hållet brytas, funne sjukvårdsstyrelsen sig ej heller böra göra någon erinran mot, att den ifrågasatta byråchefen för veterinärärenden deltog i behandling af nämnda frågor, dock under den förutsättningen, att förfall för honom icke finge utgöra hinder för handläggning af ärende, då han enligt förslaget skulle närvara.

Att vidare enligt förslaget fältveterinären skulle utnämnas af Kungl. Maj:t efter förslag af chefen för sjukvårdsstyrelsen, syntes styrelsen vara fullt riktigt och i öfverensstämmelse med föreskrifterna i arméförvaltningens instruktion beträffande tillsättning af öfriga civilmilitära byråchefer.

Vid den utredning angående sättet för de civila veterinärärendenas handläggning, för hvilken jag nu här redogjort, hafva tre olika vägar för ordnandet af den centrala veterinäradministrationen blifvit angifna. Förslag föreligga sålunda dels om dessa ärendens förläggning under en särskildt för ändamålet upprättad, direkt under jordbruksdepartementet lydande ny styrelse, dels om deras kvarblifvande hos den omorganiserade medicinalstyrelsen, dels slutligen om deras öfverflyttande till landtbruksstyrelsen.

*Departements-
chefen.*

Att för endast de civila veterinärärendenas handläggning skapa ett nytt centralt ämbetsverk anser jag mig icke kunna ifrågasätta. Till de många tungt vägande skäl, hvilka såväl kommittén som landtbruks-

- [2.] styrelsen anfört mot denna lösning af frågan, skulle ännu flera kunna läggas. Jag torde emellertid kunna inskränka mig till att ytterligare framhålla endast en enda synpunkt. Då det af alla, som yttrat sig i ämnet, blifvit erkänt och påvisadt, att veterinärväsendet obestriddigen äger många viktiga beröringspunkter med såväl medicinalväsendet som landtbruket, synes det mig icke lämpligt att, på sätt här blifvit föreslaget, isolera förevarande gren af förvaltningen och öfverlämna handläggningen af veterinärendena åt ett af veterinärer bestående ämbetsverk, i hvilket hvarken medicinalväsendet eller landtbruket vore på stadigvarande sätt representeradt. Utgångspunkten vid afgörandet af föreliggande fråga synes mig vara att söka få klargjort, hvilka intressen äro de starkaste, antingen de, som knyta veterinärväsendet vid medicinalförvaltningen, eller de, som bilda föreningsbandet med landbruksförvaltningen, samt därefter låta det resultat, till hvilket man vid denna pröfning kommer, blifva bestämmande för den centrala veterinäradministrationens förläggning.

Medicinalstyrelsen har i sitt senast afgifna utlåtande uttalat den meningen, att sambandet mellan medicinalförvaltningen och det civila veterinärväsendet är större än mellan det senare och landbruksförvaltningen; och till stöd för denna sin uppfattning har styrelsen anfört, att inom vissa betydelsefulla, af styrelsen närmare angifna verksamhetsområden samverkan med medicinsk sakkunskap kan vara af behovet påkallad. Beträffande de flesta af dessa områden synes mig emellertid kunna ifrågasättas, huruvida en med landbruksförvaltningen förenad veterinäradministration skulle behöfva vara i saknad af erforderligt stöd. Medicinalstyrelsen har ju sålunda själf föreslagit, att alla ärenden inom den ena stora hufvudgruppen — de som röra den inrikes födoämneskontrollen och slakthusväsendet — skola göras till föremål för gemensam handläggning mellan medicinalstyrelsen och veterinärförvaltningen, en uppfattning, till hvilken jag på de af medicinalstyrelsen anförda skälen obetingadt ansluter mig, dock med den inskränknigen att med slakthusväsendet afses endast hvad som står i samband med födoämneskontrollen. Den andra af medicinalstyrelsen angifna hufvudgruppen af så att säga veterinär-medicinska frågor innefattar åtgärder af olika slag för de smittosamma husdjurssjukdomarnas bekämpande, och i fråga om dem synes mig veterinärförvaltningen kunna påräkna fullt tillräckligt stöd i den veterinär-bakteriologiska anstalten, som, äfven om den ej, såsom ursprungligen var afsedt, kommit att ingå som en afdelning af den statsmedicinska anstalten, likväl icke torde underlåta att, där så befinnes erforderligt, träda i beröring med den medicinska sakkunskapen

och draga fördel af de erfarenhetsrön och nya uppslag, som kunna föreligga inom det medicinska verksamhetsområde, hvilket ligger anstalten närmast. I detta sammanhang anser jag mig ock böra framhålla att det, då åtgärder vidtagas till bekämpande af smittosamma husdjurs-sjukdomar, ofta kan vara till afsevärdt gagn att icke ensamt medicinska och veterinära synpunkter blifva afgörande utan att äfven inom landtbruken vunnna erfarenhet får utöfva inflytande på besluten. Det är i landtmännens ladugårdar och stall, som de beslutade åtgärderna i de flesta fall skola vidtagas; under alla förhållanden ingripa de mer eller mindre kännbart i landtmännens verksamhet. Det synes mig då ej kunna förnekas, att det måste vara till fördel för både det allmänna och den enskilde, att den erfarenhet, som inom landtbruksförvaltningen bör förefinnas angående utförbarheten utan onödiga olägenheter för djurägaren af de föreslagna åtgärderna, får göra sig gällande. Den uttalade farhågan, att åtgärdernas effektivitet därigenom skulle kunna äfventyras, saknar all grund. I det sätt, hvarpå kampen mot nötkreaturstuberkulosen under landtbruksstyrelsens öfverinseende blifvit förd och i de resultat, som därvid vunnits, har man, såsom ock från olika håll framhållits, det mest påtagliga bevis på det berättigade i den af mig här angifna åsikten.

Landtbruksstyrelsen har i sitt utlåtande på ett enligt min mening ovedersägligt sätt påvisat icke endast det nära sambandet mellan de landtbruksekonomiska och veterinära intressena samt vikten af att åt landtbruksförvaltningen beredes tillbörligt inflytande vid de veterinära ärendenas handläggning i allmänhet, utan ock huru ohållbara de skäl äro, som anförts till stöd för den åsikten, att detta inflytande skulle kunna blifva till skada för det allmänna. I samma mån som husdjursskötseln går framåt och landtmännens besättningar af olika husdjursslag stiga i värde, blir den praktiske jordbrukaren allt mera i behof af den veterinära sakkunskapens bistånd och stöd. Veterinärens uppgift blir ej längre endast att bota de af sjukdom angripna djuren, han måste äfven ägna uppmärksamhet åt att ur ladugårdar och stall utestänga sjukdomar af mer eller mindre smittosam natur, något som vår tids veterinärvetenskap visat kunna ske på flera olika vägar. Beröringspunkterna mellan det praktiska jordbruket och veterinärväsendet blifva på detta sätt allt flera och från ekonomisk synpunkt sedt allt betydelsefullare; och att man under sådana förhållanden snarare bör söka att fastare tillknyta bandet mellan båda än fortfarande som hittills hålla dem så godt som fullständigt åtskilda synes mig vara uppenbart. Om veterinärväsendet därigenom i någon mån skulle beröfvas det stöd, det hittills haft i den medicinska sak-

- [2.] kunskap, som finnes att tillgå i medicinalstyrelsen, torde detta icke numera behöfva tillmätas afgörande betydelse, då veterinärkunskapen nu allt mer och mer utvecklar sig till en själfständig vetenskap och då från statsmakternas sida de kraftigaste ansträngningar göras för att sätta hvarje veterinär i tillfälle att utföra sitt ofta maktpåliggande arbete under de bästa förutsättningar med hänsyn till kompetens och förvärfvad sakkunskap.

Då således de intressen synas vara starkast, som sammanknyta veterinärväsendet med landtbruksförvaltningen, finner jag mig böra förordna bifall till kommitténs, af landtbruksstyrelsen tillstyrkta förslag att vid den ifrågasatta omorganisationen af medicinalstyrelsen, på sätt kommittén föreslagit, förlägga de från denna styrelse fränskilda veterinära ärendena och hvad med dem äger samband under landtbruksstyrelsen samt att för detta ändamål inom sistnämnda styrelse upprätta en särskild veterinärbyrå.

Mot kommitténs förslag rörande organisationen af denna byrå har jag endast att göra ett par erinringar.

För de veterinära ärendenas handläggning i medicinalstyrelsen finnas för närvarande där anställda ett medicinalråd och en amanuens, som med ett arfvode af endast 1,000 kronor icke kunnat odeladt ägna sig åt denna sin tjänst. Såväl kommittén som medicinalstyrelsen hafva framhållit, att dessa arbetskrafter på grund af ärendenas växande mängd visat sig otillräckliga och att en förändring härutinnan är af behovet påkallad. Jag delar i allo denna uppfattning. Det synes mig likväl kunna ifrågasättas, om det ej skulle kunna få anses tillfyllest att ersätta den hittillsvarande amanuensen — i stället för, såsom kommittén föreslagit, med en andra gradens tjänsteman och en med 2,000 kronor aflönad amanuens — med endast förstnämnda tjänsteman, på hvars kompetens det kommer att ställas helt andra fordringar än hittills varit fallet beträffande amanuensen och som därtill kommer att odeladt ägna sig åt sin tjänst å den blifvande veterinärbyrån. På denna byrå kommer ock att tjänstgöra t. f. föredraganden i tuberkulinärenden och dennes biträde. Tillfälle för dem att i någon afsevärdare utsträckning deltaga i andra å byrån förekommande göromål än dem, som för närvarande utgöra föremål för deras handläggning, torde visserligen icke föreligga; men de böra dock utgöra en tillökning i arbetskrafterna.

Skulle den sålunda af mig ifrågasatta ökningen af arbetskrafter komma att visa sig otillräcklig, synes mig den utvägen med fördel kunna tillgripas att, på samma sätt som landtbruksstipendiater nu in-

kallas till tjänstgöring hos byråchefen för agrikulturtekniska ärenden, för tjänstgöring hos byråchefen för veterinära ärenden använda civila veterinärstipendiater. Häremot kan visserligen invändas, att det visat sig förenadt med så stora svårigheter att få sökande till de civila veterinärstipendiatplatserna, att endast två af de fyra platser, till hvilka anslag utgår, för närvarande äro besatta. Detta torde emellertid åtminstone delvis vara beroende på nu rådande brist å veterinärer, hvilken till väsentlig del kan tillskrifvas den omständigheten, att endast ett i förhållande till antalet inträdessökande jämförelsevis ringa antal elever kunnat beredas plats i det nuvarande veterinärinstitutet. Denna olägenhet blir emellertid undanröjd, då veterinärundervisningen inom kort öfverflyttas till veterinärinstitutets nya byggnad. Vidare synes det mig antagligt, att den tjänstgöring, som här kommer att erbjudas den unge veterinärstipendiaten, för honom bör blifva särskildt eftersträfvansvärd, då det ju för honom alltid måste anses meriterande att på detta sätt hafva vunnit kännedom om de veterinära ärendenas handläggning m. m. inom den centrala veterinäradministrationen. På grund af hvad jag sålunda anført synes mig det i den föreslagna förhöjningen i landtbruksstyrelsens hittillsvarande anslag till extra biträden m. m. upptagna arvodet, 2,000 kronor, till en amanuens åtminstone tills vidare kunna utgå.

Mot kommitténs förslag att hos landtbruksstyrelsen anställa ytterligare en vaktmästare har jag intet att erinra. Då emellertid aflöningen för de två vaktmästare, som sålunda skulle komma att finnas hos styrelsen anställda, torde böra fastställas enligt samma grunder, som vid senaste Riksdag bestämdes för vaktmästare i fångvårdsstyrelsen, synes i styrelsens stat böra upptagas dels en förste vaktmästare med begynnelselön af 1,500 kronor och efter 5 års tjänstgöring ett ålderstilllägg på 100 kronor samt dels en vaktmästare med begynnelselön af 1,200 kronor och två ålderstilllägg, hvartdera på 100 kronor, efter respektiva 5 och 10 års tjänstgöring.

Kommittén har vidare föreslagit, att vid landtbruksstyrelsens sida skulle ställas ett veterinärråd och såsom stöd för detta sitt förslag anført skäl, hvilka jag icke kan fränkänna ett visst berättigande. Mig synes emellertid tvifvelaktigt, huruvida det verkligen kan vara behöfligt att tillgripa äfven denna utväg för att tillföra landtbruksstyrelsen den sakkunskap, hvaraf den vid vissa veterinära ärendens handläggning kan vara i behof, utöfver den som måste anses förefinnas inom den i förvarande hänseende obestriddigen väl utrustade veterinärbyrån. Såsom stöd för denna min uppfattning tillåter jag mig framhålla, *dels* att kom-

[2.] mittén föreslagit, ej endast att på landtbruksstyrelsen måtte öfverflyttas den medicinalstyrelsen nu medgifna rätten att från veterinärinstitutet erhålla upplysningar, utan ock att den nu landtbruksstyrelsen tillerkända rätten att vid behof, för erhållande af råd och utredningar från särskilda specialister, anlita sakkunnigt biträde måtte få tillämpas jämväl beträffande veterinära ärenden samt att landtbruksstyrelsen måtte erhålla uttrycklig rätt att från veterinärer och öfriga underordnade, från offentliga och kommunala myndigheter samt från enskilda sammanslutningar, som hafva att i något afseende taga befattning med den veterinära verksamheten i riket, äska och erhålla de upplysningar, det biträde och den handräckning, som ligga inom hvars och ens befogenhet, *dels* att alla ärenden rörande inrikes födoämneskontrollen och hvad därmed står i samband i enlighet med medicinalstyrelsens förslag skulle göras till föremål för gemensam handläggning med medicinalstyrelsen, *dels* slutligen att det ingår i den veterinärbakteriologiska anstaltens uppgift att tillhandagå veterinärförvaltningen med nödiga vetenskapliga undersökningar och andra arbeten inom de områden, som äro föremål för anstaltens verksamhet. Landtbruksstyrelsens behof af sakkunnigt bistånd synes mig på här nämnda vägar äfven utan tillgång till ett veterinärråd kunna anses väl tillgodosedt. Den af kommittén beräknade kostnaden för det föreslagna veterinärrådet, 1,500 kronor, synes mig sålunda böra utgå ur den af kommittén uppgjorda kostnadsberäkningen.

I likhet med landtbruksstyrelsen och på de af denna styrelse anförda skäl finner jag icke anledning föreligga att i detta sammanhang föreslå fattande af beslut angående föredragningen af de till landtbruksstyrelsen för närvarande förlagda tuberkulinärendena.

Enligt hvad chefen för landtförsvarsdepartementet meddelat mig, har han icke något att erinra mot kommitténs förslag till förändring i de militärveterinära ärendenas handläggning.

I anslutning till hvad sålunda anförts tillåter jag mig framlägga följande förslag till stat för landtbruksstyrelsen att gälla från och med år 1912:

	Lön	Tjänst- görings- penningar	Ortstillägg	Summa Kronor	
	K r o n o r				
Öfverdirektören och chefen.....	6,200	2,800	1,000	10,000	
1 byråchef.....	5,000	2,500	600	8,100	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
4 byråchefer	20,000	10,000	2,400	32,400	
1 byråveterinär	3,600	1,800	400	5,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 förste vaktmästare ...	900	450	150	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr. och efter 10 år med ytterligare 100 kr.
Till extra biträden, vika- riatsersättning och ex- penser.....	—	—	—	18,000	
Summa	—	—	—	77,000	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

Landtbruksstyrelsens nuvarande stat slutar på ett belopp af 57,600 kronor. Om härtill läggas det veterinära medicinalrådets aflöning enligt nu gällande stat 6,400 kronor och arvodet åt den nu i medicinalstyrelsen anställda veterinäramanuensens 1,000 kronor, blir slutsumman 65,000 kronor.

Enligt nu föreliggande förslag skulle landtbruksstyrelsens stat komma att sluta å 77,000 kronor. Skillnaden mellan de båda slutsummorna blir sålunda 12,000 kronor. Beräknas det nuvarande veterinära medicinalrådets aflöning enligt gällande normalstat eller till 8,100 kronor, hvartill den torde hafva uppgått, om denne tjänsteman bibehållits vid medicinalstyrelsen, blir skillnaden mellan slutsummorna endast 10,300 kronor.

Vid ofvanstående beräkning hafva ålderstilläggen icke medräknats, enär dessa utgå af det å nionde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg. Ej heller äro reseersättningar för styrelsens ämbets- och tjänstemän upptagna. Dessa ersättningar utgå nämligen af det å samma hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar. Vid den här gjorda jämförelsen har hänsyn icke heller tagits till den ej exakt bestämbara kostnad, som inom medicinalstyrelsens kansli och räkenskapskontor belöper särskildt å veterinärärendena.

Samma föreskrifter rörande arbetstid torde böra gälla för de nytill-

[2.] komma som för de förutvarande å landtbruksstyrelsens stat upptagna ämbets- och tjänstemännen. Jämväl öfriga för de i nämnda stat upptagna aflöningsförmånernas åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser torde de nytillkomna ämbets- och tjänstemännen böra vara skyldiga att underkasta sig.

Vid statens fastställande torde böra meddelas bestämmelser dels angående skyldighet för en hvar, som efter den nya statens trädande i kraft tillträder nyinrättad befattning i landtbruksstyrelsen, att underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser, dels ock beträffande förfaringsättet med nuvarande innehafvaren af den veterinära medicinalrådsbefattningen i medicinalstyrelsen, därest han icke före viss tidpunkt anmäler, att han vill underkasta sig öfverflyttning till landtbruksstyrelsen, den nya aflöningsstaten därstädes samt nämnda villkor och bestämmelser. Sistnämnda befattningshafvare torde, därest han sålunda öfvergår till landtbruksstyrelsen, böra äga rätt att för åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, som dessförinnan förflutit, sedan han utnämndes till medicinalråd. Skulle emellertid ifrågavarande befattningshafvare icke förklara sig villig öfvergå till landtbruksstyrelsen och kan han icke lagligen därtill förbindas, lär annan utväg icke stå till buds än att uppföra honom å indragningsstat. Intill dess så hunnit ske, torde Eders Kungl. Maj:t vara oförhindrad att af tillgängliga medel förskottera nämnda befattningshafvare under sådan förutsättning tillkommande aflöning.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels godkänna det af mig tillstyrkta förslaget till stat för landtbruksstyrelsen att tillämpas från och med år 1912;

dels förklara,

att de villkor och bestämmelser, hvilka i nådiga kungörelsen den 2 oktober 1908 stadgats för åtnjutande af de uti nu gällande stat för landtbruksstyrelsen upptagna aflöningsförmåner, skola tillämpas för åtnjutande af aflöningsförmånerna enligt den nya staten,

att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder nyinrättad befattning i landtbruksstyrelsen, skall vara skyldig underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser, äfvensom

att nuvarande innehafvaren af den veterinära medicinalrådsbefattningen i medicinalstyrelsen, därest han icke före viss af Eders Kungl. Maj:t bestämd dag anmäler, att han vill underkasta sig öfverflyttning till landtbruksstyrelsen, den nya aflöningsstaten därstädes samt nämnda villkor och bestämmelser och han icke lagligen kan därtill förbindas, skall varda bibehållen vid honom dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranledes af bestämmelserna i lagen an-

gående civila tjänstnehafvares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit honom,

[2.]

dels medgifva, att, därest sistnämnda befattningshafvare öfvergår å landbruksstyrelsens stat, han må för åtnjutande af löneförhöjning räkna sig tillgodo den tid, som dessförinnan förflutit, sedan han utnämndes till medicinalråd;

dels ock höja det i riksstaten uppförda anslaget till landbruksstyrelsen från 57,600 kronor med 19,400 kronor till 77,000 kronor.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

Genom nådiga bref den 16 juni 1905 fastställdes aflöningsstater för landbruksinstitutet vid Ultuna samt för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp. Dessa stater, med sedermera och senast vid 1910 års Riksdag i desamma vidtagna ändringar, hafva följande utseende:

[3, 4.]
Landbruks-
institutet vid
Ultuna samt
landbruks-
och mejeri-
institutet vid
Alnarp.

Stat för landbruksinstitutet vid Ultuna.

	Lön.	Tjänst- görings- penningar.	Summa.	
<i>Aflöning:</i>				
1 rektor, arfvode	—	—	2,000	—
1 lektor	2,600	1,400	4,000	—
5 lektorer	13,000	7,000	20,000	—
1 adjunkt	2,000	1,000	3,000	—
1 adjunkt	2,000	1,000	3,000	—
Extra lärare, arfvoden	—	—	3,250	—
1 bibliotekarie	—	—	300	—
Aflöning summa kronor	—	—	35,550	—
Till institutets öfriga utgifter	—	—	24,450	—
Summa kronor	—	—	60,000	—

Efter 5 år kan lönen
höjas med 500 kr., efter
10 år med ytterligare 500
kr., efter 15 år med ytter-
ligare 500 kr. och efter
20 år med ytterligare
500 kr.

Anmärkingar:

a) Så länge rektor och öfriga lektorer samt adjunkterna åtnjuta fri bostad, afdragas lönen 500 kronor årligen.

b) Af hvarit och ett af lektorernas och adjunkternas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

[3, 4.]

Stat för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Summa.	
<i>Aflöning:</i>						
1 rektor, arfvode	—	—	—	—	2,000	—
1 lektor	2,600	—	1,400	—	4,000	—
6 lektorer	15,600	—	8,400	—	24,000	—
1 adjunkt	2,000	—	1,000	—	3,000	—
Extra lärare, arfvoden	—	—	—	—	9,200	—
1 bibliotekarie	—	—	—	—	300	—
Aflöning summa kronor	—	—	—	—	42,500	—
Till betäckande af möjligen uppkommande förlust å mejeri-rörelsen					5,000	—
Till institutets öfriga utgifter					33,000	—
Summa kronor					80,500	—

Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.

Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.

Anmärkningar:

a) Så länge rektor, öfriga lektorer samt adjunkten åtnjuta fri bostad. afdragas å lönen 500 kronor årligen.

b) Af hvar och ett af lektorernas och adjunktens ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

*Fortsättnings-
kurser för
landbruks-
lärare, konsul-
enter m. fl.*

Såväl från statsmakternas som från hushållningssällskapens och enskildas sida hafva under dessa sista decennier åtgärder i växande omfattning blifvit vidtagna för att bland den jordbruksidkande allmänheten sprida ökade fackinsikter. Det har skett bland annat genom upprättande af nya läroanstalter, genom anordnande af undervisningskurser och genom anställande af konsulenter i jordbruk och dess olika binärningar.

Genom denna allt lifligare undervisningsverksamhet har behovet af ökad tillgång på lämpliga lärarkrafter gjort sig allt mera kännbart. Och då samtidigt med jordbrukets fortskridande utveckling krafven på lärarnas kunskaper blifvit allt större, har det med skäl blifvit ifrågasatt, huruvida genomgången kurs vid landbruksinstitut kunde anses fullt tillfredsställa dessa kraf och huruvida icke tillfälle till fortsatt utbildning borde beredas dem, som genomgått denna kurs.

Tillfälle till att vinna dylik vidsträcktare utbildning finnes för [3, 4.] närvarande endast för dem, som önska utbilda sig till mejerikonsulenter, i det att mejeriefdelningens högre kurs vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp utgör sådan för ändamålet lämplig fortsättningskurs. Dessutom äro vid landtbruksinstitutet vid Ultuna två stipendiatplatser upprättade för personer, som från något af rikets landtbruksinstitut utexaminerats med vitsord om framstående flit och skicklighet och som önska ytterligare utbilda sig i något eller några af institutets läroämnen, hvarjämte styrelserna vid båda instituten, i den mån utrymme vid institutet det medgifver och sådant kan ske utan intrång i den allmänna undervisningen därstädes, äga meddela högst två personer med ofvan nämnda kvalifikationer rättighet att under högst två år åtnjuta undervisning i ett eller annat läroämne.

Här antydda förhållanden föranledde landtbruksstyrelsen att i underdånig skrifvelse den 1 maj 1905 fästa uppmärksamheten vid behovet af att åtgärder vidtoges för att de unga män, som ämnade ägna sig åt landtbrukslärarkallet, måtte erhålla särskild utbildning utöfver den, som för närvarande erbjödes dem vid landtbruksinstitutet. Detta gällde, enligt landtbruksstyrelsens mening, såväl inhämtandet af ökade kunskaper i vissa af institutens läroämnen som ock förvärfvandet af pedagogiska insikter och vana vid undervisning. Denna utbildning syntes landtbruksstyrelsen lämpligen böra förläggas till instituten och bestå i en fortsättningskurs under högst ett år. Hvad särskildt den pedagogiska undervisningen beträffar, framhöll landtbruksstyrelsen, hurusom tillfälle att erhålla sådan kunde utan svårighet beredas vid de vid institutsegendomarna förlagda lägre landtbruks-skolorna. Landtbruksstyrelsen påpekade vidare, att de möjligheter till fortsatta studier vid instituten, som erbjödos dels genom stipendiatinstitutionen vid Ultuna och dels genom den styrelserna medgifna rättigheten att antaga högst två från instituten utexaminerade elever för erhållande af särskild undervisning, ej blifvit begagnade i den utsträckning, som kunnat väntas, hvilket landtbruksstyrelsen ansåg hafva berott därpå, att dessa fortsatta studier icke varit anordnade med hänsyn till något bestämdt mål och att de elever, som kvarstannat vid institutet, icke haft utsikter att härigenom lättare vinna fast anställning. Helt annorlunda skulle, enligt landtbruksstyrelsens åsikt, förhållandet blifva, om en särskildt för ändamålet afpassad fortsättningskurs anordnades och om för dem, som genomgått dylik kurs, utsikt öppnades till erhållande af platser i jordbruksundervisningens tjänst såsom landtbrukslärare eller jordbrukskonsulenter.

*Landtbruks-
styrelsen den 1
maj 1905.*

Då det syntes landtbruksstyrelsen vara af vikt, att frågan om

- [3, 4.] anordnande af dylik undervisning företoges till behandling i sammanhang med ett af landtmäteristyrelsen väckt, till landtbruksstyrelsen den 16 november 1904 remitteradt förslag angående utbildning af landtmätare vid landtbruksinstitutet vid Ultuna, hemställde landtbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla styrelsen att i ett sammanhang yttra sig öfver båda frågorna. Härtill lämnade Kungl. Maj:t den 25 maj 1905 nådigt bifall.

Ultunastyrelsen den 22 juni 1906.

På anmodan af landtbruksstyrelsen yttrade sig därefter de båda landtbruksinstitutens styrelser öfver de sålunda väckta förslagen.

Styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna afgaf den 22 juni 1906 yttrande angående förläggande till institutet af såväl landtmäteriuundervisningen som den föreslagna fortsättningskursen, därvid styrelsen öfverlämnade bland annat ett utlåtande i fråga om fortsättningskursen, afgifvet af en kommitté, tillsatt af de båda institutens styrelser och bestående af medlemmar af dessa styrelser och institutens lärarråd. Förbemälde kommitterade hade enhälligt uttalat sig för inrättande af ifrågasatt fortsättningskurs, som dock icke finge medföra någon inskränkning i den nuvarande utbildningskursen för landtbrukselever. Samtidigt ansågo sig kommitterade böra framhålla, att en sådan kurs skulle med fördel kunna uppehållas och komma till användning endast under den förutsättningen, att en sådan omorganisation af undervisningsanstalterna i landtbruk ägde rum, att vid dem en högre aflöning kunde beredas sådana lärare, som genomgått nämnda kurs, och att öfverhufvud denna kurs blefve ett kompetensvillkor såväl för sådana lärarplatser som för konsulentplatser. Kursen borde, enligt kommitterades mening, tillsvidare vara ettårig, anordnas vid båda instituten samt vara lika för landtbrukslärare och konsulenter. De i kursen upptagna ämnena borde vara obligatoriska för blifvande lärare och konsulenter, om afgangsbetyg skulle erhållas, hvilket emellertid icke borde förhindra, att personer, som önskade utbilda sig för speciella ändamål, såsom landtbruksingenjörer, statens elever i boskapsskötsel, assistenter vid kemiska stationer och försöksstationer m. fl., kunde få uti särskilda delar af kursen deltaga och därvid erhålla fackbetyg uti särskilda ämnen. Såsom inträdesfordringar till kursen ansågo kommitterade böra bestämmas afgangsbetyg från institutens elevkurs med minst betyget med beröm godkänd i ämnena jordbrukslära, husdjurslära, kemi, fysik, botanik, anatomi och fysiologi samt i tyska språket kunskaper motsvarande öfre sjätte klassens kurs i samma ämne vid allmänna läroverken. En särskild kursplan hade af kommitterade blifvit uppgjord, enligt hvilken antalet föreläsnings- och öfningstimmar skulle utgöra i

	Föreläsningar	Öfningar	[3, 4.]
Matematik	10	—	
Tillämpad fysik	20	40	
Mekanik och maskinlära	20	20	
Kemi	50	100	
Botanik	45	65	
Zoologi	—	20	
Allmän bakteriologi	—	50	
Fysiologi, embryologi, histologi	30	30	
Husdjurslära	40	40	
Jordbrukslära	40	50	
Ekonomi	15	20	
Byggnadslära	15	80	
Skogshushållning	—	20	
Fältbyggnadslära	50	80	
Pedagogik	10	—	
Summa	345	615	

Beträffande den i denna plan föreslagna undervisningen i pedagogik framhöllo kommitterade särskildt, att profundervisning borde anordnas vid landtbruksskolorna vid Ultuna och Alnarp i hufvudämnena jordbrukslära och husdjurslära jämte något af de naturvetenskapliga ämnena. Ledare för profundervisningen borde vara institutets rektor, som jämväl skulle hafva att för hvarje fall bestämma det naturvetenskapliga ämne, i hvilket prof skulle afläggas. Dessförinnan skulle lärjunge vara skyldig auskultera vid minst tre lektioner uti minst fem ämnen, hvarefter han skulle i de tre anförda ämnena hålla en öfnings- och en proflektion. Dessa skulle bedömas af rektor, läraren i ämnet vid landtbruksskolan samt lektorn i ämnet vid institutet. Utom afgångsbetyg för kunskaper skulle äfven betyg i undervisningsskicklighet meddelas. Kommitterade uttalade äfven såsom sin uppfattning, att till de med profundervisningen sysselsatta lärarna borde ersättning utgå efter samma grunder som i liknande tillfällen vid de allmänna läroverken, att vid hvarterda institutet borde finnas en frielevplats samt att afgiften för betalande elev därstädes borde utgå med samma belopp som för institutens landtbrukselever.

För egen del tillstyrkte institutets styrelse — förutom landtmäteriundervisningens förläggande till institutet — anordnandet därstädes af den ifrågasatta fortsättningskursen i öfverensstämmelse med förenämnda kommitterades, af institutets lärarråd med en mindre förändring beträffande

[3, 4.] inträdesfordringarna biträdda förslag. Styrelsen fann inrättandet af en dylik fortsättningskurs, i hvilken elevantalet syntes kunna beräknas till sex årligen, vara en nödvändighet, för såvidt rekryteringen af landtbrukslärare och konsulentplatserna skulle kunna försiggå på ett tillfredsställande sätt och en brytning kunna ske med det hittills ofta nog följda förfaringssättet att till lärare vid landtbruksskolorna antaga personer med svaga kvalifikationer. Ett oeftergiftigt villkor för att en sådan kurs skulle blifva tillräckligt uppmärksammas och sålunda göra det gagn, som med densamma afsäges, syntes äfven styrelsen vara, att genomgåendet af densamma stadgades såsom kompetensvillkor för erhållande af befattningar såsom landtbrukslärare och konsulenter. Då sålunda denna kurs vore afsedd att utbilda en elitkår inom jordbruksfacket, borde inträdesfordringarna ställas rätt höga, nämligen godkänd afgangsexamen från landtbruksinstitut med minst betyget med beröm godkänd i jordbrukslära och husdjurslära samt i två af följande fem ämnen: kemi, fysik, botanik, anatomi och fysiologi samt fältnätning och byggnadslära, hvarjämte borde fordras sådan kännedom i tyska språket, som af ofvanuämnade kommitterade föreslagits. Hufvudsytet med kursen borde vara dels att fördjupa kunskaperna i de grundläggande ämnena, hvilket speciellt vore behöfligt för blifvande lärare, dels ock att utvidga kurserna i de tillämpade ämnena, särskildt i sådana delar, som kunde vara till gagn för konsulenter, hvarjämte deltagarna i denna kurs äfven borde blifva satta i tillfälle att förvärfva undervisningsvana, hvilket kunde anses behöfligt äfven för konsulenter, då dessa numera ofta lämnade undervisning vid s. k. småbrukarkurser. Beträffande undervisningens omfattning biträdde styrelsen det af kommitterade utarbetade förslaget till kursplan. Förutom den i detta förslag upptagna undervisningen borde enligt styrelsens mening förekomma skriftliga uppgifter i större utsträckning, hvarjämte om möjligt någon själfständig undersökning borde utföras. Då endast väl kvalificerade lärjungar antoges, borde kursen kunna genomgås på ett år med samma terminer som i den vanliga landtbrukskursen. Undervisningen borde i allt fall vara gemensam för blifvande lärare och konsulenter. Detta borde gälla äfven profundervisningen, hvilken syntes styrelsen böra anordnas i enlighet med kommitterades förslag.

Då den af styrelsen uppgjorda kostnadsberäkningen afsåg båda de föreslagna kurserna — såväl landtmäterikursen som fortsättningskursen — anmodade chefen för landtbruksstyrelsen institutets styrelse att fullständiga den gjorda utredningen genom att uppgöra förslag till

undervisningens ordnande m. m. äfven för det fall att blott endera af [3, 4.] de ifrågasatta kurserna blefve förlagd till Ultuna.

Med skrifvelse till landtbruksstyrelsen den 14 november 1906 öfverlämnade institutets styrelse det sålunda infordrade förslaget, därvid de ökade kostnaderna för läraraflöningar, om endast fortsättningskursen förlades till institutet, beräknats till 7,500 kronor, däraf för förändring till lektorat af de två adjunkturerna i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning samt i husdjurens anatomi, fysiologi samt hälso- och sjukvårdslära 2,000 kronor och

*Ultuna-
styrelsen den
14 november
1906.*

till extralärare i		
jordbrukslära	2,500 kronor	
kemi och botanik	1,200	„
matematik, fältmätning m. m.	1,200	„
pedagogik	400	„
		5,300 kronor,

hvilken sistnämnda summa dock afrundats till 5,500 kronor, hvarigenom mindre jämkningar i fråga om extralärarnas aflöning skulle möjliggöras.

Öfriga årliga kostnader för fortsättningskurser såsom förbrukningsmaterial vid laborationer, underhåll af inventarier, städning och uppvärmning m. m. hade beräknats icke behöfva öfverstiga 1,000 kronor, oberäknadt kostnaden för en frielev 500 kronor, i händelse en sådan elevplats skulle anordnas.

Kostnaden i sin helhet skulle alltså komma att uppgå till 9,000 kronor, hvarifrån dock komme att afgå elevernas undervisningsafgifter, som till statsverket skulle inlevereras.

Då behof af vissa nybyggnader enligt styrelsens för institutet mening under alla förhållanden förelåg, hade styrelsen i underdånig skrifvelse den 7 november 1906 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte anvisa dels för uppförande af nya bostäder åt två adjunkter vid institutet 45,921 kronor 80 öre, dels för vidtagande af erforderliga förbättringar af den i mellanvåningen af rektorsbyggnaden inredda lektorsbostad 5,767 kronor 94 öre dels för inredning af ekonomiafdelning för elevernas hushåll och matrum uti rektorsbyggnadens källarvåning 12,900 kronor 50 öre, dels för uppförande af ny läringsbyggnad med tillhörande köksbyggnad 84,742 kronor 90 öre, dels för om- och tillbyggnad af gamla laboratoriebyggnaden 45,500 kronor och dels för uppförande af en ny institutionsbyggnad för agronomi, botanik och samlingar, prepareringar samt lärarum och föreläsningssal 84,500 kronor eller tillsammans 279,333 kronor 14 öre.

Enligt styrelsens förenämnda den 14 november 1906 till landt-
Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

[3, 4.] bruksstyrelsen afgifna utredning skulle genom förläggande till institutet af den föreslagna fortsättningskursen några särskilda organisationskostnader icke behöfva ifrågakomma, för såvidt styrelsens förberörda den 7 november 1906 gjorda framställning om beredande af nya lärarbostäder samt utvidgade lokaler för undervisningen blefve bifallen. Under denna förutsättning skulle bostäder för fortsättningskursens elever kunna tillsvidare beredas i någondera af de vid rektorsbostaden belägna flygelbyggnaderna, som nu utgjorde bostäder för adjunkterna och hvilka genom uppförande af de föreslagna lärarbostäderna blefve lediga.

*Alnarps-
styrelsen den
10 september
1906.*

I skrifvelse till landtbruksstyrelsen den 10 september 1906 tillstyrkte äfven styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, som yttrat sig endast om anordnande af fortsättningskurs för landtbrukslärare, konsulenter m. fl., förenämnda kommitterades förslag med en mindre af Alnarps lärarråd föreslagen förändring.

De genom förläggande till Alnarp af en dylik kurs föranledda kostnaderna beräknades af styrelsen till 7,000 kronor, därvid styrelsen utgått från att de fyra extraläraryrkefattningarna i husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård samt husdjurslära, i vattenafledning, fältmätning och kartritning, i byggnadslära och ritning samt i kemi och fysik skulle indragas och att i deras ställe skulle upprättas ett lektorat i husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård samt husdjurslära, ett lektorat i läran om jords torrläggning och bevattning, fältmätning samt byggnadslära och ritning samt ett lektorat i kemi och fysik; att vidare för bestridande af det återstående af den genom fortsättningskursen ökade undervisningen skulle anställas en extralärare i botanik, zoologi och bakteriologi och en extralärare i jordbrukslära och fältbyggnadskonst samt särskildt aftal om undervisningen i pedagogik träffas med lämplig sakkunnig.

Kostnaden för dessa ändringar i organisationen skulle komma att i den årliga utgiftsstaten ställa sig sålunda:

tre nya lektorslöner å 4,000 kronor	12,000 kronor	
en extralärlön å 1,000 kronor	1,000	„
en d:o å 1,200 „	1,200	„
arfvoden till pedagogisk undervisning	500	„ 14,700 kronor,

hvarifrån komme att afgå:

hyresafdrag för tre lektorsbostäder	1,500 kronor	
indragna arfvoden för fyra förutvarande extraläraryrkefattningar	6,200	„ 7,700 kronor
		Saldo 7,000 kronor

Härtill komme kostnaden för en frielev, för den händelse plats för en sådan kunde i fortsättningskursen beredas, hvarjämte en höjning med 3,000 kronor föreslogs i anslaget till undervisningsmateriell. [3, 4.]

Beträffande behovet af nya byggnader framhöll styrelsen, att, då den sålunda föreslagna organisationsförändringen kräde nya bostäder och då tillgången på dylika för elever icke vore tillräcklig för den dåvarande landtbruksafdelningen, än mindre för elever i en fortsättningskurs, medel för en gång för ifrågakvarande ändamål borde beredas

till tre lektorsbostäder	53,100 kronor
till inredning af mejeriinstruktörens bostad i hufvudbyggnaden till elevrum	1,200 "
till ny bostad för mejeriinstruktören	13,000 "

Summa 67,300 kronor,

allt enligt skrifvelsen bilagda ritningar och kostnadsförslag.

Styrelsen anförde vidare, att, oafsedt om den ifrågasatta fortsättningskursen komme till stånd eller icke, trängande skäl vore för handen till följande förändringar, nämligen att lektorat upprättades i läran om jords torrläggning och bevattning m. m. samt i byggnadslära och ritning i stället för motsvarande extraläraryrkebefattningar, att mejeriinstruktörens bostad blefve inredd till elevrum och annan bostad bereddes honom samt att årsanslaget till undervisningsmateriell höjdes med 3,000 kronor, hvarom allt styrelsen förklarade sig samma dag hafva ingått med särskild underdånig framställning.

Öfver sistberörda framställning afgaf landtbruksstyrelsen den 7 december 1906 infordradt underdånigt utlåtande, och aflät med anledning af densamma Kungl. Maj:t till 1907 års riksdag nådig proposition i ämnet, som på det sätt af Riksdagen bifölls, att Riksdagen för beredande af ökade medel för anskaffande af undervisningsmateriell för landtbruks- och mejeriinstitut vid Alnarp beviljat ett extra anslag af 3,000 kronor samt för bostadsbyggnad åt mejeriinstruktören och för förändringar i hufvudbyggnaden vid nämnda institut anvisat ett anslag af 14,200 kronor.

Uti underdånigt utlåtande den 4 juli 1907 yttrade sig landtbruksstyrelsen öfver nu omförmälda framställningar och förslag angående undervisningens utvidgning vid de båda instituten och därmed sammanhängande frågor, därvid styrelsen tillstyrkte såväl inrättandet vid Ultuna af en kurs för landtmäterielever som anordnandet vid båda instituten af fortsättningskurser för landtbrukslärare och jordbrukskonsulenter samt afgaf förslag rörande undervisningen vid kurserna, anskaffande af behöfliga lärarkrafter m. m.

Landtbruksstyrelsen den 4 juli 1907.

[3, 4.]

Beträffande fortsättningskurserna åberopade landtbruksstyrelsen såsom stöd för deras inrättande hvad styrelsen i dylikt hänseende redan anfört i sin förberörda underdåniga skrifvelse den 1 maj 1905. Därutöfver framhöll styrelsen, hurusom i den mån det på senare tider blifvit alltmera klart, att landtbrukets utveckling i väsentlig grad vore beroende på spridning bland den landtbrukande befolkningen af insikter rörande landtbruket och därmed förenade näringar, hade också behovet af ökad undervisning rörande detta allt starkare gjort sig gällande, särskildt hvad anginge de mindre jordbrukarna och småbrukarna. I sistnämnda afseende hade statens åtgärder till beredande af undervisning åt dessa jordbrukare alltmera utsträckts och själfva undervisningen fått allt friare former. För såvidt det ökade behovet af undervisning å landtbrukets område inom vårt land, hvilket sålunda uppstått och som helt visst komme att ännu mera tillväxa, skulle kunna tillgodoses, erfordrades särskilda åtgärder för utbildning af lärare för de lägre landtbruksläroverken äfvensom af jordbrukskonsulenter, hvilka senare alltmera anlidades vid undervisningen, särskildt för hållandet af föredrag och ledandet af s. k. småbrukarkurser.

De ökade anspråken på undervisningstillfällen kräfde gifvetvis ökad antal lärarkrafter, men på samma gång ställdes större anspråk på själfva lärarna och deras förmåga att undervisa, med andra ord att lärarna särskildt utbildades för sitt kall.

För att möjliggöra utbildningen af lärare vid de lägre landtbruksläroverken äfvensom jordbrukskonsulenter syntes det landtbruksstyrelsen vara nödvändigt, att fortsättningskurser för sådant ändamål anordnades vid båda landtbruksinstituten. Utan en sådan åtgärd vore det icke möjligt att kunna påräkna en stam af dugliga och skickliga personer för sagda befattningar, till hvilkas erhållande borde föreskrifvas genomgåendet af en dylik fortsättningskurs.

Kompetensvillkoren för vinnande af inträde vid dylik kurs syntes landtbruksstyrelsen böra bestämmas till de af Ultunastyrelsen i dess skrifvelse den 22 juni 1906 föreslagna.

Antalet kursdeltagare ansåg styrelsen ej kunna beräknas högre än till sex årligen, äfven om en eller annan elev kunde påräknas utöfver dem, som ville ägna sig åt konsulent- eller lärarbanan.

Beträffande omfattningen af den vid kursen meddelade undervisningen hade landtbruksstyrelsen icke något att erinra mot kommitterades från de båda landtbruksinstituten, af institutsstyrelserna biträdda förslag.

Vidare borde vid fortsättningskurs förekomma skriftliga öfningar

i större utsträckning samt äfven någon mera själfständig undersökning, [3, 4.] hvarjämte eleverna borde deltaga i profundervisning vid landtbruks-skolan.

Kursen syntes kunna genomgåås på ett år med samma terminer som i den vanliga landtbrukskursen vid institutet. Undervisningen borde kunna blifva gemensam för blifvande lärare och konsulenter. Profundervisningen syntes landtbruksstyrelsen böra ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad förbemälda kommitterade föreslagit.

Sedan landtbruksstyrelsen sålunda redogjort för de nya kurser, som afsåges att vid instituten anordnas, öfvergick styrelsen till redogörelse för de ökade lärarkrafter, som med anledning af de föreslagna kurserna eller eljest blefve erforderliga vid de båda landtbruksinstituten.

Hvad först angår landtbruksinstitutet vid Ultuna, så vore det tydligt, att den ökade undervisning, som genom ifrågavarande båda kursers anordnande vid institutet skulle komma att därstädes meddelas, äfven kräfde ökade lärarkrafter, för såvidt de vid institutet anställda lärarna skulle kunna få tid öfrig till egna studier samt vetenskapliga arbeten, hvilket vore af största betydelse icke blott för undervisningen såsom sådan utan äfven för svenska landtbrukets utveckling, då i vårt land ej, såsom i flera främmande länder, lärostolar funnes vid universiteten upprättade för tillgodoseende af landtbrukets anspråk på vetenskaplig forskning inom det område, som närmast berörde landtbrukets intressen.

I likhet med styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna syntes det landtbruksstyrelsen nödvändigt, att de vid institutet befintliga två adjunkturerna, i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning, samt i husdjurens anatomi, fysiologi samt hälso- och sjukvårdslära, förändrades till lektorat. I detta afseende erinrade landtbruksstyrelsen, hurusom institutsstyrelsen redan uti underdånig skrifvelse den 16 september 1897 väckt förslag om samtliga adjunkturens vid institutet förändrande till lektorat, men att, sedan landtbruksstyrelsen uti underdånigt utlåtande den 11 november 1898 föreslagit, att af de då befintliga fyra adjunkturerna endast två skulle förvandlas till lektorat, Kungl. Maj:t till 1899 års Riksdag aflät proposition om, bland annat, sagda förändring i staten för institutet. Denna förändring blef då af Riksdagen bifallen. Förändringen af de återstående två adjunkturerna till lektorat syntes landtbruksstyrelsen nu betingad af den väsentligt ökade undervisningsskyldighet, som, därest ifrågavarande

[3, 4.] nya kurser skulle vid institutet anordnas, komme att åligga innehafvarna af dessa lärarplatser.

Vidare ansåge landtbruksstyrelsen, att en ny lektorsbefattning i läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning borde vid institutet inrättas — detta dock närmast för den ifrågasatta landtmäterikursen — äfvensom att fyra nya extra lärare, nämligen en i jordbrukslära, en i fältmätning och ritning, en i botanik samt en i pedagogik, borde vid institutet anställas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna i sådant afseende föreslagit.

Aflöningsförmånerna för de nya lektorerna borde gifvetvis blifva desamma, som dåvarande lektorer enligt gällande stat åtnjöto. Till extralärarna borde arfvodena bestämmas i enlighet med institutstyrelsens förslag.

Rörande de ökade lärarkrafter, som komme att erfordras vid landtbruksinstitutet vid Alnarp, erinrade landtbruksstyrelsen, hurusom styrelsen redan i ett underdånigt utlåtande den 7 december 1906, med anledning af utaf institutstyrelsen i ämnet gjord framställning, förordat att i stället för i staten för institutet upptagna två extralärare borde inrättas ett lektorat uti jords torrläggning och bevattning, fältmätning samt byggnadslära och ritning samt att en ny lektorsbostad vid Alnarp borde för denna lektor uppföras.

Vid nämnda ärendes föredragning inför Kungl. Maj:t den 12 januari 1907 hade emellertid dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anført, att han, utan att vilja ingå i pröfning af de skäl, som af institutets styrelse och landtbruksstyrelsen anförts för förslaget, ansåge, att framställningen icke borde vinna Kungl. Maj:ts bifall, enär i hvarje fall tidpunkten icke syntes lämplig att företaga en sådan förändring i organisationen af institutets lärarkrafter på grund af väckt fråga om inrättande af en fortsättningskurs vid institutet. Därest en dylik kurs blefve inrättad, syntes vissa ändringar i institutets stat med nödvändighet påkallas. Och under sådana förhållanden vore lämpligast, att förevarande fråga upptoges till bedömande i samband med de organisationsfrågor, som då kunde uppkomma.

Det af landtbruksstyrelsen sålunda redan förut erkända behovet af sagda förändring i organisationen af institutets lärarkrafter blefve enligt landtbruksstyrelsens åsikt oafvisligt, om en fortsättningskurs, på sätt förslaget blifvit, förlades till institutet. Uti fältbyggnadslära och byggnadslära skulle undervisningen nämligen därigenom ökas med tillhopa 65 föreläsningar och 160 öfningar för år. Genom inrättandet af

detta lektorat skulle emellertid två extralärarybefattningar kunna in- [3, 4.] dragas, nämligen extraläraren i vattenafledning, fältmätning och kartritning samt extraläraren i byggnadslära och ritning, hvilka lärare hvar och en hade ett arvode af 1,500 kronor. Af nämnda öfningar skulle dock den nya lektorn icke kunna medhinna ledningen af flera än hälften eller 80, hvaremot återstoden skulle lämpligast öfverlämnas åt en nyanställd extralärare i jordbrukslära och fältbyggnad.

Vidare komme genom fortsättningskursen undervisningen i husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård samt husdjurslära att afsevärdt ökas. För denna ökade undervisning kunde icke lektorerna i husdjurslära med undantag af hippologi och i hippologi med hofbeslagslära samt husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård påräknas, enär de redan vore fullt upptagna af den dem tillkommande undervisningen. På grund häraf och då det redan visat sig möta svårigheter att återbesätta platsen såsom extralärare i husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård samt husdjurslära, hvars innehafvare meddelade undervisning vid institutet under tillhoppa 146 timmar årligen och som genom fortsättningskursens anordnande skulle åläggas att meddela undervisning under ytterligare 90 timmar, ansåge landtbruksstyrelsen, att befattningen såsom extra lärare i husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård samt husdjurslära borde förändras till lektorat i samma ämnen.

På grund af ökningen i undervisningen i kemi, som beräknats till 50 föreläsnings- och 100 öfningstimmar, hade institutsstyrelsen föreslagit, att i stället för extraläraren i kemi och fysik borde vid institutet anställas en lektor i samma ämnen. Som emellertid denna extralärare då hade sin verksamhet hufvudsakligen vid landtbruksskolan, medan han vid institutet föreläste endast fyra timmar under läsåret, samt för öfrigt handledde och öfvervakade laborationer, syntes det landtbruksstyrelsen, att anledning icke förefunnes till den af institutsstyrelsen föreslagna åtgärden. Det syntes lämpligare, att lektorn i kemi och geologi samt extraläraren i kemi och fysik med lämplig fördelning dem emellan öfvertoge den ökade undervisningen i kemi, som skulle blifva en följd af fortsättningskursens anordnande, då emellertid extralärarens arvode till följd af den ökning i göromål, han sålunda skulle erhålla, borde höjas från sitt dåvarande belopp 1,200 kronor till 2,300 kronor.

Uti ämnena botanik och zoologi skulle till följd af fortsättningskursen en ökad undervisning af 90 timmar blifva erforderlig. Då lektorn i botanik och zoologi redan vore underkastad den största undervisningsskyldighet, som lämpligen kunde åläggas honom, eller 271 timmar under

[3, 4.] året, syntes det landtbruksstyrelsen, att för fullgörande af nu ifrågasvarande ökade undervisning en extralärare i botanik och zoologi måste anställas med ett arfvode, som icke syntes behöfva bestämmas högre än till 1,000 kronor.

Fortsättningskursens anordnande komme äfven att inverka på undervisningen i jordbrukslära med därtill hörande ämnet landtbrukets ekonomi på det sätt, att nämnda undervisning behöfde ökas med omkring 79 timmar årligen. I likhet med institutsstyrelsen syntes det äfven landtbruksstyrelsen, att af detta timantal 30 timmar kunde öfvertagas af lektorn i jordbrukslära, hvaremot återstoden eller 40 timmar måste öfverlämnas åt en extralärare, som måste ytterligare anställas och åt hvilken äfven de 80 öfningar i jordbrukslära och fältbyggnad, som, enligt hvad ofvan sagts, skulle förekomma, borde öfverlämnas, i hvilket fall denna lärares arfvode borde bestämmas till 1,200 kronor.

Slutligen borde, i likhet med hvad föreslagits beträffande landtbruksinstitutet vid Ultuna, en extra lärare i pedagogik anställas med ett arfvode af 400 kronor.

Med anledning af de förändringar i institutens lärarpersonal, som sålunda ifrågasatts, erfordrades vissa nybyggnader vid båda instituten. Sålunda behöfdes vid Ultuna två bostäder för de lektorer, som skulle ersätta de då förefintliga två adjunkterna, samt en för den närmast med anledning af landtmäterikursens förläggning till Ultuna föreslagna lektorn i redskaps- och byggnadslära samt ritning.

De ifrågasvarande adjunkterna bebodde hvar sin af de båda fristående flyglarna till rektorsbyggnaden. Dessa flyglar befunno sig, på sätt framginge af det besiktningsinstrument, som styrelsen för institutet vidfogat sin underdåniga skrifvelse i ämnet, i ett mycket dåligt skick och kunde enligt synemännens åsikt icke genom reparationsarbeten försättas i sådant stånd, att de längre kunde anses lämpliga såsom lärarbostäder. Med anledning däraf hade styrelsen för institutet låtit uppgöra ritningar till två nya lärarbostäder, hvilka enligt uppgjort kostnadsförslag skulle medföra en kostnad af tillhopa 45,921 kronor 80 öre. Emellertid hade landtbruksstyrelsen, som till fullo delade institutsstyrelsens åsikt, att nya bostäder för ifrågasvarande båda lärare behöfde uppföras, dock ansett, att kostnaden för desamma borde kunna nedbringas, och i detta syfte låtit utarbета delvis nya ritningar och kostnadsförslag, enligt hvilka kostnaden för uppförandet af hvardera af dessa bostäder skulle kunna nedbringas till 19,900 kronor 40 öre.

Sedan landtbruksstyrelsen därefter redogjort för behovet af bostadsbyggnad för den nye lektorn, för den elevbyggnad, som måste uppföras,

därest såväl landtmäterikursen som fortsättningskursen komme till stånd, för de föreslagna förändringarna af den i mellanvåningen af rektorsbyggnaden belägna lektorsbostaden och af den i källarvåningen till samma byggnad belägna restaurationslokalen för eleverna samt därmed i samband stående byggnadsfrågor, öfvergår landtbruksstyrelsen till frågan om uppförande af en ny institutionsbyggnad.

Såväl uti Ultunastyrelsens skrifvelse den 22 juni 1906 som i samma styrelses skrifvelse af den 7 november samma år förutsattes behöfvat af utvidgning af institutets lokaler för meddelande af undervisning, särskildt den, som afsåge undersökningar och laborationer. Då detta förhållande åberopades i båda de nämnda skrivelserna, af hvilka den senare icke utgick från antagandet, att nya kurser skulle anordnas vid institutet, vore det tydligt, att styrelsen för institutet ansåge en utvidgning af ifrågavarande slag böra komma till stånd, vare sig sagda kurser anordnades eller icke.

Denna uppfattning kunde landtbruksstyrelsen icke annat än dela, dock med den anmärkningen att omfattningen och beskaffenheten af sagda utvidgning borde väsentligen göras beroende på den omständigheten, huruvida en eller båda af berörda kurser komme till stånd eller icke. Det vore för öfrigt gifvet, att, i den mån landtbruksvetenskapen utvecklade sig, allt större anspråk komme att ställas på institutets förmåga att meddela undervisning och att institutet för att kunna följa med tidens fordringar i detta afseende måste vid behof anskaffa eller utvidga de för ändamålet erforderliga lokalerna jämte därtill hörande undervisningsmateriell. Detta måste anses nödvändigt ej blott för själfva undervisningen utan äfven för lärarnas utveckling genom själfarbete.

Vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp hade åtskilligt i detta afseende på senare tid blifvit utfördt. Vid landtbruksinstitutet vid Ultuna däremot hade, sedan den s. k. elevbyggnaden, i hvilken förutom elevbostäder de flesta undervisningslokaler vore belägna, på 1860-talet uppförts, inga andra utvidgningar af undervisningslokalerna förekommit än uppförandet af ett kemiskt laboratorium 1886 och en museibyggnad för redskaps- och agronomiska samlingar 1893. För det dåvarande utgjordes de för undervisningen disponerade lokalerna i elevbyggnaden af två föreläsningssalar, två små och otillräckliga biblioteksrum, ett mindre rum för de fysikaliska samlingarna samt två rum för samlingarna i husdjurslära, husdjurens anatomi, sjukvårdslära och hofbeslag, botanik, zoologi och geologi, hvarjämte äfven delar af öfriga samlingar måste här inrymmas under den tid föreläsningarna i motsvarande ämnen hölles. Då därjämte dessa rum under långa tider

[3, 4.] måste användas för elevernas botaniska öfningar, oaktadt utrymmet vore så begränsadt, måste det anses obestriddigt, att undervisningslokalerna vid Ultuna vore för sitt ändamål alldeles otillräckliga. För den kemiska undervisningen funnes visserligen någorlunda nöjaktiga lokaler, men äfven i detta afseende hade under vissa år, då tillströmningen af elever varit större, betydande svårigheter uppstått för att kunna på lämpligt sätt anordna öfningarna för institutets båda årskurser. Olämpligt syntes äfven vara, att såväl särskildt laboratorium för stipendiater saknades liksom äfven ett tillfredsställande bakteriologiskt laboratorium och att föreläsningssal ej funnes inom den kemiska undervisningsbyggnaden. Den förut omnämnda museibyggnaden för redskaps- och agronomiska samlingar, i hvilken byggnad äfven funnes inrymd en ritsal, lämpade sig egentligen endast för förvaring af sådan undervisningsmateriell, som ej oftare behöfde användas vid föreläsningar, då tydligen åtminstone mera ömtåliga föremål ej kunde under alla väderleksförhållanden transporteras från den ena byggnaden till den andra, hvaraf äfven blifvit en följd att, såsom redan framhållits, en del af dessa samlingar vid föreläsningar inrymdes i de förut öfverfyllda lokalerna för samlingar i elevbyggnaden.

De redan i sig själfva stora olägenheter, som sålunda vidlåde dåvarande anordningar i sagda afseende, blefve naturligtvis än kännbarare, därest förberörda landtmäteri- och fortsättningskurser anordnades vid institutet.

I likhet med styrelsen för institutet ansåge landtbruksstyrelsen de åtgärder, som i sådant afseende skulle vidtagas, böra bestå i dels ombyggnad af laboratoriebyggnaden, dels ock uppförande af en ny institutionsbyggnad, hvaremot i elevbyggnaden skulle bibehållas undervisningslokalerna för husdjurslära, husdjurens anatomi, sjukvårdslära och hofbeslag, hvarjämte en del andra förändringar i lokalerna skulle äga rum.

Kostnaderna för den erforderliga förändringen i laboratoriebyggnaden hade af landtbruksstyrelsen beräknats komma att uppgå till 41,200 kronor.

Hvad anginge den nya undervisningsbyggnaden skulle i denna inrymmas lokaler för den agronomiska och botaniska undervisningen samt för samlingar i byggnadslära och kulturteknik jämte föreläsningssal och prepareringsrum. Särskildt den botaniska undervisningen vore i behof af rymliga lokaler för lärjungarnas mikroskopiska undersökningar, hvilka icke utan stora olägenheter för undervisningen fortfarande kunde försiggå i förberörda lokaler i elevbyggnaden, men därjämte erfordrades lokaler för växtpatologiska och växtfysiologiska försök och

öfningar, hvilka under nuvarande förhållanden icke alls kunnat utföras, arbetsrum för lärare och rum för samlingar, mörkrum m. m. För den agronomiska undervisningen behöfdes ett arbetsrum för läraren samt ett större rum för sådana samlingar, som användes vid föreläsningar, hvilket rum äfven skulle tjäna till arbetsrum för stipendiater samt elever i den tillämnade fortsättningskursen. För den nya lektorn i redskaps- och byggnadslära samt ritning erfordrades ett större arbetsrum samt ett rum för öfriga samlingar, som behöfde användas vid föreläsningar. [3, 4.]

Då det af institutsstyrelsen uppgjorda förslaget till ifrågavarande byggnad lämnade rum för den erinran, att byggnaden vore dyrbarare än erforderligt syntes vara, hade landtbruksstyrelsen låtit omarbета sagda förslag, på sätt vid utlåtandet fogade ritningar och kostnadsförslag utvisade, hvarigenom kostnaden för byggnaden skulle nedbringas från föreslagna 84,500 kronor till 60,000 kronor.

Vidkommande frågan om hvilka byggnader, som erfordrades vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp inskränkte sig dessa till uppförandet af två nya lektorsbostäder, för hvilka konstnaden, med hänsyn till de vid Alnarp rådande förhållanden beträffande byggnadsgrundens beskaffenhet och där gällande arbetspris, kunde sättas något lägre än för motsvarande byggnader vid Ultuna och skäligen syntes kunna beräknas till hvad styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp ifrågasatt, eller 17,700 kronor för hvardera byggnaden.

I anslutning till hvad landtbruksstyrelsen sålunda anført hemställde styrelsen om aflåtande af proposition till Riksdagen.

Till följd af nådig remiss afgaf därefter öfverintendentsämbetet den 29 oktober 1907 yttrande angående bland annat landtbruksstyrelsens förslag till ny institutionsbyggnad vid Ultuna. Öfverintendentsämbetet fann därvid icke anledning till erinran mot ritningarna. Vidkommande de tillhörande kostnadsberäkningarna anfördes, att, om än ämbetet ansett dem nog lågt tilltagna, ämbetet dock icke funnit sig böra framställa annan anmärkning mot desamma än att den ifrågasatta kalkstensportalen å byggnaden syntes behöfva förenklas för att kunna utföras för den antagna kostnaden, hvilken förenkling borde kunna ske utan olägenhet.

*Öfverintendentsämbetet
den 29 oktober
1907.*

Ärendet förelades 1908 års riksdag i hvad det afsåg de byggnadsarbeten vid Ultuna, som syntes böra komma till utförande oberoende af, huruvida några särskilda undervisningskurser komme att anordnas vid institutet.

*Departements-
chefen år 1908.*

Vid ärendets föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 13 januari

[3, 4.] 1908 anförde dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet beträffande uppförandet af två nya bostadsbyggnader för de båda adjunkterna, att de flygelbyggnader, uti hvilka bostäder åt dem vore beredda, visserligen, på sätt institutsstyrelsen och landtbruksstyrelsen framhållit, vore i mindre godt och tidsenligt skick. Vid besök på platsen hade emellertid departementschefen funnit dem icke vara af så dålig beskaffenhet, att icke med uppförandet af nya bostäder i deras ställe ännu någon tid kunde anstå.

Däremot ansåg han sig böra tillstyrka dels utförandet af de föreslagna förändringarna i den i rektorsbyggnadens mellanvåning inredda lektorsbostaden och i laboratoriebyggnaden dels ock uppförandet af en ny institutionsbyggnad.

Beträffande sistnämnda två byggnadsföretag anförde departementschefen, hurusom den nuvarande anordningen af de egentliga undervisningslokalerna i elevbyggnadens bottenvåning vore synnerligen otillfredsställande. Såsom med styrka framhållits af såväl institutsstyrelsen som landtbruksstyrelsen, vore dessa lokaler för få och för trånga, hvilket måste hafva till följd särdeles stora svårigheter vid undervisningens lämpliga anordnande. I likhet med nämnda myndigheter syntes det honom, att förbättring härutinnan kunde vinnas genom de ifrågavarande till- och nybyggnaderna, genom hvilka enhvar af de olika ämnesgrupperna skulle få till sitt förfogande tillräckligt rymliga och lämpligt inredda undervisningslokaler, hvilka för hvarje grupp blefve samlade i en byggnad. Mot det af landtbruksstyrelsen framlagda förslaget till institutionsbyggnad hade han icke funnit anledning till erinran. Visserligen innehöll landtbruksstyrelsens beräkning öfver utrymmenas användning i de nya undervisningslokalerna, att vissa rum skulle tagas i anspråk för de ifrågasatta särskilda kurserna. Men då institutsstyrelsens förslag den 7 november 1906, som icke utgick från förutsättningen, att dylika kurser skulle inrättas, innefattade nästan alldeles samma rumsindelning som landtbruksstyrelsens och rummens dimensioner i den nya institutionsbyggnaden delvis vore större enligt det förstnämnda förslaget än enligt det senare, funne han sig hafva fullt skäl för den åsikt, att någon reduktion af landtbruksstyrelsens förslag i afseende å dessa byggnader icke skulle vara välbetänkt. För öfrigt erinrade han, att tilloppet af inträdessökande till ifrågavarande landtbruksinstitut under senaste åren varit så stort, att det syntes vara en klok åtgärd att, då byggnader i hvarje fall måste uppföras, icke göra dem så små, att de tillfredsställde endast de mest omedelbara behofven.

Sedan proposition i ämnet i anslutning till hvad departementschefen sålunda anført aflåtits till 1908 års riksdag, beslöt Riksdagen, som ansåg det ligga i öppen dag, att det antal elever, som beräknades vid institutet skola åtnjuta undervisning, borde tagas i betraktande såsom en viktig faktor vid bestämmandet af det utrymme, som med afseende å såväl undervisnings- som bostadsförhållandena kunde anses erforderligt, att endast i så måtto bifalla Eders Kungl. Maj:ts förslag, att det för tillbyggnaden af laboratoriebyggnaden beräknade beloppet beviljades.

[3, 4.]
1908 års
riksdag.

Då frågorna om såväl lämpligaste ordnandet af landtmäteriundervisningen som anordnande af fortsättningskurser för landtbrukslärare m. fl. samt hvad därmed stode i samband ännu icke syntes vara på ett tillfyllestgörande sätt utredda, erhöll chefen för jordbruksdepartementet genom nådigt beslut den 29 maj 1908 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla högst fem sakkunniga personer att inom jordbruksdepartementet biträda vid utredning samt utarbetande af förslag i fråga om ordnande af landtmäteriundervisningen äfvensom inrättande af särskilda utbildningskurser för blifvande landtbrukslärare m. fl. samt med dessa ämnen i samband stående frågor.

*Tillkallande
af sak-
kunniga.*

På grund af det departementschefen sålunda lämnade bemyndigandet tillkallade denne därefter såsom sakkunniga f. d. landshöfdingen A. Th. Odelberg, öfverdirektören H. D. G. Rhodin, rektorn vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, professoren H. L. O. Winberg, lektoren K. Starbäck samt dåvarande kommissionslandtmätaren B. K. Mogensen. Sedan den förstnämnde emellertid förklarat sig vara hindrad fullgöra det honom sålunda lämnade uppdraget, anmodades i hans ställe landshöfdingen friherre F. O. G. De Geer att deltaga i de sakkunnigas arbete. Under arbetets fortgång har professoren Winberg anhållit om entledigande, med anledning hvaraf jag anmodat rektorn vid landtbruksinstitutet vid Ultuna, professoren J. A. Sjöström att i hans ställe såsom sakkunnig biträda vid berörda utredning och utarbetande af förslag.

Medan de sålunda tillkallade personerna hade det till dem öfverlämnade ärendet under behandling, inkommo från styrelsen för landtbruksinstitutet vid Ultuna tre underdåniga skrivelser den 20 oktober 1908 angående i det föregående omförmälda förslag.

*Ultunasty-
relsens fram-
ställningar
den 20 okto-
ber 1908.*

I den ena af dessa skrivelser har styrelsen hemställt, att adjunkturen i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt

*Förändring
af adjunktur
till lektorat.*

[3, 4.] fältmätning och ritning måtte, oberoende af frågan om anordnande vid institutet af de ifrågasatta undervisningskurserna, förvandlas till lektorat i samma läroämnen. Till stöd för denna sin hemställan har styrelsen bland annat anført, hurusom undervisningen i omförmälda ämnesgrupp under de senare åren utgjorts af omkring 130 föreläsningar, hvartill komme öfningar i ritning, omkring 80 à 3 timmar, samt i fältmätning och afvägning, omkring 50 à 5 timmar. Nämnda lärares undervisning vore sålunda af samma omfattning som lektorernas. Då härtill komme, att läroämnena byggnadslära och afdikning måste för den blifvande jordbrukaren anses vara af synnerligen stor betydelse och äfven i detta hänseende jämnställda med de flesta af lektorer företrädde läroämnen vid institutet, syntes det styrelsen vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att läraren i dessa ämnen äfven i fråga om aflöningsförmåner likställdes med öfriga hufvudlärare vid institutet.

Då det möjligen skulle kunna förefalla lämpligt att låta anstå med nu ifrågavarande förändring, till dess frågan om de nya undervisningskurserna kunde upptagas till slutlig behandling, ville styrelsen såsom sin uppfattning framhålla, att förändringen icke på något sätt ingrepe i institutets organisation i öfrigt och därför icke heller kunde försvåra genomförandet af en eventuell omorganisation af institutet. Särskildt ansåg sig styrelsen böra omförmäla, att det vid upprepade tillfällen, då nuvarande innehafvaren af denna befattning på grund af sjukdom åtnjutit tjänstledighet, visat sig vara förenadt med de allra största svårigheter att anskaffa kompetent vikarie, på grund hvaraf styrelsen hade anledning befara att, i händelse platsen skulle behöfva anslås ledig, utsikterna att förvärfva kompetenta sökande skulle med nu gällande löneförmåner blifva ytterst små.

I infordradt underdånigt utlåtande den 10 november 1908 erinrade landtbruksstyrelsen, att föreliggande fråga af styrelsen behandlats i dess förenämnda utlåtande den 4 juli 1907 angående anordnande vid instituten af vissa ifrågasatta undervisningskurser. Då emellertid detta ärende nu blifvit hänskjutet till tillkallade sakkunniga, ansåge sig landtbruksstyrelsen, oaktadt förslaget enligt styrelsens mening utan olägenhet kunde särskildt handläggas, likväl förhindrad göra annan hemställan än att framställningen icke måtte till annan åtgärd föranleda, än att densamma öfverlämnades till bemälda sakkunniga för att tagas i öfvervägande i sammanhang med de öfriga till deras handläggning hänskjutna ärenden.

I särskildt afgifvet utlåtande den 9 november 1909 förklarade sig de sakkunniga anse den gjorda framställningen grundad på tungt

vägande skäl och påkallad redan af det närvarande behovet, på grund [3, 4.] hvaraf de för sin del under alla förhållanden tillstyrkte densamma.

Den andra af Ultunastyrelsens underdåniga skrivelser den 20 oktober 1908 afsåg frågan om uppförande af ny institutionsbyggnad.

Uppförande
af ny in-
stitutions-
byggnad.

I densamma har styrelsen, som funnit det knappa utrymmet i undervisningslokalerna menligt inverka på undervisningen och som på grund häraf ansett, att med den föreslagna utvidgningen af dessa lokaler icke längre borde anstå, bland annat framhållit, hurusom öfningar i mikroskopi med ända till 25 elever måste hållas i rum, öfverfyllda af samlingar tillhörande ej mindre än sju olika lärofack, en anordning, som tydligen vore lika olämplig för öfningarnas rätta bedrifvande som för samlingarnas tillgodogörande, i det att bristen på utrymme omöjliggjorde såväl behöflig komplettering af dem som ock deras uppsättande på öferskådligt sätt. Efter att vidare med stöd af ett skrivelsern bifogadt utlåtande af särskildt tillkallad arkitekt hafva påvisat, att det behöfliga utrymmet icke utan kännbara olägenheter kunde vinnas på annan väg, än genom uppförande af en särskild byggnad, har styrelsen såsom sin bestämda uppfattning uttalat, att undervisningen icke kunde med framgång bedrifvas, för såvidt icke de i styrelsens förslag till nybyggnad angifna lokalerna anskaffades. Då emellertid genom det af landtbruksstyrelsen utarbetade förslaget till institutionsbyggnad tillräckligt utrymme syntes kunna beredas och då ett uppskof med denna byggnadsfråga vore förenadt med allvarliga olägenheter för institutet, har styrelsen, som under nämnda förhållanden icke ansett sig böra vidhålla sitt ursprungliga förslag, såvidt detta ur kostnadssynpunkt kunde anses olämpligt, hemställt om aflåtande till Riksdagen af proposition om beviljande af ett anslag af 60,000 kronor för uppförande af ny institutionsbyggnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med landtbruksstyrelsens förslag.

Äfven öfver denna framställning infordrades landtbruksstyrelsens utlåtande, och har styrelsen i underdånig skrifvelse den 10 november 1908 under hänvisning till sitt utlåtande den 4 juli 1907 angående anordnande vid landtbruksinstitutet af vissa ifrågasatta undervisningskurser förklarar sig icke kunna biträda institutsstyrelsens uppfattning att till den föreslagna institutionsbyggnaden, hur angelägen den än kunde anses vara, medel borde beviljas utan i sammanhang med lösande af frågan om förenämnda undervisningskurser, enär, på sätt Riksdagen framhållit, en sådan byggnads erforderliga storlek gifvetvis stode i nära beroende af antalet af dem, som i densamma skulle åtnjuta undervisning.

På grund häraf hemställde landtbruksstyrelsen, att äfven denna

[3, 4.] framställning måtte öfverlämnas till de för afgifvande af förslag till ordnande af ofvan sagda undervisning tillkallade sakkunniga.

Den 9 november 1909 afgåfvo dessa särskildt yttrande i ämnet, därvid de omförmälde, att de vid besök å platsen funnit behovet af ökad utrymme för undervisningen vara så tydligt framträdande som möjligt. Den af institutsstyrelsen framlagda planen att sammanföra med hvarandra likartade institutioner i tre byggnader, den ena afsedd för undervisning i kemi, fysik och därmed sammanhörande ämnen, den andra för undervisningen i husdjurslära och veterinära ämnen, samt den tredje för undervisning i agronomi, botanik, byggnadslära m. m., hvarvid inom hvarje byggnad skulle finnas en föreläsningssal, rum för samlingar och arbetsrum för lärare och elever, syntes de sakkunniga vara ändamålsenlig och utgöra ett steg i rätt riktning för institutets utveckling. Då denna plan redan delvis börjat genomföras, i det att 1908 års riksdag beviljat medel till utvidgning af laboratoriebyggnaden, hvarigenom den förstnämnda gruppens behof af utrymme blifvit väl tillgodosedt, och då de nuvarande undervisningslokalerna i elevbyggnaden för obetydlig kostnad kunde göras fullt användbara för undervisningen i husdjurslära och veterinära ämnen, återstode endast den tredje byggnaden, för att systemet skulle blifva fullt genomfördt och institutet tillfredsställande utrustadt i fråga om undervisningslokaler.

Ehuru de sakkunniga icke ansågo det ingå i det dem lämnade uppdraget att närmare granska de för ifrågavarande byggnad uppgjorda kostnadsberäkningarna, ansågo de sig dock böra framhålla, att, ehuru de i likhet med institutsstyrelsen funne den af landtbruksstyrelsen föreslagna institutionsbyggnaden erbjuda tillräckligt utrymme, äfven om fortsättningskurs för landtbrukslärare och konsulenter förlades till institutet, det dock syntes dem vara ur ekonomisk synpunkt riktigast att vid planläggning af ett dylikt byggnadsföretag för en i utveckling stadd institution tillse, att någon möjlighet förefunnes för framtida utvidgning utan allt för stora kostnader. Enär enligt institutsstyrelsens ursprungliga förslag till utförande af den ifrågavarande byggnaden ett stort vindsutrymme skulle erhållas, hvilket i mån af behof kunde tagas i användning, funne de sakkunniga detta förslag ur anförda synpunkter erbjuda afsevärda fördelar framför landtbruksstyrelsens senare framlagda ändringsförslag.

Uppförande
af nya bo-
städer för
adjunkterna.

I den tredje af ofvan nämnda skrivelser den 20 oktober 1908 anförde institutsstyrelsen, hurusom de till adjunkterna vid institutet upplåtna bostäder i flygelbyggnaderna till rektorsbostaden vore, såsom vid

flera tillfällen blifvit framhållet, af synnerligen dålig beskaffenhet. Redan [3, 4.] år 1901 hade västra flygelbyggnaden af läkare förklarats vara i hög grad hälsovådlig, så att dess utdömande påyrkats. Genom nödtorftiga reparationer hade visserligen de mest i ögonen fallande bristerna blifvit afhjälpta, men då såväl väggar som annat virke, enligt hvad framginge af det styrelsens underdåniga skrifvelse den 7 november 1906 bifogade besiktningsutlåtande, vore mer eller mindre angripna af röta, kunde byggnaderna aldrig sättas i sådant skick, att de kunde anses såsom lämpliga lärarbostäder. Vid 1905 års reglering af lönerna vid landtbruksinstitutet hade emellertid bestämts, att adjunkterna skulle för sina bostäder erlägga samma hyresafgift till staten som lektorerna, hvaraf syntes böra följa, att bostäderna för den ena kategorien af lärare borde vara af ungefär samma beskaffenhet som för den andra. I hvilket fall som helst borde de till lärare vid institutet upplåtna bostäder, för hvilka staten uppbure hyra, åtminstone icke vara så underhaltiga, att ingripande från hälsovärdsmyndigheternas sida kunde befaras. Med stöd däraf och då några andra till adjunktsbostäder lämpliga lokaler icke funnes vid institutet, hemställde styrelsen, att medel måtte utverkas för uppförande af två nya lärarbostäder i hufvudsaklig öfverensstämmelse med landtbruksstyrelsens förslag den 4 juli 1907.

Anbefalld att häröfver yttra sig hänvisade landtbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 10 november 1908 till hvad styrelsen i ämnet anfört i sitt underdåniga utlåtande den 4 juli 1907. Då landtbruksstyrelsen fortfarande vore af den åsikt, att ifrågavarande flygelbyggnader alldeles oberoende af hvarje utvidgning af undervisningen vid institutet, behöfde ersättas med nya bostäder för ifrågavarande båda lärare, hemställde landtbruksstyrelsen om bifall till den af institutsstyrelsen gjorda framställningen.

I häröfver infordradt utlåtande den 21 september 1909 har öfverintendentsämbetet vid granskning af de uppgjorda ritningarna icke funnit något att mot dem erinra. Hvad angår kostnadsberäkningarna, syntes visserligen dessa satta väl lågt; det oaktadt ansåg ämbetet, att ifrågavarande arbete borde med iakttagande af största sparsamhet kunna utföras för därför antaget belopp.

Innan jag öfvergår till de sakkunnigas yttrande i själfva hufvudfrågan, återstår för mig att redogöra för ännu en framställning, som står i visst samband med denna fråga.

Vid 1909 års riksdag hade i enskilda motioner blifvit framhållet å ena sidan det allt mera trängande behovet af högre vetenskaplig utbild-

[3, 4.] ning på jordbrukets område och å andra sidan svårigheten att vid landtbruksinstituten meddela såväl dylik undervisning som elementarundervisning, något som lätt kunde förrycka undervisningens jämna gång och menligt inverka på den utbildning instituten afsågo att hufvudsakligen bibringa. Efter att därefter ha redogjort för de fördelar, som, enligt motionärernas mening, skulle vara förbundna med högskoleundervisningens förläggande till Stockholm, hemställde dessa, att Riksdagen måtte hos Eders Kungl. Maj:t begära utredning och förslag rörande anordnande af landtbrukshögskoleundervisning antingen vid en fullt fristående läroanstalt eller i samband med en eller flera närstående undervisningsanstalter.

*Riksdagens
skrifvelse den
21 april 1909.*

Uti underdånig skrifvelse den 21 april 1909 anförde Riksdagen, hurusom saknaden i vårt land af vetenskapliga undervisningsanstalter på jordbrukets område, hvilka kunde dels utbilda vetenskapliga forskare, dels gifva blifvande landtbrukslärare och konsulenter en mera ingående kännedom om den vetenskapliga forskningens resultat, haft till följd, att vårt jordbruk i ej ringa grad varit hänvisadt till att tillämpa i andra länder och under andra förhållanden vunna forskningsresultat. Landtbruksinstitutens öfvervägande praktiska uppgift hade naturligen hindrat dem att i någon större utsträckning ägna sig åt vetenskapligt arbete. Följden häraf hade blifvit, att å ena sidan lärare och konsulenter, som år från år utgått från dessa institut, icke kunnat erhålla en så ingående teoretiskt vetenskaplig insikt, som synts önskvärd, och å andra sidan de, som velat ägna sig åt landtbruksvetenskapligt arbete, fått börja denna sin lifsgärning utan erforderlig kännedom om det yrke, som deras verksamhet varit afsedd att gagna.

Intresset för vetenskapliga forskningar på landtbrukets område hade emellertid vaknat och växte för hvarje dag, och angelägenheten att genom landtbrukslärare och konsulenter sprida denna forskningsresultat till landets praktiska jordbrukare erkändes alltmera. Frågan om en högre landtbruksundervisning syntes sålunda obestriddligen vara aktuell.

Efter att vidare hafva omnämnt landtbruksstyrelsens förslag till anordnande af en högre afdelning eller fortsättningskurs vid landtbruksinstituten, uttalade Riksdagen såsom sin mening, att detta förslag icke uppfyllde alla önskingar angående en högre undervisning på ifrågasvarande område, som med fog kunde framställas. Utan att på något sätt vilja uttala sig angående den väg, hvarpå frågan om en högre landtbruksundervisning borde lösas, och utan att göra gällande, att den

behöfde lösas i hela sin omfattning på en gång, hade Riksdagen likväl [3, 4.] ansett sig böra framhålla önskvärdheten af att, då onekligen flera utvägar för frågans lösning syntes möjliga, de alla blefve upptagna till pröfning. En sådan utväg syntes Riksdagen vara den af landtbruksstyrelsen föreslagna utvidgningen af landtbruksinstituten, en annan, den som motionärerna förordat, nämligen en särskild landbrukshögskoleundervisning i Stockholm, eventuellt anordnad i samband med andra högskolor därstädes; en tredje möjlighet syntes ock kunna tänkas, nämligen att förlägga den nya högskoleundervisningen till ett af universitetet med eller utan samband med närliggande institut.

På grund häraf anhöll Riksdagen, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning och förslag rörande anordnande af landtbruks-högskoleundervisning på sätt som kunde befinnas vara lämpligast.

Sedan därefter ofvanbemälde sakkunniga till chefen för jordbruksdepartementet den 11 november 1909 afgifvit sitt betänkande angående utbildningskurser för blifvande landtbrukslärare m. fl. anbefalldes landtbruksstyrelsen den 20 november 1909 att afgifva underdånigt utlåtande i anledning af hvad Riksdagen i sistnämnda skrifvelse anført och hemställt äfvensom, där så befunnes nödigt, efter vederbörandes börande, yttra sig öfver de sakkunnigas förenämnda betänkande och förslag.

Landtbruksstyrelsen den 4 december 1909.

Med anledning häraf anförde landtbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 4 december 1909, att den af Riksdagen väckta frågan om anordnande af landbrukshögskoleundervisning vore af så omfattande natur och fordrade utredningar af så mångfaldig art, att den syntes lämpligen böra behandlas af en utaf Eders Kungl. Maj:t särskildt tillsatt kommitté. Hvad åter anginge förslagen om inrättande vid landtbruksinstituten af en fortsättningskurs, syntes dessa frågor vinna på att utredas oberoende af den vidlyftigare landbrukshögskolefrågan, och komme landtbruksstyrelsen, som ansett sig böra höra vederbörande däröfver, att så fort omständigheterna medgäfvade till Eders Kungl. Maj:t inkomma med underdånigt utlåtande i dessa delar af ärendet.

I sitt nyssnämnda betänkande hafva de sakkunniga till en början framhållit och betonat behovet af ökad utbildning utöfver det kunskapsmått, som nu meddelas vid landtbruksinstituten, för de personer, hvilka skola verka såsom konsulenter eller lärare vid våra lägre landtbruksundervisningsanstalter. Det synes de sakkunniga ligga i öppen dag, att dessa personer, hvilka på grund af sin verksamhet komme i intim beröring med det stora flertalet af landets jordbrukande befolkning,

Sakkunnigas betänkande den 11 november 1909.

[3, 4.] vore i tillfälle att såsom inga andra påverka riktningen af jordbrukets utveckling; och det måste därför anses vara en samhällsangelägenhet af största vikt, att deras utbildning blefve så god som förhållandena medgäfvæ. Frågan härom syntes de sakkunniga vara af så genomgripande betydelse och särskildt under nuvarande förhållanden så aktuell, att med dess lösning icke utan allvarliga olägenheter kunde anstå. Särskildt har framhållits, att de blifvande landtbrukslärarna för närvarande icke på något sätt varit i tillfälle att praktiskt deltaga i undervisning eller ådagalägga sin lämplighet för kallet, en omständighet, som ej heller för blifvande konsulenter kunde anses betydelselös, då ju konsulenter numera så godt som undantagslöst tjänstgjorde såsom undervisare vid småbrukarkurser o. d.

I likhet med de myndigheter, som förut yttrat sig i frågan, ha äfven de sakkunniga ansett, att utbildningen utan olägenhet kunde vara gemensam för ifrågavarande lärare och konsulenter, enär deras verksamhetsområden i många viktiga punkter så godt som sammanföle, och det äfven i framtiden liksom hittills ej sällan torde förekomma, att en person öfverginge från det ena till det andra slaget af verksamhet.

Bland de många skäl, som enligt de sakkunnigas mening talade för att låta den nuvarande kursen vid instituten utgöra grundvalen för konsulenternas och landtbrukslärarnas ytterligare utbildning, syntes den omständigheten särskildt beaktansvärd, att den nya utbildningskursen därigenom kunde anordnas för afsevärdt mindre kostnad än om den gjordes helt oberoende af den nuvarande institutsundervisningen.

Därmed hade de sakkunniga emellertid icke velat säga, att alla, som aflagt afgangsexamen från institutet, skulle vara berättigade att vinna inträde i fortsättningskursen. Då det här gällde att utbilda en elitkår på jordbruksonrådet, syntes det tvärtom vara befogadt att uppställa rätt stora inträdesfordringar. De sakkunniga, som ansett det lämpligt att uppdelade ifrågavarande kurs på två linjer, den ena med jordbrukslära, den andra med husdjurslära såsom hufvudämne, hafva föreslagit, att på jordbrukslinjen skulle fordras minst betyget med beröm godkänd i jordbrukslära och landtbruksekonomi samt i två af följande sju ämnen: fysik, kemi, botanik, husdjurslära, redskapslära, byggnadslära och fältbyggnadslära, samt på husdjurslinjen samma betyg i husdjurslära och landtbruksekonomi samt i två af följande sju ämnen: kemi, botanik, jordbrukslära, husdjurens anatomi och fysiologi, sjukvårdslära, mejerilära och byggnadslära. Därtill syntes de sakkunniga böra läggas dels — i enlighet med hvad institutsstyrelserna och landtbruksstyrelsen föreslagit — kunskap i tyska språket motsvarande öfre

sjätte klassens kurs vid de allmänna läroverken, dels ock intyg att sökanden minst två år med goda vitsord deltagit i de vid landtbruk förefallande göromålen, samt — i främsta rummet för de blifvande konsulenterna — läkarintyg om frisk och kraftig kroppsconstitution. [3, 4.]

Förutom blifvande konsulenter och lärare vid landtbruks- och landtmannaskolor, hvilka borde anses såsom den ifrågasatta kursens ordinarie elever, borde äfven specialelever, hvilka för något ändamål önskade utbilda sig i ett eller annat ämne, mottagas i så stor utsträckning, som visade sig möjligt, exempelvis tjänstemän vid kemiska stationer och landtbruksvetenskapliga anstalter. Då det emellertid ej vore möjligt att uppställa bestämda inträdesfordringar för dessa specialelever, syntes det de sakkunniga lämpligast att åt styrelse och lärarråd öfverlämnades att pröfva dylika lärjungars kompetens för deltagande i undervisningen liksom ock att besluta om deras antagande.

Undervisningen borde emellertid i främsta rummet inriktas på att gifva blifvande lärare och konsulenter en med hänsyn till de rådande förhållandena inom landtbruket tillfredsställande utbildning. Under ofvan anförda förutsättningar komme undervisningen hufvudsakligen att gå ut på komplettering af det kunskapsmått, som blifvit lärjungen bibragt i den vanliga institutskursen och komme därför att omfatta flertalet af de i denna ingående läroämnena. Af dessa borde i främsta rummet sådana delar föredragas, som för lärjungarnas utbildning med hänsyn till deras blifvande verksamhet kunde anses erforderliga.

Jämte föreläsningar borde vid undervisningen i stor utsträckning användas öfningar för utbildande af lärjungarnas praktiska färdighet i olika riktningar. En hufvudsaklig synpunkt härvid borde vara, att lärjungarna i så stor utsträckning som möjligt finge sysselsätta sig med mera själfständigt försöks- och annat forskningsarbete samt erhålla tillräcklig tid till själfstudier. För uppöfvande af färdigheten att uttrycka sig äfven i skrift borde skriftliga prof komma till större användning än nu vore fallet vid institutsundervisningen, hvarjämte om möjligt äfven tillfälle borde beredas lärjungarna att förvärfva undervisningsvana.

Med hänsyn till dessa förhållanden och i betraktande af lärjunge-materialet i dessa kurser borde det icke vara nödvändigt att i samma utsträckning som nu vore fallet vid instituten binda lärjungarna vid obligatorisk å schemat angifven undervisning, utan kunde valfrihet beträffande läroämnena tillåtas inom lämpliga gränser. Särskildt syntes detta motiveras däraf, att såväl konsulenter som lärare redan riktade sin verksamhet och i framtiden helt säkert ännu mera komme att nrikta densamma på åtminstone två hufvudlinjer, egentligt jordbruk

[3, 4.] och husdjursskötsel. På grund häraf ansågo de sakkunniga icke lämpligt att, såsom förut föreslagits, all undervisning skulle vara gemensam för alla lärjungar vid undervisningsanstalten, utan borde i stället två linjer upprättas, som tilläte en dylik specialisering. Härigenom vunnes fördelen af starkare koncentrerings inom viss ämnesgrupp, hvarvid gifvetvis ett betydligt fördjupande af undervisningen kunde ernås. På samma gång borde dock undervisningen vara så ordnad, att lärjunge å den ena linjen kunde, så långt tiden det medgäfv, deltaga i undervisningen på den andra linjen, likasom äfven specialelever skulle kunna begagna sig af undervisningen i vissa läroämnen å båda linjerna.

Under sådana förhållanden syntes kursen ej behöfva omfatta mera än ett läsår, ehuru det ej borde vara lärjunge, som sådant önskade, förmenadt att efter styrelsens pröfvande kvarstanna längre tid för att exempelvis fullfölja en påbörjad undersökningsserie eller på annat sätt fullkomna sin utbildning.

I anslutning härtill hafva de sakkunniga uppgjort undervisningsplan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af institutsstyrelsernas kommitterade föreslagna med de ändringar, som påkallats af undervisningens uppdelning på två linjer. Antalet föreläsnings- och öfnings-timmar har på grund häraf ökat med respektive 40 och 30.

Beträffande de bestämmelser, som borde stadgas för erhållande af afgangsbetyg, hafva de sakkunniga föreslagit godkändt betyg i minst sex af linjens läroämnen, däribland jordbrukslära och landtbruksekonomi för dem, som önskade förklaras kompetenta att söka konsulent- eller lärarbefattningar på jordbruksområdet, samt husdjurslära och landtbruksekonomi för dem, som utbildade sig för motsvarande befattningar på husdjursskötselns område. För samtliga lärarkandidater borde därjämte erfordras godkändt betyg i undervisningsskicklighet. Specialelever borde äga rättighet att erhålla betyg i de ämnen, hvari undervisning meddelats dem.

Hvad angår det antal lärjungar, som skulle komma att deltaga i den föreslagna kursen, hafva de sakkunniga, hvilka såsom utgångspunkt för sina beräkningar tagit det nuvarande antalet lärare med agronomisk utbildning vid landtbruks- och landtmannaskolor — 70 st. — samt hos hushållningssällskapen anställda konsulenter — 40 st. — beräknat antalet med 10-årig omsättning till omkring 10 och med 15-årig omsättning till omkring 7.

De sakkunniga hafva därefter upptagit frågan om lärokursens förläggning och därvid såsom afgörande uppställt två fordringar: att utbildningen måtte blifva fullt tillfredsställande och att kostnaden hölles

inom rimliga gränser. Med hänsyn till båda dessa omständigheter syntes en förläggning till instituten vara att föredraga. Endast därigenom skulle önskvärd kontinuitet i utbildningen kunna ernås; vid dem och de egendomar, till hvilka instituten vore förlagda, kunde bättre och rikligare tillfällen beredas lärjungarna att deltaga i agronomiskt försöksarbete än fallet vore i en stor stad, och då vid dessa egendomar funnes upprättade särskilda landtbruksskolor kunde vid dessa anstalter nödig undervisningsskicklighet bibringas de blifvande lärarna. Äfven i andra länder syntes den uppfattningen råda, att utbildningen af konsulenter och lärare ej till arten utan endast till graden skilde sig ifrån utbildningen af jordbrukare. Sålunda vore öfverallt i utlandet lärar- och konsulentutbildningen förlagd till samma anstalt som den vanliga högre landtbrukskursen och öfverallt meddelade samma lärare undervisning i de olika kurserna.

Såväl med hänsyn till undervisningen som ur ekonomisk synpunkt vore vidare att beakta, att vid landtbruksinstituten redan funnes en lärarstam, som vore kompetent att öfvertaga undervisningen i den nu ifrågasatta kursen. Genom dennas inrättande skulle visserligen behovet af lärare ökas, men då de nuvarande hufvudlärarna komme att sköta undervisningen i fortsättningskursen likasom äfven inom de viktigaste delarna af läroämnena i den vanliga landtbrukskursen, behöfde vid kursens förläggande till landtbruksinstitut endast några biträdande lärare nyanställas i stället för att eljest nya lärare i hufvudämnena måste anskaffas.

I fråga om de årliga kostnaderna för anordnande af de föreslagna kurserna vid landtbruksinstituten hafva de sakkunniga i hufvudsak anslutit sig till institutsstyrelsernas förslag.

Sålunda hafva de sakkunniga — under förutsättning att Ultunastyrelsens, af de sakkunniga i särskildt utlåtande tillstyrkta hemställan den 20 oktober 1908 om adjunktens i byggnadslära m. m. förändring till lektorat komme att bifallas — beträffande Ultuna, i likhet med institutsstyrelsen, föreslagit, att på grund af fortsättningskursens förläggande dit, äfven adjunkten i anatomi m. m. förändrades till lektorat, hvilket kräfde en höjning i läraraflöningarna med 1,000 kronor, samt att extralärare anställdes i jordbrukslära, i botanik, i fältmätning m. m. och i pedagogik. Beträffande det ökade antal undervisningstimmar, som genom fortsättningskursen komme att åläggas de ordinarie lärarna, samt de föreslagna extralärarnas undervisningsskyldighet hafva de sakkunniga hänvisat till ett af dem uppgjort förslag till undervisningens fördelning, hvilket finnes bilagd deras utlåtande. Vid beräkning

[3, 4.] af extralärarnas arfvoden för föreläsnings- och öfningstimmar, hafva de sakkunniga ansett, att ersättningen vid de förra bör utgå med 20 kronor och vid de senare med 5 kronor samt motiverat detta med den större tidsförlust, som alltid måste bli en följd af att undervisningen meddelas på en plats, belägen aflägsset från lärarens boningsort. Med stöd häraf hafva de sakkunniga angående de föreslagna extraläraryrkvodena anfört följande. Extraläraren i jordbrukslära skulle komma att hålla 90 föreläsningar och därjämte leda 50 öfningar, hvarförutom han skulle biträda vid försök å jordbrukslärans och speciellt växtodlingens område, på grund hvaraf det för honom föreslagna arfvodet af 2,500 kronor ej kunde anses för högt tillmätt. Räknade man med ett arfvode af 20 kronor per föreläsning, skulle denna lärares öfriga arbete endast ersättas med 700 kronor, hvilket måste anses lågt.

Arfvodet för läraren i botanik har beräknats efter 30 föreläsningar å 20 kronor och 120 öfningstimmar å 5 kronor, tillsammans till 1,200 kronor. För läraren i kemi skulle arfvodet för 100 öfningstimmar blifva 500 kronor. Extraläraren i fältmätning m. m. skulle omhänderhafva öfningarna i fältmätning, hvilka i regel kunde antagas försiggå i fyra lag å 60 timmar; arbetet borde, enligt de sakkunnigas mening, kunna fördelas på 40 dagar å 6 timmar, hvilket efter 15 kronor per dag skulle göra 600 kronor. Lägges härtill arfvode för 120 timmar ritöfningar å 5 kronor, blefve denna lärares arfvode 1,200 kronor. Extraläraren i pedagogik borde aflönas med 25 kronor per föreläsning eller tillsammans 250 kronor.

Enligt denna de sakkunnigas beräkning skulle arkvodena till extralärare blifva 5,650 kronor. Då emellertid alltid mindre jämkningar i dessa lärares arbete och aflöning komme att visa sig behöfliga, hafva de sakkunniga föreslagit, att ett belopp af 6,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för aflöning af extralärare och assistenter. Med tillägg af 1,000 kronor för en adjunkturs förändring till lektorat skulle alltså inrättandet af fortsättningskurs vid Ultuna föranleda höjning af lärarnas aflöning med 7,000 kronor.

Mot den af Alnarpsstyrelsen beräknade kostnaden af 7,000 kronor för inrättande därstädes af en fortsättningskurs hafva de sakkunniga icke funnit något att erinra.

I detta sammanhang hafva de sakkunniga framhållit, hurusom de ordinarie lärarna visserligen enligt gällande bestämmelser vore underkastade den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet, som vid förändrad organisation eller eljest kunde vara stadgad. Enligt de sakkunnigas mening kunde dock med fog ifrågasättas, huruvida en så stor utsträck-

ning af undervisningen, som skulle blifva följden af fortsättningskursernas inrättande, kunde åläggas dem utan någon som helst ersättning. Oaktadt de sakkunniga funnit en förhöjning i dessas aflöning motiverad, hade de dock icke ansett sig nu böra föreslå någon sådan, då frågan om hela den högre landtbruksundervisningens ordnande befunne sig under utredning. [3, 4.]

Förutom till lärarlöner erfordrades medel till kursernas öfriga utgifter, hvilka af Ultunastyrelsen beräknats till 1,500 kronor, däraf 500 kronor till en frielev och 1,000 kronor till förbrukningsmateriell, städning, uppvärmning m. m. Denna sistnämnda post syntes de sakkunniga vara väl lågt beräknad, då en del försök kunde medföra afsevärda kostnader, och äfven något belopp syntes böra beräknas för välbehöflig utvidgning af bibliotek, för resor o. s. v., på grund hvaraf de föreslagit, att beloppet i sin helhet måtte höjas till 2,500 kronor. Under dessa förhållanden skulle slutsumman för hvarterda institutet blifva 9,500 kronor och för båda tillsammans 19,000 kronor. Härifrån komme dock att afgå elevafgifter, hvilka, under förutsättning att samma afgifter skulle erläggas som i nuvarande elevkurser, belöpte sig till 875 kronor för 5 elever. Vid Ultuna skulle därjämte göras besparing därigenom att de nuvarande stipendiatplatserna ersattes af friplats i den nya kursen, på grund hvaraf det belopp af 1,560 kronor, som nu funnes upptaget i institutets stat till stipendiater, ej längre behöfde utanordnas. Verkliga utgiften för statsverket blefve alltså 7,065 kronor för kursen vid Ultuna och 8,625 kronor för den vid Alnarp eller tillsammans 15,690 kronor. Förlades emellertid kursen i sin helhet till en plats, exempelvis Ultuna, skulle utgifterna för lärarlöner blifva 7,000 kronor och för öfriga utgifter 5,000 kronor eller tillsammans 12,000 kronor, hvarifrån afginge nuvarande anslaget till stipendiater 1,560 kronor och — under antagande af 2 fri- och 8 betalande elever — elevafgifter 1,400 kronor. Verkliga kostnaden för statsverket blefve sålunda i detta fall 9,040 kronor.

Rörande möjligheten af att förlägga ifrågavande kurser till Stockholm och därmed förenade kostnader hafva de sakkunniga verkställt en utförlig utredning. De hafva därvid bland annat framhållit, hurusom, för såvidt motsvarande utbildning som vid instituten skulle vinnas, ungefär samma antal lika kompetenta lärare som vid dessa sistnämnda blefve erforderligt. Då timantalet i vissa ämnen blefve relativt litet, men undervisningsskyldighet — i synnerhet med tanke på den högre grad af kompetens, som här fordrades — i flera ämnen icke kunde hos en lärare förenas i vidsträcktare mån än vid instituten hitills brukats, finge vissa af lärarna vid en fristående kurs ingalunda full sysselsättning.

[3, 4.] Redan på denna grund borde tanken på att i Stockholm såsom en själfständig undervisningsanstalt inrätta en kurs för utbildande af lärare och konsulenter vara från början utesluten. De sakkunniga hafva emellertid ansett sig böra tillse, om möjligtvis lärarkrafter vid andra statens undervisningsanstalter kunde för ändamålet anlitas.

Vid granskning af de särskilda läroämnena hafva de sakkunniga därvid funnit, att i jordbrukslära och landtbruksekonomi egentlig samundervisning med någon annan läroanstalt icke kunde ifrågasättas. Vid skogsinstitutet måste detta läroämne betraktas såsom ett biämne, och vid landtmätarnas kulturtekniska kurs höjde det sig ej ens till den nuvarande institutskursens nivå. Då härtill komme, att undervisningen i fortsättningskursen skulle omfatta 75 föreläsnings- och 80 öfningsstimmar förutom ledandet af lärjungarnas praktiska öfningar och försöksarbeten, hvilka här måste blifva af stor omfattning, kunde det icke ifrågasättas, att nämnda undervisning skulle påläggas en lärare, hvilken, såsom fallet blefve med den vid landtmäterikursen af de sakkunniga föreslagna läraren i dessa ämnen, redan förut skulle hafva en undervisning af 160 föreläsnings- och 120 öfningsstimmar.

Beträffande undervisningen i husdjurslära ägde liknande förhållande rum. Vid första påseendet syntes visserligen samundervisning med veterinärinstitutets elever ej vara omöjlig, men äfven här mötte det förhållande, att kursen vid landtbruksinstitutet vore lika, om ej mera omfattande än veterinärelevernas, och äfven här blefve sålunda särskild undervisning nödvändig, isynnerhet om detta läroämne på den ena linjen skulle komma att intaga samma dominerande ställning som jordbrukslära å den andra. Då till följd häraf lärarna i dessa två ämnen komme att i främsta rummet bestämma riktningen af hela landets landtbrukslärar- och konsulentkårens utbildning, syntes aflöningen för hvardera af dessa lärare icke kunna sättas lägre än till 6,000 kronor. Undervisningen i de ämnen, som tillhörde den tekniska gruppen, nämligen fältbyggnadslära med hydrografi och agrikulturfysik, byggnadslära och redskapslära, syntes möjligen kunna vara gemensam med landtmätarnas kulturtekniska kurs. En dylik gemensam undervisning vore emellertid förenad med stora svårigheter. Sålunda måste själfva stoffet i undervisningen för de olika kurserna, åtminstone i en stor del af dessa ämnen, tagas helt olika. I redskapslära skulle sålunda undervisningen för konsulenter hufvudsakligen komma att omfatta profning af landtbruksredskap, i byggnadslära de ändamålsenligaste sätten för landtmannabyggnaders uppbyggande och speciellt deras inredning, i agrikulturfysik jordens fysikaliska förhållanden såsom grundval äfven för frågor

om jordens bearbetning o. s. v., allt synpunkter, som för den blifvande landtmätaren måste vara af mindre vikt. Hela ämnesgruppen behöfde sålunda uppehållas med extralärare, för hvilka sammanlagda arfvodet af de sakkunniga beräknats till 4,000 kronor. [3, 4.]

I de veterinära ämnena syntes vid första påseendet undervisningen kunna anslutas till veterinärinstitutet. Vid denna läroanstalt måste emellertid ämnet hälso- och sjukvårdslära betraktas som hufvudämne, och vore på grund häraf uppdeladt i ett flertal speciella discipliner, representerade af olika lärare. Äfven ämnet fysiologi, embryologi och histologi måste enligt sakens natur tagas i en helt annan omfattning vid veterinärinstitutet, än som för konsulent- och lärarutbildningen kunde anses nödvändig; föreläsningarna i dessa ämnen vore sålunda vid veterinärinstitutet omkring 135, under det att för konsulentkursen 30 blifvit föreslagna. Äfven om det ej kunde anses uteslutet, att en och annan föreläsning kunde vara gemensam, skulle häraf dock förändas stark splittring af undervisningen i konsulentkursen och vinsten af en dylik anordning blefve i alla händelser skäligen ringa, enär olägenheten af olika förutbildning af lärjungarna äfven här förefunnes.

I bakteriologi lades vid veterinärinstitutet, sedan den allmänna delen af ämnet blifvit behandlad, hufvudvikten vid den patologiska bakteriologien, och endast på detta område förekomme praktiska öfningar i ämnet. Då undervisningen i konsulentkursen i detta ämne hade helt annat syfte och komme att röra sig med helt annat material, syntes ej heller här samundervisning möjlig. Äfven för den veterinära ämnesgruppen behöfde sålunda anlitas extralärare, för hvilka sammanlagda arfvodet beräknats till 1,800 kronor.

Beträffande kemi och biologi vore att märka, att lärjungarna i fortsättningskursen redan under sina studier vid landtbruksinstitutet genomgått de allmänna delarna till ungefär samma omfattning som vid veterinär- och skogsinstitutet. På här ifrågavarande stadium måste undervisningen differentieras i olika riktningar och meddelas af specialister, på grund hvaraf samundervisning ej kunde ifrågasättas. Äfven för denna undervisning måste således extralärare anlitas, för hvilka arfvodet beräknats till 3,750 kronor.

Undervisningen i skogshushållning syntes kunna bestridas af redan förefintliga lärare vid skogsinstitutet utan nämnvärd extra kostnad.

För de två återstående läroämnena, mejerilära och pedagogik, hvilka icke vore representerade vid någon läroanstalt i Stockholm, måste särskilda lärarkrafter anlitas. Arfvodet har beräknats för extraläraren i mejerilära till 400 kronor och för läraren i pedagogik till 250 kronor.

[3, 4.]

Aflöningsstaten skulle enligt det ofvan anförda blifva för lärare i

jordbrukslära och ekonomi	kronor	6,000: —
husdjurslära	„	6,000: —
tekniska läroämnen	„	4,000: —
veterinära „	„	1,800: —
kemi och biologi	„	3,750: —
mejerilära	„	400: —
pedagogik	„	250: —
eller tillsammans kronor		22,200: —

I sammanhang härmed hafva de sakkunniga påpekat, hurusom undervisningens förläggande till olika platser skulle för lärjungarna medföra stor splittring af den knappt tillmätta tiden, hvarjämte afsevärda svårigheter skulle möta att på ett tillfredsställande sätt inpassa den nya undervisningen i de använda läroanstalternas läsplaner.

Förutom till lärarlöner fordrades äfven medel till hyra för lokal, som, äfven om för någon del af undervisningen lokal kunde användas gemensamt med annan undervisningsanstalt, dock måste beräknas till 2,000 kronor. Härtill komme undervisningsmateriell, resor, städning och eldning m. m. — 2,000 kronor — samt två stipendier å 600 kronor, motsvarande frielevplatserna vid instituten.

Totala utgiftssumman för en till Stockholm förlagd lärokurs blefve alltså 27,400 kronor eller betydligt mera än hvad som erfordrades för anordnandet af en fortsättningskurs vid hvart och ett af de båda instituten.

Då de sakkunniga sålunda icke kunde tillstyrka en dylik lösning af frågan, ville de dock uttryckligen framhålla, att det ofvan sagda utslutande afsåge de ifrågasatta kurserna för lärares och konsulenters utbildning. Skulle väckt förslag om inrättandet af en landbrukshögskola i Stockholm realiseras, komme frågan delvis i annat läge, något hvarom de sakkunniga icke ansåge sig hafva anledning yttra sig.

Hvad slutligen anginge frågan huruvida fortsättningskurser borde inrättas vid båda instituten eller endast vid det ena af dem, funne de sakkunniga det förra alternativet onekligen vara ett följdriktigt led i de högre landbruksundervisningsanstalternas utveckling. Anordnandet af en dylik kurs vid ett landbruksinstitut borde gifvetvis äfven blifva till nytta för den vanliga landbrukskursen, därigenom att lärarnas handledande af lärjungar på ett högre stadium och deras eget försöks- och forskningsarbete skulle lyfta hela institutets nivå. Frågan syntes de sakkunniga vara af företrädesvis ekonomisk art, och ur denna synpunkt

samt under förutsättning att den ofvan anförda beräkningen af antalet blifvande lärjungar vore riktig, förefunnes enligt de sakkunnigas mening åtminstone för närvarande icke behof af mera än en dylik utbildningsanstalt. Skulle framdeles visa sig, att kursen blefve afsevärdt mera frekventerad än som ofvan beräknats, kunde ju äfven vid det andra institutet en liknande kurs vid behof inrättas. [3, 4.]

Skulle sålunda till en början endast vid det ena institutet anordnas dylik kurs, syntes det de sakkunniga ur ekonomisk synpunkt tämligen likgiltigt, om det ena eller andra institutet valdes, då enligt den lämnade utredningen förhöjningen af lärararfvoden blefve ungefär densamma och öfriga årskostnader för frielever, städning o. s. v., borde blifva så godt som identisk på båda platserna. Beträffande de för en gång behöfliga kostnaderna utgjordes dessa uteslutande af byggnadsanslag. Vid Ultuna behöfdes sålunda en institutionsbyggnad för agronomi och botanik samt två lärarbostäder, hvilka så till vida kunde anses stå i sammanhang med inrättandet af fortsättningskurs, att denna icke kunde förläggas till Ultuna, om icke dessa byggnadskraf blefve tillfredsställda. Då emellertid samtliga dessa byggnader måste anses erforderliga, äfven om den föreslagna fortsättningskursen icke komme till stånd, syntes denna kostnad ej rätteligen kunna betraktas såsom organisationskostnad för den föreslagna kursen. Af styrelsen för institutet vid Alnarp hade i samband med förslag till inrättande af fortsättningskurs begärts ett byggnadsanslag af 67,300 kronor, däraf till tre nya lärarbostäder 53,100 kronor och till bostad för mejeriinstruktören samt inredning af hans förutvarande bostad till elevrum 14,200 kronor. Den sistnämnda posten utginge, då detta anslag redan af 1907 års riksdag beviljats. Beträffande lärarbostäderna hade landtbruksstyrelsen i underdåniga skrifvelsen den 4 juli 1907 tillstyrkt beviljande af anslag till endast två af dessa bostäder med 35,400 kronor. Med åtminstone den ena af de föreslagna bostäderna ägde samma förhållande rum, som ofvan anförts beträffande byggnaderna vid Ultuna, att dess uppförande sammanhänge med frågor, som vore oberoende af inrättandet af fortsättningskurs, nämligen sammanlagningen af extralärarybefattningarna i byggnadslära m. m. och fältbyggnadslära m. m. till lektorat. Med fortsättningskursens anordnande kunde sålunda endast den återstående lärarbyggnaden å 17,700 kronor ställas i direkt sammanhang. Ej heller beträffande organisationsanslag kunde sålunda så stor skillnad anses förefintlig mellan de båda instituten, att af detta skäl obetingadt företräde kunde gifvas åt någotdera.

Af mera afgörande betydelse vore däremot, enligt de sakkunnigas uppfattning, att Ultuna med sitt centralare läge och sina mer växlande

[3, 4.] jordmånsförhållanden vore mera representativt för de inom större delar af vårt land rådande klimatiska och agronomiska förhållanden och sålunda syntes erbjuda bättre tillfälle till utbildning af konsulenter och lärare särskildt på jordbruksområdet. Dessas utbildning komme därigenom att vid Ultuna försiggå under förhållanden, som närmare anslöte sig till dem, under hvilka åtminstone flertalet komme att sedermera verka, hvilket säkerligen måste tillmätas stor betydelse. Då de sakkunniga emellertid ansågo, att den nuvarande kursen för utbildning af mejeri-konsulenter fortfarande borde bibehållas vid Alnarp, syntes det kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligast att förlägga utbildningen af jordbrukskonsulenter och lärare till Ultuna och däremot husdjurslinjen till Alnarp. Enär det emellertid måste anses synnerligen önskvärdt, att möjlighet förefunnes för elev på den ena linjen att följa undervisningen i ett eller annat ämne på den andra, vore det nödvändigt att åtminstone på ett ställe en på båda linjerna fullständig kurs anordnades, och gäfvade sakkunniga på ofvan anförda grunder, såvida af ekonomiska skäl endast en fortsättningskurs komme att anordnas, företrädet åt Ultuna.

Med stöd af hvad sålunda blifvit anfördt, hafva de sakkunniga hemställt, att vid Ultuna landbruksinstitut snarast möjligt måtte anordnas en för omkring 10 deltagare beräknad kurs för utbildning af landtbrukslärare, konsulenter m. fl. i öfverensstämmelse med ofvan anförda förslag, samt att till kursens uppehållande måtte anvisas ett årligt anslag af 10,500 kronor mot att inflytande elevavgifter redovisades till statsverket.

Såsom jag redan omnämnt, anbefalldes Eders Kungl. Maj:t den 20 november 1909 landbruksstyrelsen att afgifva utlåtande öfver de sakkunnigas omförmälda förslag. Innan detta utlåtande afgafs, infortrade landbruksstyrelsen yttranden om fortsättningskurserna från styrelserna för landbruksinstitutet vid Ultuna samt landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, hvarjämte landbruksstyrelsen anmodade styrelsen för förstnämnda institut att i sammanhang därmed yttra sig dels öfver gjord framställning om anslag till uppförande af en institutionsbyggnad vid landtbruksinstitutet vid Ultuna, dels ock öfver väckt förslag angående förändring af adjunkturen i byggnadslära m. m. vid Ultuna till lektorat, i hvilka två sistnämnda ärenden bemälda sakkunniga, såsom jag i det föregående anför, afgifvit särskilda yttranden.

Ultunastyrelsen
den 7 mars
1910.

I skrifvelse den 7 mars 1910 har Ultunastyrelsen anför, att behövet af ytterligare utbildning för lärare vid landtbruks- och landtmannaskolor samt för jordbrukskonsulenter så enstämmigt vitsordats af samt-

liga, som haft att yttra sig i denna fråga, att institutsstyrelsen funne sig kunna inskränka sig till ett påpekande af att med det ökade behof af konsulent- och lärarkrafter, som för närvarande gjorde sig gällande, ett uppskjutande af denna frågas afgörande måste blifva för- enadt med allvarliga olägenheter. I öfverensstämmelse med sina förut gjorda uttalanden funne styrelsen, i likhet med de sakkunniga, lämpligt, att den nuvarande kursen vid instituten lades såsom grund för fortsättningskursen. Styrelsen biträdde ock de sakkunnigas förslag om inträdesfordringar med visst närmare angifvet mindre tillägg angående betyget i kemi. Beträffande lärokursens anordnande afvek de sakkunnigas förslag från föregående uttalande därutinnan, att de sakkunniga föreslagit kursens uppdelande på två linjer, den ena afsedd för lärare och konsulenter företrädesvis i jordbruksfacket, den andra i husdjursfacket. Styrelsen fann denna uppdelning motiverad af den fortgående specialiseringen på landtbrukslärar- och konsulentområdet och tillstyrkte därför densamma. Mot förslaget till läroämnen och undervisningsplan samt villkor för erhållande af afgangsbetyg hade styrelsen intet att erinra liksom ej heller mot den af sakkunniga uppgjorda kostnadsberäkningen. I fråga om lärarlönerna hade de sakkunniga utgått från förutsättningen, att styrelsens i skrifvelse den 20 oktober 1908 gjorda underdåniga hemställan om adjunkturens i byggnadslära m. m. förändring till lektorat blefve bifallen. Styrelsen, som vidhölle sin i nämnda skrifvelse uttalade uppfattning, att en dylik förändring utgjorde en fullt fristående fråga, ville därför tillstyrka bifall till sin nämnda framställning, oafsedt huruvida fortsättningskurs komme att förläggas till Ultuna eller icke. En nödvändig förutsättning för att en fortsättningskurs skulle kunna anordnas vid Ultuna syntes styrelsen vara, att vissa af styrelsen föreslagna byggnader komme till stånd, nämligen nya bostäder åt de nuvarande två adjunkterna samt institutionsbyggnaden för agronomi m. m., om hvilkas uppförande styrelsen i underdåniga skrivelser den 7 november 1906 och den 20 oktober 1908 gjort hemställan. Samtliga dessa byggnader vore nödvändiga, äfven om fortsättningskurs icke förlades till institutet, men skulle detta blifva fallet, blefve behofvet tydligen ännu skarpare framträdande. För institutionsbyggnaden hade styrelsen i sitt ursprungliga förslag beräknat kostnaden till 84,500 kronor, hvilket belopp af landtbruksstyrelsen nedbringats till 60,000 kronor genom borttagande af en våning och inredande af vinden till föreläsnings- och arbetsrum. Af de sakkunniga hade emellertid framhållits, att institutsstyrelsens ursprungliga förslag vore att föredraga, enär detta erbjöde möjlighet för måhända snart nog behöfliga utvidgningar, hvaremot enligt

- [3, 4.] landtbruksstyrelsens förslag intet som helst reservutrymme skulle förefinnas. Styrelsen, som fullständigt delade de sakkunnigas uppfattning i denna fråga, funne på grund häraf kostnaden för nämnda byggnad böra beräknas till 84,500 kronor. Kostnaden för två nya lärarbostäder i stället för de nuvarande adjunktostäderna, hvilka visserligen vore olämpliga såsom familjebostäder men dock tillsvidare borde kunna användas af lärjungarna i fortsättningskursen, hade af landtbruksstyrelsen beräknats till 39,800 kronor 80 öre, och hade styrelsen intet att erinra mot denna beräkning. Hvad slutligen beträffade frågan om inrättande af fortsättningskurser vid båda eller endast det ena af landtbruksinstituten, ville styrelsen såsom sin mening uttala, att anordnandet af dylik kurs vid institutet borde vara ägnadt att höja hela institutets nivå och ur denna synpunkt syntes sålunda lämpligast, att sådana kurser anordnades vid båda instituten. Skulle emellertid med hänsyn till det jämförelsevis ringa antal lärjungar, som kunde väntas komma att delta i kursen, eller af andra skäl fortsättningskurs till en början komma att anordnas endast vid det ena institutet, funne styrelsen, att af de skäl, som blifvit anförda af de sakkunniga, Ultuna i främsta rummet därvid borde ifrågakomma.

*Alnarps-
styrelsen den
10 februari
1910.*

Styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har i sitt den 10 februari 1910 afgifna yttrande anført, att styrelsen till alla delar anslöte sig till ett från institutets lärarråd infordradt, skrifvelsen bilagdt utlåtande i ärendet och därutöfver icke hade något att anföra.

Uti det sålunda åberopade utlåtandet har lärarrådet anført, att beträffande behovet af en ökad utbildning för blifvande såväl konsulenter som lärare vid landtbruks- och landtmannaskolor lärarrådet funne sig till alla delar kunna instämma i de sakkunnigas yttranden äfvensom däruti, att utbildningen utan olägenhet borde kunna vara gemensam för ifrågavarande lärare och konsulenter. Lärarrådet ansåge jämväl, i likhet med de sakkunniga och på grund af utaf dem anförda skäl, att elevkursen vid instituten ovillkorligen borde läggas till grundval för denna lärarnas och konsulenternas utbildning. Med afseende på de särskilda inträdesfordringarna till fortsättningskursen syntes det lärarrådet, att de borde ställas något högre än de sakkunniga föreslagit, och att fordran sålunda borde uppställas å afgangsbetyg från elevkursen med minst betyget med beröm godkänd uti ämnena jordbrukslära, husdjurslära, kemi, fysik, botanik, anatomi och fysiologi. På grund af vunnen erfarenhet ansåge likväl lärarrådet, att den fylligare allmänbildning, som de sakkunniga med rätta framhållit såsom önskvärd, borde uppställas såsom en fordran för inträde, då bristen härpå visat sig medföra en

betänklig svaghet äfven hos begåfvade och i fackämnen kunniga elever. För inträde borde därför uti svenska och tyska språken, geografi och zoologi krävas samma kunskapsmått som till mogenhetsexamen, och borde denna kunskap af en någorlunda begåfvad lärjunge, som ej förut ägde densamma, utan svårighet kunna före inträdet kompletteras.

[3, 4.]

Beträffande den af de sakkunniga föreslagna specialiseringen och undervisningens fördelande på två hufvudlinjer hyste lärarrådet en bestämdt afvikande mening samt ansåg en dylik specialisering på detta stadium olämplig. Såsom skäl härför har lärarrådet bland annat anført, att de båda ifrågavarande hufvudlinjerna, landtbruket och husdjursskötseln, i det praktiska lifvet vore så nära förbundna med hvarandra, att något skarpare särskiljande af dem vid undervisningen ej borde ifrågakomma, detta så mycket mindre, som olika intressen och anlag alltid komme att verka därhän, att utbildningen i den ena af dessa riktningar drefves mera intensivt än i den andra. En alltför ensidig utbildning i viss riktning finge till följd, att konsulenter och lärare blefve mindre skickade att sköta platser med kombinerade uppgifter och att sålunda ett mindre antal platser komme att stå till förfogande för hvar och en bland dem. Frågan huruvida denna fortsättningskurs borde förläggas till landtbruksinstituten eller till Stockholm hade af sakkunniga ägnats en ingående behandling, och lärarrådet kunde för sin del, på samma grunder som sakkunniga anført, till alla delar biträda desammas mening, att ur undervisningens synpunkt, som väl syntes i första rummet böra beaktas, ingen tvekan kunde råda därom, att kursen borde förläggas till instituten och att vidare i ekonomiskt afseende kursens anordnande i Stockholm icke skulle medföra någon besparing utan tvärtom ökade utgifter, helst som utredningen tydligen visade, att någon ändamålsenlig och tillfredsställande samundervisning med besläktade undervisningsanstalter i Stockholm och tillgodogörande af dessas lärarkrafter och lokaler endast i några få undantagsfall skulle kunna anordnas, hvarjämte försöksfält och möjligheten till profundervisning skulle saknas. Beträffande frågan huruvida fortsättningskurser borde inrättas vid båda instituten eller endast vid det ena, ansåge lärarrådet, att man ovillkorligen i främsta rummet borde se till att söka lösa densamma på det sätt, som vore bäst ägnadt att väl och systematiskt utbilda dugande och mogna lärare och konsulenter, och detta kunde vinnas endast genom att förlägga sådana kurser till båda instituten. Helt visst måste därvid äfven kostnadsfrågan tagas i betraktande, men skillnaden i detta fall mellan kostnaden för kurser vid ett eller båda instituten behöfde ingalunda blifva sådan, att den i en för vår modernäring så viktig fråga måste

[3, 4.] blifva afgörande. Lärarrådet har särskildt framhållit, hurusom den omständigheten, att vid båda instituten antalet elever vid hvarje kurs komme att blifva mindre, vore med hänsyn till betydelsen af att de blifvande tjänstemännen på detta sätt kunde närmare lära kännas och bedömas en bestämd fördel. Gent emot de sakkunnigas påstående, att utbildningen af landtbrukslärare och konsulenter skulle försiggå bättre på Upplandsslätten än i Skåne, därför att den förra vore mera representativ för de förhållanden, under hvilka största antalet af dessa unga män framdeles komme att verka, har lärarrådet bland annat framhållit å ena sidan, att jordmånsförhållandena å Alnarp och i Skåne vore mera växlande än å Ultuna och i Uppland, och å andra sidan, att man hittills alltid ansett, att en högre utbildning, en rikare erfarenhet och en större mogenhet förvärfvades genom bekantskap med en högre kultur och en mångsidigare utveckling i alla riktningar, en uppfattning, som ock fått sitt uttryck i att statsmakterna årligen utdelade stipendier till studier af utlandets jordbruk samt understödde studieresor för småbrukare till Skåne och Danmark. Det syntes lärarrådet, som om man väl därjämte under alla förhållanden finge antaga, att utbildningen i fortsättningskursen borde vara i stånd att åstadkomma sådan mogenhet och så skärpa omdömesförmågan, att de, som genomgått dylik kurs, med urskillning skulle kunna tillämpa sina vid kursen förvärfvade kunskaper på olika klimatiska och agronomiska förhållanden. Skulle man därför med förbiseende af undervisningens kraf vid båda instituten och af rent ekonomiska skäl vilja förlägga fortsättningskurs till endast det ena af instituten, kunde det väl knappast bestridas, att Alnarp för en dylik utbildning erbjöde helt andra och bättre förutsättningar än Ultuna. På förstnämnda ställe finnes växlande jordmån med olika intensiva kulturer på lättlera och mulljord, med mera extensiva sådana på arrendegårdarna och med ängsskötsel å strandmarken, framstående stamhjordar af såväl låglands- som ayrshireras samt en i samband med mejeridriften ordnad svinskötsel, tillfälle att studera ej endast en vid mejeriinstitutet i olika riktningar utvecklad mejerihandtering och en på olika områden tillämpad elektrisk drift, utan ock arbetet vid landets förnämsta hofbeslagskola. Vidare kunde kursdeltagarna draga nytta af statens nyanlagda, till Alnarp förlagda trädgårdsskola med det rika undervisningsmateriell, som trädgård och park där erbjöde, allt fördelar, som Ultuna saknade. Därtill komme ytterligare den rika tillgången i trakten af välskötta såväl större egendomar som medelstora landtgårdar och småbrukarhem, närheten af institutioner och anläggningar sådana som Sveriges utsädesförening, sockerbruken m. fl., lättheten att för en obetydlig kostnad

företaga korta studieresor till Danmark och Tyskland. Lärarrådet [3, 4.] ville dock såsom sin bestämda mening framhålla, att för en tillfredsställande utbildning af lärare och konsulenter anordnandet af fullständiga fortsättningskurser vid båda instituten vore det enda rätta, samt att, med hänsyn till den stora betydelse en verkligt god sådan utbildning ägde för vår modernäring och vid jämförelse med de kostnader annan fackundervisning i landet droge, en mindre skillnad i kostnaden icke borde utgöra den bestämmande faktorn vid dessa fortsättningskursers ordnande.

För egen del har landtbruksstyrelsen till en början erinrat, hurusom Riksdagen uttalat sig för lämpligheten af att frågan om en högre, vetenskaplig landtbruksundervisning i hela sin omfattning komme att upptagas till pröfning, däribland frågorna om inrättande vid institutet af fortsättningskurser och undervisningskurser för landtmätare.

Landtbruksstyrelsen den 7 juni 1910.

Det syntes emellertid landtbruksstyrelsen, att föreliggande ärende i viss mån kommit i ett annat läge efter den utredning förbemälte sakkunniga i sitt betänkande af den 11 november 1909 lämnat rörande utbildningskurser för blifvande landtbrukslärare m. fl. och sedan frågan om landtmateriundervisningens förläggande till Ultuna landtbruksinstitut genom Eders Kungl. Maj:ts proposition till 1910 års riksdag och dennas beslut häröfver helt och hållet förfallit. Därigenom hade också andra frågor, nämligen de, som anginge dels förändring af adjunkturen i byggnadslära m. m. vid landtbruksinstitutet vid Ultuna till lektorat, dels om uppförande af en institutionsbyggnad m. m. därstädes, dels ock om nya bostäder för lärarna uti byggnadslära samt i anatomi och veterinärkunskap vid landtbruksinstitutet vid Ultuna, hvilka frågor enligt det föregående varit förknippade med frågan om ofvan sagda kurser, kommit att få en mera fristående ställning.

Samtliga dessa frågor vore, enligt landtbruksstyrelsens mening, af den natur, att de icke hade något egentligt samband med frågan om den högre landtbruksundervisningens ordnande, och det skulle under sådana förhållanden vara för sagda angelägenheter synnerligen olyckligt, om lösningen af dessa frågor behöfde anstå, tills slutligt beslut hunnit fattas angående ordnandet af den högre landtbruksundervisningen.

Hvad först anginge behofvet af särskilda utbildningskurser för landtbrukslärare och konsulenter, så hade detta behof blifvit erkänt af alla, som yttrat sig i frågan, sedan densamma år 1905 upptogs af landtbruksstyrelsen. Styrelsen ansåge sig därför nu endast behöfva framhålla, hurusom sagda behof blifvit alltmera trängande, i samma mån som åtgärder från det allmännas sida vidtagits för åstadkommande af

[3, 4.] ökad landtbruksundervisning åt de breda lagren af vår landtbefolkning. Landtbruksstyrelsen har härvid erinrat, hurusom 1907 års riksdag beviljade hushållningssällskapen i norra Sverige bidrag till aflönande af 12 jordbrukskonsulenter och huru 1910 års riksdag lämnat anslag för anställande af 10 sådana konsulenter i södra och mellersta delarna af landet. De sakkunniga ansågo också frågan vara af så genomgripande betydelse och just under nuvarande förhållanden så aktuell, att med dess lösning ej utan allvarliga olägenheter kunde anstå.

Landtbruksstyrelsen framhåller vidare, hurusom det var af denna anledning, som styrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 4 december 1909 anförde, att denna fråga lämpligast borde utredas för sig, oberoende af den vidlyftigare landtbrukshögskolefrågan. Skedde ej detta, kunde det beklagliga inträffa, att en af alla såsom synnerligen viktig erkänd ökad utbildning af landtbrukslärare och konsulenter ej komme till stånd under en lång tid.

Efter den utredning, frågan nu fått, vore ett uppskof, enligt landtbruksstyrelsens mening, ej heller af förhållandena påkalladt. Alla, som hade yttrat sig om utbildningskursernas anordnande, hade ansett, att kurserna borde förläggas till instituten. Landtbruksstyrelsen ville i detta hänseende särskildt hänvisa till sakkunnigas grundliga utredning i detta afseende, därvid de sakkunniga bland annat framhållit, att öfverallt i utlandet lärar- och konsulentutbildningen vore förlagd till samma anstalt som den vanliga landtbrukskursen och att öfverallt samma lärare meddelade undervisning i de olika kurserna. Under sådana förhållanden syntes det landtbruksstyrelsen, som om frågan rörande ordnandet af en högre landtbruksundervisning endast i det fall skulle kunna inverka på dessa kurser, att den högre undervisningen, såsom Riksdagen alternativt äfven antydtt, skulle kunna tänkas förlagd till instituten, men skulle detta komma att ske, blefve de där redan förlagda kurserna ej till något hinder, utan komme i stället att underlätta sakens genomförande.

Landtbruksstyrelsen, som ansåge sig i hufvudsak böra tillstyrka den af sakkunniga framlagda planen för anordnande af utbildningskurs för landtbrukslärare och konsulenter med därför uppgjord kostnadsberäkning, hade därvid endast haft att anmärka, att enligt styrelsens åsikt kursen icke, på sätt de sakkunniga föreslagit, borde fördelas på två skilda linjer, en jordbrukslinje och en husdjurslinje. I likhet med de sakkunniga ansåge landtbruksstyrelsen önskvärdt, att den, som genomginge fortsättningskursen, ägnade sig hufvudsakligen åt en viss grupp af ämnen. Då emellertid för såväl konsulent- som lärarbefatt-

ningar för närvarande och sannolikt ännu under en afsevärd tid framåt komme att erfordras skicklighet att meddela undervisning i båda hufvudämnena, jordbrukslära och husdjursskötsel och det torde dröja, innan en sådan specialisering, som sakkunniga tänkt sig, kunde komma att beträffande sådana befattningar genomföras, syntes det landtbruksstyrelsen, att en specialisering i studierna till den utsträckning, som af sakkunniga föreslagits, ej för närvarande borde genomföras. [3, 4.]

Af sådan anledning ansåge landtbruksstyrelsen, att för inträde i fortsättningskursen borde fordras afgangsexamen från landtbruksinstitut med betyget med beröm godkänd uti jordbrukslära, landtbruksekonomi och husdjurslära samt uti tvenne af ämnena kemi, fysik, botanik, anatomi och fysiologi samt jordens torrläggning och bevattning, hvartill, såsom sakkunniga föreslagit, borde komma kunskap i tyska språket, motsvarande sjätte klassens kurs vid allmänt läroverk, samt två års jordbrukspraktik före eller efter genomgången af institutet. Likaledes borde lämpligen bestämmas, att för erhållande af afgangsbetyg från kursen skulle erfordras minst betyget med beröm godkänd uti ett af hufvudämnena jordbrukslära eller husdjursskötsel samt betyget godkänd i fyra andra ämnen, hvilka anslöte sig till det valda hufvudämnet, dock så att under alla förhållanden fordrades minst godkända insikter i såväl jordbrukslära och landtbruksekonomi som husdjursskötsel, hvarjämte borde fordras intyg om godkänd undervisningsskicklighet.

I sin underdåniga skrifvelse af den 4 juli 1907 framhöll landtbruksstyrelsen, att fortsättningskurserna borde förläggas till båda instituten, detta i öfverensstämmelse med de yttranden i frågan, som inkommit till landtbruksstyrelsen från styrelserna för såväl Ultuna som Alnarps landtbruksinstitut. Äfven de sakkunniga hade i sitt betänkande framhållit, att de af flera angifna skäl ansågo en sådan åtgärd vara ett följdriktigt led i de högre landtbruksundervisningsanstalternas utveckling, men att de funno sig ur ekonomisk synpunkt böra föreslå, att sådana kurser anordnades vid endast ett af instituten, nämligen det vid Ultuna, enär antalet elever, åtminstone till en början, ej kunde beräknas till mer än omkring 10.

Uti de till styrelsen inkomna yttrandena öfver sakkunnigas betänkande hade endast lärarrådet vid Ultuna förklarat sig dela sakkunnigas uppfattning i detta hänseende, under det att såväl styrelsen vid Ultuna som styrelsen och lärarrådet vid Alnarp fortfarande ansågo, att fortsättningskurser borde anordnas vid bägge instituten.

Med hänsyn till de skäl, som under frågans utredning blifvit anförda för kursernas anordnande vid båda instituten, och då kostnaden

[3, 4.] ej syntes böra utgöra hinder därför, då den, såsom styrelsen i det följande komme att visa, ej skulle uppgå till något högre belopp, har landtbruksstyrelsen, med vidhållande af sin förut uttalade åsikt, ansett sig på det bestämdaste böra tillstyrka, att en fortsättningskurs anordnades äfven vid Alnarp i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af sakkunniga föreslagna kursen vid Ultuna.

Innan landtbruksstyrelsen redogör för de kostnader, som ifrågasvarande fortsättningskursers förläggande till instituten skulle betinga, har styrelsen upptagit till bedömande tre i det föregående omförmälda förslag, som alldeles oberoende af ifrågasvarande kurser framställts och äfven synas böra oberoende af dem genomföras, ehuru fortsättningskursernas inrättande göra de åtgärder, som i förslagen afses, än mera trängande.

Det första förslaget angår förändring till lektorat af adjunkten vid landtbruksinstitutet vid Ultuna i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning.

De sakkunniga hafva förklarat sig anse denna förändring vara påkallad redan af nuvarande omständigheter; och landtbruksstyrelsen har nu erinrat, att frågan om vattenafledningslärans företrädande af ett lektorat vid Ultuna institut redan år 1899 förekom till behandling vid Riksdagen, hvarvid Riksdagen, med anledning af en framställning från Kungl. Maj:t om en förändring af två dittills varande adjunkture till lektorat ifrågasatte, huruvida icke den stora betydelse för jordbruket af byggnadsläran med den däri ingående läran om afvägningar och afdikningar gjorde det önskvärdt, att byggnadsläran vid institutet representerades af en lektor.

Den erfarenhet, som sedan dess vunnits, hade, enligt landtbruksstyrelsens mening, bekräftat angelägenheten af en sådan åtgärd. Den betydelse för blifvande jordbrukares och jordbrukslärares utbildning, de med denna lärarbefattning förenade läroämnena ägde, kunde till fullo likställas med betydelsen af andra ämnen, som vid institutet företrädades af lektorer. Under sådana förhållanden syntes något giltigt skäl ej finnas, hvarför läraren i dessa ämnen ej skulle likställas med lektorerna i aflöning. Landtbruksstyrelsen ansåge sig äfven böra framhålla den svårighet, som säkerligen komme att uppstå, att vid ett ombyte af lärare erhålla kompetenta sökande till platsen, såvida högre aflöningsförmåner icke kunde erbjudas än de, som nu vore förenade med adjunkten. I betraktande af allt detta ansåge sig landtbruksstyrelsen, som redan år 1906 tillstyrkt upprättandet af ett lektorat vid Alnarp i samma ämnen,

böra tillstyrka, att åtgärder vidtoges, för att adjunkten vid Ultuna i [3, 4.] byggnadslära m. m. förvandlades till lektorat.

Det andra af ifrågavarande förslag afser den i det föregående omförmälda institutionsbyggnaden vid Ultuna. I anslutning till den redogörelse, som jag i det föregående härför lämnat, har landtbruksstyrelsen erinrat, att, sedan Riksdagen förklarat sig icke kunna lämna bifall till förslaget om anslag för uppförande af institutionsbyggnaden i fråga, styrelsen för Ultuna landtbruksinstitut i underdånig skrifvelse den 20 oktober 1908 ånyo upptagit denna fråga och, med framhållande af knappheten beträffande undervisningslokalernas vid institutet utrymme, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition om beviljande af ett anslag af 60,000 kronor för uppförande vid Ultuna af en institutionsbyggnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med landtbruksstyrelsens förslag i dess underdåniga skrifvelse den 4 juli 1907.

Uti häröfver infordradt yttrande af den 10 november 1908 förklarade sig landtbruksstyrelsen på angifna skäl icke kunna biträda institutstyrelsens uppfattning, att till den föreslagna institutionsbyggnaden, huru angelägen den än kunde anses vara, medel beviljades utan i sammanhang med lösande af frågan om landtmäteriundervisningens och fortsättningskursernas förläggande till institutet. De sakkunniga, som ansett landtmäteriundervisningen böra förläggas till Stockholm, hafva därefter tillstyrkt uppförandet af en dylik byggnad, som de ansåge erforderlig, äfven om den föreslagna fortsättningskursen icke komme till stånd.

Af den utredning, som sålunda förekommit, syntes det landtbruksstyrelsen framgå, att behovet af en institutionsbyggnad vid Ultuna för agronomi m. m. blifvit fullt ådagalagdt äfven under förutsättning, att fortsättningskurserna icke komme till stånd. Det ökade utrymme, som i händelse dessa kurser förlades till Ultuna, blefve behöfligt, skulle endast gälla beredande af plats för 5 å 10 ytterligare elever, och byggnaden borde i alla händelser tilltagas så stor, att utrymmet i densamma icke blefve för knappt. I sammanhang härmed har landtbruksstyrelsen ansett sig böra framhålla, hurusom under den senaste tiden tilloppet af inträdesökande till landtbruksinstitutet väsentligt ökats, så att deras antal hösten 1909 uppgick till 70 å 80 vid hvarje institut, under det att endast ett 20-tal kunde af brist på utrymme mottagas. I öfverensstämmelse härmed syntes det landtbruksstyrelsen i likhet med sakkunniga vara riktigast tillse, att möjlighet förefunnes för framtida utvidgning af institutionsbyggnaden utan alltför stora kostnader, och styrelsen funne sig därför, med frågående af sitt förra förslag till inskränkning af den af Ultuna-

[3, 4.] styrelsen föreslagna institutionsbyggnaden, böra tillstyrka, att byggnaden uppfördes enligt den ursprungligen uppgjorda planen, hvarigenom ett stort vindsutrymme skulle förefinnas, som i mån af behof kunde tagas i användning. Kostnaden för byggnaden skulle då komma att uppgå till 84,500 kronor.

Hvad slutligen angår det tredje af förberörda förslag, afser detta nya bostäder vid Ultuna för lärarna uti byggnadslära samt i anatomi och veterinärkunskap. Såsom i det föregående erinrats, har landtbruksstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 4 juli 1907 framhållit det trängande behovet däraf. Äfven de sakkunniga hafva i afgifvet yttrande ansett dessa nya bostäder erforderliga, oberoende af den föreslagna fortsättningskursen.

Då behovet af dessa byggnader gifvetvis ställde sig oberoende däraf, huruvida byggnadslära samt anatomi och veterinärkunskap skulle företrädas af adjunkturen eller lektorat och sålunda äfven oberoende af huruvida fortsättningskurs komme att vid Ultuna anordnas eller icke, har landtbruksstyrelsen ansett sig böra förorda, att Eders Kungl. Maj:t hos Riksdagen utverkar anslag till uppförande vid Ultuna af tvenne dylika bostäder för en sammanlagd kostnad af 40,000 kronor.

Oberoende af fortsättningskursens inrättande vid Alnarp syntes landtbruksstyrelsen förslaget om upprättande vid institutet därstädes af ett lektorat i vattenafledningslära och byggnadslära samt frågan om däraf betingadt uppförande af en lektorsbostad böra behandlas.

Landtbruksstyrelsen har härefter öfvergått till att redogöra för de kostnader, som kursernas förläggande till instituten skulle förorsaka.

Hvad då först angår landtbruksinstitutet vid Ultuna, så skulle enligt institutsstyrelsens, i det föregående omförmälda den 14 november 1906 dagtecknade af landtbruksstyrelsen i dess underdåniga utlåtande den 4 juli 1907 i detta afseende biträdda skrifvelse adjunktsbefattningarna dels i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning, dels ock i husdjurens anatomi, fysiologi samt hälso- och sjukvårdslära förändras till lektorat, hvilket skulle betinga en kostnad af tillhoppa kronor 2,000: —

Vidare skulle fyra extralärare anställas med följande arvoden, nämligen:

1 i jordbrukslära	kronor 2,500: —	
1 „ kemi och botanik	„ 1,200: —	
1 „ fältmätning m. m.	„ 1,200: —	
1 „ pedagogik	„ 400: —	„ 5,300: —
		tillhoppa kronor 7,300: —,

hvilken summa dock af styrelsen ansetts böra afrundas till 7,500 kronor. [3, 4.]

De sakkunniga hafva i hufvudsaklig öfverensstämmelse med institutstyrelsens förslag i ärendet föreslagit, att följande extralärare vid institutet måtte anställas, nämligen:

1 i matematik, fältmätning m. m.	kronor 1,200: —
1 „ botanik	„ 1,200: —
1 „ kemi	„ 500: —
1 „ jordbrukslära	„ 2,500: —
1 „ pedagogik	„ 250: —

tillhopa kronor 5,650: —,

hvilken summa de sakkunniga ansett böra afrundas till 6,000 kronor.

Med hänvisande till de af sakkunniga för sagda ökning angifna skäl finner sig landtbruksstyrelsen kunna biträda de sakkunnigas förslag i förevarande afseende.

Beträffande landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp skulle, enligt den af styrelsen för nämnda institut i dess yttrande af den 10 februari 1910 åberopade utredning, ifrågavarande kursers anordnande betinga, förutom den förändring, som skulle uppkomma, om den förut omnämnda, af landtbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 7 december 1906 tillstyrkta framställningen om upprättande af ett lektorat vid Alnarp i vattenafledningslära och byggnadslära bifölles, dels en förändring af extralärarybefattningen i husdjurens anatomi och fysiologi till en ordinarie adjunktur i samma ämnen med en beräknad lön af 3,000 kronor, dels upprättande af två nya adjunktsbefattningar, nämligen den ena i botanik och bakteriologi och den andra i kemi, fysik och matematik, hvar emot extralärarybefattningen i kemi och fysik skulle komma att indragas.

Förändringen af extralärarybefattningen i anatomi och fysiologi till en ordinarie befattning i samma ämnen hade redan länge varit ett önskemål vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp och syntes landtbruksstyrelsen under alla förhållanden förr eller senare böra genomföras, hvarföre landtbruksstyrelsen delade institutstyrelsens åsikt, att i sammanhang med anordnandet af en fortsättningskurs en adjunktur borde upprättas i anatomi och fysiologi.

Hvad åter beträffar förslaget om upprättandet af ytterligare tvenne adjunkture, har landtbruksstyrelsen icke ansett sig kunna tillstyrka detta, utan funnit sig böra fasthålla vid sitt förslag af den 4 juli 1907, att de för fortsättningskurserna behöfliga lärarkrafterna kunde tillgodoses genom anställande af flera extralärare vid institutet, detta särskildt af det skäl, att svårigheter icke borde möta att erhålla lärare i de här

[3, 4.] förekommande ämnena kemi, fysik, matematik, botanik och bakteriologi från det närbelägna universitetet och att upprättandet af fasta ordinarie platser med så jämförelsevis låga löner, som här skulle ifrågakomma, ej vore lämpligt.

De extralärare, som således skulle behöfva anställas, och de arfvoden, hvilka till dem borde utgå, skulle utgöra:

1 i kemi och fysik.....	kronor 2,300: —
1 » botanik och zoologi.....	» 1,000: —
1 » jordbrukslära och fältbyggnad ...	» 1,200: —
1 » pedagogik.....	» 250: —
tillhopa kronor 4,750: —	

eller i rundt tal 5,000 kronor.

Öfriga årliga kostnader för fortsättningskursen vid Ultuna, såsom för förbrukningsmateriell vid laborationer, underhåll af inventarier, städning och uppvärmning m. m., skulle enligt merberörda utredning af den 13 november 1906 icke behöfva öfverstiga 1,000 kronor, oberäknadt kosten för en frielev, 500 kronor, i händelse en sådan elevplats skulle anordnas. Med detta undantag skulle de öfriga årskostnaderna utom lärarlöner ungefär betäckas af elevernas afgifter för undervisning och bostad, 175 kronor per elev. Några särskilda organisationskostnader borde enligt denna utredning icke behöfva ifrågakomma, såvida utvidgade lokaler för undervisningen samt nya lärarbostäder anskaffades. Under denna förutsättning skulle bostäder för fortsättningskursens elever kunna beredas i någondera af flyglarna vid rektorsbostaden, hvilka visserligen vore alldeles olämpliga såsom familjebostäder, men dock under de närmaste åren skulle kunna användas till bostad för elever.

Den sålunda beräknade kostnaden, 1,500 kronor, hade de sakkunniga ansett böra höjas till 2,500 kronor. För sin del hölle dock landtbruksstyrelsen före, att den skäligen kunde bestämmas till 2,350 kronor för hvarterda institutet.

Beträffande den ökade årliga kostnad, som kursernas inrättande skulle förorsaka statsverket, kunde denna sålunda beräknas på följande sätt:

Beträffande Ultuna, under förutsättning att den åsikt, som landtbruksstyrelsen i det föregående uttalat, att förändringen till lektorat af adjunkten i byggnadslära m. m. borde företagas oberoende af kursernas inrättande, godkändes,

för förändring till lektorat af adjunkturen i hälso-

[3, 4.]

och sjukvårdslära	kronor 1,000: —
» anställande af extra lärare	» 6,000: —
för öfriga utgifter	» 2,350: —

tillhopa kronor 9,350: —, samt

vidkommande Alnarp, under förutsättning att upprättandet af ett lektorat i vattenafledningslära och byggnadslära därstädes af omständigheterna i hvarje fall vore påkalladt,

för förändring af extraläraryrkesbefattningen i anatomi och

fysiologi till adjunktur	kronor 3,000: —
» extra lärare	» 5,000: —
» öfriga utgifter	» 2,350: —

tillhopa kronor 10,350: —,

hvarifrån dock borde afgå de nu utgående

arfvodena för extra lärarna

dels i anatomi och fysiologi

kronor 2,000: —

dels i kemi och fysik

» 1,200: —

3,200: —,

hvarigenom alltså den årliga kostnadsökningen genom ifråga-

varande kursers inrättande ej kunde beräknas högre än

till

kronor 7,150: —

Härvid borde emellertid erinras, att, om ifrågavarande fortsättningskurser inrättades, afgifterna för eleverna vid kurserna skulle levereras till statsverket, hvilket minskade kostnaden, liksom äfven det afdrag å 500 kronor, som det enligt gällande stater ålåge innehafvarna af de för fortsättningskurserna föreslagna adjunkturerna att vidkännas för åtnjutande af fri bostad eller 500 kronor för bostad.

Beträffande behovet af nya bostäder vid Alnarp på grund af de föreslagna förändringarna i lärarpersonalen, hade Alnarpsstyrelsen i sin skrifvelse den 10 februari 1910, i enlighet med af lärarrådet verkställd utredning, beräknat dessa på följande sätt:

för uppförande af en lektorsbostad

kronor 20,000: —

för förändring af nuvarande rektorsbostaden i huf-

vudbyggnaden till bostad åt den föreslagna ad-

junkten i anatomi och fysiologi samt inredande

af samma bostad jämte några andra lokaler i

hufvudbyggnaden till elevrum

» 4,000: —

för uppförande af ny bostad åt rektor

» 20,000: —

tillhopa kronor 44,000: —,

[3, 4.] hvaraf ett belopp af 24,000 kronor ansåges betingadt af den nya kursens anordnande.

Mot detta förslag hade landbruksstyrelsen icke något att erinra.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, har landbruksstyrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition, att Riksdagen måtte anvisa

<i>dels</i> för upptagande i staten för landbruksinstitutet vid Ultuna af ytterligare en lektor i stället för nuvarande adjunkten i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning och med afförande ur staten af motsvarande adjunktslön	kronor 4,000: —
<i>dels</i> för uppförande af en institutionsbyggnad vid landbruksinstitutet vid Ultuna för agronomi m. m. i enlighet med den ursprungligen uppgjorda planen med ritningar	» 84,500: —
<i>dels</i> för uppförande af två nya bostäder för ordinarie lärare vid Ultuna i enlighet med förut godkända ritningar	» 40,000: —
<i>dels</i> för upptagande i staten för landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp af ytterligare en lektor, nämligen i vattenaflednings- och byggnadslära, med minskande af det i staten för samma institut till »extra lärare, arfvoden» upptagna anslag med tillhopa 3,000 kronor, motsvarande arfvodena till extra läraren i läran om jords torrläggning och bevattning, fältmätning och kartritning samt i byggnadslära och ritning	» 4,000: —
<i>dels</i> till uppförande af en bostad till sistbemälda lektor	» 20,000: —
<i>dels</i> ock, i ändamål att anordna vid landbruksinstitutet vid Ultuna samt landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp af fortsättningskurser för landbrukslärare, landbrukskonsulenter m. fl. i enlighet med ofvan angifna plan,	

[3, 4.]

<i>ej mindre</i> för upptagande i staten för landtbruksinstitutet vid Ultuna af ytterligare en lektor, nämligen i hälso- och sjukvårdslära, i stället för en adjunkt i samma ämnen med afförande ur staten af motsvarande adjunktslön,	kronor 4,000: —
samt för ökande af de i samma stat upptagna anslag till »extra lärare, arfvoden» med 6,000 kronor och till institutets öfriga utgifter med 2,350 kronor, tillhopa	» 8,350: —
<i>än äfven</i> för upptagande i staten för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp af en adjunkt i anatomi och fysiologi med minskande af det i staten upptagna anslaget till »extra lärare, arfvoden» med ett belopp af 2,000 kronor, motsvarande nuvarande extra lärarens i nämnda ämnen arfvode,	» 3,000: —
samt för ökande af de i samma stat upptagna anslag till »extra lärare, arfvoden» med 5,000 kronor med afdrag af 1,200 kronor, motsvarande nuvarande extra lärarens i kemi och fysik arfvode, alltså med 3,800 kronor och till »institutets öfriga utgifter» med 2,350 kronor	» 6,150: —
äfvensom till förändring af rektorsbostaden i hufvudbyggnaden vid Alnarp till bostad åt bemälda adjunkt samt sagda rektorsbostad jämte andra lokaler i hufvudbyggnaden till elevrum	» 4,000: —
och till uppförande af en ny bostad åt rektor vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förut godkänd ritning	» 20,000: —

Landtbruksstyrelsens förslag kunna schematiskt framställas på följande sätt:

[3, 4.]

Ä n d r i n g a r i a f l ö n i n g s s t a t e r n a				B y g g n a d e r
Ökning Kronor	Minskning Kronor	Skillnad Kronor		
Ultuna	1 lektor i bygg- nadslära m.m. 4,000: —	1 adjunkt i bygg- nadslära m.m. 3,000: —	1,000: —	institutionsbygg- nad 84,500: —
	1 lektor i hälso- och sjukvårds- lära m. m. 4,000: —	1 adjunkt i hälso- och sjukvårds- lära m. m. 3,000: —	1,000: —	2 lärarbostäder 40,000: —
	»extra lärare, arf- voden» 6,000: —		6,000: —	
	»öfriga utgifter» 2,350: —	2 stipendier 1,560: —	790: —	
	16,350: —	7,560: —	8,790: —	
Alnarp	1 lektor i vatten- afledning m. m. 4,000: —	»extra lärare, arf- voden», 2 extra lärare 3,000: —	1,000: —	1 lärarbostad ... 20,000: —
	1 adjunkt i ana- tomi m. m. 3,000: —	»extra lärare, arf- voden», 1 extra- lärare 2,000: —	1,000: —	ändringari hufvud- byggnaden 4,000: —
	»extra lärare, arf- voden» 5,000: —	»extra lärare, arf- voden», 1 extra- lärare 1,200: —	3,800: —	1 lärarbostad 20,000: —
	»öfriga utgifter» 2,350: —		2,350: —	
	14,350: —	6,200: —	8,150: —	
		Summa ökning 16,940: —		168,500: —

Anm. De kostnader, som landbruksstyrelsen ansett vara oberoende af fortsättningskurserna, äro kursiverade.

Öfver-
intendents-
ämbetet den
22 november
1910.

I infordradt underdånigt utlåtande den 22 november 1910 öfver det af styrelsen för landbruksinstitutet vid Ultuna med dess skrifvelse den 7 november 1906 inlämnade förslag till ny institutionsbyggnad vid institutet har öfverintendentsämbetet, vid granskning af dithörande kostnadsberäkningar, funnit åtskilliga poster väl lågt upptagna, hvadan ämbetet hölle före, att kostnadssumman borde ökas med 8,500 kronor, eller från 84,500 kronor till 93,000 kronor.

De framställningar, som jag här tillåter mig underställa Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, omfatta två hufvudgrupper, af hvilka den ena afser sådana förändringar vid de båda instituten, som under alla förhållanden synas mig vara af behovet påkallade, vare sig de föreslagna fortsättningskurserna komma till stånd eller ej. Den andra hufvudgruppen åter innefattar förslag till anordnande af dylika kurser och hvad som med dem står i direkt samband.

[3, 4.]
Departements-
chefen.

Beträffande landtbruksinstitutet vid Ultuna föreligga, oberoende af fortsättningskurserna, förslag dels till förändring af adjunkturen i byggnadslära, läran om jords torrläggning och bevattning samt fältmätning och ritning till lektorat i samma läroämnen, dels till uppförande af ej mindre ny institutionsbyggnad för agronomi m. m. än äfven två nya lärarbostäder.

Vid den af 1891 års Riksdag beslutade omorganisationen af landtbruksinstitutet vid Ultuna hade i staten för institutet upptagits fyra adjunkture, af hvilka, enligt de af Kungl. Maj:t den 14 oktober 1892 utfärdade stadgar för institutet, en skulle omfatta kemi och mejerilära, en praktisk matematik, mekanik, fysik och meteorologi, en redskaps- och byggnadslära samt fältmätning och ritning samt en husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvårdslära. Sedan landtbruksstyrelsen, med anledning af från Ultunastyrelsen inkommen underdånig framställning bland annat om förändring af samtliga dessa adjunkture till lektorat, i skrifvelse den 11 november 1898 hemställt om dylik förändring endast beträffande de två förstnämnda adjunkturena, i hvilket fall undervisningen i redskapslära borde öfvertagas af den nya lektorn i mekanik, fysik m. m., aflät Kungl. Maj:t till 1899 års Riksdag nådig proposition i öfverensstämmelse med hvad landtbruksstyrelsen sålunda hemställt. I skrifvelse den 13 maj 1899 förklarade sig Riksdagen hafva funnit goda skäl vara anförda för förändring af två dittillsvarande adjunkture till lektorat, i sammanhang hvarmed Riksdagen emellertid ansåg sig särskildt böra ifrågasätta, huruvida icke den stora betydelsen för jordbruket af byggnadsläran med den däri ingående läran om afvägningar och afdikningar gjorde det önskvärdt, att byggnadsläran vid institutet representerades af en lektor. För möjliggörande af förnyad pröfning af frågan om ämnesgrupperingen hade därför Riksdagen ansett sig icke böra i sitt beslut intaga någon bestämmelse härom. Med anledning af hvad Riksdagen sålunda anförte förklarade sig landtbruksstyrelsen i infordradt utlåtande den 2 november 1899 nödgas vidhålla

Förändring
vid Ultuna
af adjunktur
till lektorat.

[3, 4.] sitt ursprungliga förslag. Såsom skäl härför anförde styrelsen, att, hur viktig än byggnadsläran med däri inbegripen vattenaflednings- och bevattningslära måste anses vara för landtmannen, denne dock vid utförandet af afdiknings-, invallnings- och ängsvattningsföretag vore i vida mindre grad hänvisad till sig själf och sina insikter än vid valet af redskap och maskiner, enär han i förra fallet alltid kunde erhålla biträde af någon af staten anställd landtbruksingenjör, medan däremot biträde vid redskaps bedömande icke i tillnärmelsevis samma grad kunde af honom vid behof anlitas. På grund häraf syntes det landtbruksstyrelsen, att större anspråk måste ställas på undervisningen vid institutet i redskapslära än på undervisningen i byggnadslära.

Genom nådigt bref den 30 november 1899 förordnade Kungl. Maj:t, att i stället för de båda adjunkturen i kemi och mejerilära samt i praktisk matematik, mekanik m. m. skulle från och med ingången af år 1900 vid landtbruksinstitutet vid Ultuna anställas en lektor i mejerilära och bakteriologi samt kemi och en lektor i redskapslära, praktisk matematik, mekanik, fysik och meteorologi.

Sedan Ultunastyrelsen numera i förnyade framställningar hemställt, att den af Riksdagen redan år 1899 såsom behöflig erkända förändringen af adjunkturen i byggnadslära m. m. till lektorat i samma ämnen måtte genomföras, hvilka framställningar, såsom framgår af hvad jag i det föregående anført, på grund af pågående utredningar angående utvidgning af undervisningen vid Ultuna hittills icke kunnat upptagas till nådig pröfning, anser jag, att härmed icke längre kan eller bör uppskjutas. På de af Ultunastyrelsen i dess underdåniga skrifvelse den 20 oktober 1908 anförda vägande skäl, hvilkas befogethet landtbruksstyrelsen i sitt utlåtande den 7 juni 1910 ytterligare bekräftat, anser jag mig böra tillstyrka bifall till nu förevarande framställning.

Uppförande
af ny institu-
tionsbyggnad
vid Ultuna.

Frågan om uppförande vid Ultuna af en ny institutionsbyggnad för agronomi m. m. har, såsom jag i det föregående erinrat, redan år 1908 varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens pröfning. Kostnaden för denna byggnad, som af institutstyrelsen beräknats till 84,500 kronor, kunde, enligt de nya ritningar, landtbruksstyrelsen låtit uppgöra, nedbringas till 60,000 kronor, hvilket belopp Eders Kungl. Maj:t sistnämnda år beslöt att för ändamålet hos Riksdagen begära. Denna Eders Kungl. Maj:ts framställning förklarade sig emellertid Riksdagen icke kunna bifalla, enär utredning då ännu pågick rörande förläggande till Ultuna af såväl landtmäterikurs som fortsättningskurs och

det vid bestämmande af undervisningslokalernas storlek syntes Riksdagen böra tagas nödig hänsyn till det antal elever, som beräknades vid institutet skola åtnjuta undervisning. Landtbruksstyrelsen har nu i sin ofvan omförmälda skrifvelse den 7 juni 1910, med frångående af sitt föregående förslag, på angifna skäl funnit sig böra tillstyrka det ursprungligen uppgjorda förslaget, hvarigenom kostnaden för byggnaden skulle uppgå till 84,500 kronor, hvilket belopp öfverintendentsämbetet ansett böra höjas till 93,000 kronor.

Behofvet af här ifrågavarande nya institutionsbyggnad synes mig vara till fullo ådagalagdt, hvadan jag anser mig böra tillstyrka, att medel till dess uppförande nu af Riksdagen äskas. Beträffande det för ändamålet erforderliga beloppet finner jag dock icke, att tillräckliga skäl nu blifvit anförda för att Eders Kungl. Maj:t skulle frångå sitt förut i ämnet fattade beslut. Då landtbruksstyrelsen vid uppgörande af sitt förslag att utföra här ifrågavarande nybyggnad för en kostnad af 60,000 kronor måste hafva tagit hänsyn till möjligheten af att såväl landtmäterikursen som fortsättningskurs skulle komma att förläggas till Ultuna och då numera utrymme kräfves endast för sistnämnda kurs, synes mig grundad anledning finnas antaga, att, äfven om elevantalet ökas, tillräckligt rymliga undervisningslokaler skola finnas att tillgå i de tre byggnader, som för ändamålet komma att blifva tillgängliga. Särskildt anser jag mig böra påpeka, att man vid en närmare granskning af de båda föreliggande byggnadsförslagen finner, att dessa upptaga samma antal lärosalar af i det närmaste samma storlek samt att den väsentligaste skillnaden dem emellan ligger i att det ursprungliga, dyrare förslaget erbjuder ett afsevärdt vindsutrymme, hvilket, enligt hvad jag inhämtat, närmast skulle vara afsedt till en framtida utvidgning af undervisningslokalerna. Något ytterligare behof af sådana undervisningslokaler torde emellertid, på sätt jag nyss framhållit, icke förefinnas. Därtill kommer att, sedan lantbruksstyrelsen afgifvit sitt sista utlåtande och däri tillstyrkt att för uppförande af en institutionsbyggnad enligt sistnämnda förslag måtte anvisas 84,500 kronor, öfverintendentsämbetet funnit detta belopp böra höjas till icke mindre än 93,000 kronor. Under sådana förhållanden synes mig skillnaden i kostnad mellan de båda förslagen nu vara så stor, att densamma icke uppväges af hvad som genom det dyrare förslaget skulle vinnas.

Något ytterligare uppskof med uppförande af nya bostadsbyggnader för de nuvarande två adjunkterna vid Ultuna synes mig icke kunna äga rum. Utöfver de talande skäl, som i de i ämnet gjorda framställ-

Uppförande
af två nya
bostäder vid
Ultuna.

[3, 4.] ningarna blifvit anförda för behöfvet af denna byggnadsfrågas snara lösning, tillåter jag mig påpeka, att om de här ifrågavarande flygelbyggnaderna icke kunna blifva tillgängliga för eleverna i den fortsättningskurs vid Ultuna, hvarom jag i det följande har för afsikt att göra framställning, särskilda åtgärder måste vidtagas för anskaffande på annat sätt af erforderligt antal elevrum.

Mot den af landbruksstyrelsen uppgjorda kostnadsberäkningen för dessa byggnader har jag icke något att erinra.

Inrättande
af ett nytt
lektorat vid
Alnarp samt
uppförande
af ny bostads-
byggnad.

De förändringar, som, oberoende af fortsättningskursen, äro erforderliga vid landbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, inskränka sig till sammanslagning af de två extralärbefattningarna i läran om jords torrläggning och bevattning, fältmätning och kartritning samt i byggnadslära och ritning till ett lektorat i vattenaflednings- och byggnadslära samt, vid bifall härtill, till uppförande af bostad för den nya lektorn.

Föreliggande fråga har redan vid institutets omorganisering år 1902 varit föremål för nådig pröfning. Mot landbruksstyrelsens då framlagda förslag att uppdraga undervisningen i de mera viktiga ämnena åt extralärare erinrade dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vid ärendets föredragning den 11 januari 1902, att däri- genom någon besparing visserligen skulle kunna göras, men att på samma gång möjligheten af undervisningens ändamålsenliga uppehållande vid institutet skulle äfventyras. Det vore enligt departementschefens åsikt högeligen beklagligt, om hänsynen till den något ökade kostnaden i detta fall blefve bestämmande. Af en extralärare, hvilken väl i de flesta fall måste antagas komma att betrakta sin befattning vid institutet såsom en bisyssla och som sannolikt i regel komme att kvarstå på sin plats endast en helt kort tid, kunde ej förväntas samma intresse för undervisningen eller samma håg för att sätta sig in uti just de delar af vederbörande ämne, hvilka företrädesvis borde blifva föremål för undervisning vid ett landbruksinstitut, som af en fast anställd lärare. Äfven kontinuiteten i undervisningen kunde på detta sätt lätt blifva betänkligt rubbad. Beträffande särskildt de nu här ifrågavarande ämnena vattenafledning, fältmätning, kartritning, byggnadslära och ritning, syntes dessa departementschefen vara af så stor betydelse för den blifvande jordbrukaren och i all synnerhet för landbruksingenjörer och länssagronomer, hvilka erhöles sin utbildning vid landbruksinstituten, att vikt måste läggas däruppå, att undervisningen i dem meddelades af en person, som däråt odeladt ägnade sin tid. På grund häraf ansåg han, att en lektor

med undervisningsskyldighet i samtliga ifrågavarande ämnen borde [3, 4.] anställas i stället för två extralärare, i hvilket fall antalet lektorer skulle uppgå till åtta.

I sitt utlåtande öfver detta förslag anförde emellertid statsutskottet, att, i afseende å lärarna vid institutet, utskottet, utan att vilja ingå i närmare pröfning af ämnesfördelningen mellan dem, dock trott sig finna, att lektorernas antal borde kunna begränsas till sju. Om i stället för den af Kungl. Maj:t föreslagna åttonde lektorn två extralärare anställdes, syntes en tillfredsställande fördelning af de mångskiftande läroämnena lättare kunna mellan institutets lärarkrafter åstadkommas. Detta förslag blef ock af Riksdagen bifallet, och i staten uppfördes löner för endast sju lektorer.

I de af Kungl. Maj:t den 3 juni 1904 utfärdade nådiga stadgar för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp uppdrogs undervisningsskyldigheten i här omordade ämnen åt två extralärare.

Såsom i det föregående blifvit erinradt, inkom Alnarpsstyrelsen den 10 september 1906 med underdånig skrifvelse angående vissa förändringar vid institutet. Styrelsen framhöll därvid bland annat de olägenheter, som vore förbundna med att undervisningen i de förevarande ämnena, jords torrläggning och bevattning, fältmätning m. m. samt byggnadslära och ritning, meddelades af extralärare. Oafsedt svårigheten att på dessa områden till extralärare erhålla och bibehålla dugliga fackmän, hvilkas tid vanligen vore starkt upptagen och dyrbar, hade det äfven visat sig vara allt annat än lätt att för utom institutet boende lärare i dessa ämnen, med hvilka talrika öfningar vore förenade, ordna undervisningen på ett för både lärjungar och lärare tjänligt sätt. Endast en på platsen boende lärare, som oberoende af annan sysselsättning kunde ägna olika tider på året och dagen åt undervisningen, vore i tillfälle att gifva öfningarna en välbehöflig större utsträckning och ordna dem på lämpligaste tider. En sådan lärare skulle följaktligen kunna uträtta afsevärdt mer än två extralärare. Han borde äfven komma att med mer intresse omfatta undervisningen, gifva den större enhet och kontinuitet samt därigenom blifva väl värd den obetydligt ökade kostnad, hans anställande skulle medföra. I anslutning härtill hemställde styrelsen om upptagande i staten för institutet af ytterligare en lektorslön, därvid samtidigt två extralärararfvoden kunde indragas, samt om anvisande af 17,700 kronor till uppförande af en ny lektorsbostad.

Den sålunda gjorda framställningen blef af landtbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 7 december 1906 tillstyrkt, därvid styrelsen

[3, 4.] vitsordade såväl de af institutstyrelsen framhållna olägenheterna af ifrågasvarande anordning som ock de fördelar, hvilka skulle vinnas genom den af institutstyrelsen föreslagna förändringen. Såsom här ofvan redan om talats ansåg emellertid föredragande departementschefen, då ärendet den 12 januari 1907 underställdes Kungl. Maj:ts pröfning, att framställningen icke borde vinna Kungl. Maj:ts bifall.

De skäl, som redan år 1902 anfördes för den nu föreslagna, af landtbruksstyrelsen senast i dess utlåtande den 7 juni 1910 ånyo tillstyrkta förändringen af de två här ifrågasvarande extraläraryrkeförfattningarna till ett lektorat, synas mig så tungt vägande, att jag anser denna förändring under alla förhållanden nu böra äga rum. Den ökade kostnaden härför uppgår endast till 1,000 kronor eller skillnaden mellan ifrågasvarande två extralärares arfvoden och en lektorslön.

Denna förändring gör en bostadsbyggnad för den nya lektorn erforderlig. För denna byggnad hafva såväl institutstyrelsen som landtbruksstyrelsen numera beräknat kostnaden till 20,000 kronor, hvilket belopp synes mig böra för ändamålet af Riksdagen äskas.

Fortsättningskurser
för landtbrukslärare,
konsulenter
m. fl.

Af de inkomna yttrandena angående anordnande af fortsättningskurser framgår otvetydigt, att behovet af dylika gör sig starkt gällande. I samma mån som olika grenar af landthushållningen göras till föremål för mera ingående vetenskaplig forskning och detta forskningsarbets betydelse i praktiskt hänseende allt tydligare lägges i dagen, blifva de kraf allt större, som ställas på den praktiska jordbrukarens teoretiska utbildning. I ännu högre grad måste detta gifvetvis blifva fallet i fråga om dem, som skola meddela landets jordbrukare det teoretiska vetande, hvaraf dessa äro i behof. Det vidgade kunskapsområde, landtbrukslärare och konsulenter sålunda numera måste behärska, fordrar med nödvändighet en längre utbildningstid med en grundligare, på deras blifvande verksamhet mera direkt inriktad undervisning än den, som den vanliga institutkursen kan erbjuda. Därvid måste de i högre grad, än hittills kunnat ske, särskildt bibringas förmåga att göra sina kunskaper fruktbarande för det praktiska lifvet. Detta gäller icke endast beträffande lösandet af sådana praktiska uppgifter som exempelvis att under gifna förutsättningar uppgöra lämpliga fodersammansättningar för olika husdjursslag, att uppställa fullständiga lätt öfverskådliga ekonomiska beräkningar o. s. v. utan ock i fråga om den undervisningsvana, som endast vinnes genom pedagogisk utbildning och som gifvetvis här icke kan anses vara af mindre vikt och betydelse än på andra undervisnings-

områden. Endast under dessa förutsättningar kan man påräkna, att de betydande belopp, som af stat, hushållningssällskap och enskilda offras på en utvidgad och förbättrad landbruksundervisning, skola bli till afsedd nytta och gagn. [3, 4.]

Att under närvarande förhållanden förlägga denna gren af högre landbruksundervisning till hufvudstaden möter, såsom de sakkunniga påvisat, så afsevärda svårigheter och olägenheter, att man synes mig böra afstå därifrån. Härigenom blir visserligen den framkastade tanken om upprättande i hufvudstaden af en antingen fristående eller med andra undervisningsgrenar förbunden landbrukshögskola tills vidare skjuten åt sidan, men man behöfver dock icke härmed i något afseende anse denna tanke såsom öfvergifven. De här ifrågasatta fortsättningskurserna, ordnade på sätt landbruksstyrelsen hemställt, torde visserligen i viss mån komma att fylla de kraf på ökad fackutbildning, som man med den påtänkta landbrukshögskolan afsett att tillfredsställa. Därmed är dock ingalunda sagdt, att de kunna fullt motsvara densamma eller göra denna öfverflödig. Den erfarenhet, som härutinnan vinnes, synes mig kunna bli af värde för högskoletanken. Det vetenskapliga forskningsarbetet på landbrukets område, som man önskar koncentreradt vid en landbrukshögskola, kan genom de föreslagna kurserna komma att visa sig ännu mera af behovet påkalladt; och på så sätt skulle dessa kurser komma att snarare bana väg för och underlätta denna högskoletankes förverkligande, än ställa sig hindrande i vägen härför. Härtill kommer, att den närmaste afsikten med nu ifrågavarande kurser tvifvelsutan säkrast och bäst uppnås genom deras förläggande till instituten, som med sin intima förbindelse med större instruktiv jordbruksdrift och högt uppdrifven husdjursskötsel i förening med de vid dem förlagda landbruksskolorna erbjuda kursdeltagarna de yppersta tillfällen till deltagande i agronomiskt försöksarbete och till önskvärd och välbehöflig undervisningsvana, hvilket för blifvande landbrukslärare och konsulenter måste vara af synnerligen stort värde. Hän-syn torde ock böra tagas därtill, att behovet af att snarast möjligt vidtaga åtgärder för att få dessa lärares och konsulenters utbildning så ordnad, att de på ett tillfredsställande sätt kunna utföra det dem förelagda maktpåliggande arbetet, redan alltför länge varit så trängande, att ett ytterligare uppskof säkerligen skulle vålla kännbara olägenheter. Utan att vilja på något sätt förneka det vetenskapliga forskningsarbetets stora betydelse för de praktiska näringarna, något hvarpå man särskildt på jordbrukets område oafbrutet får mottaga nya talande bevis, anser jag

[3, 4.] det likväl vara statens plikt att i främsta rammet tillse, att den stora massan af landets jordbruksidkande befolkning sättes i tillfälle att vid skolor, utrustade med goda lärarkrafter, vinna nödig fackutbildning och genom skickliga konsulenter erhålla det sakliga biträde i sitt dagliga arbete, hvaraf de äro i behof, något som genom de föreslagna fortsättningskurserna bör kunna ernås.

Beträffande frågan, huruvida dessa kurser böra förläggas till båda instituten eller till endast ett af dem, anser jag från såväl undervisningssynpunkt som med hänsyn till de fördelar, en dylik kurs onekligen i många afseenden erbjuder en undervisningsanstalt, att dylik kurs bör anordnas vid båda instituten.

Utöfver de många skäl, som härför redan blifvit anförda, tillåter jag mig endast ytterligare påpeka, hurusom kursens förläggande till endast ett institut skulle få till gifven följd, att de många, som hade för afsikt att utbilda sig till landtbrukslärare och konsulenter, gifvetvis skulle söka inträde vid det institut, där de visste, att de kunde få fortsätta sin utbildning. Att detta ej endast skulle blifva till skada för det institut, som ej kunde erbjuda sina elever samma fördel, utan äfven i viss mån verka förryckande på den egentliga undervisningen vid det i detta hänseende mera gynnsamt ställda, synes mig uppenbart.

De sakkunniga hafva, med utgångspunkt från antalet hösten 1909 vid landtbruks- och landtmannaskolor anställda lärare med agronomisk utbildning samt hos hushållningssällskapen tjänstgörande konsulenter, sökt beräkna det antal lärjungar, som skulle komma att deltaga i de föreslagna kurserna och därvid kommit till ungefär ett tiotal. Sedan dess har emellertid antalet konsulenter väsentligt ökats, icke minst genom 1910 års riksdags beslut att lämna statsbidrag till aflöning åt dylika äfven i mellersta och södra Sverige. Och skulle det förslag, jag i det följande har för afsikt att framlägga till den lägre landtbruksundervisningens ordnande, vinna Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, komme detta att få till följd, att behovet af landtbrukslärare inom närmaste framtid blefve i det närmaste fördubbladt. Därtill kommer vidare, att genomgående af fortsättningskurs säkerligen framdeles skall kräfras såsom kompetensvillkor äfven för vissa af landtbruksinstitutens egna lärare, för tjänstemän vid centralanstalten för jordbruksförsök, för anställning vid våra föreningar för jordbruksförsöksverksamhet o. s. v. Äfven många af dem, som hafva för afsikt att ägna sig åt praktiskt jordbruk eller önska utbilda sig till privata konsulenter i visst specialfack, skulle säkerligen finna det med fördel förenadt att genomgå dylik kurs. Farhågan för att antalet

elever skall bli alltför ringa för två kurser synes mig sålunda ej berättigad. Ett tydligt bevis på att en allt starkare önskan att erhålla ytterligare fackutbildning utöfver den, som meddelas vid institutkurserna, nu förefinnes, har man i den omständigheten, att till de två stipendiatplatserna vid Ultuna landbruksinstitut, hvilka de närmast föregående åren i allmänhet icke varit besatta, nästlidna höst anmälde sig icke mindre än sex kompetenta sökande. Äfven den starka tillströmningen af inträdessökande vid landbruksinstituten, som under senast förflutna femårsperiod oafbrutet vuxit från sammanlagdt 76 år 1906 till 177 år 1910, däraf från 46 till 97 vid Ultuna och från 30 till 80 vid Alnarp, bär tydligt vittne om, att ett allt mera utbreddt behof af ökad fackutbildning föreligger äfven på jordbrukets verksamhetsområde. Att på olika vägar söka fylla detta behof, synes mig för statsmakterna vara en bjudande plikt.

[3, 4.]

Mot den af landbruksstyrelsen föreslagna, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de sakkunnigas förslag uppgjorda organisationsplan för ifrågavarande kurser, har jag icke något att erinra. Den synes mig innefatta hvad som oundgängligen kräfves, för att det med dessa kursers anordnande afsedda ändamålet skall uppnås. Äfven den af landbruksstyrelsen uppgjorda kostnadsberäkningen finner jag mig kunna biträda. De begärda beloppen äro icke för högt beräknade, och jag befarar, att, om någon sänkning i dem ägde rum, detta lätt skulle kunna medföra ogynnsamma rubbningar i undervisningen. Förslaget att i största möjliga utsträckning öfverlämna denna undervisning åt extralärare låter i detta fall väl försvara sig, då erforderliga förändringar, som på grund af vunnen erfarenhet möjligen visa sig af behovet påkallade, härigenom lättare låta sig genomföras, och då det här rör sig om ämnen, till hvilka goda lärarkrafter i flera fall böra kunna erhållas vid de närbelägna universiteten. Då enligt förslaget den viktigaste delen af undervisningen öfvertages af de vid institutet anställda ordinarie lärarna, synes mig trygghet under alla förhållanden föreligga, att de berättigade fordringar, som kunna ställas på dessa kurser, skola blifva på tillfredsställande sätt infriade.

De förändringar inom den fast anställda lärarpersonalen, som af mig redan i det föregående tillstyrkts oberoende af fortsättningskurserna, skulle uppenbarligen blifva ännu mera nödvändiga genom dessa kursers inrättande. Dessutom fordrar dessa kursers förläggande till instituten följande förändringar inom berörda personal nämligen, att adjunkten i husdjurens anatomi, fysiologi samt hälso- och sjukvårdslära vid landbruksinstitutet vid Ultuna, förändras till lektorat samt att, i enlighet med hvad landbruksstyrelsen föreslagit, den nuvarande extralärarybefatt-

[3, 4.] ningen i samma ämnen vid landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp förändras till adjunktur. Att det i dessa ämnen vid Alnarp skulle komma att erfordras två ordinarie lärare är till hufvudsaklig del beroende på att den nuvarande lektorn i hippologi och hofbeslagslära samt husdjurens anatomi, fysiologi och sjukvård såsom föreståndare och lärare vid den till Alnarp förlagda hofbeslagsskolan intar en särskild ställning. För de sålunda föreslagna förändringarna, hvilka en hvar skulle föranleda en höjning i institutens stater med 1,000 kronor, synas mig fullgiltiga skäl hafva blifvit anförda. För anordnande af fortsättningskurser vid båda instituten skulle, i enlighet med landtbruksstyrelsens kostnadsberäkning, härutöfver krävas till extra lärare vid Ultuna 6,000 kronor, till extra lärare vid Alnarp 3,800 kronor samt till öfriga utgifter vid ett hvar af de båda instituten 2,350 kronor. Sammanlagda kostnaden uppgår således till 16,500 kronor, däraf 9,350 kronor vid Ultuna och 7,150 kronor vid Alnarp. Från slutsumman bör emellertid afräknas dels elevavgifterna, 175 kronor för betalande elev, hvilka avgifter komma att redovisas till statsverket, dels ock de nu i staten för landtbruksinstitutet vid Ultuna under rubriken »till institutets öfriga utgifter» ingående anslag till två stipendiater å sammanlagdt 1,560 kronor. Vid uppgörande af dessa kostnadsberäkningar har hänsyn tagits därtill, att vid hvar och en af fortsättningskurserna skulle kunna antagas en frielev.

Samtliga af mig i det föregående tillstyrkta förslag rörande ändringar i lönestaterna skulle, på sätt af ofvan intagna schema framgår, medföra en ökning i staten för Ultuna af 8,790 kronor och i staten för Alnarp af 8,150 kronor eller sammanlagdt af 16,940 kronor. Den verkliga ökningen i institutens årsutgifter skulle emellertid uppgå till allenast 15,940 kronor, enär innehafvarna af de två nyinrättade lärartjänsterna vid Alnarp hvar för sig skulle vidkännas hyresafdrag med 500 kronor årligen.

Med nämnda belopp, 15,940 kronor, skulle anslagen till instituten således behöfva höjas.

Till de sålunda angifna förhöjningarna i årskostnaderna skulle vidare, med anledning af fortsättningskurserna, vid Alnarp komma dels kostnaden för förändring af nuvarande rektorsbostaden i hufvudbyggnaden till bostad åt den föreslagna adjunkten äfvensom, jämte vissa andra lokaler i hufvudbyggnaden, till elevrum, hvilken kostnad beräknats till 4,000 kronor, dels ock kostnaden för uppförande af en ny lärarbostad, för hvilken kostnadsbeloppet på af mig förut anförda skäl torde böra bestämmas till 20,000 kronor. Till frågan om såväl dessa byggnadsanslag som de, hvilka erfordras för de af mig i det föregående föreslagna byggnadsarbetena

eller för uppförande af ytterligare en lärarbostad vid Alnarp 20,000 kronor, af en institutionsbyggnad vid Ultuna, 60,000 kronor, samt af två nya lärarbostäder därstädes, 40,000 kronor, för samtliga ifrågavarande byggnadsarbeten, alltså sammanlagdt 144,000 kronor, torde jag få återkomma här nedan vid anmälan af de anslag, som böra på extra stat för nästkommande år beviljas. Af byggnadsanslagen erfordras hela det för Alnarp och halfva det för Ultuna beräknade beloppet redan under år 1912; återstoden eller halfva kostnaden för Ultuna kan däremot anstå till år 1913. [3, 4.]

Då de af mig förordade åtgärderna skulle medföra afsevärda förändringar i de för instituten gällande lönestater, har jag låtit upprätta förslag till nya sådana stater för landtbruksinstitutet vid Ultuna och för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp af följande utseende:

Departement-
schefens
hemställan.

Förslag till stat för landtbruksinstitutet vid Ultuna.

	Lön	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
<i>Aflöning:</i>				
1 rektor, arfvode	—	—	2,000	—
1 lektor	2,600	1,400	4,000	—
7 lektorer	18,200	9,800	28,000	—
Extra lärare, arfvoden	—	—	9,250	—
1 bibliotekarie	—	—	300	—
Aflöning summa kronor	—	—	43,550	—
Till institutets öfriga utgifter	—	—	25,240	—
	Summa kronor		68,790	—

Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.

Anmärkningar:

- Så länge rektor och öfriga lektorer åtnjuta fri bostad, afdragas å lönen 500 kronor årligen.
- Af hvart och ett af lektorernas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

[3, 4.]

Förslag till stat för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp.

	Lön	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
<i>Aflöning:</i>				
1 rektor, arfvode	—	—	2,000	—
1 lektor	2,600	1,400	4,000	—
7 lektorer	18,200	9,800	28,000	—
1 adjunkt	2,000	1,000	3,000	—
1 dito	2,000	1,000	3,000	—
Extra lärare, arfvoden	—	—	8,000	—
1 bibliotekarie	—	—	300	—
Aflöning summa kronor	—	—	48,300	—
Till betäckande af möjligen uppkommande förlust å mejerirörelsen			5,000	—
Till institutets öfriga utgifter			35,350	—
Summa kronor			88,650	—

Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr., efter 15 år med ytterligare 500 kr. och efter 20 år med ytterligare 500 kr.

Anmärkingar:

a) Så länge rektor, öfriga lektorer samt adjunkterna åtnjuta fri bostad, afdragas å lönen 500 kronor årligen.

b) Af hvar och ett af lektoreernas och adjunkternas ålderstillägg räknas 350 kronor tillhöra lönen och 150 kronor tjänstgöringspenningarna.

De villkor och förbehåll, som enligt nådiga kungörelsen den 16 juni 1905 äro stadgade för åtnjutande af de i nu gällande stater upptagna aflöningsförmåner, synas mig framdeles böra gälla med afseende å befattningshafvare å de nya staterna, dock med iakttagande däraf att vissa af berörda villkor numera på grund af lagen angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension förlorat sin betydelse.

Det synes mig vidare uppenbart, att de två vid landtbruksinstitutet vid Ultuna nu anställda adjunkterna i byggnadslära m. m. och i hälso-

och sjukvårdslära skola vara berättigade att, därest de af mig förordade [3, 4.] lektoraten komma att inrättas, på underdånig anmälan af institutets styrelse utnämnas till lektorer i berörda ämnen, äfvensom att de därvid skola komma i åtnjutande af den rätt, som beträffande ålderstillägg finnes i aflöningsvillkoren stadgad i fråga om ordinarie adjunkt, hvilken befordras till lektor.

Med iakttagande af de i lönestaterna för ordinarie lärare föreskrifna hyresafdrag skulle vid bifall till min ofvan gjorda framställning anslagen till landtbruksinstitutet böra bestämmas för Ultuna till 64,790 kronor och för Alnarp till 83,650 kronor.

I anslutning till hvad jag i detta ärende anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels godkänna de af mig tillstyrkta förslagen till aflöningsstater för landtbruksinstitutet vid Ultuna samt för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp att tillämpas från och med år 1912;

dels förklara,

att de villkor och förbehåll, hvilka i nämnda kungörelsen den 16 juni 1905 äro stadgade för åtnjutande af de uti nu gällande stater för instituten upptagna aflöningsförmåner, i den mån de fortfarande äga giltighet skola gälla för åtnjutande af aflöningsförmånerna enligt de nya staterna, samt

att enhvar, som med eller efter ingången af år 1912 tillträder befattning å de nya lönestaterna, skall vara skyldig underkasta sig förberörda villkor och förbehåll;

dels bestämma det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till landtbruksinstitutet vid Ultuna till 64,790 kronor,

dels och bestämma det under samma anslagstitel uppförda anslag till landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till 83,650 kronor.

Vid bifall härtill kommer det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» ingående bestämda anslag att undergå höjning med förut angifvet belopp 15,940 kronor eller från 306,900 kronor till 322,840 kronor.

För den lägre landtbruksundervisningen finnas för närvarande i vårt land upprättade två olika slag af fasta, med statsmedel understödda undervisningsanstalter nämligen landtbruksskolor och landtmannaskolor. Vid de förra meddelas praktisk-teoretisk undervisning särskildt lämpad för utbildande af arbetsförmän för det större jordbruket, vid de senare

[5.]
Den lägre
landtbruks-
undervis-
ningen.

[5.] uteslutande teoretisk undervisning efter en plan, som förutsätter vissa förkunskaper utöfver den vanliga folkskolebildningen.

Landtbruks-
skolor.

Af dessa skolor hafva landtbruksskolorna sedan lång tid tillbaka varit i verksamhet, i det den första upprättades redan år 1840 i Malmöhus län. Vid 1840—1841 årens riksdag beviljades för första gången statsbidrag till dem att med 1,500 kronor om året utgå till hvar och en af fem dylika skolor. Detta statsbidrag har sedermera blifvit höjdt, först vid 1850—1851 årens riksdag till 3,000 kronor och därefter vid 1856—1858 årens riksdag till 4,000 kronor för hvarje skola, med hvilket belopp statsbidraget fortfarande utgår. Samtidigt och under följande år ökades äfven antalet statsunderstödda landtbruksskolor, hvilka 1882 uppnått ett antal af 29. Af dessa uppburo dock sex, hvilka upprättats i län, där landtbruksskola redan förut var i verksamhet, statsbidrag å endast 2,000 kronor, hvilket sistnämnda anslag utgick och fortfarande utgår endast under villkor, att hushållningssällskap eller landsting inom den ort, där skolan blifvit upprättad, förbundit sig att till skolans underhåll tillskjuta lika stort belopp som statsbidraget.

Enligt det för dessa skolor den 13 april 1877 utfärdade reglementet hade de till uppgift att åt unga män, som ville ägna sig åt landtbruket, meddela insikt, praktisk öfning och skicklighet uti detsamma samt att i sådant afseende äfven bibringa dem de förberedande kunskaper, som för landtmannayrkets utöfning vore nödiga; och borde därför jordbruket och boskapsskötseln vid den egendom, där landtbruksskola var förlagd, så bedrifvas, att skolan i praktiskt hänseende kunde tjäna såsom föresyn för ett efter ortens förhållanden med god beräkning ordnad och omsorgsfullt skött landtbruk. Landtbruksskolans kurs var tvåårig med öfvervägande praktisk undervisning samt lektioner i teoretiska ämnen i regel förlagda till morgnar och aftnar.

Med vårt jordbruks utveckling under 1870-talet ställdes det emellertid nya och allt större fordringar äfven på den lägre landtbruksundervisningen. Där kräfdes utbildande af ej endast arbetsförmän utan äfven själfständiga brukare af mindre landtegendomar; och att tillfredsställande fylla denna dubbla uppgift visade sig de till större egendomar förlagda landtbruksskolorna med sin öfvervägande praktiska undervisning icke fullt vuxna. Med anledning häraf och då åsikterna om lämpligaste sättet för landtbruksundervisningens ordnande vid nämnda tidpunkt voro delade, tillsatte Kungl. Maj:t den 20 oktober 1882 en kommitté med uppdrag, bland annat, att tillse, huruvida förändringar borde vidtagas i ordnandet af de lägre landtbruksskolorna och i ty fall därom

[5.]

framlägga förslag. Uti sitt den 29 mars 1884 afgifna betänkande uttalade kommittén den grundsats, att vid uppgörandet af förslag till den lämpligaste organisationen af rikets landtbruksläroverk hänsyn borde tagas till de särskilda grupper eller klasser af landtbrukets idkare eller inom denna näring använda personer, åt hvilka genom statens medverkan yrkesutbildning borde beredas, i hvilket afseende, enligt kommitténs åsikt, kunde urskiljas fyra hufvudsakligen olika grupper, för hvilka särskildt afpassad undervisning vore af nöden, nämligen *dels* sådana personer, som åstundade en högre grad af skicklighet i jordbruksarbeten eller afsåge att såsom rättare, ladufogdar, fördrängar o. s. v. utöfva den närmaste ledningen af och tillsynen öfver jordbruksarbetenas utförande, *dels* sådana blifvande ägare eller brukare af mindre landtegendomar, som utan hjälp af något under dem stående biträde själfva komme att hafva den närmaste ledningen af och tillsynen öfver sina jordbruk, *dels* brukare af större landtegendomar, vid hvilkas förvaltning ett i landtbruksgöromåls anordning och öfvervakande kunnigt biträde vore af nöden, *dels* ock de, hvilka utöfver den allmänna fackbildningen önskade erhålla en större vetenskaplig insikt i en eller annan af landtbrukets många delar. För att tillgodose undervisningen för dessa fyra grupper eller klasser af bildningssökande ansåg kommittén att, förutom de då redan befintliga landtbruksskolorna och landtbruksinstituten, erfordrades ännu ett slag af skolor, för hvilka kommittén föreslog namnet landtmannaskolor. Af dessa läroverk skulle landtbruksskolorna vara beräknade för den första af nämnda grupper, landtmannaskolorna för den andra och landtbruksinstituten för den tredje och i viss mån äfven för den fjärde gruppen.

Uti det underdåniga utlåtande öfver kommitténs betänkande, hvilket afgafs af landtbruksakademiens förvaltningskommitté, som då utöfvade närmaste öfverinseendet öfver landtbruksläroverken, framhöll förvaltningskommittén — jämte det kommittén förklarade sig sakna anledning tillstyrka upptagandet i den allmänna organisationsplanen för rikets landtbruksläroverk af någon undervisningsanstalt motsvarande de föreslagna landtmannaskolorna — hurusom de inom landet uttalade önskingarna om inrättandet af lägre teoretiska anstalter för landtbruk åtminstone till väsentlig del skulle kunna tillfredsställas, om åt landtbruksskolan gäfves en med bibehållande af själfva grunden i någon mån förändrad organisation, så att de ökade krafven på teoretisk undervisning tillgodosåges, på samma gång anspråken på lärjungarnas dagsverksarbeten något nedsattes. För att emellertid det mål, som förvaltnings-

- [5.] kommittén vid uppställandet af sitt förslag i fråga om landtbruksskolans omorganisation haft för ögonen, skulle kunna vinnas, ansåg kommittén oeftergiftigt, att en höjning af de till landtbruksskolorna utgående anslag ägde rum.

I enlighet med den af landtbruksakademiens förvaltningskommitté uttalade åsikten om ordnandet af undervisningen vid landtbruksskolorna utfärdade Kungl. Maj:t den 11 juni 1887 nytt reglemente för dessa skolor. Då emellertid någon höjning i de till dem utgående årliga statsbidragen icke ägde rum, visade det sig från början förenadt med så stora svårigheter att genomföra den föreslagna, med motsvarande inskränkning i lärjungarnas dagsverksskyldighet förbundna utvidgningen af den teoretiska undervisningen, att landtbruksstyrelsen, som vid sitt upprättande år 1890 erhållit öfverinseendet öfver landtbruksundervisningen, i underdånig skrifvelse den 26 januari 1892 ansåg sig böra hemställa om upphäfvande af det i reglementet intagna stadgandet om ökad teoretisk undervisning. Landtbruksstyrelsen framhöll därvid, att gällande bestämmelse i ämnet visat sig icke kunna leda till det åsyftade målets uppnående, med mindre än att skolornas egenskap af läroanstalter med hufvudsakligen praktiskt syfte sattes på spel, samt att, då styrelsen ägde utfärda de närmare föreskrifterna för undervisningens ordnande, annan föreskrift för vinnande af det afsedda ändamålet icke erfordrades, än att undervisningen borde så ordnas, att tillräcklig tid lämnades såväl till öfning i landtarbeten samt undervisning å lärorummet som ock för lärjungarnas själfstudium.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af landtbruksstyrelsen sålunda afgifna förslaget utfärdade Kungl. Maj:t den 9 juni 1893 nu gällande förnyade nådiga reglemente för de med statsmedel understödda landtbruksskolor. (Sv. förf.-saml. n:r 53.)

I detta reglemente har bibehållits såväl bestämmelsen om, att skolans kurs skall vara två-årig som ock föreskrifter, att vid hvarje skola bör finnas plats för 12 frilärningar, dock att, om det bestämda antalet frilärningsplatser är fyllt, därutöfver må, efter landtbruksstyrelsens medgifvande, antagas frilärningar eller betalande lärningar till ett antal af tillhoppa högst 12. Inträdesfordringarna inskränka sig till, att sökanden skall kunna läsa väl innantill, skrifva redig handstil samt äga god öfning i de fyra räknesätten med hela tal. Inträdessökande, som äger insikt och vana i landtmannaarbeten och kunskaper motsvarande dem, som meddelas första årets kurs, kan omedelbart vinna inträde i andra årskursen för att genomgå skolan på ett år. Vidare är det föreskrifvet, att lärningarna

skola deltaga i alla vid den egendom, dit skolan är förlagd, förekommande jordbruksarbeten, turvis tjänstgöra i stall och ladugård m. m. samt såsom uppsyningsmän eller rättare utställa och fördela arbetarna, hafva tillsyn öfver dem och föra anteckningar öfver arbetena. Landtbruksskolas styrelse utgöres af hushållningssällskapets förvaltningsutskott inom den ort, där skolan är belägen, eller de män, åt hvilka förvaltningsutskottet för en tid af tre år i sänder lämnat detta uppdrag.

De af hushållningssällskapen inrättade landtbruksskolorna nådde under åren 1882—1884 sitt högsta antal eller 29. Af dessa 29 landtbruksskolor voro 3 förlagda inom Kalmar län, 3 inom Älfsborgs, 2 inom hvarterdera af Skaraborgs och Värmlands län samt 1 i hvarje af samtliga öfriga län med undantag af Uppsala län. Antalet lärlingar vid dessa skolor uppgick vid denna tid till i medeltal 15 vid hvarje skola. Sedermera har antalet skolor nedgått till 17 år 1910 samt medelantalet lärlingar vid hvarje skola likaledes sjunkit till 13, däraf högst 24 vid två skolor och lägst 8 vid en.

Statsbidragen till landtbruksskolor utgå från det i riksstaten under nionde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

Då det mot slutet af 1890-talet visade sig allt svårare att erhålla lärlingar vid de inom Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län belägna landtbruksskolorna och då orsaken härtill ansågs ligga däri, att inom ifrågavarande landsdelar ynglingar vid den ålder, att de kunde erhålla inträde vid skolorna, icke ville offra så lång tid som två år till inhämtande af färdigheter, hvilka de antingen ansågo sig förut åtminstone delvis äga eller för hvilka de trodde sig inom sina hemorter så mycket mindre kunna erhålla någon användning, som inom dessa orter behofvet af rättare eller arbetsförmän är väsentligt ringare än inom öfriga trakter af landet, blef år 1901 den förändringen vidtagen i dessa tre skolors organisation, att kursen inskränktes till endast ett år, detta i viss mån på bekostnad af lärjungarnas praktiska utbildning, som hufvudsakligen skulle försiggå under sommaren. Då emellertid föreståndarna för dessa landtbruksskolor efter omorganisationen icke skulle kunna tillgodogöra sig lärlingarnas arbete i samma omfattning som förut och skolornas ekonomi därigenom skulle komma att rubbas, begärde Kungl. Maj:t hos 1901 års riksdag ett anslag å extra stat af 6,000 kronor för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det årliga statsbidraget till hvar

[5.]

- [5.] och en af dessa tre landtbruksskolor. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen; och samma anslag har sedermera årligen beviljats.

Landtmanna-
skolor.

Såsom jag i det föregående redan anført, föreslog 1882 års landtbruksläroverkskommitté inrättande med understöd af statsmedel af ett nytt slag af landtbruksläroverk, s. k. landtmannaskolor, särskildt afpassade för sådana blifvande ägare eller brukare af mindre landtegendomar, som utan hjälp af något under dem stående biträde själfva komme att hafva närmaste ledningen af och tillsynen öfver sina jordbruk. Likaledes har jag omnämnt, att landtbruksakademiens förvaltningskommitté i sitt öfver kommitténs förslag afgifna utlåtande icke ansåg sig kunna tillstyrka upptagandet i den allmänna organisationsplanen af de sålunda föreslagna landtmannaskolorna. Denna förvaltningskommitténs mening delades emellertid icke af föredragande departementschefen, som, då frågan om ordnandet af landtbruksundervisningen anmäldes för Kungl. Maj:t den 12 januari 1887, bland annat yttrade, att i ett land med så olika kulturförhållanden inom olika delar som Sverige behofven af landtbruksundervisning med nödvändighet komme att göra sig gällande på olika sätt. I de orter, där den lägre landtbruksundervisningsanstalten företrädesvis sökte sina alumner bland själfägande jordbrukares söner, måste undervisningen och skolans organisation ordnas efter deras förhållanden och åskådningssätt, då den däremot i de län, där skolan hufvudsakligen besöktes af dem, hvilka ville såsom rättare eller i andra dylika beställningar vinna sin framtida bärgning, måste inrättas med särskild hänsyn till deras villkor, och syntes det departementschefen, att behofvet af lägre landtbruksundervisning borde vara lika berättigadt till biträde af staten, i hvilken form samma behof än tedde sig, blott trygghet förefunnes, att behofvet vore verkligt och att dess tillfredsställande kunde vinnas i den form som ifrågasattes.

I enlighet med föredragande departementschefens sålunda uttalade åsikt föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att på ordinarie stat från och med år 1888 till understöd åt landtmannaskolor, för hvilka stadgar blifvit af Kungl. Maj:t godkända, bevilja ett förslagsanslag å 15,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bepröfvande med högst 3,000 kronor årligen tilldelas sådan landtmannaskola under villkor: att vederbörande hushållningssällskap vitsordade behofvet inom orten af dylik skola samt antingen afgåfve förslag till såväl skolans organisation i allmänhet, vare sig att den anordnades fristående eller förenad med annan lämplig undervisningsanstalt, som särskildt inträdesfordringar, undervisningsämnena och undervisningsplan, eller ock, där skolan af enskilda personer

[5.]

grundades, förordade det af dessa i berörda hänseende uppgjorda förslag; att inom orten tillsköttes lika belopp, elevavgifter inberäknade; att en frielev för hvarje 1,000 kronor af statsbidraget ägde att vid skolan åtnjuta undervisning; att skolan underkastade sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall funne skäl föreskrifva; och att skolan årligen afgäfve berättelse om sin verksamhet.

Samtidigt medgaf Riksdagen, att besparingar å anslagen till lägre landtbruksskolor finge användas till understöd åt ofvannämnda landtmannaskolor med belopp af högst 4,000 kronor åt landtmannaskola, som vore belägen i län, där med statsmedel till samma belopp understödd lägre landtbruksskola ej finnes, och med högst 3,000 kronor åt öfriga landtmannaskolor, allt på enahanda villkor som förut nämnts, dock att i län, där med statsmedel understödd lägre landtbruksskola ej finnes, statsanslag till *en* landtmannaskola finge utgå, ehvad bidrag inom orten tillsköttes eller icke.

Dessa nya undervisningsanstalter, vid hvilka den i jordbruksarbete mera försigkomne beredes tillfälle att vid en koncentrerad kurs och inom begränsad tid förvärfva insikter i landtbrukets teori, vunno redan från början liflig anslutning. Antalet skolor, till hvilkas uppehållande statsbidrag begärdes och beviljades, uppgick första året, 1888, till 9 och anvisade Kungl. Maj:t nämnda år för ändamålet 23,025 kronor. Under de år, som sedan dess förflutit, har skolornas antal ytterligare ökats och på samma gång statsbidraget till dem kommit att utgå med allt större belopp. Under år 1909 var antalet skolor 30 och till dem anvisades genom nådigt bref den 8 april 1910 67,050 kronor från förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor och 24,000 kronor från besparingar å anslagen till lägre landtbruksskolor.

Samtidigt med att upprättandet i skilda landsdelar af dessa undervisningsanstalter visade sig vara föremål för ett allt lifligare intresse, tillväxte äfven elevantalet vid några af dessa skolor så starkt, att behof af ökade lärarkrafter vid dem kom att allt mera göra sig gällande. Med anledning häraf beslöt 1906 års Riksdag på förslag af Kungl. Maj:t att höja förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor från 15,000 kronor till 50,000 kronor samt att utöfver dittillsvarande bestämmelser medgifva, att statsanslaget åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstege 20, finge utgå med högst 4,000 kronor årligen under samma villkor som de af 1887 års Riksdag föreskrifna.

I anslutning till detta Riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 22 juni 1906 nu gällande nådiga kungörelse angående anslag till landtmannaskolor (Sv. förf.-saml. n:r 58).

[5.]

Då landtmannaskola första gången af Kungl. Maj:t tillerkänts understöd, har Kungl. Maj:t samtidigt fastställt stadgar för skolan. Uti enhvar af de sålunda utfärdade stadgarna, hvilka, med obetydliga afvikelser för de särskilda skolorna, äro väsentligen öfverensstämmande med ett af landtbruksstyrelsen upprättadt normalförslag, har för undervisningens förläggning bestämts den årstid, som med hänsyn till lokala förhållanden funnits lämplig och som med ett undantag visat sig vara vinterhalfåret; och skall enligt dessa stadgar undervisningen pågå minst 20 veckor, ferier oberäknade, samt, med undantag för frielever, lärjunge för undervisningen betala den afgift, som af skolstyrelsen bestämmes. Vid ett flertal af skolorna erhålla lärjungarna kost och logi vid skolan mot särskild afgift.

Såsom jag redan framhållit, har landtmannaskolan till hufvudsakligt ändamål att befrämja elevernas teoretiska utbildning. Emellertid hafva vid flera af de större landtmannaskolorna genom föreståndarnas försorg vidtagits anordningar, hvarigenom åt dem af eleverna, som sådant önska, för inhämtande af jordbrukspraktik beredas anställningar såsom landtbrukselever vid välskötta jordbruk under något år före eller efter kursen vid skolan.

Statsunder-
stöd till
mindre be-
medlade lär-
jungar vid
landtmanna-
skola.

För att den kunskap, som i landtmannaskolorna meddelas, måtte blifva spridd i så vida kretsar som möjligt, beviljade Riksdagen på extra stat för hvarterdera af åren 1906 och 1907 till understöd åt mindre be-
medlade lärjungar vid sådana landtmannaskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel, ett anslag af 5,000 kronor under villkor, bland annat, att lika belopp tillsköttes af landsting, hushållningssällskap eller eljest. I enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag har Riksdagen för samma ändamål på extra stat för hvar och ett af åren 1908—1911 beviljat ett anslag af 10,000 kronor. Härvid har emellertid berörda villkor om bidrag från orten icke uppställts, enär det ansetts, att villkorets bibehållande kunde komma att utgöra hinder för uppnåendet af ändamålet med anslaget, då nämligen särskildt hushållningssällskapens medel numera tagas i anspråk för en mångfald viktiga uppgifter och på grund häraf svårighet mången gång skulle kunna möta att från orten erhålla afsevärdt bidrag till ifrågavarande understöd.

Kungörelse angående omförmälda anslag har af Kungl. Maj:t utfärdats den 5 juli 1907 att gälla tillsvidare, så länge statsmedel för ändamålet anvisas (Sv. för.-saml. n:r 59).

1907 års riks-
dagskrifvelse.

Vid 1907 års riksdag framställdes i enskilda motioner förslag rörande vidtagande af åtgärder för åstadkommande af en förbättrad

undervisning i landthushållning, särskildt för mindre jordbrukare. Med anledning af dessa motioner uttalade Riksdagen i underdånig skrifvelse den 22 maj 1907 såsom sin mening, att förbättrade och mera tidsenliga anordningar i fråga om yrkesundervisningen för jordbrukets utöfvare i vårt land i vissa afseenden vore af nöden. Beträffande de i det föregående omförmälda landtbruksskolorna framhöll Riksdagen, att förändrade tidsförhållanden medfört nya åskådningar och nya behof, hvilka landtbruksskolorna i sin nuvarande anordning icke fullt kunde motsvara. Utnyttjandet af elevernas arbetskraft för skötseln af det jordbruk, som i hvarje fall bedrefves i förening med landtbruksskola, syntes för framtiden knappast kunna ske i samma omfattning som hittills. Ett bättre tillgodoseende af den teoretiska undervisningen vore nödigt, enär krafven i detta afseende genom jordbrukets stigande utveckling ej oväsentligt ökats. En förändring i denna riktning af landtbruksskolornas organisation komme möjligen att i någon mån öka kostnaderna för dessa skolors upprätthållande. Olägenheten häraf syntes emellertid Riksdagen kunna undanröjas genom en motsvarande minskning i landtbruksskolornas antal. Den betydelsefulla uppgift dessa skolor utan tvifvel fortfarande hade att fylla, borde helt visst kunna tillgodoses äfven genom ett något mindre antal sådana skolor.

Beträffande verksamheten vid landtmannaskolorna framhöll Riksdagen, hurusom i regel blott erkännsamma omdömen därom uttalats, och syntes det Riksdagen, att de i allmänhet på ett tillfredsställande sätt fyllt sin uppgift. Där önskingar om förändringar i dessa skolors anordning uttalats, hade de mestadels gått ut därpå, att tillträdet till desamma borde göras lättare. För sådant ändamål borde rikligare anslag beviljas, så att understöd i form af stipendier kunde i större antal tilldelas eleverna, hvarjämte fordringarna för inträde ej borde ställas för höga. Särskildt borde ej, såsom vid en del landtmannaskolor vore fallet, krafvet på förut genomgången folkhögskolekurs uppställas som oefftergiftigt.

Vidare uttalade Riksdagen önskvärdheten af, att de under senare år anordnade kortare undervisningskurserna för småbrukets idkare ytterligare utvecklades i närmare angifven riktning samt att undervisningen vid dem gjordes lättare tillgänglig för eleverna, genom att deltagandet i kurserna blefve kostnadsfritt äfven i det afseendet, att understöd lämnades till utgifterna för logis, kosthåll och resor, i sammanhang hvarmed Riksdagen ifrågasatte, huruvida icke i hvarje län en eller annan mindre kronoegendom skulle kunna upplåtas för dessa kurser, hvarigenom tillfälle bereddes att förbinda den teoretiska undervisningen

- [5.] vid dem med förevisningar i jordbrukets praktik. Till en sådan plats skulle då jämväl länets landtmannaskola kunna förläggas; och kurserna vid denna kunde då anordnas i omväxling med undervisningskurser för småbrukare.

På grund häraf anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i hvad mån i samband med de hittillsvarande landtbruksskolornas ombildning eller minskning i antal eller med andra ändringar i fråga om landtbruksundervisningen särskilda åtgärder kunde vidtagas för inrättande af öfningsskolor i landthushållning å härför lämpliga mindre gårdar i syfte att bereda mindre jordbrukare, gifta och ogifta, män och kvinnor, tillfälle till icke blott teoretisk undervisning utan äfven praktisk handledning i landtbruket och dess binäringar under en eller flera månader medels förevisningar, beräkningar och planmässigt deltagande i sådana arbeten, som för småbrukets ekonomiska resultat vore af särskild betydelse.

*Landtbruks-
undervisnings-
kommittén.*

Med anledning af denna Riksdagens skrifvelse uppdrog Kungl. Maj:t den 14 juni 1907 åt en kommitté, bestående af öfverdirektören och chefen för landtbruksstyrelsen M. von Feilitzen, sekreteraren i Norrbottens läns hushållningssällskap Paul Hellström, föreståndaren för centralanstaltens för jordbruksförsök husdjursafdelning Nils Hansson, dåvarande föreståndaren för Klagstorps landtbruksskola Carl Rydberg och landtbrukaren Carl M. Peterson i Ugglehult, att utarbeta förslag till ett ändamålsenligt anordnande af den lägre landtbruksundervisningen jämte hvad därmed ägde sammanhang.

Kommittén, som med anledning af lydelsen i Riksdagens skrifvelse uppfattat det densamma gifna uppdraget såsom omfattande allenast den lägre *allmänna* landtbruksundervisningen, sålunda icke undervisningen i landtbrukets särskilda binäringar, afgaf den 12 december 1908 betänkande angående den lägre landtbruksundervisningens ordnande.

För att erhålla nödig kännedom om såväl nu bestående förhållanden ifråga om denna undervisning som ock de behof och önskemål, som beträffande densamma förefunnes inom skilda delar af landet, har kommittén bland annat utsändt frågeformulär i ämnet till styrelserna för rikets landtbruksinstitut, till hushållningssällskapens förvaltningsutskott samt till styrelserna för de med statsmedel understödda landtmannaskolorna inom riket. Öfver innehållet af de till kommittén inkomna svaren har kommittén lämnat utförlig redogörelse i en dess betänkande bifogad bilaga.

[5.]

För kommitténs förslag angående ordnandet af småbrukarundervisningen har jag vid underdånig föredragning den 14 januari 1910 af frågan om reglerandet för år 1911 af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel lämnat närmare redogörelse och därvid gjort de framställningar i denna del, som förhållandena syntes mig påkalla. Jag anhåller nu att få redogöra, för hvad kommittén föreslagit beträffande förenämnda två undervisningsanstalter, landtbruksskolan och landtmannaskolan.

I sina förslag till förändringar i dessa skolors organisation m. m. har kommittén sökt såväl att så litet som möjligt rubba den gamla, under decennier pröfvade grund, hvarpå dessa undervisningsanstalter äro byggda, som ock att i största möjliga utsträckning utnyttja de utvecklingsmöjligheter, hvilka redan befintliga undervisningsformer vid dem kunna besitta.

De båda typer af landtbruksskolor vi för närvarande äga, den två-åriga i mellersta och södra Sverige med hufvuduppgift att utbilda arbetsledare och den ettåriga i norra Sverige, hufvudsakligen inriktad på att meddela utbildning i landthushållning åt blifvande hemmansägare eller hemmansbrukare, anser sålunda kommittén böra bibehållas. Behofvet af särskildt utbildade arbetsledare för jordbruket inom landets mellersta och södra delar synes kommittén redan framgå af det stora antal större jordbruk, som där finnas. Krafvet härpå anser emellertid kommittén framträda än mera oafvisligt, då man tar i betraktande det större jordbrukets betydelse för landtbruket särskildt i sistnämnda delar af landet. De fruktbringande initiativ, som inom jordbrukets olika områden framträdt, hafva nämligen i regeln ledt sitt ursprung från det större jordbruket och dess män, och man torde med goda skäl kunna förmoda, att ännu för en lång tid framåt behofvet af denna det större landtbrukets ledarställning kommer att göra sig gällande inom nyssnämnda landsdelar och att det för landet och dess landtbruk måste anses lyckligast, om bredvid det framåtsträfvande mindre och medelstora jordbruket ett bärkraftigt större jordbruk vet att häfda sin plats. Den ena formen af jordbruk kan i vissa afseenden knappast tänkas ersätta den andra, men väl behövas de alla för att komplettera och stödja hvarandra och därigenom befordra vårt lands utveckling på jordbrukets område.

Landtbruks-
skolor i
mellersta och
södra
Sverige.

Med denna uppfattning af det större jordbrukets betydelse har kommittén ansett det vara af vikt äfven ur det allmännas synpunkt, att de personer, som närmast skola handlägga detta jordbruks drift, beredas sådan utbildning, att de blifva i stånd att väl tjäna detsamma

[5.] och befordra dess framåtgående. I denna sin uppfattning har äfven kommittén fått kraftigt stöd i de uttalanden, som afgifvits af i frågan hörda sakkunniga, särskildt hushållningssällskapens förvaltningsutskott, hvilka för de delar af landet, där större jordbruk förekomma, enstämigt vitsordat behovet af väl utbildade förmän för detta jordbruk. Och att detta mål säkrast nås genom att bygga vidare på det beståendes grund har synts kommittén uppenbart. En skolform sådan som landtbruksskolan, hvilken oafsedt de brister, som kunna vidlåda densamma, visat sig mäktig att, utan att hafva undergått någon genomgripande reformering, under flera tiotal af år på ett i det stora hela tillfredsställande sätt kunnat fylla sin uppgift, innesluter enligt kommitténs mening i sig så mycket af värde, att det ej kan vara lämpligt att utan tungt vägande skäl öfvergifva densamma för något nytt och opröfvadt, men väl att genom nödiga reformer söka få den fullt bärkraftig.

Därtill kommer, att den utbildning, som våra landtbruksskolor lämnat, ej varit af den ensidiga art, att de personer, hvilka genomgått dessa skolor, utan undantag börjat och slutat sin bana såsom arbetsledare. Erfarenheten har tvärtom visat, att genom landtbruksskolornas verksamhet mången obemedlad ung man hjälpts fram till en bättre ekonomisk ställning, liksom ock att många af skolornas elever efter några års arbete såsom arbetsförmän blifvit dugliga innehafvare af mindre jordbruk och, såsom sådana, föregångsmän i sin bygd.

Kommittén framhåller vidare, att landtbruksskolorna detta oakadt under senare tid ej omfattats med samma intresse som förut, något som visar, att en förändrad organisation af dem i vissa afseenden kan vara af behovet påkallad. Detta framgår ock af en till landtbruksstyrelsen år 1906 afgifven gemensam skrifvelse i ämnet från ett flertal af landets landtbruksskoleföreståndare, däri dessa såsom orsaker till vissa skolors nuvarande mindre lifskraftiga tillvaro framhålla dels den på industriens utveckling, på rikliga arbetsförtjänster å så godt som alla områden m. m. beroende minskade tillströmningen af elever, dels skolornas i flera afseenden bristfälliga arbetssätt, som i väsentlig grad haft sin grund i, att de anslag, som skolorna åtnjuta för verksamhetens uppehållande, äro, i förhållande till hvad skolorna böra presteras, alltför låga. Till dessa orsaker har kommittén ytterligare velat lägga, dels att skolorna, till följd af de flesta hushållningssällskaps omotiverade äflan att hafva minst en sådan förlagd inom sina respektive områden, blifvit för många och därigenom på flera håll ej kommit att arbeta med fullgodt material, och dels att med de ökade kraf, som nu måste ställas

på fullgoda arbetsledare, brister i fråga om landtbruksskolelärarnas utbildning stundom gjort sig gällande.

[5.]

Då kommittén i sitt förslag fasthåller vid den två-åriga utbildningstiden för arbetsförmannen, har kommittén i sin uppfattning, att denna tidrymd kräves för att ett godt resultat skall kunna ernås, ett kraftigt stöd i de uttalanden, som i detta hänseende gjorts af styrelserna för våra landbruksinstitut samt af hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Erfarenheten har gifvit vid handen, att, om också i vissa fall det för den blifvande arbetsförmannen erforderliga måttet af praktisk och teoretisk kunskap skulle kunna bibringas honom på något kortare tid, de två åren dock äro att anse som ett minimum för att de samlade praktiska och teoretiska kunskaperna skola hinna »sätta sig» och mogna, och än mera för att de många egenskaper i öfrigt, som en god arbetsförman bör besitta, skola kunna före utträdet i det praktiska lifvet utvecklas hos eleverna. Iakttagelse- och omdömesförmågan behöfver skärpas, sinnet för ordning, punktlighet och lydnad behöfver stadgas, eller med andra ord det disciplinära elementet i elevens utbildning till förman måste ägnas mycken uppmärksamhet, om det afsedda resultatet skall nås; och det är enligt kommitténs mening en bestämd fördel, att utbildningen sker så, att *en* person har ansvaret för densamma under hela dess fortgång. Ett icke oviktigt moment i utbildningen, både med hänsyn till förvärfvande af kunskaper och till karaktärens danande och mognad, utgör också det äggande och slipande, som ligger i kamratskapet och den ledning, som nykomna elever få af de äldre kamraterna vid skolan.

Beträffande den teoretiska undervisningen vid landtbruksskolorna anser kommittén en omläggning af densamma på grund af jordbrukets utveckling och dess allt intimare baserande på vetenskapliga rön vara nödvändig. Denna omläggning synes kommittén hufvudsakligen böra gå ut på att bereda i främsta rummet eleverna i andra årskursen ökad tid till självstudier och att beträffande dessa så vidt möjligt undvika ett samtidigt bedrifvande af intensivt kroppsarbete och läsning.

Ifråga om elevernas praktiska undervisning har kommittén ansett, att densamma såsom hittills bör innefatta ett allvarligt deltagande i alla vid ett jordbruk förekommande arbeten, men att dessutom ökad vikt bör läggas vid direkt instruktionsundervisning i alla arbeten, som sådant kräfva, därvid kommittén särskildt velat framhålla nödvändigheten af att hvarje elev göres fullt förtrogen med skötseln af vanligen förekommande, moderna åkerbruksredskap och -maskiner äfvensom med en välordnad kreatursskötsels alla detaljer.

[5.] Vid sidan af den två-åriga förmansutbildningen föreslår kommittén vidare att i ökad utsträckning öppna landtbruksskolorna för en ett-årig kurs, tillgänglig för unga män, som på förhand förskaffat sig god färdighet i landtbruksarbeten och tillräckliga kunskaper för att kunna följa den andra årskursens undervisning. Härigenom har kommittén velat bättre utnyttja de resurser, en välordnad landtbruksskola har att erbjuda, samt fylla ett tydligt framträdande behof. En dylik ett-årig kurs synes kommittén böra kunna blifva till gagn ej minst för dem, som önska erhålla grundläggande praktiskt teoretiska kunskaper för fortsatta studier vid landtbruksinstituten.

Äfven för vissa specialkurser, såsom för utbildande af ladugårdsförmän och kontrollassistenter, anser kommittén landtbruksskolorna hafva goda förutsättningar på grund af där tillgängliga lämpliga lärarkrafter och värdefullt demonstrationsmateriell.

Under de första årtiondena af landtbruksskolornas tillvaro hade dessa skolor, utom sin egentliga skolverksamhet, äfven en viktig uppgift därutinnan, att jordbruksdriften vid desamma verkade banbrytande, då det gällde att drifva fram jordbruket inom de olika orterna genom rationell odling, täckdikning m. fl. grundförbättringar och ett mera allmänt begagnande af ändamålsenliga, moderna jordbruksredskap. Under samma tid saknades ett utveckladt kommunikationsväsende, hvarför skolornas verksamhet blef mera bunden vid och af större betydelse för den ort, inom hvilken de voro förlagda. Dessa förhållanden äro nu så helt förändrade, att kommittén ansett det vara ur det allmännas synpunkt lämpligast att, utan att minskning sker uti totalantalet af de förmän, som för närvarande årligen utbildas vid våra landtbruksskolor, förmansutbildningen förläggas till ett färre antal väl utrustade skolor, på hvilka krafven i allo kunna ställas högt. Härigenom skulle vinnas äfven ökad möjlighet till en fullt effektiv kontroll. Med stöd af gjorda beräkningar och under förutsättning, att landtbruksskolan i Kopparbergs län öfvergår till en ett-årig skola af samma typ som de norrländska landtbruksskolorna, har kommittén kommit till det resultat, att, förutom de vid Ultuna och Alnarp förlagda landtbruksskolorna, ett antal af minst nio två-åriga landtbruksskolor med den af kommittén föreslagna organisationen är behöfligt för utbildningen af arbetsförmän i tillräckligt antal för det större jordbruket inom mellersta och södra Sverige. Vid hvar och en af dessa skolor skulle finnas plats för 32 elever, däraf 24 i två-årskursen. Enligt kommitténs mening böra svårigheter icke möta att inom här ifrågavarande delar af landet få landtbruksskolor till det sålunda föreslagna antalet väl förlagda vid för ändamålet fullt lämpliga egendomar.

För att man emellertid med fog skall kunna ställa större fordringar

[5.]

på landtbruksskolan, måste densamma enligt kommitténs mening beredas ett kraftigare ekonomiskt understöd från det allmännas sida. Hittills har statsunderstödet under en lång följd af år, eller allt sedan 1858, i regel utgått med 4,000 kronor till hvarje skola. Förändrade förhållanden, som medfört ökade utgifter för skolverksamheten, hafva utan tvifvel redan före nuvarande tid berättigat till anspråk på ökad ekonomiskt understöd från det allmännas sida för densammas uppehållande, och krafvet därpå blir, med de fordringar kommittén i enlighet med sitt förslag anser böra ställas på en väl ordnad och skött landtbruksskola, än mera framträdande.

I anslutning härtill, har kommittén uppgjort följande normalstat för två-årig landtbruksskola.

Inkomster.

Dagsverken:

12 yngre kursens elever, 280 dagar à 2 kronor	kronor	6,720: —
12 äldre " " 170 " " " "	"	4,080: —
8 ett-årselever, 170 dagar à 2 kronor	"	2,720: —

Elevavgifter:

4 betalande elevavgifter à 150 kronor ¹⁾	"	600: —
		Kronor 14,120: —

Utgifter.

Löneförmåner, förutom bostad:

Föreståndaren	kronor	3,000: —
Förste läraren	"	2,000: —
Andre "	"	1,200: —
Extra lärare, arfvoden	"	400: —
Kosthåll, bostad, vedbrand, lyse och städning för 32 elever under 365 dagar à 1 krona per dag och elev	"	11,680: —
Åskådningsmateriell	"	100: —
Anskaffning af extra redskap	"	500: —
Försöksverksamhet	"	500: —
Annonser och tryck	"	400: —
Läkarvård och medicin	"	100: —
Kostnader för undervisningslokaler	"	600: —
" " skolinventarier	"	300: —
Diverse utgifter	"	400: —
		Kronor 21,180: —

¹⁾ Enligt det af kommittén uppgjorda förslaget till reglemente för landtbruksskolorna i mellersta och södra Sverige skola af hela elevantalet vid hvarje sådan landtbruksskola *minst* 24 vara frielever.

[5.] I fråga om de olika utgiftsposterna i denna normalstat har kommittén särskildt framhållit, huru genomförandet af kommitténs förslag till omorganisation af landtbruksskolorna förutsätter en ökning af lärarkrafterna och skärpta fordringar på lärarnas kompetens, särskildt i fråga om deras praktiska utbildning. Detta nödvändiggör, att lärarlönerna sättas så höga, att för kallet verkligt dugliga personer vilja ägna sig däråt och att man kan undvika det nu till stor skada för skolorna rådande missförhållandet, att lärarplatserna stundom besättas med för unga och för befattningarna ofta alltför oerfarna personer, hvilka till följd af de låga löner, som vid skolorna kunna erhållas, i regel fortast möjligt söka sig bort från landtbruksläraryrket. Stabiliteten i undervisningen blir i hög grad lidande på dessa alltför täta lärarombyten och sådana kunna ej undvikas, med mindre lärarnas ekonomiska ställning förbättras. Kommittén har därför upptagit föreståndarens och öfriga lärares aflöningsförmåner så höga, att desamma, jämte hvad som kan beräknas komma att utgå såsom arvode från egendomen till en hvar af dessa för deras deltagande i skolegendomens skötsel, böra, åtminstone hvad föreståndaren och förste läraren beträffar, bereda tillräcklig utkomst för vederbörande befattningshafvare med familj. För att statsmakterna må i någon mån bidraga till trygghet af skolföreståndares och öfriga lärares ekonomiska ställning, har kommittén tänkt sig, att i de kontrakt om landtbruksskolors förläggning, som skola af landtbruksstyrelsen upprättas med vederbörande, skulle intagas bestämmelser om vissa minimilöner för föreståndare och lärare.

Kommittén har vidare framhållit, att en landtbruksskola måste vara försedd med fullgod undervisningsmateriell och detta icke endast för lärarummet. För den praktiska utbildningen är det nämligen af stor vikt, att skolan väl följer med sin tid beträffande moderna maskiner och redskap, och härför åsamkas en skolinnehafvare större utgifter än jordbrukaren i allmänhet. Erfarenheten ger också vid handen, att vid en landtbruksskola underhållet af redskap och maskiner blir afsevärdt större än vid en vanlig egendom, något som har sin naturliga förklaring däri, att vid en skolegendom förefintliga jordbruksmaskiner och redskap för undervisningens skull måste undan för undan utlämnas till begagnande åt ännu oöfvade elever, hvarigenom sådan materiell ofta kommer att utsättas för ovarsam eller eljest olämplig behandling.

Det goda undervisningsmateriell, som ligger i en välordnad försöksverksamhet, anser kommittén icke heller böra få saknas vid landtbruksskolorna, hvilka äfven i så måtto måste anses såsom lämpliga försöksstationer, att kompetenta personer där finnas för försökens hand-

hafvande och att resultaten af försöken genom från skolorna utgående elever, som i detalj fått följa dessa försök, komma vidare kretsar till godo. Kommittén har därför ansett sig böra i sitt förslag till reglemente påbjuda försöksverksamhet och i skolornas stat för denna verksamhet upptaga en särskild utgiftspost.

[5.]

I betraktande af sålunda anförda omständigheter och då kommittén anser, att ersättning måste beredas skolinnehafvaren för det minskade arbete, som i och med den teoretiska undervisningens omläggning kommer att af skolans elever utföras vid egendomen, i hvilket afseende särskildt är att märka att kommittén uti sina ofvannämnda beräkningar upptagit priset på de dagsverken, som eleverna kunna prestera, till ett värde af 2 kronor året rundt, hvilket något öfverstiger det enligt 1906 års jordbruksstatistik gällande medelpriset per dagsverke för de orter, skolornas verksamhet skulle komma att omfatta, synes det kommittén, att det årliga anslag, som för hvarje landtbruksskola i nu ifrågasvarande delar af landet är för skolverksamhetens uppehållande erforderligt, icke kan beräknas lägre än till 7,000 kronor. För de föreslagna nio landtbruksskolorna i södra och mellersta Sverige skulle sålunda krävas en anslagssumma af tillhoppa 63,000 kronor eller föga mera än som nu af statsmedel utgår till landtbruksskolorna i nämnda delar af landet.

Ofvan nämnda anslagssumma anser kommittén lämpligast böra, såsom hittills varit fallet, utgå enbart af statsmedel. Härför tala, enligt kommitténs mening, flera skäl. Dels är landtbruksskolan med sitt hufvudsakliga syfte att utbilda arbetsförmän närmast att anse som en specialskola, jämförlig exempelvis med de helt statsunderstödda skogsskolorna, dels kommer ock förläggningen af landtbruksskolorna, om dessa minskas till antalet i enlighet med förslaget, att upphöra att såsom hittills vara en respektive hushållningssällskap i orterna tillkommande angelägenhet, hvarför nämnda korporationer, som väl annars närmast skulle tänkas komma att bidra till denna skolverksamhet, knappast kunna påläggas bördan att ekonomiskt stödja densamma.

I sammanhang härmed omnämner kommittén, att motsvarande undervisningsanstalter i våra grannländer Finland och Norge erhålla understöd af statsmedel till ännu högre belopp än här föreslagits. En i Finland på enskild egendom förlagd lägre landtbruksskola med tvåårig kurs uppbär ett årligt statsanslag af 11,200 finska mark, med tillskott af 300 mark för hvarje elev öfver det fastställda minimiantalet af 14, och i Norge åtnjuta därvarande 1½-åriga »amtslandbrugsskoler»

[5.] statsanslag af i medeltal 13,500 kronor årligen, däri dock medräknadt statens bidrag till elevstipendier.

Då hvarje hushållningssällskap icke hädanefter på samma sätt som hittills skulle blifva direkt intresserad i någon viss landbruksskola, har kommittén föreslagit, att det måtte uppdragas åt landbruksstyrelsen att, sedan Kungl. Maj:t fattat beslut om landbruksskolas förläggning, med innehafvaren af den utsedda skolegendomen upprätta kontrakt beträffande denna förläggning. I konsekvens härmed har det synts kommittén lämpligt, att i landbruksskolas styrelse, hvars tillsättande af praktiska skäl föreslagits skola till väsentlig del uppdragas åt förvaltningsutskottet hos det hushållningssällskap, inom hvars område sådan skola blifvit förlagd, ordförande utses af landbruksstyrelsen. Kommittén har jämväl föreslagit, att den person, som närmast har ansvaret för och ledningen af skolan, nämligen skolans föreståndare, måtte komma att intaga en själfskrifven plats i skolans styrelse.

Den af kommittén föreslagna omorganisationen af landbruksskolorna i södra och mellersta Sverige har kommittén tänkt sig genomförd samtidigt med afseende å samtliga de föreslagna skolorna. Gifvetvis är det därvid af nöden, att man, för att enskildas rätt ej må trädas för nära, lämnar tillräckligt rådrum för afvecklande af de aftal ifråga om dessa skolors förläggning, som af respektive hushållningssällskap ingåtts med vederbörande egendomsinnehafvare. Kommittén har af sådan anledning tagit del af nu gällande kontrakt och därvid erfarit, att den 1 november i allmänhet är bestämd som fardag samt att den längsta uppsägningstid, hvar till ett hushållningssällskap har att taga hänsyn i nu förevarande fall, är 1 $\frac{1}{2}$ år, d. v. s. att för skolans upphörande den 1 november ett visst år uppsägning måste ske före den 1 maj året därförut.

Mot kommitténs förslag angående landbruksskolornas organisation har reservation anförts af herrar Hellström och Peterson, hvilka föreslagit en helt annan plan för jordbruksförmännens utbildning. Hufvudmomenten i denna utbildning skulle enligt deras förslag komma att utgöras af landtmannaskolekurs, minst ett års praktik vid större väl-skött egendom samt ett-årig praktisk-teoretisk landbruksskolekurs, särskildt riktad på den egentliga förmansutbildningen.

Såsom hufvudmotiv för en dylik anordning hafva reservanterna anført, att förmansutbildningen därigenom skulle blifva af mindre kostnad för det allmänna, i det att vid hvarje landbruksskola skulle årligen kunna utbildas dubbelt så stort antal förmän som vid bibehållandet af krafvet på genomgående af två-årig landbruksskolekurs. Landbruks-

skolornas antal skulle härigenom kunna inskränkas till hälften af det utaf kommittén föreslagna. [5].

Gent emot en dylik uppfattning har kommittén bland annat anført, att utbildningstiden skulle med sådan anordning förlängas med minst ett halft år, hvilket kunde befaras komma att öka svårigheten att få dugligt folk in på denna bana, som redan nu till följd af utbildningskursens längd för många verkar mindre tilltalande. Vidare har kommittén framhållit, att om man uppställer som mål för landtbruksskolans verksamhet att på ett år bibringa eleverna de särskilda insikter, som äro af nöden för den blifvande jordbruksförmannen, samt hos dem frammana de för yrket nödvändiga egenskaperna — något som med hänsyn till den korta skoltiden öfver hufvud taget knappast låter sig göra — genomförandet häraf komme att möta betydligt större svårigheter, om vid hvarje skola skulle till speciell förmansutbildning mottagas dubbla antalet elever mot det, som vid den två-åriga landtbruksskolan skulle komma att årligen utbildas. Härigenom skulle nämligen väsentliga delar af utbildningen kunna endast ytligt komma hvarje elev till godo; särskildt skulle han få tjänstgöra som rättare och öfva sig i arbetenas planläggning och utställning under endast hälften af den tid, som kommitténs förslag i detta hänseende medgifver för hvarje elev.

Om det öfver hufvud taget vore möjligt att med en ett-årig landtbruksskola vinna ett för förmansutbildningen nöjaktigt resultat, skulle det alltså, om reservanternas förslag genomfördes, enligt kommitténs mening blifva nödigt att inskränka antalet elever till hälften af det utaf kommittén föreslagna; och då man icke kan tänka sig, att vid en sådan skola skulle kunna årligen slututbildas ett större antal förmän än det, som med kommitténs förslag afses, kan man ej heller beräkna någon minskning i föreslagna antalet skolor. Någon ekonomisk vinst för statsverket synes således kommittén ej heller vara att påräkna med den föreslagna anordningen, då årliga kostnaden för en ett-årig skola säkerligen skulle komma att kräfva minst lika högt statsanslag för skolverksamhetens uppehållande som det af kommittén för en två-årig landtbruksskola föreslagna. Kommittén säger sig äfven vara öfvertygad om, att allvarliga svårigheter skulle möta för förläggning af dylika ett-åriga landtbruksskolor å lämpliga enskilda egendomar, då man för att kunna påräkna den enskildes villighet att upplåta sin egendom för en landtbruksskola måste se till, att han af en sådan förläggning icke får öfvervägande olägenheter. Med bibehållande af två-årig kurs för landtbruksskolan kan skolegendomens innehafvare enligt kommitténs mening genom att till skolan förläggas äfven den öfning i allmän praktisk arbetsfärdighet,

[5.] som ingår såsom hufvudmoment i första årets utbildning, beräkna, att han i skolans elever erhåller den hufvudsakliga arbetsstyrka, som erfordras för skolegendomens fullgoda skötsel. Vid den föreslagna ett-åriga landtbruksskolan, där hufvudvikten i den praktiska utbildningen måste läggas på vissa, särskild instruktion kräfvande detaljer, som för den blifvande arbetsförmannen äro nödvändiga att få inlärd, och där dessutom någon tid af året måste afsättas för kompletterande teoretisk undervisning, synes det kommittén, att egendomsinnehafvaren skulle blifva nödsakad att vid sidan af skolans elever underhålla en ordinarie hufvudarbetsstyrka, om egendomen skulle kunna skötas så, att därvaron af en skola kunde försvaras.

Slutligen har kommittén såsom sin mening velat framhålla, att den sålunda ifrågasatta ett-åriga förmansutbildningen vid landtbruksskolorna bland annat förutsätter, att eleverna äro utgångna från en bygd, inom hvilken landtbruket nått en så hög ståndpunkt, att de på förhand äro förtrogna såväl med grunderna för ett rationellt jordbruks bedrivande som framförallt med arbetssätt och arbetsteknik vid ett sådant jordbruk. I de flesta delar af vårt land torde dessa förutsättningar icke ännu vara för handen. Genom sitt förslag att vid landtbruksskolorna gifva vidgad plats för en ett-årig kurs bredvid den två-åriga samt genom att föreslå, att åt landtbruksstyrelsen må öfverlämnas att reglera förhållandet mellan antalet elever i dessa båda kurser, anser sig kommittén ha sökt bereda utväg för att leda utvecklingen af landets landtbruksundervisning i den riktning, som med förslaget om ett-årig skola afsetts, och sålunda bana väg för densamma, så snart nödiga förutsättningar för densamma finnas och så i öfrigt kan befinnas lämpligt.

Landtbruks-
skolor i Norr-
land och
Dalarna.

De tre norrländska landtbruksskolorna ombildades så sent som år 1901 från två-åriga till ett-åriga med öfvervägande teoretisk undervisning under hela vinterhalfåret. Då de sålunda omorganiserade skolorna visat sig fördelaktiga för Norrland med fullgod tillströmning af elever och då de egendomar, dit skolorna blifvit förlagda, af sina ägare, de respektive hushållningssällskapen, redan blifvit med stora omkostnader inrättade för sitt ändamål, har kommittén icke velat föreslå andra förändringar beträffande dem, än att det för ett bättre tillvaratagande af deras utvecklingsmöjligheter måtte vid dem inrättas vid sidan af den ett-åriga kursen en teoretisk vinterkurs med för såväl denna som den ordinarie ett-åriga kursen gemensam undervisning. Enligt det sålunda framlagda förslaget skulle eleverna vid denna teoretiska vinterkurs genom särskilda för denna kurs anordnade turer i ladugård och slöjdstuga

bibringas praktisk öfning i ladugårdsskötsel och slöjd, hvarjämte de skulle beredas öfning uti en del af de viktigaste, vid ortens jordbruk förekommande vinterarbeten, hvilket syntes kommittén kunna möjliggöras genom att från studierna undantaga en dag i hvarje vecka utaf den tid af minst sex månader, ifrågavarande kurs beräknats skola omfatta. Då det vidare visat sig svårt att vid de jämförelsevis små skolegendomarna kunna under sommaren bereda eleverna full instruktiv sysselsättning, har kommittén likaledes föreslagit, att elevantalet vid den ett-åriga kursen måtte sänkas från nuvarande 12 till 10, dock utan hinder att, om förhållandena sådant tillåta, ett större antal elever med landtbruksstyrelsens medgifvande må mottagas vid kursen. Såsom skäl för sistnämnda förändring har kommittén anført, att det visat sig svårt att vid de jämförelsevis små jordbruk, som förekomma vid skolorna, kunna på ett instruktivt sätt under sommaren sysselsätta ett större antal elever. Minimiantalet elever i vinterkursen har beräknats till 10.

Då den praktiska utbildning, som helårskursens elever erhålla vid skolorna, synts kommittén väl ytlig och då detta gifvetvis i ännu högre grad måste blifva fallet beträffande de elever, som komme att deltaga i den föreslagna teoretiska vinterkursen, har kommittén föreslagit, att föreståndarna vid nu ifrågavarande landtbruksskolor genom bestämmelse i skolornas reglemente skulle åläggas att söka bereda eleverna lämpliga elevplatser på för deras vidare utbildning lämpliga gårdar äfvensom att dessa skolors elever må under vissa villkor komma i åtnjutande af ersättning af statsmedel för resa till och från plats, där elevanställning vunnits, för hvilket ändamål kommittén ansett ett förslagsanslag af 500 kronor årligen böra beviljas.

Någon förändring i det nu till hvar och en af dessa skolor utgående årsanslaget af 6,000 kronor har kommittén icke ansett erforderlig. Då emellertid det fåtal dagsverken, som ettårseleverna vid dessa skolor utföra, utgör skolegendomens hufvudsakliga direkta inkomst af skolverksamheten, anser dock kommittén det vara uppenbart, att utöfver statsanslag till nyssnämnda belopp ytterligare bidrag af allmänna medel krävas för uppehållande af dessa skolors verksamhet. I och med upptagande af den teoretiska vinterkursen, hvarigenom här ifrågavarande skolform komme att i vissa hänseenden ansluta sig till landtmannaskoletypen, synes det kommittén ej obilligt, att hushållningssällskap, landsting eller föreningar här liksom ifråga om landtmannaskolorna träda ekonomiskt stödjande emellan, i den mån behof däraf framträder.

Då kommittén anser, att det för Kopparbergs läns jordbruk, som i allmänhet omfattar mindre bruksningsdelar, skulle lända till gagn, om

- [5.] nu ifrågavarande skoltyp där komme till stånd, har kommittén föreslagit, att äfven Kopparbergs läns landtbruksskola måtte omorganiseras i öfverensstämmelse med landtbruksskolorna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. Kommittén anser visserligen, att inom Kopparbergs län, såväl som inom Norrland, behof af arbetsförmän i viss mån förefinnes, men detta behof är ej större, än att det bör kunna fyllas dels från de mellansvenska två-åriga landtbruksskolorna, dels ock från de för Norrland och Dalarna föreslagna fyra ett-åriga skolorna, då säkerligen vissa från dessa skolor utgående elever kunna beräknas hafva förutsättningar för att tillfredsställande fylla rättarplats i dessa trakter.

Landt-
mannaskolor.

Den yrkesundervisning, som bör beredas det medelstora och mindre jordbrukets ungdom, anser kommittén böra fortfarande såsom hittills meddelas vid landtmannaskolor. För att vinna inträde vid dylik skola fordras nu, att sökanden vid anställd pröfning visar sig äga visst, i stadgarna närmare angifvet kunskapsmått, öfverstigande det som vid folkskolan inhämtas. Inträde utan föregående pröfning medgifves dock yngling, som företer intyg från föreståndare vid en af staten understödd folkhögskola, att han äger stadgade kunskaper, eller som genomgått femte klassen i allmänt eller motsvarande afdelning i tekniskt eller dimissionsberättigadt enskildt läroverk med goda insikter i vissa ämnen.

Där de sålunda angifna förkunskaperna hos eleverna vid landtmannaskolan varit grundliga, har skolan kunnat genomföra en ganska omfattande undervisning i hufvudämnena, och kommittén framhåller, att landtmannaskolan i denna form inom flera landskap tillvunnit sig stort förtroende och god tillslutning af elever. Kommittén anser det därför vara till fördel för våra landtmäns utbildning, att landtmannaskolan i sagda trakter fortfarande får vara verksam i denna form.

I detta sammanhang har kommittén erinrat, hurusom vid folkhög- och landtmannaskolan vid Hvilan genom inrättande af en s. k. öfre afdelning, afsedd att förbereda till landtbruksinstitut, lämnats tillfälle för dem af landtmannaskolans elever, hvilka icke aflagt någon för inträde vid landtbruksinstitut föreskrifven examen, att vid skolan komplettera sina kunskaper i den omfattning, som är nödig för ett godkännande vid pröfning för inträde vid institutet. En dylik förbindelse mellan de lägre landtbruksundervisningsanstalterna och landtbruksinstitutet har kommittén funnit önskvärd särskildt med afseende därå, att därigenom öppnas möjlighet för begåfvade unga män från landtmannahemmen att efter afslutade studier vid landtbruksinstitutet inträda på landtbrukslärar- eller konsulentbanan, för hvilken verksamhet den förtrogenhet med det praktiska jordbruket, de under sin uppväxttid

vunnit, kan blifva till särskildt gagn. För uppehållande af en sådan förbindelse mellan de lägre och högre landtbruksläroverken måste man emellertid för de förra förutsätta en skolform med grundlig teoretisk undervisning.

[5.]

Kommittén har alltså förordat, att landtmannaskolor af hittillsvarande typ fortfarande böra verka i de trakter af vårt land, där så befinnes lämpligt, men kommittén har jämväl ansett nödigt, att teoretisk landtbruksundervisning bjudes äfven den ungdom, som icke haft tillfälle att efter afslutande af folkskolan genomgå annan undervisningsanstalt eller på annat sätt förvärfva sig de nu föreskrifna kunskapsmåttén för inträde vid landtmannaskola. Kommittén har i anslutning härtill föreslagit, att vid sidan af den nuvarande landtmannaskolan, hvilken af kommittén benämnes *litt. A*, upprättas en ny form af landtmannaskola, *litt. B*, med sådan undervisningsplan, att vanlig folkskolebildning är tillräcklig för tillgodogörande af undervisningen.

Att upprättandet af landtmannaskolor *litt. B* utgör ett verkligt behof, framgår såväl af de från hushållningssällskapens förvaltningsutskott till kommittén inkomna yttrandena i ämnet, i hvilka ganska allmänt uttalas önskvärdheten af att enbart genomgåendet af folkskolekurs må berättiga till inträde i landtmannaskola, som ock af den tillslutning, som vissa privata landtbruksläroverk, hvilka i detta hänseende icke hafva något inträdeskraf, kunna uppvisa. Det synes ock kommittén vara en plikt för staten att bereda den ungdom från de mindre landtmannahemmen, hvilken i många fall icke kan offra två vintrar på sin utbildning, direkt tillgång till fackutbildning.

På grund af den sålunda ifrågasatta uppdelningen af landtmannaskolan har kommittén icke funnit anledning föreslå upprättandet af någon speciell skola för blifvande småbrukare. Såväl småbrukaren som brukaren af det medelstora jordbruket — hemmansbrukaren — hafva behof af i hufvudsak samma teoretiska fackutbildning; båda behöfva undervisning i de grundläggande naturvetenskapliga ämnena och båda böra förvärfva en allmän öfverblick öfver landthushållningens och husdjursskötselns hufvudgrunder. Den olikhet, som påkallas i småbrukarens och hemmansbrukarens fackutbildning, är väsentligt mindre än den skillnad i landtmannaskolans undervisningsplan, som måste finnas i landets olika delar, och hänför sig närmast till den praktiska sidan af utbildningen. Det synes därför kommittén icke erbjuda någon svårighet för landtmannaskolornas ledare att inom den af kommittén föreslagna ramen bjuda en tillfredsställande teoretisk undervisning åt sina elever, ehvad dessa utgöras af blifvande småbrukare eller hemmansbrukare, endast de befintliga ortsförhållandena noggrannt beaktas. Kommittén har äfven framhållit,

- [5.] att sådana, för det minsta och medelstora landtbrukets ungdom gemensamma skolor som de af kommittén föreslagna äro ägnade att motarbeta den klasskillnad, som upprättandet af olika läroverk för en hvar af dessa båda kategorier lätt skulle kunna föranleda.

Den nuvarande landtmannaskolan har på de flesta ställen utvecklat sig ur folkhögskolan och arbetar i organiskt sammanhang med denna, hvilket bland annat medfört, att de båda skolornas ekonomi, ledning och lärarkårer på många håll blifvit gemensamma. Under erkännande att detta samarbete med folkhögskolorna i flera hänseenden varit gynnsamt för landtmannaskolorna och att flera af dem icke skulle kommit till stånd, om de icke på detta sätt kunnat påräkna ekonomiskt stöd under de första arbetsåren, anser dock kommittén, att det flerstädes medfört olägenheter för sistnämnda skolor. Lyckligt har samarbetet fungerat, där folkhögskolans föreståndare, hvilken utan undantag också varit föreståndare för landtmannaskolan, genom praktisk landtmannaerfarenhet eller landtbruksutbildning ägt nödiga förutsättningar för att i detalj leda äfven sistnämnda skolas verksamhet; mindre godt däremot synes kommittén resultatet i många fall hafva utfallit, där sagda föreståndare saknat nämnda förutsättningar och därjämte undervisningen i landtmannaskolans hufvudämnen handhafs af unga agromoner, hvilka icke ägt tillräcklig praktisk erfarenhet och på grund häraf ej heller kunnat förvärfva sig det förtroende hos landtmännen, som är förutsättningen för att dessa sända sina söner till skolan. Dylika och andra förhållanden hafva för många landtmannaskolor medfört alltför lågt elevantal.

Då härtill kommer att landtmannaskolans uppgift synes kommittén för framtiden komma att blifva betydligt mera omfattande än hittills, dels på grund däraf att skolan genom inrättandet af en skoltyp med lägre inträdesfordringar bör kunna med sin undervisning i vida högre grad än nu nå de breda befolkningslagren, dels ock därigenom att vid dessa skolor torde komma att förläggas specialkurser för småbrukare samt för teoretisk utbildning af kontrollassistenter och ladugårdsskötare m. m., anser kommittén det vara af största vikt, att landtmannaskolan, äfven där den är förlagd till samma plats som folkhögskola och har med denna gemensamma lokaler och lärare, kommer att arbeta under mera själfständiga former, än hvad hittills varit fallet, och till föreståndare erhålla en person, som genom sin föregående utbildning besitter full kompetens att leda landtbruksundervisning. I sådant afseende anser kommittén det böra föreskrifvas, att föreståndare för landtmannaskola skall hafva med goda vitsord aflagt examen vid landtbruksinstitut,

hvarjämte hans kompetens till befattningen i hvarje särskildt fall bör pröfvas af landtbruksstyrelsen. Kommittén finner det visserligen icke vara uteslutet, att — på sätt ock ägt rum — föreståndarskap för en sådan skola kan på ett framgångsrikt sätt utöfvas af personer, som, utan att hafva genomgått landtbruksinstitut, genom studier samt praktisk jordbruksverksamhet förvärfvat sig ingående kunskap i skolans hufvudämnen, men då det nu gäller att för landtmannaskolan söka åstadkomma en sådan organisation, att denna skolform kan vinna ökad förtroende hos landsbygdens befolkning och därigenom uppnå större inflytande på vårt jordbruks utveckling, har kommittén ej tvekat att tillstyrka, att för kompetens till föreståndarskapet vid landtmannaskola — likaväl som för enahanda befattning vid landtbruksskola — uppställas kraf på agronomisk utbildning. Skulle det i något fall finnas önskvärdt att till föreståndare för en landtmannaskola kunna förvärfva en person, som visserligen icke aflagt föreskrifvet examensprof, men i öfrigt besitter särskildt framstående egenskaper, föreställer sig kommittén, att hinder icke bör möta att i detta hänseende bevilja dispens.

Angående landtmannaskolans och folkhögskolans framtida ställning till hvarandra framhåller kommittén, under hänvisning såväl till hushållningssällskapens förvaltningsutskotts till kommittén afgifna yttranden som till utvecklingen i Danmark, att de båda skolorna i framtiden torde komma att utveckla sig till hvar för sig själfständiga anstalter. För att emellertid redan bestående förhållanden icke alltför hastigt skola behöfva rubbas och enskildas rätt därigenom måhända äfventyras, föreslår kommittén, att i de fall, där man finner det lämpligt att fortfarande bibehålla redan förefintlig gemenskap i afseende å lärare, undervisningslokaler m. m. mellan landtmannaskola och folkhögskola, denna gemenskap må få fortfara, hvarvid en af de sålunda samarbetande läroverkens föreståndare bör utses till rektor för båda. Rektors uppgift skulle i afseende å landtmannaskolan blifva att under skolstyrelsens öfverinseende handhafva skolans ekonomi och utöfva högsta disciplinära myndigheten vid densamma samt att såsom ordförande i skolans lärarråd sörja för, att lärarna finge tillfälle att gemensamt behandla frågor, som röra undervisningen samt annat, som kunde lända skolverksamheten till gagn. Landtmannaskolas föreståndare skulle åter vara ansvarig för undervisningens rätta bedrifvande inom sagda skola äfvensom söka att underlätta elevernas praktiska utbildning vid framstående landtbruk. Genom denna anordning anser sig kommittén hafva gifvit en sådan form för fortsatt samarbete mellan folkhögskola och landtmannaskola, att båda böra kunna fylla sina betydelsefulla uppgifter.

[5.]

[5.] Kommittén har i sammanhang härmed framhållit betydelsen af att vid hvarje skola förutom föreståndaren finnes en agronomiskt utbildad förste lärare, som är så aflönad, att han kan stanna på platsen under någon längre följd af år. Härigenom skulle endera af dessa kunna odeladt ägna sig åt undervisningen i jordbrukslära och de förberedande ämnen, som därmed äga samband, och den andra kunna handhafva undervisningen i husdjursskötsel med dithörande ämnen. Dessutom skulle genom en dylik anordning skolorna lättare kunna mottaga de småbrukarkurser, kurser för utbildning af kontrollassistenter m. m., som lämpligen kunna dit förläggas.

Kommittén har vidare riktat uppmärksamheten på nödvändigheten att betrygga äfven elevernas praktiska utbildning. Då vid landtmannaskolorna jordbruk i den utsträckning icke kan bedrivas, att hela elevantalet skulle kunna däri erhålla en instruktiv praktisk undervisning, och då skolans kurs i regel måste förläggas till vinterhalfåret, under hvilken årstid eleverna lättast kunna undvaras i hemmet, synes det kommittén nödvändigt, att hvarje skola har tillgång till ett välskött landtbruk, där skolans elever under sina lärares ledning kunna i sammanhang med den pågående undervisningen taga närmare kännedom om tillämpning i praktiken af de kunskaper, som i skolan inhämtas. Genom dylika demonstrationer skulle särskildt den numera kräfvande undervisningen i redskapslära gifvas ett fastare underlag än det låter sig göra, då undervisningen meddelas endast på lärorummet. Dylika demonstrationsmöjligheter har kommittén tänkt sig kunna i många trakter af landet åstadkommas på sådant sätt, att öfverenskommelse träffas med innehafvare af något välskött mindre jordbruk i skolans närhet om rätt för skolans lärare att därstädes verkställa demonstrationer för eleverna. Där åter, hvarest saken icke lämpligen kan ordnas på detta sätt, synes det kommittén, att skolan själf bör anordna ett demonstrationsjordbruk, för hvilket ändamål kommittén tänkt sig, att lämplig kronoegendom skulle kunna upplåtas eller statslån från därför bildad fond kunna erhållas. Ehuru väl genom skolundervisningens förläggande till vinterhalfåret dylika praktiska demonstrationer måste delvis pågå under en för desamma mindre gynnsam årstid, kan man dock genom dem göra eleverna förtrogna med en god landthushållnings allmänna planläggning, lämpliga anordningar vid utfodring i ladugårdar och stall, gödselns tillvaratagande, det i orten pågående afvelsarbetet, bedömandet af husdjurens exteriör m. m.

Men äfven om genom dylika demonstrationer åt undervisningen i landtmannaskolorna kan gifvas en god praktisk riktning, synes det dock kommittén icke vara möjligt att vid dessa skolor med fördel meddela

teknisk färdighet i landtbruksarbetenas detaljer. Sådan färdighet förvärfvas enligt kommitténs mening lämpligast och med minsta kostnad genom deltagande i de praktiska arbetena vid välskötta landtbruk. I anslutning härtill framhåller kommittén vikten af att landtmannaskolornas föreståndare ägna ordnandet af denna sak nödig uppmärksamhet och söka bereda eleverna platser vid välskötta landtbruk. För att underlätta elevernas resor till dylika mera aflägsna gårdar, har kommittén föreslagit, att landtbrukselev beredes ersättning af statsmedel för biljettkostnaden å järnväg inom Sverige vid resa från landtmannaskolan till den plats, där elevanställning vunnits, samt vidare efter elevtidens slut till hemorten eller, därest elevanställningen gått före kursen vid landtmannaskolan, mellan nämnda platser i omvänd ordning. Denna ersättning, som kommittén tänkt sig skulle komma att utbetalas af landtmannaskolans föreståndare af för sådant ändamål särskildt anvisadt anslag, synes dock kommittén ej böra tillkomma landtbrukseleven förrän efter elevtidens slut och mot uppvisande af betyg om fullgjord elevtjänstgöring under minst ett halft år samt af dagbok med af eleven förda anteckningar om under elevtiden utförda arbeten, med iakttagande tillika däraf, att, därest elevtjänstgöringen föregått kurs vid landtmannaskolan, ifrågavarande ersättning icke utbetalas, förrän elev inställt sig vid sådan kurs. Under förutsättning, att under närmaste tiden omkring 100 landtmannaskolelever årligen komma att anlita nu antydda väg till praktisk utbildning, har kommittén ansett ett årligt statsanslag af 2,000 kronor vara tillräckligt för gäldande af ifrågasatta reseersättningar åt eleverna.

Utgiftsstaten för en landtmannaskola, inrättad efter ofvan angifna grunder och afseende båda de af kommittén föreslagna skolorna, har kommittén beräknat sålunda:

Skollokaler med uppvärmning och belysning, samt	
lärarbostäder	kronor 1,500: —
Löneförmåner, utom bostad:	
Föreståndaren	„ 3,000: —
Förste läraren	„ 2,000: —
Öfriga lärare, arfvoden	„ 500: —
Kostnader för skolinventarier	„ 300: —
Åskådningsmateriell och demonstrationsanordningar ...	„ 300: —
Försöksverksamhet (föreläsningssal)	„ 250: —
Annonser och tryck	„ 400: —
Läkarvård och medicin	„ 100: —
Diverse omkostnader	„ 400: —

Summa kronor 8,750: —.

[5.]

De inkomster åter, som en landtmannaskola bör kunna påräkna, skulle utgöras dels af undervisningsafgifter, som i medeltal kunna upptagas till högst 50 kronor för elev eller för en skola med 30 elever, efter afräknande af friplatser eller halffria platser, till högst 1,000 kronor, dels af statsanslag och dels af bidrag från orten. I betraktande af att grundanslaget af statsmedel med sitt nuvarande maximibelopp af 3,000 kronor bestämdes redan år 1887 samt att ett tillgodoseende af de utaf kommittén i fråga om ökade lärarkrafter och undervisningsmateriell m. m. vid dessa skolor framställda kraf komme att för skolorna medföra betydligt ökade kostnader, har kommittén ansett sig böra föreslå, att hvarje landtmannaskola, vare sig den är inrättad såsom A-skola eller B-skola, må äga att af statsmedel uppbära ett årligt anslag af 5,000 kronor, hvilket anslag bör kunna höjas till 6,000 kronor, då skolans elevantal öfverstiger 30, i hvilket fall inrättande vid skolan af parallellkurser i vissa ämnen blir nödigt. Äfven om bidrag från orten torde komma att blifva behöfliga i samma utsträckning som hittills, finner dock kommittén ej skäl att i fråga om villkoren för statsanslags utgående fasthålla vid den nuvarande bestämmelsen om dylikt bidrag till minst lika belopp som statsanslaget. Med denna bestämmelse har man velat tillförsäkra sig visshet om, att en skola, till hvilken statsunderstöd utgår, äger tillräckliga ekonomiska förutsättningar för undervisningsverksamhetens bedrivande. Kommittén anser emellertid, att ett mera verksamt korrektiv härutinnan kan vinnas genom att såsom villkor för statsanslagets utanordnande föreskrifva, att skolan vid af fackman företagen undersökning visar sig besitta nödiga lokaler, lärarkrafter och undervisningsmateriell samt i fråga om elevantalet fylla fastställda fordringar. Då det emellertid låter tänka sig, att flera konkurrerande skolföretag kunna uppstå inom en och samma ort utöfver ortens behof, synes det kommittén, att Kungl. Maj:t bör inhämta vederbörande hushållningssällskaps yttrande i ämnet, innan statsanslag beviljas, något som emellertid torde behöfva ske endast då anslag första gången sökes eller då eljest särskilda omständigheter så påfordra.

Då det måste anses oegentligt att, såsom för närvarande kan äga rum, en skola får åtnjuta statsanslag, äfven om antalet elever vid skolan nedgått till endast det för fyllandet af det statsanslaget motsvarande antalet frielevplatser nödiga, har kommittén såsom villkor för erhållande af statsanslag föreslagit föreskrift om visst minimiantal elever vid skolan, hvilket antal kommittén ansett böra bestämmas till minst 20, dock med rätt för Kungl. Maj:t att på grund af särskilda omständigheter bevilja statsanslag åt landtmannaskola, hvars elevantal under-

stiger 20. Enahanda befogethet synes ock böra tillkomma Kungl. Maj:t med afseende å landtmannaskola, hvars elevantal något år tillfälligtvis nedgått under 20, men hvars betydelse för orten fortfarande är oförminskad. För att emellertid de landtmannaskolor, som vid tiden för ikraftträdandet af dessa nya bestämmelser, ännu icke uppnått det för statsanslags tillgodonjutande föreskrifna minimiantalet elever, icke skola genom statsanslagets indragning råka i svårigheter och måhända tvingas att nedlägga sin verksamhet, anser kommittén det blifva nödigt medgifva, att redan i verksamhet varande landtmannaskola må, under de tre närmaste läsåren efter de nya bestämmelsernas trädande i kraft, därvid elevernas antal uppgår till minst 12, få tillgodonjuta statsanslag till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppburits. Likaledes synes det kommittén lämpligt att, för underlättande af tillkomsten af nya landtmannaskolor, medgifva, att landtmannaskola, som efter nyssnämnda tidpunkt nyinrättas, må under dess tre första verksamhetsår erhålla ett statsanslag af 3,000 kronor, så snart elevantalet uppgår till 12.

Vidare har kommittén såsom villkor för statsanslags åtnjutande föreslagit, att minst två frielever eller dubbla antalet elever mot half afgift för hvarje 1,000 kronor af en skolas statsanslag böra äga att vid skolan åtnjuta undervisning, så framt obemedlade och mindre bemedlade elever i tillräckligt antal härtill anmäla sig.

Till understöd åt 27 landtmannaskolor beviljade Eders Kungl. Maj:t för år 1908, det år kommittén afgaf sitt betänkande, dels från förslagsanslaget till understöd åt landtmannaskolor 57,375 kronor och dels från besparingarna å anslagen till lägre landtbruksskolor 20,000 kronor eller tillhoppa 77,375 kronor. Ett genomförande af kommitténs förslag skulle komma att medföra en höjning af understödens slutsumma hvad nämnda 27 skolor beträffar med omkring 50,000 kronor. Då kommittén emellertid ansett, att redan under närmaste tiden ytterligare några landtmannaskolor kunna väntas träda i verksamhet, har det synts kommittén, att ett belopp af 150,000 kronor om året skulle blifva erforderligt för utanordnande af de utaf kommittén ifrågasatta statsunderstöden till landtmannaskolorna.

Såsom jag i det föregående anför, har Riksdagen under de senaste åren beviljat ett årligt anslag af 10,000 kronor till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid med statsmedel understödda landtmannaskolor. Understöden hafva i allmänhet kommit eleverna till godo såsom stipendier å mindre belopp, 25—50 högst 75 kronor, som utbetalats

[5.]

Statsunderstöd till obemedlade och mindre bemedlade lärjungar och kursdeltagare.

- [5.] efter skolkursens genomgående. Då det synes kommittén otvifvelaktigt vara ett statsintresse af största betydelse, att kunskap i landthushållning erhåller så vid spridning som möjligt bland den jordbrukande befolkningen, har kommittén ej tvekat tillstyrka, att staten må i väsentligt högre grad än hittills lämna understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever under deras vistelse vid anstalterna för den lägre landtbruksundervisningen, sålunda förutom vid landtmannaskolor jämväl vid landtbruksskolor. Beträffande understöd till elever vid landtbruksskolor har kommittén särskildt framhållit såväl behovet af dylikt understöd åt dem som ock billigheten af att mindre bemedlade unga män, som vilja skapa sig en framtid såsom förmän vid andras jordbruk, komma i åtnjutande af enahanda förmån af understöd från statens sida som de, hvilka med sin utbildning närmast afse inhämtande af kunskaper för bedrifvande af eget jordbruk.

Därjämte har kommittén förordat, att staten på enahanda sätt måtte understödja sådana i smärre villkor lefvande landtmän och kvinnor, som önska bevista utom boningsorten anordnad fast småbrukarkurs för särskildt antagna elever, men för hvilka frånvaro från hemmet under den tid, sådan kurs pågår, skulle medföra alltför stor ekonomisk uppoffring.

Till anordnande af dylika kurser utgår för närvarande statsunderstöd från anslaget till åtgärder för höjande af det mindre jordbruket.

Kommittén har vidare ansett, att understöd bör utgå såväl till *obemedlad*, hvarmed kommittén i detta sammanhang förstått den, som hvarken själf äger tillgångar för genomgående af en undervisningskurs ej heller kan från hemmet påräkna bidrag för ändamålet, som ock till *mindre bemedlad*, eller den, som antingen äger tillgångar, men dock ej tillräckliga för genomgående af en undervisningskurs, eller ock kan från hemmet påräkna något, ehuru otillräckligt bidrag för ändamålet. I anslutning härtill har det synts kommittén, att det understöd, som af statsmedel tilldelas obemedlad elev, bör motsvara minst hälften af elevens oundvikliga utgifter under loppet af den undervisningskurs, som är i fråga. Oaktadt kostnaderna för en elevs vistelse vid en skola kunna ställa sig olika inom skilda delar af landet, har dock kommittén ansett, att statsunderstöden böra utgå med lika belopp vid alla skolor af samma typ.

De olika statsunderstöden har kommittén beräknat komma att uppgå till följande belopp, beräknade för de kortaste kurser, som de för respektive skolformer föreslagna reglementen medgifva:

	för obe- medlad	för mindre bemedlad
vid landtbruksskola i södra och mellersta Sverige:		
tvåårskurs	200 kr.	120 kr.
ettårskurs	100 »	60 »
» landtbruksskola i Norrland och Dalarna:		
helårskurs	100 »	60 »
teoretisk vinterkurs (5 månader)	125 »	75 »
» landtmannaskola (5 månaders kurs)	125 »	75 »

Vid beräkning af dessa belopp har kommittén utgått från ett understöd af 25 kronor i månaden åt obemedlad och 15 kronor i månaden åt mindre bemedlad elev vid skola, där eleverna själfva bestrida utgifterna för kost och logis, samt med 100 kronor för år åt obemedlad och 60 kronor för år åt mindre bemedlad elev vid skola, där eleverna erhålla fri kost och logis.

I fråga om fasta småbrukarkurser med särskildt antagna elever har det synts kommittén svårligen kunna uppdragas någon skillnad mellan obemedlade och mindre bemedlade med hänsyn till rätt att åtnjuta statsunderstöd för bevistande af sådan kurs, utan har kommittén funnit detta understöd skäligen böra utgå med en krona om dagen under den tid, kursen pågår, åt sådana kursdeltagare, män eller kvinnor, som hafva sin verksamhet vid jordbruk med högst 12 hektar åker, därest de äro boende så aflägsat från den plats, där kursen hålles, att de under densamma icke kunna vistas i sina hem, samt därjämte visa sig vara i behof af dylikt understöd.

Kommitten har i detta sammanhang anført, att ett dylikt understödjande från statens sida af obemedlade och mindre bemedlade vid begagnande af anstalterna för landtbruksundervisning sedan åtskilliga år ägt rum i Danmark samt där visat sig särdeles verksamt främja den lägre landtbruksundervisningen och därigenom jordbrukets utveckling. Äfven i Norge tilldelas elever vid anstalterna för den lägre landtbruksundervisningen rikliga understöd af statsmedel, för sista läsåret uppgående till öfver 94,000 kronor. Med hänsyn till den stora betydelse ur nationalekonomisk synpunkt, som en höjning af det svenska jordbrukets produktionsförmåga innebär, och i den öfvertygelsen att första villkoret härför ligger i att kunskaper rörande jordbrukets och dess binnäringars rätta bedrifvande spridas bland den stora massan af landets jordbrukande befolkning, har kommittén ansett det otvifvelaktigt, att äfven hos oss de medel, som staten kunde komma att offra för dylika understöd, komme att i mångdubbelt mått återgäldas genom en årlig ökning af jordbrukets afkastning inom vårt land.

[5.]

Vid beräkning af storleken af det statsanslag, som årligen skulle behövas för att, på sätt kommittén nu föreslagit, understödja obemedlade och mindre bemedlade elever vid anstalterna för den lägre landtbruksundervisningen, har kommittén utgått från att omkring 50 procent af landtmannaskolornas elever samt flertalet utaf eleverna vid landtbrukskolorna komme att vara i behof af dylika understöd. Då härtill lagts det säkerligen icke obetydliga antal understödsberättigade deltagare i de fasta småbrukarkurserna, för hvilka en årlig understödssumma af 5,000 kronor synts kommittén böra beräknas, har kommittén funnit ett årligt anslag af 70,000 kronor redan under närmaste tiden vara för ifrågavarande ändamål behöfligt. I detta belopp ingår äfven understöd till elever vid de af kommittén föreslagna landthushållsskolor för kvinnor, hvilka understöd beräknats till sammanlagdt omkring 15,000 kronor. Då jag ej anser mig för närvarande böra underställa Eders Kungl. Maj:ts pröfning frågan om upprättande af dylika skolor, torde det belopp, som kommittén anser behöfligt till nu ifrågavarande ändamål, böra beräknas till 55,000 kronor.

Kommittén har i fråga om användningen af det föreslagna anslaget tänkt sig, att de olika hushållningssällskapens förvaltningsutskott skulle hvart och ett för sitt område hos Kungl. Maj:t anmäla behovet under löpande året af medel till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade för genomgående af kurs vid landtmannaskola eller, i fråga om Norrland och Dalarna, teoretisk vinterkurs vid därvarande landtbruksskola, eller för beivrande af fasta småbrukarkurser med särskildt antagna elever. Inom samma tid skulle äfven styrelserna för de inom riket inrättade landtbruksskolorna hos Kungl. Maj:t anmäla enahanda behof hvar för sin skola. Med ledning af de sålunda gjorda meddelandena skulle Kungl. Maj:t årligen hafva att bestämma, såväl huru stor del af anslaget finge för hvarje hushållningssällskaps område för sig användas dels till elevunderstöd vid landtmannaskolor, dels till dylika understöd vid teoretiska vinterkurser vid landtbruksskolor i Norrland och Dalarna och dels till understöd för deltagande i fasta småbrukarkurser med särskildt antagna elever, som ock det belopp, som för riket i dess helhet finge användas till elevunderstöd vid landtbrukskolornas praktiska kurser; och har kommittén förutsatt, att Kungl. Maj:t i sammanhang härmed komme att uppdraga åt landtbruksstyrelsen att för utdelande af understöd uti ifrågavarande afseende disponera öfver de belopp, som Kungl. Maj:t för hvart och ett af ofvannämnda ändamål anslagit.

Kommittén har å sid. 148—150 i sitt betänkande utförligt redogjort för inlämnande af ansökningar om de olika understöden, de intyg m. m., som böra åtfölja dessa ansökningar, pröfningen af dem m. m. I detta sammanhang torde jag kunna inskränka mig till att anföra, att kommittén särskildt framhållit vikten af att understöden, där så låter sig göra, lämnas under sådana former, att skolornas elever erhålla desamma under pågående lärokurs och att de redan i god tid före kursens början erhålla vetskap om, huruvida understöd blifvit dem tillerkändt eller ej.

[5.]

Inspektionen af de olika undervisningsanstalterna för jordbruket tillkommer, enligt den för landtbruksstyrelsen utfärdade instruktion, chefen för samma styrelse, hvilken dock, när omständigheterna därtill föranleda, äger såväl uppdraga åt ledamot i styrelsen att i hans ställe företaga resa i inspektionsändamål som ock att efter bemyndigande af chefen för jordbruksdepartementet anmoda annan sakkunnig man att verkställa dylik inspektion. Då emellertid de lägre undervisningsanstalterna för närvarande uppgå till ett femtiotal och inspektioner af flera andra slag måste fullgöras under den korta tid af året, göromålen i landtbruksstyrelsen möjliggöra resor för ändamålet, hafva inspektionerna af landtbruksläroverken ej kunnat äga rum i den utsträckning kommittén ansett önskligt. Ännu mera sällan skulle gifvetvis inspektionen af de olika läroverken kunna äga rum, om deras antal ytterligare ökades, hvilket kommittén antager blifva fallet, om de förslag, som kommittén framlagt i afsikt att befordra uppkomsten af nya undervisningsanstalter, skulle vinna Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall. På grund häraf och då kommittén anser en ofta återkommande inspektion under alla förhållanden vara af stor betydelse men blifva ännu mer af nöden med de af kommittén föreslagna grunderna för statsbidrags utgående till de olika läroverken, har kommittén ansett sig böra föreslå vidtagande af åtgärder i detta syfte. Härför erfordras enligt kommitténs åsikt särskilda för ändamålet tillsätta skolinspektörer, hvilka det skulle åligga att hvar och en inom det för honom anvisade distrikt utöfva tillsyn öfver undervisningen vid där befintliga, med statsmedel understödda anstalter för den lägre landtbruksundervisningen. Skolinspektörerna skulle enligt detta kommitténs förslag besöka hvarje skola inom distrikten en gång årligen eller oftare, då förhållandena så påkalla och landtbruksstyrelsen därom förordnar, samt vid hvarje års slut till landtbruksstyrelsen afgifva berättelser öfver under året verkställda inspektioner äfvensom tillika omedelbart efter inspektion, som blifvit verkställd på grund af landtbruksstyrelsens särskilda förordnande, däröfver till styrelsen afgifva berättelse.

Inspektion.

[5.]

Då det synes kommittén vara af vikt, att en viss likformighet äger rum vid inspektion utaf skolor af samma slag, anser kommittén, att antalet inspektörer ej bör vara för stort, och har kommittén föreställt sig, att tre inspektörer för närmaste tiden skulle blifva behöfliga. Inspektörerna, hvilka böra, på förslag af landtbruksstyrelsen, förordnas af Kungl. Maj:t, som för dem utfärdar instruktion, synas kommittén för sitt arbete böra erhålla, förutom reseersättning efter tredje klass i gällande resereglemente, ett årligt arvode, hvars storlek kommittén ansett lämpligen kunna bestämmas till lägst 1,000, högst 2,000 kronor, allt efter distriktets omfattning. För de föreslagna skolinspektörernas aflöning skulle sålunda komma att erfordras ett årligt anslag af 5,000 kronor.

Upplåtelse af
kronoegen-
dom.

I sin förberörda underdåniga skrifvelse den 22 maj 1907 har Riksdagen bland annat ifrågasatt, huruvida icke för åskådlig undervisning i småbruk skulle kunna i hvarje län upplåtas en eller annan mindre kronoegendom, dit jämväl länets landtmannaskola skulle kunna förläggas. Kurserna vid denna skulle då kunna anordnas i omväxling med undervisningen för småbrukare, och har Riksdagen tillika uttalat, att i brist på lämplig kronodomän sådana undervisningsanstalter borde kunna med lika stor fördel anordnas å någon för ändamålet inköpt eller af enskild ägare på grund af särskildt aftal upplåten egendom. I full anslutning till hvad Riksdagen sålunda anför, har kommittén såsom sin mening framhållit, att det skulle vara till stor fördel för ordnandet af den lägre landtbruksundervisningen i vårt land, därest landsting, hushållningssällskap eller förening, som intresserar sig för inrättande af en anstalt för sådan undervisning å en viss ort, kunde påräkna att få för ändamålet disponera någon härför lämplig mindre kronoegendom, hvars jordbruk skulle kunna användas för åskådningsundervisning vid skolan. Inom de flesta af våra landskap, åtminstone i landets södra och mellersta delar, torde enligt kommitténs mening ännu förefinnas ett flertal kronoegendomar af den mindre betydelse, att Kungl. Maj:t, jämlikt af Riksdagen gifvet bemyndigande, äger att vid löpande arrendeperiods slut låta försälja desamma. Enligt gällande bestämmelser för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner skall sådan egendom vid arrendetidens utgång, därest densamma ej försäljes eller öfverlämnas till skogsväsendet, genom domänstyrelsens försorg ånyo utarrenderas på viss tid, i allmänhet 20 år. Då sannolikt åtskilliga bland dessa smärre kronoegendomar äro så belägna, att landtmannaskola lämpligen skulle kunna till egendomen förläggas, har det synts kommittén, att särskilda bestämmelser borde träffas därom att, därest i någon ort befunnes önskvärdt att få för förläggning af en landtmannaskola använda någon

sådan mindre kronoegendom, Kungl. Maj:t måtte äga rätt att efter löpande arrendeperiods slut till vederbörande korporation eller förening, som därom gör framställning, för berörda ändamål upplåta den ifrågakomma egendomen på arrende under viss tid, intill 50 år, samt på så gynnsamma villkor för skolan, som med statens intressen i öfrigt äro förenliga. För att skola ej må betungas med skötseln af större jordbruk än som för nyssnämnda ändamål är behöfligt, synes det kommittén, att dylik egendom bör omfatta 12, högst 20 hektar åker.

[5.]

Då de hufvudsakliga kostnaderna vid här ifrågavarande skolors inrättande föränledas af uppförandet af undervisningslokaler, bostäder för elever och lärare samt, där demonstrationsjordbruk finnes, mönstergilla ekonomibyggnader, har kommittén funnit sig föranlåten att väcka förslag om beredande af statsunderstöd äfven för dessa ändamål. För en landtmannaskola beräknar kommittén uppförandet af undervisningslokaler och bostäder till minst 30,000 kronor; och då härtill kommer, att man i många fall har behof äfven af ekonomibyggnader, kan det ofta möta stora svårigheter att uppbringa härför erforderligt kapital. Dessa svårigheter synas kommittén kunna i största möjliga utsträckning undanröjas genom inrättande af en särskild lånefond, hvarifrån nödiga medel skulle kunna försträckas, hufvudsakligen för uppförande af nödiga byggnader vid landtbruks- eller landtmannaskola, men äfven, därest lämplig kronoegendom ej finnes att tillgå för landtmannaskolas förläggning, till inköp af skoltomt samt intill 12 hektar jord för anordnande af demonstrationsjordbruk. För att vinna nödig trygghet beträffande lämpligheten för de olika orterna af de skolföretag, för hvilka lånefonden komme att anlitas, finner sig kommittén böra tillstyrka, att beträffande lån för landtmannaskola åtminstone till en början endast vederbörande hushållningssällskap eller landsting må godkännas såsom låneförmedlare, därvid naturligtvis också bör vara obetaget för sådan korporation att ställa sig såsom direkt låntagare. Hvad åter angår lån till landtbrukskola, bör enligt kommitténs mening sådant lån kunna lämnas till skolegendomens ägare eller innehafvare, därest denne för lånet ställer nöjaktig säkerhet.

Lånefond.

Med hänsyn till den utsträckning, hvari anstalter för den lägre landtbruksundervisningen kunna väntas komma att anlita den föreslagna lånefonden, har kommittén ansett densamma lämpligen böra bestämmas till 1,000,000 kronor, därvid kommittén beräknat, att den skulle tagas i anspråk äfven vid upprättande af de af kommittén föreslagna landt-hushållsskolor, beträffande hvilka jag emellertid, såsom jag i det före-

[5.] gående redan anført, icke i detta sammanhang kommer att göra någon framställning.

Lån från fonden synas kommittén böra utgå med högst $\frac{5}{6}$ af det med ledning af uppgjort köpeaftal, värderingsinstrument, brandförsäkringshandlingar, kostnadsförslag eller andra tillgängliga handlingar beräknade värdet i hvarje fall af den jord och de byggnader, för hvilkas inköpande, uppförande eller omändring lånet är afsedt. Beträffande lånevillkoren har kommittén ansett sig böra föreslå, att för lånets återbetalning må i tillämpliga delar gälla enahanda bestämmelser som i fråga om lån ur egna hemslånefonden, hvarigenom lånen komme att med afseende å återbetalningen delas i två lika stora delar: en amorteringsdel och en stående del. Lån från den föreslagna fonden synas emellertid kommittén böra förräntas efter 4 procent om året och den annuitet, som skall erläggas å amorteringsdelen, bestämmas till 8 procent. Härigenom skulle amorteringstiden icke komma att utsträckas längre än till omkring 18 år. Särskildt har kommittén påpekat, att föreskrift bör meddelas, att för låneunderstöd, som af vederbörande hushållningssällskap eller landsting såsom låneförmedlare utlämnas utaf lån från fonden, ej får föreskrifvas högre ränta eller sämre återbetalningsvillkor än med afseende å lån från fonden stadgats. I öfrigt synes det kommittén, att sällskapet eller landstinget bör få bestämma de närmare villkoren i hvarje fall för åtnjutande af låneunderstöd liksom de ock böra tillse, att det med beviljad låneunderstöd afsedda ändamål vinnes.

Kommitténs
hemställan.

Kommittén har sålunda hemställt

beträffande *landtbruksskolorna* i södra och mellersta Sverige:

att till understöd åt dessa skolor anvisas ett belopp af 63,000 kronor att med 7,000 kronor årligen tilldelas enhvar af nio sådana skolor med den organisation, som af kommittén föreslagits för landtbruksskolor i nämnda delar af landet, samt

beträffande samma skolor i Norrland och Dalarna,

dels att ett anslag af 24,000 kronor anvisas att med 6,000 kronor årligen tilldelas enhvar af fyra inom Norrland och Dalarna förlagda ettåriga landtbruksskolor med den organisation, som af kommittén för sådan skola angifvits;

dels ock att för underlättande af vidare praktisk utbildning för elever vid ifrågavarande landtbruksskolor, på sätt af kommittén förordats, må årligen beviljas ett förslagsanslag af 500 kronor;

beträffande *landtmannaskolorna*:

dels att, i stället för det nu tillgängliga förslagsanslag å 50,000

kronor till understöd åt landtmannaskolor, må för samma ändamål uppföras ett förslagsanslag å 150,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bepröfvande utdelas med högst 6,000 kronor årligen åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstiger 30, med högst 5,000 kronor årligen åt skola, hvars elevantal uppgår till 20—30, samt, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, med högst 3,000 kronor åt sådan skola, hvars elevantal uppgår till minst 12, med rätt för Kungl. Maj:t ej mindre att för de tre närmaste läsåren efter af kommittén nu föreslagna bestämmelsers ikraftträdande åt redan i verksamhet varande landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppbäres, än äfven att jämväl i andra fall undantagsvis på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt landtmannaskola, hvars elevantal icke uppgår till 20, allt under villkor i öfrigt:

att skolan vid af skolinspektör verkställd undersökning visar sig innehafva för skolverksamhetens rätta bedrivande nödiga lokaler, lärarkrafter och undervisningsmateriell,

att för hvarje 1,000 kronor af statsbidraget minst två frielever eller dubbla antalet elever mot half undervisningsafgift äga att vid skolan åtnjuta undervisning, så framt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande af sådan förmån,

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall finner skäl föreskrifva, samt

att skolan årligen afgifver berättelse om sin verksamhet för landtbruksundervisningen,

dels ock att för underlättande af landtmannaskolelevernas praktiska utbildning såsom landtbruks elever, på sätt af kommittén förordats, må årligen beviljas ett förslagsanslag af 2,000 kronor;

beträffande *statsunderstöd åt obemedlade* eller *mindre bemedlade* för begagnande af den lägre landtbruksundervisningen:

att för beviljande af dylikt statsunderstöd må anvisas ett årligt anslag af 70,000 kronor, eventuellt 55,000 kronor, därifrån, efter ansökning och pröfning i hvarje särskildt fall, på sätt kommittén föreslagit, må utgå understöd för deltagande i fast undervisningskurs med särskildt antagna elever samt för bevistande af fast undervisningsanstalt för den lägre landtbruksundervisningen;

beträffande *inspektion*:

att för anställande af inspektörer öfver de statsunderstödda anstalterna för den lägre landtbruksundervisningen må anvisas ett årligt anslag å 5,000 kronor; samt

[5.] beträffande särskilda åtgärder för underlättande af uppkomsten utaf anstalter för den lägre landtbruksundervisningen:

att Kungl. Maj:t må bemyndigas att för förläggning af landtmannaskolor upplåta mindre kronoegendomar, på sätt af kommittén ifrågasatts, och

att af statsmedel må afsättas 1,000,000 kronor såsom en lånefond för de lägre landtbruksundervisningsanstalterna, att anlitas under sådana villkor och bestämmelser, som af kommittén föreslagits.

Landtbruks-
styrelsen den
18 oktober
1909.

Sedan landtbruksstyrelsen blifvit anbefalld att, efter inhämtande af yttranden i ärendet från hushållningssällskapens förvaltningsutskott, afgifva underdånigt utlåtande öfver de i kommitténs betänkande upptagna förslag, har styrelsen den 18 oktober 1909 inkommit med det sålunda infordrade utlåtandet och därvid öfverlämnat till styrelsen ingifna yttranden från samtliga förvaltningsutskott med undantag af Norrbottens läns hushållningssällskaps.

Ur dessa utskottens yttranden tillåter jag mig att här i korthet meddela hvad utskotten haft att anföra rörande kommitténs af mig i det föregående omförmälda förslag.

Hushåll-
ningssäll-
skapens för-
valtnings-
utskott.

Hvad då först och främst angår de för södra och mellersta Sverige föreslagna landtbruksskolorna, hafva Uppsala, Kristianstads samt Hallands läns, Göteborgs och Bohus läns, Värmlands, Örebro och Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott förordat bifall till hvad kommittén föreslagit. Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anser den föreslagna ett-åriga kursen icke vara fördelaktig. Skall en dylik kurs finnas vid en lägre landtbruksskola, synes det utskottet lämpligare att taga steget fullt ut och ordna det hela enligt reservanternas förslag. Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansluter sig till sistnämnda förslag hufvudsakligen på den grund, att ett organiskt samband genom antagandet af detsamma, enligt utskottets mening, skulle komma att skapas mellan de olika slagen af läroanstalter, i det att den lägsta skolan komme att utgöra en botten-skola och de öfriga påbyggnader på denna. Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framhåller och betonar gentemot reservationen, att utbildningen af jordbruksförmän lämpligast äger rum på en och samma plats samt att den ej kan ske på kortare tid än två år. På grund häraf anser utskottet den ett-åriga kursen vid landtbruksskola fortfarande som hittills böra vara undantag, och detta så mycket mera, som denna kurs genom landtmannaskolans föreslagna utvidgning

kommer att blifva mindre behöflig. Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anser det af kommittén föreslagna antalet elever vid landtbruksskola för stort, framhåller betydelsen af att hvarje län har sin landtbruksskola samt föreslår inrättandet inom hvarje hushållningssällskaps område af en kombinerad landtbruksskola med 12 elever och landtmannaskola litt. B. Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, hvilket såsom sin mening framhållit lämpligheten af att genomgående af den föreslagna ett-åriga kursen vid en landtbruksskola uppställas såsom villkor för inträde vid landtbruksinstitut, har funnit det af kommittén föreslagna statsanslaget till landtbruksskola alltför lågt beräknadt samt ifrågasatt, huruvida det ej vore fördelaktigare, att för södra och mellersta Sverige bibehålla 15 landtbruksskolor med nuvarande organisation men med ett till 6,000 kronor förhöjdt årsanslag. Kalmar läns norra samt Gottlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hafva funnit reservanternas tanke att utnyttja och tillgodogöra landtmannaskolornas undervisning för arbetsförmånsutbildningen tilltalande och förtjänt af beaktande vid föreliggande frågas lösning. Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har biträdt kommitténs förslag om två-årig kurs, men funnit de föreslagna skolorna alltför stora och i sammanhang därmed framhållit, att jordbruket i hvarje särskildt landskap i södra och mellersta Sverige bedrefves efter så olika metoder, att minst en skola borde finnas i hvarje län. Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har, under särskildt framhållande af vikten utaf att landtbruksskolan bibehålles och organiseras i enlighet med kommitténs förslag, såsom sin mening uttalat, att det föreslagna antalet skolor vore otillräckligt. Äfven Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har särskildt betonat, att för utbildande af praktiskt omtänksamma och dugliga arbetsledare kräfves en två-årig kurs vid landtbruksskola. Endast därigenom kunna de förvärfva den mera grundliga praktiska erfarenhet och öfning, som de behöfva, då de på egen hand skola bedöma, ordna, leda och öfva tillsyn vid arbetet. Genom att kommittén beräknat skolans inkomster väl högt och dess utgifter för lågt har statsanslaget blifvit föreslaget till för lågt belopp. Älfsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har förklarat sig helt och hållet ställa sig på kommittémajoritetens sida under särskildt framhållande, att reservanternas förslag till lösning af frågan om landtbruksskolornas organisation icke synes tillfredsställande; för att tillgodose de olika lokala intressena å skilda orter bör antalet skolor i mellersta och södra Sverige vara minst 10, hvar och en med ett distrikt omfattande två hushållningssällskaps områden med representanter från

- [5.] båda i styrelsen. Äfven Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har förklarat sig för ingen del kunna biträda reservanternas förslag, utan ansluter sig obetingadt till hvad kommittémajoriteten föreslagit. Utskottet har emellertid ansett skolorna väl stora samt ifrågasatt, huruvida icke en del af dem borde inrättas för ett mindre antal exempelvis 16 två-årslärlingar och 8 ett-årslärlingar med statsanslag å 6,000 kronor. Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anser likaledes det föreslagna antalet elever vid hvarje skola alltför stort samt har förordat öfverflyttandet af den teoretiska undervisningen till landtmannaskolorna. Gäfleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott önskar landtbruksskolorna så organiserade, att vid dem kan meddelas undervisning icke blott åt blifvande arbetsförmän utan äfven åt mindre jordbrukare och småbrukare samt anser, att för detta ändamål vid dessa skolor bör anordnas, förutom den två-åriga rättarekursen, dels en ett-årig kurs för hemmansägare och mindre arrendatorers söner och dels en kurs på ett halft år för småbrukare.

I fråga om kommitténs förslag angående de norrländska landtbruksskolorna har Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansett maximiantalet elever vid dessa skolor — 10 st. — med hänsyn till såväl mängden kunskapsbehöfvande som utnyttjandet af en dyrbar lärarkraft vara satt väl lågt, hvarjämte statsunderstödet för dem synts utskottet för knappt tilltaget, hvilken sistnämnda uppfattning delas äfven af Väster-norrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som på anförda skäl funnit, att detta understöd bör höjas till 7,500 kronor. I motsatt fall vore det att befara, att de norrländska hushållningssällskapen blefve nödsakade att indraga landtbruksskolorna och öfvergå till landtmannaskolor.

Beträffande kommitténs förslag till landtmannaskolornas omorganisation har detsamma i hufvudsak blifvit tillstyrkt af flertalet förvaltningsutskott. Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anser dock, att hufvudvikten bör läggas på kommitténs landtmannaskola litt. B, Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framhåller särskildt den stora betydelsen såväl i ekonomiskt hänseende som för underlättande af undervisningen af att landtmannaskolan, där så ske kan, förläggas till samma plats som landtbruksskolan. Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott anser, att landtmannaskolan litt. B bör kunna ersättas genom en bättre ordnad folkskoleundervisning med mera praktisk läggning samt fortsättningsskola. Förvaltningsutskottet i Blekinge län uttalar önskvärdheten af att kurser enligt såväl A- som B-typen anordnas vid samma läroanstalt med delvis gemensam,

delvis skild undervisning. Förvaltningsutskottet i Göteborgs och Bohus län framhåller särskildt önskvärdheten af att landtmannaskolan skiljes från folkhögskolan, då dessa båda skolors ändamål äro helt olika och då till följd häraf det vid gemensam ledning lätt kan hända, att den ena tillbakasättes på den andras bekostnad. Förvaltningsutskottet i södra Älfsborgs län finner sig så tilltalad af B-typen, att den, vidare utvecklad, synes utskottet snart nog kunna göra A-typen öfverflödig. Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hänvisar till sitt uttalande om landtbruksskolorna, med hvilka landtmannaskolan litt. B syntes böra kombineras. Gottlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som ej finner anledning föreligga att upplösa sambandet mellan folkhögskolan och landtmannaskolan, anser, att landtmannaskolor endast af en typ böra finnas med något mindre inträdesfordringar än för närvarande är fallet samt att genom en månads förberedande kurs omedelbart före landtmannaskolans början tillfälle bör beredas dem, som ej genom beivrande af folkhögskolekurs eller på annat sätt kunnat förskaffa sig nödiga förkunskaper, att inhämta sådana. Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som ej har något att erinra mot den af kommittén föreslagna landtmannaskolan litt. A, har emellertid beträffande de landtmannaskolor, som kommittén föreslagit under benämningen litt. B, uttalat sin farhåga för att de, om de skola benämnas landtmannaskolor, komma att sänka nivån på den undervisning, som hittills med framgång meddelats vid de nuvarande landtmannaskolorna. Då för inträde vid dessa B-skolor ej kommer att fordras genomgången folkhögskolekurs eller motsvarande förkunskaper, befarar sällskapet, att flertalet elever komma att söka sig till dessa skolor och att styrelserna för A-skolorna därigenom förr eller senare skola tvingas att förändra sina skolor till B-typen, hvarigenom den landtbruksundervisning, som är afsedd att meddelas allmogens söner, kommer att dragas ned på ett lägre plan. För att i någon mån undanröja denna fara föreslås, att B-skolorna till skillnad från de egentliga landtmannaskolorna skola kallas lägre jordbruksskolor. Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har förklarat sig anse landtmannaskolorna af typen litt. B öfverflödiga och mindre ändamålsenliga. En motsatt uppfattning hyser Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som särskildt framhåller dessa B-skolors betydelse för vissa mera efterblifna orter i landet. Det hittillsvarande, framförallt för folkhögskolan synnerligen nyttiga sambandet mellan denna skola och landtmannaskolan anser utskottet fortfarande böra vidmakthållas. De af kommittén påpekade olägenheterna af detta samband synas utskottet blifva afhjälpta genom att hvar och en af de båda

- [5.] skolorna erhåller sin föreståndare och båda ställas under en gemensam rektor. Vidare har det synts utskottet, att skola med minst 12 elever allt framgent, äfven efter öfvergångstiden, bör vara berättigad till statsanslag, dock ej högre än 3,000 kronor, samt att hushållningssällskaps förord för upprättande af ny landtmannaskola fortfarande bör fordras. Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har funnit de för statsunderstöds erhållande uppställda villkoren alltför stränga; särskildt gäller detta minimiantalet elever, som åtminstone i de län, där skolor af båda de föreslagna typerna visa sig behöfliga, icke bör sättas högre än till sammanlagdt 20 i båda skolorna. Beträffande landtmannaskolornas förläggning har utskottet, som visserligen icke anser, att något oupplösligt samband bör finnas mellan folkhögskolor och landtmannaskolor, dock med hänsyn särskildt till förhållandena i Värmland såsom sin mening velat uttala, att dessa skolor fortfarande böra kunna vara förlagda till samma plats. Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har utförligt sökt påvisa fördelarna af att gemenskapen mellan folkhögskolan och landtmannaskolan bibehålles, då därigenom den undervisning, som afser utbildandet af landsbygdens vuxna ungdom såväl i social-etisk som praktisk riktning, blefve i största möjliga utsträckning samlad till en gemensam anstalt. Vidare har utskottet, jämte det att det riktat en del detaljanmärkningar mot kommittéförslaget, dels uttalat sina tvifvel om behovet af den af kommittén föreslagna landtmannaskolan litt. B, som enligt utskottets mening flerstädes skulle sätta folkhögskolans tillvaro på spel och skapa en ensidig, med svaga insikter utrustad landtbrukarbefolkning, dels förklarat sig anse det för erhållande af statsanslag bestämda antalet elever vara alltför högt samt i dess ställe föreslagit, att skola, som godkänts och tilldelats statsanslag, skulle kunna få bibehålla detta — med förhöjning om elevantalet stege öfver fastställd minimisiffra — såvida årliga medelantalet elever under fem på hvarandra följande år ej sjönke under fastställdt minimum, dels ock såsom sin mening framhållit, att bland villkoren för statsanslags utbe-
kommande borde uppställas, att åtminstone något understöd erhöles från orten — hälften eller en tredjedel af statsanslaget — samt att vederbörande hushållningssällskap vitsordat skolans behöflighet.

Kommitténs förslag om resebidrag åt elever vid landtmannaskola för idkande af praktiska studier har blifvit afstyrkt af Östergötlands, Kalmar södra, Malmöhus och Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Såsom skäl härför har anförts, att den jordägare, hos hvilken eleven erhåller arbete, i regel plägar lämna honom såväl bidrag till resekostnaderna som ersättning för af honom utfördt arbete.

[5.]

Endast ett fåtal förvaltningsutskott hafva yttrat sig angående kommitténs öfriga af mig i det föregående omförmälda förslag. Sålunda har Stockholms läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framhållit svårigheten att vid utdelandet af penningunderstöd åt elever vid landtbruks- eller landtmannaskola kunna, såsom kommittén föreslår, skilja mellan olika slag af medellöshet, obemedlade och mindre bemedlade. Vidkommande utdelningen af detta understöd synes det utskottet, att det bör lämnas icke vid kursens början utan såsom belöning för väl genomgången kurs. Och Södermanlands läns samt Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott hafva ansett de af kommittén föreslagna understödsbeloppen åt elever vid landbruksskola för låga.

Det till inspektion af undervisningsanstalterna föreslagna anslaget synes Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott vara alltför lågt beräknadt och böra höjas med minst 50 procent, medan åter Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott funnit sig böra tillstyrka bibehållandet af det närvarande sättet för denna inspektions utförande. Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har såsom sin mening uttalat, att endast en inspektör bör tillsättas men med så hög aflöning — 5,000 till 6,000 kronor — att han uteslutande kan ägna sig åt denna sin verksamhet.

Kommitténs förslag om upplåtelse af kronoegendomar för landtmannaskolor har Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott förklarat sig icke kunna tillstyrka och såsom skäl härför anført, att antalet lämpligt belägna dylika egendomar säkerligen är ytterst ringa och att undervisningslokal samt bostäder för lärare och lärjungar lättare kunna beredas i större samhällen.

I fråga om den af kommittén föreslagna lånefonden anser Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, att taxeringsvärdet, icke åkerarealen, bör läggas till grund för beräkningen af lånebeloppet vid inköp af demonstrationsjordbruk. Och Älfsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett det olämpligt, att hushållningssällskapen skola fungera såsom låneförmedlare och ikläda sig den risk, som en dylik anordning alltid medför.

Närmast med anledning af de af kommittén föreslagna förändringarna i det nuvarande sambandet mellan landtmannaskolor och folkhögskolor har svenska folkhögskolans lärarförening — en frivillig sammanlutning af lärare vid med statsmedel understödda folkhögskolor och med dem förenade landtmannaskolor — vid allmänt extra folkhögskolemöte i Stockholm gemensamt öfverlagt om föreliggande kommittéförslag samt därefter med underdånig skrifvelse den 28 september 1909 till

Svenska folk-
högskolans
lärarför-
ening.

- [5.] Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat en sammanfattning af vid mötet gjorda uttalanden och framställda önskemål. Äfven öfver denna framställning har landtbruksstyrelsen blifvit anbefalld att afgifva yttrande i samband med det infordrade utlåtandet öfver kommitténs betänkande.

Beträffande sambandet emellan folkhögskolan och landtmannaskolan har föreningen framhållit, hurusom den senare vuxit fram ur den förra och att betydande ekonomiska uppoffringar måst göras för att tillgodose den nya skolformens kraf på ändamålsenliga lokaler, bostäder, undervisningsmateriell och öfriga inventarier. Skulle sambandet mellan de båda skolorna upplösas, blefve en del af dessa dyrbara anordningar till föga eller intet gagn. Äfven vid upprättandet af nya skolor vore det enligt föreningens mening ekonomiskt ofördelaktigt att icke förena dem med befintliga folkhögskolor, då ju åtskilliga lokaler såsom gymnastiklokal, matsal, ekonomibyggnader, undervisningsmateriell m. m. kunde blifva gemensamma.

Såsom skäl för bibehållandet af det hittillsvarande sambandet har vidare framhållits lättheten för landtmannaskolan att erhålla väl utbildade lärare i icke-fackämnen, fördelen för folkhögskolans elever att genom umgänge med landtmannaskolans få sitt intresse för jordbruket stärkt, medan den senares elever ej kunna undgå att påverkas af den allmänbildande uppfostran, som folkhögskolan afser att bibringa.

På grund häraf har det synts föreningen, att den nuvarande kombinationen mellan folkhögskolan och landtmannaskolan icke borde rubbas och att nya kombinerade skolor borde få bildas med samma rätt till statsunderstöd och statslån, som kommittén föreslagit för de fristående landtmannaskolorna.

Kommitténs förslag om upprättande af en landtmannaskola af B-typen har föreningen funnit mindre lyckligt, enär denna skola, enligt föreningens mening, med all sannolikhet komme att bjuda de mindre bemedlade, som mången gång mest äro i behof af den grundliga undervisningen, en alltför svag utrustning i medborgerligt och fackligt hänseende, hvilken omständighet äfven måste bidraga att fostra klasskillnad på landtmannaområdet. Det har synts föreningen, som om det med kommitténs förslag åsyftade målet bäst skulle vinnas genom att med betydligt ökade anslag och stipendier öppna en lättare tillgång för alla till folkhögskolan och den landtmannaskola, som folkhögskolan genom mångårig erfarenhet och efter moget öfvervägande fostrat fram.

Föreningen har vidare framhållit, att det minimiantal elever, kommittén angifvit såsom villkor för statsanslags erhållande, blifvit satt

alltför högt, samt anser, att åtminstone de med folkhögskolor förenade landtmannaskolorna borde komma i åtnjutande af statsunderstöd till följande belopp för nedanstående elevantal: [5.]

för 10—19 elever	4,000	kronor
» 20—29 »	5,000	»
» 30 elever och däröfver.....	6,000	»

minimisiffrorna gällande medeltalet elever för 5 år.

I motsats till kommittén anser föreningen, att sambandet mellan statsbidrag och ortsbidrag bör bibehållas, dock med den ändringen att anslagen från orten, elevavgiften och hyresbidrag inberäknade, ej behöfva uppgå till mera än hälften af statsbidraget.

Föreningen har ytterligare såsom sin mening uttalat, att understöden till obemedlade och mindre bemedlade elever vid landtmannaskola litt. A, hvilka elever kostade på sig en dyrare utbildning med i regel två kurser, borde sättas något högre än kommittén föreslagit, att kommitténs kostnadsberäkning för en landtmannaskola vore alldeles för låg, om skolan tänktes fristående, men däremot för hög för en med folkhögskola förenad landtmannaskola, att en enda inspektör borde till sättas för rikets samtliga landtmannaskolor, hvilken, om han erhöles högre lön, uteslutande kunde ägna sig åt sin uppgift och sålunda vinna en mera ingående kännedom om landtbruksundervisningen, lärarpersonal m. m. samt att kommitténs förslag att vid kombinerad folkhögskola och landtmannaskola hvardera skolan skall hafva sin föreståndare, af hvilka den ene skulle af styrelsen utses till rektor för båda skolorna, vore olämpligt, då dessa båda skolor inför både allmänheten och eleverna måste utgöra och anses såsom en enhet, då det vidare i disciplinärt afseende skulle medföra svårigheter att vid en dylik anstalt ha två föreståndare och då styrelse och inspektör alltid stode såsom anstaltens högsta ledare och rådgifvare.

Med anledning af dessa folkhögskolelärarföreningens uttalanden, har Sveriges landtbrukslärarförening inkommit med skrifvelse, hvori föreningen meddelat, att föreningen vid sammanträde den 5 november 1909 beslutat att såsom sin bestämda öfvertygelse uttala, att jordbruket i vårt land kraftigt och i sund riktning skulle befordras, om statsmakterna godkände *samtliga* förslag till den lägre landtbruksundervisningens ordnande, hvilka äro föreslagna i nu ifrågavarande kommittébetänkande, sålunda äfven förslaget rörande landtmannaskolornas och landtbruksskolornas omorganisation.

För egen del har landtbruksstyrelsen i sin förenämnda under-

Sveriges
landtbruks-
lärarför-
ening.

Landtbruks-
styrelsen.

[5.] dåniga skrifvelse förklarar sig biträda kommitténs förslag och ansett dess motivering för förslagen uttrycka de grunder, hvarpå styrelsen funnit sig kunna biträda desamma. Endast i ett par punkter har styrelsen med anledning af de af hushållningssällskapens förvaltningsutskott framställda anmärkningarna ansett sig böra förorda vissa modifikation. Sålunda synes det landtbruksstyrelsen, att det antal elever, för hvilket vid hvarje landtbruksskola i södra och mellersta Sverige skall finnas plats, bör nedsättas från 32 till 28, hvaraf 20 platser för elever af den två-åriga kursen och 8 platser för elever af den ett-åriga kursen, samt att af ofvannämnda 28 elevplatser endast 20 skola vara friplatser. Likaledes anser styrelsen den af flera förvaltningsutskott framställda anmärkningen berättigad, att det i förslaget till stat för landtbruksskolorna i södra och mellersta Sverige upptagna priset på elevernas dagsverken, två kronor, blifvit satt för högt; och med anledning häraf synes det landtbruksstyrelsen, att statsanslaget till hvar och en af dessa skolor bör höjas från af kommittén föreslagna 7,000 kronor till 7,500 kronor.

Vidkommande de af svenska folkhögskolans lärarförening framställda anmärkningarna har landtbruksstyrelsen anfört, att kommittén icke föreslagit, att sambandet mellan folkhögskola och landtmannaskola skall upplösas, där det nu äger rum, ej ens att nya kombinerade folkhögskolor och landtmannaskolor skola blifva i afsaknad af statsunderstöd utan endast, att sådana skolor ej skola kunna tilldelas lån för nybyggnader. Då landtbruksstyrelsen vidare i motsats till lärarföreningen anser sig böra tillstyrka upprättandet af landtmannaskolor grundade endast på folkskolebildning och af kommittén betecknade med litt. B, har landtbruksstyrelsen, under fullt erkännande af den betydelse en god folkhögskolebildning äger såsom underlag för den fackbildning landtmannaskolan afser att lämna, såsom skäl för detta sitt tillstyrkande anfört, att staten enligt styrelsens mening vore pliktig bereda tillfälle för den stora del af landets jordbruksbefolkning, som ej är i tillfälle att offra två vinterhalfår för sin utbildning, ett vid folkhögskolan och ett vid landtmannaskolan, att erhålla den för deras yrke viktiga undervisningen i jordbruk. Beträffande det af kommittén föreslagna minimiantal elever, 20 stycken, som erfordras för att landtmannaskola skall vara berättigad erhålla statsanslag, har landtbruksstyrelsen framhållit, att detta antal föreslagits med fästadt afseende på det ganska rikliga statsunderstöd, som enligt kommitténs förslag skulle komma behöfvande elever till del och för dem underlätta vistelsen vid skolan. Skulle åter statsunderstöd till föreslagna beloppet icke blifva anvisadt, synes

det landtbruksstyrelsen, att minimiantalet elever bör nedsättas, till hvad af folkhögskolans lärarförening blifvit föreslaget. Och hvad slutligen angår föreningens yrkande, att elever vid landtmannaskolor af typ litt. A skulle tilldelas högre understöd på grund däraf, att de kostat på sig en dyrare utbildning med två kurser, påpekar landtbruksstyrelsen det mindre lämpliga häri, i all synnerhet som statsunderstöd redan nu utdelas vid folkhögskolekurs.

[5.]

I fråga om öfriga af lärarföreningen framställda erinringar mot kommitténs förslag har landtbruksstyrelsen, som förklarat sig i dessa afseenden instämma med kommittén, endast hänvisat, till hvad af kommittén anförts till stöd för de föreslagna förändringarna i landtmannaskolornas organisation.

Sedan landtbruksstyrelsen afgifvit förenämnda utlåtande, har äfven styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening inkommit med underdånig skrifvelse den 12 november 1910 i föreliggande ämne, i hvilken styrelsen framställt följande önskemål beträffande den lägre landtbruksundervisningens ordnande nämligen:

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening den 12 november 1910.

att förutvarande samband mellan folkhögskolornas och landtmannaskolornas verksamhet ej måtte genom ekonomiska anordningar af den art, som kommitterade förordat, blifva rubbade,

att förslaget om anordnande af landtmannaskolor af B-typ ej måtte vinna Eders Kungl. Maj:ts godkännande, utan att en för landet billigare och i undervisningshänseende sundare väg måtte beträdas genom att staten med ökade bidrag till elever öppnar väg till nu befintliga folkhögskolor och landtmannaskolor eller, om ny skolform ovillkorligen anses böra anordnas, att denna måtte erhålla annat namn, som förhindrar förväxling med hittillsvarande landtmannaskoletyp, och att dylik lägre skolform ej måtte komma i åtnjutande af lika höga anslag, som kommitterade föreslagit för landtmannaskolor af A-typ, samt att skolor af B-typ ej måtte få uppbära statsanslag utan att hushållningssällskapet vitsordar deras behöflighet för orten, samt

att förslag måtte framläggas om beviljande af visst anslag till folkhögskolor och landtmannaskolor, för anordnande vid dem af närmare angifna landtbrukskurser vid sidan af eller efter de egentliga kurserna.

Hvad angår kommitténs förslag om upplåtelse af mindre kronoegendomar för förläggning af landtmannaskolor, har domänstyrelsen i infordradt underdånigt utlåtande den 23 september 1910 anført, att från styrelsens sida ej finnes något att däremot erinra.

Domänstyrelsen den 23 september 1910.

[5.]

Statskontoret
den 24 no-
vember 1910.

I inforordadt underdånigt utlåtande den 24 november 1910 beträffande kommitténs förslag angående upprättande af en lånefond för de lägre landtbruksundervisningsanstalterna har statskontoret förklarat sig icke hafva något att erinra mot bildandet af en sådan statslånefond, hvars ändamål synts statskontoret vara af den betydelse för det allmänna, att statens mellankomst för samma syftes befrämjande torde kunna påräknas.

Departements-
chefen.

Ett viktigt villkor för att de åtgärder, som från statens och hushållningssällskapens sida vidtagas för att främja jordbrukets utveckling och höja dess produktionsförmåga, skola bära önskvärd frukt, är att den stora massan af landets jordbruksidkande befolkning bibringas de fackinsikter, som krävas för att kunna i full utsträckning utnyttja de sålunda erbjudna fördelarna. Det gäller härvid att tillse, icke endast att undervisningsanstalter i tillräckligt antal finnas tillgängliga, utan ock att undervisningen vid dem är lämpad efter tidsförhållandena och jordbrukets kraf samt afpassad efter de bildningssökandes olika behof. Såväl det ena som det andra torde vara af särskild vikt, då fråga är om den lägre landtbruksundervisningen, i det att det alltid är denna, som kommer att anlitas af det stora flertal af landets jordbrukare, hvilka i regel icke kunna på andra vägar få sitt bildningskraf tillfredsställt.

Att statens uppoffringar för denna undervisnings tidsenliga ordnande måste blifva afsevärda är uppenbart. Då det emellertid här är fråga om uppoffringar, som tvifvelsutan så småningom böra blifva i rikt mått återgäldade genom en ökad afkastning af landets jordbruk, synas de vara både nödvändiga och berättigade.

Denna lägre landtbruksundervisning har i vårt land under de sista decennierna hufvudsakligen bedrifvits vid två olika undervisningsanstalter, landtbruksskolor och landtmannaskolor, med, såsom af den föregående redogörelsen framgår, i viss mån olika uppgifter. I likhet med kommittén finner jag båda dessa undervisningsanstalter fortfarande vara såsom hittills väl behöfliga. De hafva på ett i allmänhet tillfredsställande sätt fyllt hvar och en sin uppgift. Då de anmärkingar, som riktats emot dem, gällt endast vissa detaljer, och de erforderliga förbättringarna böra kunna åstadkommas utan mera djupgående ingrepp i organisationen, synes mig icke någon tvekan behöfva råda angående lämpligheten af att låta nu ifrågavarande gren af vår landtbruksundervisning i stort sedt bibehålla sina hittillsvarande former, som under de gångna decennierna visat sig fullt bärkraftiga.

Mot kommitténs förslag angående reformeringen af landtbruks-skolorna — såväl de i södra och mellersta Sverige som i Norrland och Dalarna — och sättet för anordnandet vid dem af den undervisning, de afse att bibringa sina elever, har jag icke något att erinra. De kraf på en mera omfattande och grundligare teoretisk undervisning, som det nutida, mera intensivt drifna jordbruket med rätta uppställer, synas mig på fullt tillfredsställande sätt vara uppfyllda, utan att man genom det intrång, som på grund häraf måst göras i den praktiska utbildningen, på något sätt kan sägas hafva åsidosatt dess berättigade fordringar. Det har anmärkts, att de föreslagna skolorna i mellersta och södra Sverige skulle komma att blifva så stora, att svårighet komme att uppstå vid meddelandet af den praktiska undervisningen, och landtbruksstyrelsen har i anslutning härtill föreslagit en nedsättning i elevantalet från 32 till 28. Denna nedsättning finner jag mig böra biträda, enär det onekligen annars kan komma att vålla svårighet att finna tillräckligt stora och i öfrigt lämpliga egendomar, villiga att emottaga en landtbruksskola. Jag vill dock på samma gång hänvisa till den erfarenhet, som faktiskt föreligger därom, att det i regel varit de nuvarande större skolorna, hvilka meddelat sina elever den bästa praktiska utbildningen. Förmågan att leda en arbetsstyrka inhämtas ofta bättre genom att deltaga i ett väl ledt arbete än att själf leda detsamma.

Kommitténs förslag att bereda ökad utrymme åt den ettåriga kursen vid södra och mellersta Sveriges landtbruksskolor synes mig särskildt vara förtjänt af beaktande. Dessa skolor böra härigenom i ökad utsträckning komma att anlitas äfven af dem bland allmogens söner, som komma att öfvertaga egna medelstora eller mindre gårdar och som vid arbete i hemmet redan förvärfvat så goda praktiska insikter, att en tvåårig landtbruksskolekurs synes dem alltför lång. Därtill bör, såsom kommittén framhåller, denna ettåriga kurs kunna blifva en synnerligen lämplig förberedande kurs för inträde vid landtbruksinstituten och sålunda skapa ett alltid önskvärdt samband mellan landets lägre och högre landtbruksundervisning.

Den af landtbruksstyrelsen föreslagna förhöjningen i det af kommittén beräknade statsanslaget till landtbruksskolorna i södra och mellersta Sverige finner jag på de anförda skälen fullt befogad. Statsanslag till samtliga föreslagna landtbruksskolor bör gifvetvis — liksom fallet i regel varit med hittills varande skolor — utgå utan att bidrag från orten uppställas såsom fordran. Genom den ifrågasatta omorganisationen upphöra de att, såsom nu, betraktas som en länets undervisningsanstalt i egentlig mening.

Mot förslaget att förlägga den teoretiska undervisningen för

[5.] jordbruksförmännen till landtmannaskolorna och inskränka landtbruks- skolornas uppgift till att under en ett-årig kurs hufvudsakligen lämna praktisk undervisning och förmansutbildning har kommittén, enligt min mening, anfört tungt vägande skäl. Det synes mig uppenbart, att en dylik tudelning i flera hänseenden måste verka skadlig så väl på den teoretiska som på den praktiska undervisningen. Särskildt gäller detta undervisningen i de för hvarje jordbrukare så viktiga hufvudämnena, jordbrukslära och husdjurslära. I en intresserad lärares hand bör denna undervisning gifvetvis vid landtbruksskolan kunna göras mera lefvande och intresseväckande, då på lärorummet direkt hänvisning kan ske, till hvad eleverna själfva handlägga å skolegendomen, och då under det dagliga praktiska arbetet i stall och på åker uppmärksamheten kan riktas på och praktisk tillämpning kan gifvas åt hvad som under föregående undervisningstimmar blifvit genomgånet.

Landtmanna-
skolor.

Den starka tillväxten i antalet landtmannaskolor vittnar om, att dessa fylla ett trängande behof. Kommitténs förslag att i hufvudsak bibehålla äfven dessa skolor synes mig sålunda välbetänkt. Inträdesfordringarna till dem utestänga emellertid för närvarande en stor del af den bildningssökande ungdom, som önskar och väl behöfver utvidga sina fackkunskaper, en uppfattning som äfven Riksdagen i sin ofvan omnämnda skrivelse den 22 maj 1907 framhöll och som vunnit ytterligare bekräftelse i flera af de uttalanden, hvilka till kommittén inkommit såsom svar på af kommittén framställda förfrågningar till hushållningssällskap m. fl. angående lämpligheten och nödvändigheten af att bibehålla nuvarande fordringar för inträde vid landtmannaskola. Kommittén synes mig nu på ett lyckligt sätt ha löst den vanskliga uppgiften att, utan att rubba den gamla landtmannaskolans organisation, fylla den brist, som onekligen här förefunnits och som gifvetvis måste blifva allt mera kännbar, i samma mån som antalet af de mindre jordbrukare tillväxer, hvilka inse och känna vikten för dem äfven af teoretisk fackutbildning. Båda de olika typerna af landtmannaskola äro enligt min öfvertygelse i lika grad af behofvet påkallade, och genom att låta dem båda bära samma namn har man på ett enligt min mening fullt riktigt sätt sökt bibehålla den gamla, häfdvunna tudelningen af den statsunderstödda lägre landtbruksundervisningen i vårt land: den öfvervägande praktiska vid landtbruksskolan och den så godt som uteslutande teoretiska vid landtmannaskolan. Äfven i fråga om landtbruksskolorna kan man ju skilja mellan två typer, de tvååriga och de ettåriga.

För tillträde till landtmannaskolans B-typ skulle erfordras — för-

utom fyllda 18 år och ett års praktik — att hafva genomgått folkskola. Som bekant är den väckta frågan om en omorganisation i praktisk riktning af vårt folkskoleväsen öfverlämnad till närmare utredning af en utaf Eders Kungl. Maj:t tillsatt kommitté, den s. k. folkuundervisningskommittén, och det skulle möjligen kunna ifrågasättas, huruvida en dylik omorganisation icke skulle kunna göra nämnda landtmannaskola öfverflödig. Till hvilka förslag denna kommitté än må komma och hvilka åtgärder än må vidtagas i anledning af dessa förslag, synes det mig emellertid själfallet, att sådana åtgärder, i synnerhet om de innebära en mer praktisk läggning af folkskolan och fortsättningsskolan, snarare böra kunna främja den sak, hvarom här är fråga. Ju bättre och särskildt ju mera praktiska folkskolan och fortsättningsskolan blifva, desto bättre förkunskaper hafva de, som söka inträde i här ifrågavarande speciella yrkesskola för jordbruket och desto mera tid kan i så fall där ägnas åt den speciella yrkesutbildningen.

Genom dessa landtmannaskolor af B-typ i förening med den i kommitténs förslag angående småbrukarundervisningens ordnande förordade utvecklingen af fasta småbrukarkurser, till hvilka, på grund af nästlidna års Riksdags i ämnet fattade beslut, statsbidrag från och med innevarande år utgår, vinnes ytterligare den fördelen, att upprättandet af särskilda småbrukarskolor ej torde kunna anses vara af behovet påkalladt. Vid förenämnda landtmannaskolor kan den ungdom, som har för afsikt att ägna sig åt småbruket, på tillfredsställande sätt komplettera sin fackutbildning, och hvad angår dem, som redan under kortare eller längre tid arbetat såsom småbrukare, finna de vid de fasta småbrukarkurserna det bästa tillfälle att förvärfva sig de ytterligare kunskaper i sitt fack, af hvilka de under sitt dagliga arbete känt sig vara i behof.

De af kommittén gjorda uttalandena angående de fördelar för landtmannaskolan, som äro förbundna med det organiska samband, hvori denna skola i allmänhet stått till folkhögskolan, delar jag till fullo. Jag kan emellertid icke annat än finna, att vägande skäl — såsom ock kommittén framhållit — föreligga för att bereda landtmannaskolan tillfälle att, äfven där den fortfarande blir sammanknuten med folkhögskola, arbeta under mera själfständiga former. Landtmannaskolan är och måste förblifva en anstalt för meddelande i främsta rummet af fackutbildning, och garantier måste på grund häraf skapas för att denna skola under alla förhållanden, genom att ställas under facklig ledning, blir i stand att på ett fullt tillfredsställande sätt fylla denna sin viktiga uppgift. Då kommitténs förslag erbjuder betryggande dylika garantier utan att upplösa det nu i allmänhet förefintliga sambandet mellan de båda

[5.] olika läroanstalterna, synas mig de i förslaget ingående bestämmelserna kunna blifva till fördel och gagn icke enbart för landtmannaskolan. Jag ansluter mig därför till, hvad kommittén här föreslagit, och finner icke heller anledning att i andra afseenden föreslå några rubbningar i kommitténs organisationsplan för nu ifrågavarande skolor, hvilken synes mig väl genomtänkt och hvilande på en äfven enligt min mening riktig uppfattning om de olika behof af fackutbildning, man genom dessa skolor afser att fylla.

Äfven beloppet af det statsanslag, som kommittén anser böra utgå till dessa skolor, finner jag väl afvägdt. I detta afseende vill jag särskildt betona vikten af att landtmannaskolorna i fråga om lärarkrafter och undervisningsmaterieell blifva så utrustade, att de specialkurser och fasta kurser för småbrukare, hvilka man nu med rätta tillmäter så stor betydelse, kunna förläggas till dem. Därigenom bereder man åt dessa kurser flera afsevärda fördelar, hvilka icke på annan väg kunna vinnas.

Mot det af kommittén föreslagna minimiantal elever, som i regel skulle krävas för utbekommande af statsanslag, har den anmärkningen riktats, att detta blifvit satt väl högt. Jag anser mig dock icke härutinnan böra ifrågasätta någon förändring. Då Kungl. Maj:t bör medgifvas rätt att bevilja statsanslag åt landtmannaskola, hvars elevantal på grund af särskilda omständigheter, lokala förhållanden eller dylikt, understiger nämnda minimisiffra, synas mig de olägenheter, som omordade bestämmelse i ett eller annat undantagsfall kan vålla, lätt böra kunna undanröjas. Med de jämförelsevis rikliga statsanslag, som enligt föreliggande förslag komma att tilldelas landtmannaskolorna, böra de kunna så utrustas, att de blifva en eftersökt undervisningsanstalt för landsbygdens vuxna ungdom.

Beträffande sättet för statsauslagets beräkning och villkoren för dess beviljande hyser jag däremot en mot kommitténs förslag afvikande mening.

Enligt detta kommitténs förslag skulle statsanslag till landtmannaskola beviljas, oafsedt huruvida bidrag till skolan lämnades från orten eller icke. Ett bifall till kommitténs hemställan härutinnan skulle emellertid innebära en afvikelse från den gamla, jämväl på flera andra områden tillämpade grundsatsen om bidrag från orten såsom förutsättning för beviljande af statsanslag. Utan tungt vägande skäl lär man icke böra frångå denna grundsats; några dylika skäl synes mig kommittén icke här hafva framlagt. Villkoret om understöd från orten utgör tvifvelsutän den bästa säkerhet för, att ortsintresse för och ortsbehof af upprättandet af en landtmannaskola verkligen föreligga, och utan full visshet härom bör statsanslag icke anvisas. Nu kan visser-

ligen invändas, att ofvannämnda grundsats icke för närvarande i fråga om landtmannaskolor strängt tillämpas, i det att statsbidrag med 4,000 kronor i vissa fall utgår till landtmannaskola, äfven om tillskott från orten icke förekommer. Så sker nämligen, på sätt jag ofvan meddelat, i fråga om statsanslag till landtmannaskola i sådant län, hvarest statsunderstödd landtbruksskola icke finnes. Granskar man emellertid närmare skälet härför, skall man finna, att staten ansett sig under alla förhållanden böra med nämnda belopp understödja *en* undervisningsanstalt på jordbrukets område inom hvarje län, något som väl får antagas vara beroende på den betydelsefulla plats jordbruket intar bland landets näringar. Sålunda lämnar ju staten äfven till *en* landtbruksskola i hvarje län samma bidrag, 4,000 kronor, utan att förenämnda villkor om ortsbidrag blifvit uppställdt. Anser sig emellertid länet hafva behof af ytterligare en landtbruksskola kan denna andra skola visserligen erhålla statsbidrag, 2,000 kronor, men endast under villkor att orten tillskjuter motsvarande belopp.

Den ledande principen kan följaktligen uttryckas sålunda, att staten till *en* undervisningsanstalt af nu ifrågavarande slag inom hvarje län bidrager med ett grundanslag af visst närmare bestämdt belopp utan att såsom villkor härför fordra ortsbidrag. Till hvad därutöfver för undervisningens uppehållande inom länet erfordras lämnas jämväl statsbidrag, dock endast med belopp, motsvarande hvad från orten för ändamålet tillskjutes.

Då nu vid genomförandet af kommitténs förslag landtbruksskolorna komme att upphöra att vara en länets angelägenhet i samma mening, som hittills, skulle nämnda princip framdeles vinna tillämpning allenast beträffande landtmannaskolorna. Sålunda skulle till *en* landtmannaskola inom hvarje län erhållas af statsmedel ett grundanslag till visst belopp utan villkor om bidrag från orten. Till det belopp, som för skolans verksamhet utöfver grundanslaget vore erforderligt, skulle staten allenast bidraga med högst samma belopp som från orten tillskötes. Inrättades ytterligare en sådan skola inom länet, skulle statsbidrag till denna skola icke utgå med mindre från orten anskaffades medel motsvarande minst statsbidragets hela belopp.

Beträffande det belopp, hvarmed statens grundanslag till landtmannaskola lämpligen bör för framtiden utgå, synes till en början kunna ifrågasättas, huruvida icke grundanslaget borde utgå med 4,000 kronor om året. Då en landtmannaskola med föreslaget minimiantal elever enligt den af kommittén gjorda beräkning, som jag ingalunda anser för hög, är i behof af inkomster å sammanlagdt omkring 9,000

[5.] kronor, skulle staten, med vidhållande af ofvannämnda princip, till *en* i länet befintlig landtmannaskola, bidraga med grundanslag å 4,000 kronor utan villkor om ortsbidrag samt därutöfver med 2,500 kronor under villkor att orten bidroge med minst sistnämnda belopp. Statens bidrag till denna skola, sammanlagdt 6,500 kronor, skulle således väsentligen öfverstiga, hvad kommittén i sådant afseende föreslagit eller 5,000 kronor. Inrättades inom länet ytterligare en dylik skola, komme statsbidrag till densamma att utgå med 4,500 kronor, dock endast under villkor af ortsbidrag till minst samma belopp.

Vid fasthållande af ett grundanslag å 4,000 kronor skulle påtagligen, såsom af det anförda framgår, kostnaderna för reformens genomförande ställa sig afsevärdt högre, än hvad kommittén beräknat. Då därtill kommer, att ofvan nämnda princip, i hvad densamma afser, att grundanslag endast utgår till *en* landtbruksskola inom länet, säkerligen skulle verka hämmande på upprättandet af nya landtmannaskolor, där sådana kunna vara af behovet påkallade, och dessutom vålla stora svårigheter vid statsanslagets fördelning inom de län, där redan nu flera landtmannaskolor finnas, synes ett strängt fasthållande af hittills gällande grundsatser icke vara att förorda.

Saken torde enligt min mening enklast lösas på det sätt, att statens grundanslag till landtmannaskola begränsas till 2,000 kronor om året samt att detta anslag, utan villkor om ortsbidrag, tillerkännes icke allenast åt *en* skola i hvarje län utan åt hvarje skola af dylikt slag. Då landtmannaskolornas antal för närvarande utgör 30, skulle såsom grundanslag till dessa skolor nu erfordras sammanlagdt 60,000 kronor eller väsentligt mycket mindre än det belopp, 96,000 kronor, hvartill grundanslagen skulle uppgå, därest med vidhållande af ofvan omtalade princip grundanslag med 4,000 kronor tilldelades en skola i hvar och ett af rikets 24 län. Endast för beviljande af hvad skolan utöfver nämnda grundanslag å 2,000 kronor behöfver intill af kommittén föreslaget belopp af statsmedel, respektive 5,000, 6,000 och 3,000 kronor, skulle fordras motsvarande tillskott från orten, elevavgifterna däri inberäknade. Genom en anordning af dylikt slag skulle vinnas, bland annat, att man vida bättre tillgodoser de olika länens mycket växlande behof. Gifvet är att t. ex. Gottlands län med sitt jämförelsevis ringa innevånarantal icke har på långt när samma behof af med statsmedel understödda landtmannaskolor som t. ex. Malmöhus län, hvars invånarantal är mera än åtta gånger så stort som Gottlands.

Hittills har såsom villkor för statsanslags utgående varit före-

skrifvet, bland annat, att vederbörande hushållningssällskap skulle vitsorda behovet inom orten af den skola, som sökte sådant anslag. Detta villkor har kommittén nu föreslagit måtte utgå och såsom skäl härför anført, att genom undersökning af utaf kommittén ifrågasatt särskild skolin-spektör erforderlig visshet om skolans behöflighet bör kunna vinnas. Då emellertid en skolinspektör icke lärer kunna bilda sig en så klar uppfattning om en skolas behöflighet eller ej, som fallet är med länets hushållningssällskap, och då det synes mig, att största möjliga trygghet bör åstadkommas, att statsanslag lämnas endast sådana skolor, som äro för orten verkligen behöfliga, torde nu nämnda villkor för statsanslaget böra bibehållas.

För underlättande af vidare praktisk utbildning för elever vid landtbruksskolorna i Norrland och Dalarna samt vid landtmannaskolorna har kommittén föreslagit beviljandet af särskilda förslagsanslag å sammanlagdt 2,500 kronor. Då, såsom flera hushållningssällskap framhållit, den jordbrukare, hos hvilken eleven erhåller arbete, i regel plägar lämna honom såväl resebidrag som ersättning för utfördt arbete, finner jag mig icke kunna tillstyrka beviljandet af dessa anslag.

Vidare har kommittén föreslagit dels förhöjning i det nu på extra stat upptagna anslag, som utgår till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid med statsmedel understödda landtmannaskolor, dels att dylikt understöd måtte utgå äfven till lärjungar vid landtbruksskolor samt till deltagare i fast småbrukarkurs med särskildt antagna elever, dels ock att dessa understöd måtte beräknas efter vissa närmare angifna grunder.

Kommittén har utförligt framhållit betydelsen af dessa understöd och på ett enligt min mening öfvertygande sätt påvisat, att de äro ett verksamt medel att gifva ökad spridning bland den stora massan af landets jordbrukande befolkning åt kunskaper rörande jordbrukets rätta bedrifvande. Statens uppoffringar för ändamålet böra sålunda här kunna blifva mångdubbelt återgäldade. Detta oaktadt synes mig en nedsättning i det af kommittén föreslagna, af landtbruksstyrelsen tillstyrkta beloppet, kunna äga rum, detta särskildt med hänsyn till det föreslagna understödet till elever vid landtbruksskolor. Beträffande detta inser jag visserligen i likhet med kommittén såväl behovet som befogenheten af att äfven dessa elever komma i åtnjutande af sådant understöd, i all synnerhet som de säkerligen i regel komma från fattigare hem än flertalet af dem, som söka inträde vid åtminstone de hittillsvarande landtmannaskolorna. Oaktadt dylikt understöd hittills icke utgått af statsmedel, hafva emellertid landtbruksskoleeleverna i allmänhet icke varit i saknad

Statsunder-
stöd till
obemedlade
och mindre
bemedlade
elever samt
kurs-
deltagare.

[5.] af sådant, i det att hushållningssällskap, landsting och enskilda lämnat medel härtill. Då vidare hushållningssällskapen för närvarande i de flesta fall bevilja icke oväsentliga anslag till de inom deras respektive län förlagda landtbruksskolorna, synes mig stipendiemedel böra kunna för framtiden i ökad utsträckning påräknas från sällskapen. Att landtbruksskolan icke vidare kommer att betraktas såsom en länets skola, torde ej behöfva lägga hinder i vägen härför, då hvarje sällskap väl i allmänhet kommer att vid beviljande af anslag för ändamålet föreskrifva, att det beviljade beloppet endast får användas till understöd åt elever från sällskapets eget område.

Under dessa förhållanden anser jag det af kommittén föreslagna beloppet, 55,000 kronor, kunna utan olägenhet nedsättas till 35,000 kronor att utgå, på sätt kommittén föreslagit, till obemedlade och mindre bemedlade elever vid landtmannaskolor, vid de vid landtbruksskolorna i Norrland och Dalarna anordnade teoretiska vinterkurserna samt vid för småbrukare anordnade fasta kurser med särskildt antagna elever.

Inspektion.

För anordnande af särskild inspektion af de olika anstalterna för jordbruksundervisning synas mig starka skäl tala. Denna inspektion torde, beträffande landtbruksskolorna, böra utsträckas till att äga rum helst två gånger årligen, en gång under den teoretiska vinterkursen och den andra gången under sommaren för inhämtande af kännedom om skolegendomens jordbruk och elevernas praktiska arbeten samt, beträffande landtmannaskolorna, företagas om möjligt en gång årligen. Därtill skulle ytterligare komma en säkerligen ofta välbehöflig inspektion af undervisningens bedrifvande och öfriga anordningar vid med statsmedel understödda specialkurser, särskildt de fasta kurserna för småbrukare. En så ingående och omfattande inspektion, hvilken tvifvelsutan skulle i väsentlig grad betrygga uppnåendet af de resultat, man genom statens uppooffringar för landtbruksundervisningens tidsenliga ordnande afser att vinna, torde icke kunna utföras ensamt genom landtbruksstyrelsen, hvars verksamhet med hvarje år, i samma mån som landets jordbruk utvecklar sig och går framåt, blir allt mera maktpåliggande, utan torde, såsom kommittén föreslagit, för dess utförande på fullt tillfredsställande och verksamt sätt särskilda åtgärder böra vidtagas. Genom att i enlighet med kommitténs, af landtbruksstyrelsen tillstyrkta förslag uppdraga inspektionen åt förslagsvis tre inspektörer, komme densamma visserligen att i någon mån förlora i likformighet. Å andra sidan vinnes emellertid, dels att resekostnaderna på grund af distriktens mindre omfattning afsevärdt böra kunna nedbringas, dels ock att upp-

draget kan lämnas åt personer med intresse för eller erfarenhet i landtbruksundervisning, hvilka ägna sig åt praktiskt jordbruk och sålunda böra äga de bästa förutsättningar för att kunna bedöma i hvad mån undervisningen vid de olika läroanstalterna drifves i den riktning och på sådant sätt, att de inspekterade anstalterna fullt motsvara sitt ändamål och fortfarande äro förtjänta af statens understöd.

[5.]

Beträffande den för inspektionens anordnande af kommittén beräknade kostnad har jag icke någon erinring att framställa.

Kommitténs förslag att genom upplåtelse af mindre kronoegendom bereda landtmannaskola tillfälle att åt sig skapa ett lämpligt demonstrationsjordbruk synes mig äfven med nu gällande bestämmelser för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner kunna på tillräckligt betryggande sätt förverkligas. Arrendetiden får visserligen enligt dessa bestämmelser i allmänhet ej öfverstiga 20 år. I den arrendatorn medgifna optionsrätten torde emellertid ligga tillräcklig trygghet att, om han så önskar, efter den sålunda bestämda arrendeperiodens slut få arrendeupplåtelsen förnyad.

Upplåtelse af kronoegendom.

Den af kommittén föreslagna lånefonden för anordnande af landtmannaskola och inrättande af landtbruksskola skulle otvifvelaktigt i afsevärd grad bidra till och underlätta upprättandet särskildt af landtmannaskolor. Då jag detta oaktadt icke anser mig för närvarande kunna tillstyrka bifall till kommitténs ifrågavarande förslag, beror detta på att nya lånefonder, enligt min mening, icke böra bildas utan att särskildt trängande behof härför föreligga. Såsom stöd för denna min uppfattning tillåter jag mig återöppna ett af fullmäktige i riksgäldskontoret afgifvet utlåtande den 11 februari 1909 i annat liknande ärende, i hvilket utlåtande riksgäldsfullmäktige framhålla, hurusom, på grund af Riksdagens beslut om tillhandahållande af medel för utlåning åt vissa näringar m. m., riksgäldskontoret, oberäknadt de för enskilda järnvägsanläggningar utlämnade lånen, redan vid nämnda tidpunkt utbetalat nära 39½ miljoner kronor samt att det ålåg riksgäldskontoret att för dessa samma ändamål ytterligare utbetala öfver 25 miljoner kronor. De stora belopp, som sålunda för bildande af lånefonder redan blifvit af riksgäldskontoret upplånade eller i allt fall vore anvisade att på detta sätt anskaffas, syntes fullmäktige böra innebära en maning till försiktighet. I ett senare afgifvet utlåtande den 28 juli 1910 i annat ärende hafva riksgäldsfullmäktige anført, att hvad fullmäktige i förenämnda utlåtande uttalat fortfarande i minst lika hög grad som förut ägde giltighet, i det att

Lånefond.

[5.] riksgäldskontorets fordringar för utbetalningar till berörda fonder då uppginge till 45,717,043 kronor, utvisande sålunda en ökning af mera än 6 miljoner kronor. Därtill komme ytterligare de belopp, som riksgäldskontoret hade att tillhandahålla såväl dessa fonder som den vid 1910 års riksdag beslutade nybildade handtverkslånefonden.

Äfven statskontoret har i underdånigt utlåtande den 24 november 1910 i sistnämnda ärende ansett sig böra tillkännagifva, att statskontoret funnit de i riksgäldsfullmäktiges omförmälda utlåtanden gjorda allmänna uttalanden vara förtjänta af synnerlig uppmärksamhet. Då nu samtidigt stora anspråk ställdes på statens mellankomst i berörda afseende, hvilka visserligen icke syntes kunna på en gång tillfredsställas, kunde enligt statskontorets mening knappast undvikas, att ett eller annat måste tillsvidare stå tillbaka och alltså ett urval göras med beaktande af de mest trängande behoven.

Kostnads-
beräkning.

Ett genomförande af de utaf mig sålunda tillstyrkta förslag skulle, fränset utgifterna för inspektion, erfordra följande kostnader nämligen: understöd med 7,500 kronor åt en hvar af nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige..... kronor 67,500: —

understöd med 6,000 kronor åt en hvar af fyra landtbruksskolor i Norrland och Dalarna..... „ 24,000: —

understöd åt vissa elever vid landtbruksskola i Norrland och Dalarna, vid landtmannaskola samt vid fast undervisningskurs för småbrukare..... „ 35,000: — 126,500: —

understöd åt landtmannaskolor, förslagsanslag..... kronor 150,000: —

Summa kronor 276,500: —

För motsvarande ändamål funnos för år 1910 anvisade följande belopp, nämligen:

understöd till landtbrukskolor..... kronor 70,000: —

förhöjdt understöd till sådana skolor i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län „ 6,000: —

understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid med statsmedel understödda landtmannaskolor „ 10,000: — 86,000: —

statsunderstöd åt landtmannaskolor kronor 91,050: —

Summa kronor 177,050: —

Den nu föreslagna omorganisationen kan sålunda beräknas medföra en ökad kostnad för statsverket af 99,450 kronor, hvartill komma utgifterna för den föreslagna inspektionen eller 5,000 kronor. Kostnadsökningen skulle sålunda uppgå till sammanlagdt 104,450 kronor.

[5.]

Grunderna för den af mig sålunda tillstyrkta förändrade organisationen af landtbruks- och landtmannaskolor kunna sammanfattas sålunda:

Sammanfattning af grunderna.

1:o. Till landtbruks- och landtmannaskolor, som inrättats på det af mig härofvan förordade sätt, utgår årligt statsbidrag:

till en hvar af nio landtbruksskolor i södra och mellersta Sverige med 7,500 kronor;

till en hvar af fyra landtbruksskolor inom Norrland och Dalarna med 6,000 kronor samt

till landtmannaskolor, efter Kungl. Maj:ts bepröfvande, med *ej mindre* ett grundanslag å 2,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 20, eller, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet till minst 12, *än äfven* ytterligare högst 4,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal öfverstiger 30, med högst 3,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 20 men icke öfverstiger 30, äfvensom, under de tre första åren af en landtmannaskolas verksamhet, med högst 1,000 kronor åt sådan landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, med rätt för Kungl. Maj:t att för de tre närmaste läsåren efter dessa bestämmelsers ikraftträdande åt redan i verksamhet varande landtmannaskola, hvars elevantal uppgår till minst 12, tilldela understöd till enahanda belopp, som enligt nuvarande bestämmelser af densamma uppbäres, äfvensom att jämväl i andra fall på grund af särskilda omständigheter bevilja statsunderstöd åt landtmannaskola, hvars elevantal icke uppgår till 20, allt under villkor i öfrigt beträffande landtmannaskola:

att inom orten tillskjutes minst lika stort belopp, elevavgifterna inberäknade, som det, hvarmed statsbidraget öfverstiger grundanslaget, 2,000 kronor,

att vederbörande hushållningssällskap vitsordar behovet inom orten af dylik skola,

att för hvarje 1,000 kronor af statsbidraget minst två frielever eller dubbla antalet elever mot half undervisningsavgift äga att vid skolan åtnjuta undervisning, för såvidt obemedlade eller mindre bemedlade inträdesberättigade sökande till motsvarande antal anmäla sig till erhållande af sådan förmån,

[5.]

att skolan underkastar sig den kontroll, Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall finner skäl föreskrifva, samt

att skolan årligen afgifver berättelse om sin verksamhet för landtbruksundervisningen.

2:o. Till Kungl. Maj:ts förfogande ställes ett belopp af 35,000 kronor om året för att såsom understöd utdelas bland obemedlade och mindre bemedlade elever vid landtmannaskola, vid den vid landtbruksskola inom Norrland och Dalarna anordnade teoretiska vinterkurs samt vid fast undervisningskurs för småbrukare med särskildt antagna elever.

3:o. För skolorna anordnas inspektion på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer för en beräknad kostnad af, förutom reseersättningar, 5,000 kronor om året.

Tidpunkten
för den nya
organisa-
tionens
ikraftträ-
dande m. m.

Beträffande tidpunkten, då den nu ifrågasatta förändrade organisationen af landtbruks- och landtmannaskolorna skall kunna taga sin början, ber jag att få erinra om nödvändigheten att lämna tillräckligt rådrum för afvecklande af de aftal ifråga om landtbruksskolornas förläggning, som af hushållningssällskapen ingåtts med vederbörande skolegendoms ägare. Enligt kommitténs beräkningar skulle för detta ändamål erfordras en tid af $1\frac{1}{2}$ år, hvaraf följer, att den nya organisationen af landtbruksskolorna icke skulle kunna tillämpas förr än tidigast från hösten år 1912. Jämväl för landtmannaskolornas ordnande i enlighet med de nya bestämmelserna erfordras påtagligen en icke allt för knappt tillmätt tid, vid hvilket förhållande och då omorganisationen lämpligen torde böra genomföras samtidigt med afseende på alla de föreslagna skolorna, landtmannaskolornas omdanande enligt den nya planen jämväl torde böra beräknas taga sin början hösten sistnämnda år.

Då statens bidrag till såväl landtbruksskolor som — på ett enda undantag när — samtliga landtmannaskolor för närvarande utbetalas i efterskott eller med andra ord så, att bidrag för till exempel läsåret 1910—1911 utbetalas under år 1911, kommer följaktligen, därest den nya organisationen träder i kraft med läsåret 1912—1913, statsanslag för skolverksamheten icke att erfordras tidigare än under år 1913. Någon framställning till innevarande års Riksdag om anvisande af statsanslag för ändamålet är således icke behöflig. Däremot är af nöden att — med hänsyn särskildt till den afsevärda tid, som på sätt ofvan nämnts, måste åtgå för landtbruksstyrelsen, hushållningssällskap och andra vederbörande att vidtaga förberedande åtgärder till skolornas omdanande — redan nu få fastslagna grunderna för den nya organisationen. Det erfordras följaktligen, att framställning göres till den nu sammanträdande Riksdagen

om godkännande af berörda utaf mig här ofvan sammanfattade grunder för den förändrade organisationen af landtbruks- och landtmannaskolor.

[5.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

Departement-
chefens
hemställan.

att för sin del godkänna de af mig tillstyrkta, här ofvan sammanfattade grunderna för förändrad organisation af med statsmedel understödda landtbruks- och landtmannaskolor att tillämpas å sådana skolor från och med ingången af läsåret 1912—1913.

Bifall till hvad jag sålunda föreslagit föranleder för närvarande icke någon höjning i anslagstitelns slutsumma. Då emellertid den hemställan jag funnit mig böra göra under punkterna 3 och 4 i protokollet förutsätter höjning af det i anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» ingående bestämda anslaget, skulle vid bifall härtill anslagstiteln i sin helhet komma att erhålla följande utseende:

bestämdt anslag:

till landtbruksinstitutet m m. kronor 322,840: —

förslagsanslag:

till understöd åt landtmannaskolor „ 50,000: —

Summa kronor 372,840: —

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

[6.]
Centralan-
stalten för
försöks-
väsendet på
jordbruks-
området.

Det förslag Kungl. Maj:t år 1905 framlade för Riksdagen angående inrättande af en centralanstalt för försöksväsendet på jordbruksområdet grundade sig på en af särskilda inom jordbruksdepartementet år 1901 tillkallade sakkunniga uppgjord plan, enligt hvilken anstalten skulle omfatta fyra hufvudafdelningar, nämligen för försöksverksamhet på jordbrukets och agrikulturkemiens områden, på boskapsskötselns, mejerihandteringens och bakteriologiens områden, på växtfysiologiens och växtsjukdomarnas områden samt på skadeinsekternas område. Såsom skäl för att en särskild hufvudafdelning för försök på det med hvarje år allt betydelsefullare bakteriologiska området icke blifvit föreslagen, anförde de sakkunniga, att de, då bakteriologiska undersökningar borde stå i närmaste samband med andra försök, särskildt inom de båda första hufvudafdelningarna, ansett lämpligast att inordna en bakteriologisk afdelning under en af dessa och därvid valt andra hufvudafdelningen, enär en gemensam kemisk-analytisk afdelning redan blifvit inordnad under den första.

Mot den sålunda föreslagna uppdelningen och grupperingen af försöksverksamheten förklarade sig dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vid underdånig föredragning af ärendet den 14 januari 1905 icke hafva annat att erinra, än att det syntes honom olämpligt att sammankoppla försöken på jordbrukets med dem på agrikulturkemiens område samt att uppdraga ledningen af och öfverinseendet öfver samtliga dessa försök åt en föreståndare, hvilken gifvetvis alltid måste vara en i sitt fack framstående agrikulturkemist. På grund häraf föreslog han denna hufvudafdelnings uppdelande på två hufvudafdelningar för försöksverksamhet, den ena på jordbrukets och den andra på agrikulturkemiens område.

Den af föredragande departementschefen sålunda föreslagna uppdelningen af de sakkunnigas första hufvudafdelning blef af Kungl. Maj:t och Riksdagen bifallen.

För hvar och en af de fem hufvudafdelningarna är anställd en föreståndare. Därjämte finnas å första hufvudafdelningen en öfverassistent samt å tredje hufvudafdelningen två öfverassistenter, af hvilka den ena har ledningen af den bakteriologiska afdelningen.

Den andra öfverassistentplatsen, hvars innehafvare skulle öfvertaga ledningen af mejeriförsöken, har i brist på kompetent sökande ännu icke kunnat tillsättas. I såväl motiveringen till de sakkunnigas förslag som i föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1905 framhölls och betonades, att den verksamhet, öfverassistenterna såsom försöksledare hvar och en inom sin underafdelning komme att utöfva, alltid måste blifva af själfständig natur, hvadan alltså stora fordringar måste ställas på deras duglighet.

Å en hvar af andra, fjärde och femte hufvudafdelningen finnes anställd en fast assistent, hvars arfvode fortfarande utgår med det ursprungligen bestämda beloppet 2,000 kronor jämte fri bostad å platsen för ogift person.

Vidare tillåter jag mig här erinra, att centralanstaltens styrelse i underdånig skrifvelse den 6 november 1908, under åberopande af en från samtliga föreståndare och öfverassistenter till styrelsen ingifven skrift i ämnet, hemställde, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva vid centralanstalten fast anställda tjänstemän rätt till semesterledighet utan afdrag å lön eller tjänstgöringspenningar, nämligen åt föreståndare och öfverassistenter under sex veckor och åt ordinarie assistenter under fyra veckor under tid, då styrelsen för centralanstalten funne ledigheten kunna medgifvas utan hinder af tjänstålighanden.

Vid ärendets föredragning inför Eders Kungl. Maj:t den 12 januari 1909 anförde föredragande departementschefen, att, då assistenterna vid centralanstalten icke vore ordinarie tjänstemän, syntes i fråga om dem böra förfaras såsom med andra extra tjänstemän, beträffande hvilka i allmänhet någon semesterrätt icke medgifvits af Riksdagen. I fråga om föreståndare och öfverassistenter ställde sig saken däremot annorlunda, och hemställde departementschefen om bifall i denna del till den gjorda framställningen med den förändringen, att öfverassistents semester måtte bestämmas till endast en månad.

Eders Kungl. Maj:ts i anslutning härtill till Riksdagen aflåtna nådiga proposition blef af Riksdagen bifallen.

Centralanstaltens styrelse har nu i underdånig skrifvelse den 26 september 1910 inkommit med framställning om vissa förändringar i ofvanberörda förhållanden.

Styrelsen har därvid framhållit, hurusom den organisation, som centralanstalten erhöll genom de af Kungl. Maj:t den 28 september 1906 utfärdade nådiga stadgar för anstalten, samt den nu för anstalten gällande staten vore i hufvudsak grundade på det år 1901 af särskildt tillkallade sakkunniga utarbetade förslaget till ordnande af jordbruksförsöksväsendet

[6.]

i riket. Uppenbart vore, att, då det gällde upprättande af en delvis ny forskningsanstalt, förslaget till densamma i vissa delar icke kunde hvilat på någon redan vunnen erfarenhet. Det låge äfven nära till hands att antaga, att de sakkunniga, för att underlätta det utarbetade förslagets antagande af den anslagsbeviljande Riksdagen, skulle söka att så mycket som möjligt begränsa utgiftsstaterna i kostnadsförslaget.

Under sådana förhållanden kunde man vänta, att, sedan anstalten någon tid varit i verksamhet, det skulle visa sig, att förändringar i vissa afseenden vore behöfliga.

Så hade ock blifvit fallet. Det hade sålunda befunnits svårt att med det till anstalten anvisade årsanslaget bestrida för anstaltens verksamhet nödiga utgifter. Då styrelsen emellertid ansett, att någon längre tids erfarenhet vore önskvärd för att kunna med större visshet angifva storleken af den ökning i statsanslaget till de löpande utgifterna, som kunde behövas för att fullt tillgodose anstaltens behof, hade styrelsen icke velat för närvarande göra någon framställning i detta afseende. Däremot har styrelsen ansett sig böra i underdånighet fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på framställningar, som till styrelsen ingifvits af tjänstemän vid anstalten samt af dennas nämnd, dels om utbrytande af det bakteriologiska laboratoriet från afdelningen för husdjursskötsel och för den bakteriologiska undersökningen bilda en särskild afdelning dels om upprättande af flera fasta assistentbefattningar dels ock om förbättrande af de ordinarie assistenternas löneförmåner samt om beredande åt dem af semester utan afstående af lön.

Hvad först beträffar den bakteriologiska underafdelningens ställning, har styrelsen erinrat därom, att redan de sakkunniga vid motiveringen af sitt förslag till organisation af anstalten erkände önskvärdheten af att äfven denna afdelning upptoges såsom särskild hufvudafdelning. Dess föreslagna ställning såsom underafdelning under afdelningen för husdjursskötsel motiverades emellertid därmed, att de bakteriologiska undersökningarna syntes böra stå i närmaste samband med andra försök. Närmast torde man härvid hafva tänkt sig, att bakteriologen skulle sysselsättas med undersökningar, som blefve behöfliga vid försök på mejeriområdet. Då emellertid dessa undersökningar måste utföras i omedelbar anslutning till och parallellt med försöken i mejeriet, och då ett försöksmejeri icke med centralanstaltens för närvarande disponibla medel kunde upprättas och hållas i gång på Experimentalfältet, hade de bakteriologiska arbetena hittills kommit att utgöras af själfständiga forskningar. Därtill komme, att, sedan förslaget till centralanstaltens organisation uppgjordes, det bakteriologiska forskningsområdet vidgats och särskildt jordbakteriolo-

gien blifvit ett mycket viktigt medel att utreda frågor rörande jordens fruktbarhet och gödsling. Vid centralanstaltens bakteriologiska laboratorium hade ock dit hörande ämnen i lika hög grad som de mejeribakteriologiska tagit tid och arbetskrafter i anspråk.

[6.]

Då således, äfven om framdeles skulle kunna ordnas så, att bakteriologiska undersökningar mer än hittills komme att vid laboratoriet utföras till hjälp åt mejeriundersökningar, centralanstaltens bakteriologiska afdelning likväl fortfarande komme att få en själfständig verksamhet och denna allt mera torde komma att växa i vikt och omfattning, syntes intet skäl finnas att bibehålla denna afdelning i en till formen underordnad ställning. I detta sammanhang har styrelsen äfven påpekat, att den kemiska afdelningen, som i långt högre grad hade att stå andra afdelningar till tjänst, dock ställts som en af centralanstaltens hufvudafdelningar. Det gällde dessutom helt visst om den bakteriologiska liksom om öfriga afdelningar, att det vore af vikt att åt dess ledare bereda sådan ställning och sådana förmåner, att anstalten i täflan med andra institutioner kunde draga till sig och kvarhålla väl kvalificerade krafter.

Det bakteriologiska laboratoriets frigörande från den nu mera skenbara än verkliga föreningen med husdjursafdelningen skulle icke medföra annan kostnad än att en af de nuvarande öfverassistentlönerna höjdes till en föreståndarlön eller från 4,000 kronor till 5,000 kronor.

Då förändringen af laboratoriets ställning icke innebure någon förändring af dess arbete, behöfde icke någon ökning af vare sig dess arbetskrafter eller den för dessa behöfliga aflöningen äga rum i större utsträckning, än som på grund af det ökade arbetet komme att erfordras, äfven om den nuvarande organisationen lämnades orubbad. Ej heller behöfde förändringen medföra kostnader för arbets- eller bostadslokalers förändring eller förbättring. Laboratorielokalen vore nyinredd och kunde lämna utrymme åt flere arbetande än föreståndaren och de biträden, som nu där vore sysselsatta, och den bostad, som den nuvarande öfverassistenten innehade, vore af samma storlek och inredning som de nybyggda föreståndarbostäderna.

Hos styrelsen hade vidare framställningar gjorts af vederbörande föreståndare om inrättande af en fast assistentbefattning vid hvardera af jordbruks- och husdjursafdelningen samt af öfverassistenten vid det bakteriologiska laboratoriet om inrättandet af en dylik befattning vid detta laboratorium. Centralanstaltens nämnd hade biträdt denna hemställan.

Vid *jordbruksafdelningen* hade det visat sig behöfligt att året om

[6.] hafva biträde af en i afdelningens försöksarbeten fullt hemmastadd person. Denne hade hittills varit anställd som extra assistent, men då hans arbete fortginge oafbrutet hela året, syntes det riktigaste vara, att han blefve fast anställd, detta i all synnerhet som därigenom vunnes större utsikt att få behålla samma person under längre tid och undgå täta ombyten med därmed följande nödvändighet att antaga vid anstaltens arbeten ovana personer.

Vid *husdjursafdelningen* hade föreståndaren hittills icke haft att tillgå annan hjälp än extra assistenter utan grundläggande vetenskapliga studier. Af dessa hade en hufvudsakligen tjänstgjort såsom räknebiträde och de öfriga öfvervakat utförandet af de utfodringsförsök, som afdelningen anställt på skilda gårdar. I den mån arbetet ökats, hade äfven å denna afdelning behovet af en vetenskapligt utbildad fast assistent gjort sig gällande, hvilken kunde biträda föreståndaren vid försökens planläggning, ledning och inspektion likasom äfven vid den rådgifning rörande nötkreatursafvel och ladugårdskontroll, som i allt större utsträckning tagit föreståndarens tid i anspråk. Anställning af en dylik fast assistent syntes desto mera behöflig, som under den nuvarande anordningen vid anstalten icke funnes någon person, som vore kompetent att uppehålla föreståndarens åliggande, då denne använde sin rätt till semester eller eljest hade förfall. Skulle föreståndaren genom sjukdom under någon längre tid blifva urståndsatt att sköta sin tjänst, vore således fara för handen, att afdelningens försöksverksamhet måste fullständigt nedläggas.

Beträffande slutligen anställandet af en ordinarie assistent vid det *bakteriologiska laboratoriet*, så gällde i kanske ännu högre grad om detta än om öfriga institutioner, att en ordinarie assistentbefattning vore önskvärd för att motverka alltför täta ombyten af tillfälliga arbetsbiträden. Tillgången på personer, skolade i bakteriologiska arbeten, vore nämligen mycket liten, hvarför vid hvarje ombyte den nye assistenten i regel först måste inöfvas i förekommande arbeten, innan han kunde vara till någon synnerlig nytta. Oaktadt denna institution vore ung och först nu föreslagits att bilda en fristående afdelning, så hade dock, såsom styrelsen redan framhållit, dess verksamhet vunnit stor utsträckning och dessutom visat sig medföra så viktiga praktiska resultat, att det vore särdeles önskvärdt, att denna verksamhet så mycket som möjligt måtte främjas.

Beträffande den nu till de fasta assistenterna utgående aflöningen af 2,000 kronor jämte fri bostad för ogift person syntes densamma styrelsen efter nuvarande förhållanden vara väl låg för en i

Stockholm boende person med föregående universitetsutbildning, med hvilken i regel följde studieskulder att betala. Styrelsen hade visserligen år 1908 afslagit en hos styrelsen gjord framställning om utverkande af höjning i assistentlönerna på den grund, att staten för centralanstalten då så nyligen blifvit fastställd, att utsikt ej ansågs föreligga att kunna erhålla ändring i densamma utan att särskilda nytillkomna skäl kunde anföras. Sådana skäl funnes emellertid nu, i det att arfvodet till assistenterna vid statens skogsförsöksanstalt sedan början af år 1909 höjts till 3,000 kronor, hvarjämte assistenterna vid de statsunderstödda kemiska stationerna numera, sedan statsanslaget till dessa stationer af 1909 års Riksdag höjts, i regel hade en lön af minst 3,000 kronor. Under de senaste åren hade äfven inrättats talrika jordbrukskonsulentbefattningar förenade med kontant lön af 2,500 kronor eller mera. Därtill komme ytterligare, att såväl assistenterna vid skogsförsöksanstalten som jordbrukskonsulenterna uppbure betydande reseersättningar, hvaraf särskildt för de senare en afsevärd ökning i inkomst kunde beräknas uppstå.

Dessa nu omnämnda tjänstebefattningar vore sålunda i afseende på aflöningsförmåner afgjort fördelaktigare än assistentbefattningarna vid centralanstalten, under det att kompetensfordringarna för assistentbefattningarna vid skogsförsöksanstalten vore lika höga som för motsvarande befattningar vid centralanstalten, men afgjort lägre för jordbrukskonsulentbefattningarna, som i de flesta fall vore besatta med personer, hvilkas hela utbildning bestått i ett till två års praktisk elevtid och två-årig kurs vid landtbruksinstitut.

Ett sådant förhållande innebure en uppenbar orättvisa, hvaraf följden kunde väntas blifva allt större svårighet att få de mera fordrande men lägre betalda tjänsterna vid centralanstalten besatta med kompetenta personer, då dessa naturligtvis måste föredraga de bättre aflönade tjänsterna, isynnerhet som vissa af dessa, särskildt assistentbefattningarna vid de kemiska stationerna, gäfvu större utsikt till befordran, i det nämligen föreståndarbefattningarna vid dessa stationer företrädesvis rekryterades ur stationsassistenternas krets. Det hade också redan visat sig förenadt med svårighet att erhålla sökande till assistentbefattningarna vid centralanstalten, i det att till dylik befattning vid den botaniska afdelningen vid två tillfällen kunnat erhållas endast unga studerande utan någon afsevärd erfarenhet på det område, där de skulle få sitt arbete vid centralanstalten. Förhållandet hade varit detsamma i afseende på extra assistenter vid det bakteriologiska och det kemiska laboratoriet. Vid det senare hade det, för att få för försök å andra afdelningar oundgängliga undersökningar utförda, till och med varit nödvän-

[6.] digt att betala den extra assistenten högre arvode än den mycket förfarna fasta assistenten åtnjöte.

Styrelsen har i samband härmed framhållit, att inrättandet af de begärda nya assistentbefattningarna visserligen medförde minskning med de belopp, som nu åtginge till motsvarande extra assistenters aflöning. Den besparing, som härigenom skulle uppkomma, vore emellertid här behöflig, för att anslaget till anstalten skulle räcka till nödiga löpande utgifter. En minskning af detta anslag kunde sålunda icke ske, utan att svårighet uppstode för anstalten att fylla sina uppgifter.

Hvad slutligen beträffade af anstaltens fasta assistenter gjord framställning därom, att de måtte beredas rätt att utan afdrag af lön åtnjuta någon tids årlig semester, så ansåge styrelsen denna ansökan både billig och behjärtansvärd. Den uppfattningen gjorde sig numera allt mera gällande, att alla statens tjänstemän borde hafva rätt till någon tids årlig ledighet från sitt arbete utan mistning af sin aflöning. Särskildt för dem af nu ifrågavarande assistenter, hvilka af sitt arbete vore bundna vid tjänsterummet, vore en sådan förmån särdeles önskvärd. Under nuvarande förhållanden vore assistenterna i detta afseende särdeles illa ställda, i det att de måste afstå från hela sin lön för den tid de kunde erhålla tjänstledighet vare sig för hvila, hälsans vårdande, värnpliktsöfningars fullgörande eller studier.

På grund af hvad sålunda anförts har styrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte till instundande Riksdag aflåta nådig proposition,

att den bakteriologiska underafdelningen vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet måtte förändras till en fristående afdelning och den ena öfverassistentbefattningen vid anstaltens husdjursafdelning förändras till föreståndarbefattning vid den nya afdelningen;

att en ny fast assistentbefattning måtte inrättas vid hvardera af centralanstaltens jordbruks- och husdjursafdelningar samt det bakteriologiska laboratoriet;

att aflöningen för fast assistent vid centralanstalten måtte höjas till 3,000 kronor; samt

att rätt till en månads årlig ledighet från tjänsten utan afstående af någon del af aflöningen måtte tillerkännas fast assistent vid anstalten.

Med underdånig skrifvelse den 9 november 1910 har centralanstaltens styrelse öfverlämnat en underdånig framställning från de tre nu vid centralanstalten anställda fasta assistenterna att redan under år 1911 få komma i åtnjutande af den för dem föreslagna löneförbättringen, af

hvilken de på grund af de alltmera stegrade lefnadskostnaderna vore i synnerligen stort behof. På de i styrelsens underdåniga skrifvelse den 26 september 1910 anförda skäl har styrelsen förordat bifall till den sålunda gjorda framställningen.

[6.]

Under de år, centralanstalten för jordbruksförsök varit i verksamhet, har den visat sig kunna på ett för landets jordbruk gagnande sätt fylla de uppgifter, som vid dess upprättande blefvo densamma förelagda. Dess försöksverksamhet, såväl den, som utförts å Experimentalfältet, som ock den till olika gårdar i skilda delar af landet förlagda, har på sätt man från början önskat och afsett blifvit ledd i praktisk riktning och resultaten af de olika afdelningarnas arbete hafva på ett för hvarje jordbrukare lättfattligt och öfverskådligt sätt blifvit af vederbörande försöksledare framlagda i de redan nu omfattande serierna »meddelanden» och »flygblad», hvilka under de gångna åren blifvit offentliggjorda.

*Departements-
chefen.*

Styrelsen för centralanstalten har i här föreliggande framställning begärt, att vissa förändringar i anstaltens stat måtte vidtagas, hvilka förändringar för försöksverksamhetens fortsatta bedrifvande på önskvärdt sätt synas mig af behovet påkallade.

Beträffande den under anstaltens husdjursafdelning inordnade bakteriologiska afdelningen torde man redan från början hafva insett, att utvecklingen af dess verksamhet ganska snart skulle påkalla afdelningens nu ifrågasatta förändring till själfständig hufvudafdelning. Redan då förelåg nämligen från ett annat motsvarande verksamhetsområde vunnen erfarenhet om de olägenheter, som äro förbundna med att sammankoppla under gemensam ledning så olika grenar af försöksverksamheten som de här ifrågasavarande. Sålunda omförmäles i den vid 1905 års Riksdag framlagda nådiga propositionen om centralanstaltens upprättande, hurusom man, sedan den i början af 1860-talet på landbruksakademiens experimentalfält upprättade agrikulturkemiska försöksanstalten utvidgats med en afdelning för växtfysiologiska och växtpatologiska undersökningar, inom kort fann det förenadt med så stora svårigheter för anstaltens föreståndare, som måste vara kemist, att utöfva någon ledning af arbetena å den sålunda tillkopplade afdelningen, att en särskild anstalt för dess verksamhet syntes erforderlig. Endast under nämnda förutsättning kunde man påräkna att kunna tillgodogöra sig resultaten af de på den i utveckling stadda experimentella växtfysiologiens verksamhetsområde utförda, för praktiken betydelsefulla vetenskapliga forskningarna. På framställning af Kungl. Maj:t anvisade 1885 års Riksdag

[6.] med anledning häraf åt landbruksakademien erforderliga medel för upprättande å Experimentalfältet af en själfständig växtfysiologisk anstalt.

Ett motsvarande förhållande äger nu här rum. Under de tio år, som förflutit, sedan organisationsplanen för centralanstalten uppgjordes, har en ny gren af den moderna bakteriologien — jordbakteriologien — tillkommit, hvilken vid sidan af mejeribakteriologien intager en med hvarje år allt mera betydelsefull och framskjuten plats samt i allt högre grad påkallar afdelningens uppmärksamhet. Arbetena hafva på grund häraf mer och mer blifvit inriktade på denna nya gren af bakteriologisk försöksverksamhet, till hvilken nämnvärd hänsyn icke från början kunde tagas och som icke äger något gemensamt med hufvudafdelningens egentliga verksamhet.

Då den bakteriologiska afdelningen sålunda kommit att intaga en alltmera själfständig ställning, då vidare samarbetet mellan denna afdelning och särskildt jordbruksafdelningen samt den botaniska afdelningen på grund af jordbakteriologiens utveckling blifvit lifligare än med den hufvudafdelning, af hvilken den nu utgör en del, då hufvudafdelningens föreståndare sålunda ej kan utöfva någon ledning af underafdelningens själfständigt bedrifna försöksverksamhet och då slutligen dess utbrytande och förändring till en själfständig hufvudafdelning skulle medföra en ökad kostnad af endast 1,000 kronor eller skillnaden mellan en öfverassistentlön och en föreståndarlön, finner jag mig böra tillstyrka, hvad centralanstaltens styrelse i denna del hemställt. Den ökade kostnaden synes mig mer än väl uppvägas af de afsevärda fördelar, som genom densamma skulle vinnas.

Äfven behovet af anställande af en fast assistent å en hvar af de afdelningar — jordbruksafdelningen, husdjursafdelningen och den bakteriologiska afdelningen — hvilka nu sakna dylika, synes mig vara på nöjaktigt sätt ådagalagdt.

På *jordbruksafdelningen* finnes visserligen nu en öfverassistent anställd, men då arbetet på afdelningen måst sålunda fördelas mellan föreståndaren och denna öfverassistent, att den förra öfvertagit försöksverksamheten vid Experimentalfältet och de fasta försöksstationerna, medan den senare leder samtliga lokala fältförsök och anordnandet af uppvisningsfält, har hvar och en fått sig anförtrodt ett fullt själfständigt verksamhetsområde. En fast anställd, i sitt fack väl skolad assistent har här visat sig vara i hög grad behöflig icke endast vid bearbetningen af det mycket omfattande försöksmaterialet utan äfven och i all synnerhet vid utläggning af de talrika, rundt landet spridda försöken och vid de inspektioner af dessa försök, som under sommarmånaderna

måste äga rum. Nuvarande föreståndaren och öfverassistenten hafva icke medhunnit att i erforderlig utsträckning utföra det arbete, som i sistnämnda hänseenden kräfts af dem, hvilket i flera fall föranlett anmärkningar från hushållningssällskaps och försöksvärdars sida. Skall det nu så lifliga intresset för denna viktiga gren af centralanstaltens försöksverksamhet kunna vidmakthållas, synes det sålunda nödvändigt, att afdelningens arbetskrafter på föreslaget sätt förstärkas.

Förhållandena på *husdjursafdelningen* äro i föreliggande afseende icke mindre vanskliga. Det belopp, som af anstaltens årsanslag kunnat anslås till anställande af extra assistenter, har t. o. m. visat sig för knappt för att fylla behovet af tillfälligt biträde vid de i landets skilda delar förlagda försöksgårdarna och till affönande af den extra assistent, som kräfvades för utförandet af det omfattande kontroll- och bokföringsarbete, hvilket står i sammanhang med beräklandet af de olika försöksseriernas resultat. Då ledaren af den viktiga gren af försöksverksamhet, som blifvit ifrågavarande afdelning af centralanstalten anförtrodd, sålunda stått så godt som ensam, hafva de utfodringsförsök af mera vetenskaplig karaktär, som för en närmare belysning af de praktiska försöksresultaten äro af så stort värde, hittills måst fullständigt skjutas åt sidan. Vidare hafva åtskilliga önskvärda praktiska utfodringsförsök på grund af otillräckligheten i stadigvarande sakkunnig arbetskraft måst uppskjutas till en oviss framtid, och då det från olika håll framhållits, af hvilken betydelse det för landets nötboskapsafvel och husdjurens utfodring skulle vara, om det rikhaltiga material, som årligen vinnes vid landets många kontrollföreningar, blefve samladt och vid centralanstaltens husdjursafdelning underkastadt sakkunnig bearbetning, har denna viktiga uppgift visserligen blifvit upptagen i den af Eders Kungl. Maj:t fastställda arbetsplanen, men på grund af saknaden af fullt sakkunnigt fast biträde endast i mycket ringa omfattning kunnat fullföljas.

I fråga om den fackliga utbildningen måste det gifvetvis ställas stora fordringar på det å den *bakteriologiska afdelningen* anställda biträdet, detta närmast på grund af den å denna afdelning bedrifna verksamhetens specifika natur, fordringar, hvilka ett tillfälligt biträde i regel icke kan uppfylla. Behovet af en fullt kompetent fast anställd assistent har här särskildt visat sig allt mera trängande, i samma mån som ofvan omförmälda jordbakteriologiska försöksverksamhet kommit att intaga en mera framskjuten plats, i det att en väsentlig del af densamma icke under några förhållanden kan bedrivas å Experimentalfältets gamla kulturjord, utan måste förläggas till gårdar, där tillgång finnes på nybruten åkerjord. Då ledaren såväl i och för dessa försök som ock — såsom ofta

[6.] händer — för utredande å olika platser af orsakerna exempelvis till tillfälligt uppträdande smör- eller mjölkfel, hvilka kunna antagas vara af bakteriologisk natur, under längre eller kortare tid nödgas vara frånvarande från anstalten, har saknaden af en i sitt fack väl skolad assistent kunnat vålla kännbara afbrott i pågående undersökningar vid laboratoriet, något som lätt kan förtrycka afdelningens hela verksamhet.

Genom anställande af dessa nya fasta assistenter kan, såsom styrelsen framhåller, någon sänkning icke äga rum i anstaltens årsanslag, vid hvars bestämmande hänsyn tagits därtill, att med detsamma skall bestridas äfven kostnaden för extra assistenter och tillfälliga biträden. De fasta assistenterna komma icke att i någon nämnvärd utsträckning inskränka det med utvecklingen af anstaltens verksamhet växande behovet af tillfällig hjälp. Därtill kommer ytterligare, att detta årsanslag, i hvilket någon höjning icke ägt rum, från början ej beräknades högre än till de mest nödvändiga utgifternas täckande, såsom framgår af dåvarande departementschefens anförande vid ärendets föredragning, därvid han särskildt framhöll, att det af honom föreslagna årsanslaget visserligen syntes honom tillräckligt för försöksverksamhetens igångsättande, men att det, allt efter som verksamheten vid anstalten utvecklade sig, tvifvelsutan behöfde höjas.

Mot den af styrelsen föreslagna förhöjningen från 2,000 kronor till 3,000 kronor i arfvodet till de fast anställda assistenterna har jag icke något att erinra. Såväl fordringarna på deras kompetens som deras tjänsteåligganden sammanfalla i det närmaste med motsvarande tjänstemän vid skogsförsöksanstalten, hvilkas arvode, på framställning af Eders Kungl. Maj:t, vid 1908 års riksdag höjdes till nu för assistenterna vid centralanstalten ifrågasatta belopp. Dessa senare skola sålunda liksom de förra äga förutsättningar såväl att på eget ansvar utföra undersökningar, hvilka af vederbörande förman blifva dem anförtrödda, som ock att vid behof — under föreståndarens bortovaro på grund af tjänsteresor, semester, sjukdom o. d. — kunna tillfälligt ersätta honom och på eget ansvar förestå afdelningens arbeten. På grund såväl häraf som af den oafbrutna ökningen i de olika afdelningarnas arbetsbörda, tar deras tjänstgöring vid anstalten deras tid till så stor del i anspråk, att tillfälle för dem att förskaffa sig någon afsevärd biförtjänst är så godt som fullständigt uteslutet.

Enligt af mig inhämtade upplysningar angående aflöningarna till assistenterna vid de åtta med statsmedel understödda kemiska stationerna uppgå dessa aflöningar, efter den vid 1909 års riksdag beslutade höjningen af statsanslaget till dessa stationer, till i medeltal 3,700 kronor,

deraf högst 4,500 kronor och lägst 2,400 kronor, hvilken sistnämnda aflöning utgår till en assistent, som innehaft platsen endast kortare tid och genomgått endast teknisk elementarskola. Före höjningen af statsanslaget var aflöningen i medeltal 2,556 kronor. I framställningen om nämnda förhöjning framhölls såsom ett af de viktigaste skälen för densamma, att stationernas assistenter i allmänhet åtnjöte en aflöning, som icke stode i rimligt förhållande till deras utbildningstid och ansträngande tjänstgöring, hvilket gjorde, att, då assistentbefattningar anslogos till ansökan lediga, det varit förenadt med svårighet att erhålla fullt kompetenta sökande. Då nu centralanstalten är hänvisad att rekrytera sina assistenter från hufvudsakligen samma håll som de kemiska stationerna, är det fara värdt, att allvarsamma svårigheter skola uppstå för platsernas besättande med personer af erforderlig duglighet, så länge deras löneförmåner så väsentligt, som nu är fallet, understiga assistenternas vid de kemiska stationerna. Därtill kommer ytterligare, såsom äfven centralanstaltens styrelse framhållit, att dessa sistnämnda hafva vida bättre utsikt till befordran, i det att de dugligaste bland dem kunna påräkna att så småningom erhålla föreståndarplats vid någon af dessa stationer.

Den gjorda framställningen, att nu föreslagna löneförbättring skall träda i kraft redan med ingången af innevarande år, anser jag mig icke kunna biträda.

Beträffande styrelsens hemställan om beredande af semester åt assistenterna vid centralanstalten har denna fråga så nyligen som år 1909 varit föremål för pröfning, i det att — såsom jag redan i det föregående omförmält — dåvarande departementschefen vid underdånig föredragning af då gjord framställning i ämnet förklarade sig på angifna skäl icke kunna tillstyrka bifall till densamma. Då några nya skäl ej tillkommit, finner jag mig icke kunna förorda hvad centralanstaltens styrelse nu i samma ämne föreslagit.

Under åberopande af hvad jag sålunda anført, tillåter jag mig framlägga följande förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet att gälla från och med ingången af år 1912:

[6.]

[6.]

Aflöning.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
1 föreståndare	3,000	2,500	5,500	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
5 föreståndare	15,000	12,500	27,500	
1 öfverassistent.....	2,500	2,000	4,500	
1 öfverassistent.....	2,500	2,000	4,500	
6 assistenter, arfvoden	—	—	18,000	
5 vaktmästare eller arbetsbiträden, arfvoden	—	—	3,800	
Vikariatsersättning	—	—	2,100	
Aflöning summa kronor	—	—	65,900	
Till centralanstaltens öfriga utgifter	—	—	59,200	
Summa kronor	—	—	125,100	

Anm. Föreståndare, öfverassistent, assistent samt vaktmästare eller arbetsbiträde åtnjuta fri bostad; och skola, så länge föreståndare och öfverassistent åtnjuta denna förmån, afdragas å lönen 500 kronor årligen.

Statens slutsumma skulle sålunda komma att ökas från 112,100 kronor till 125,100 kronor. Det till centralanstalten under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag, hvilket med anledning af att föreståndare och öfverassistenter äro skyldiga att vidkännas afdrag å sina löner på grund af fri bostad, understiger statens slutsumma med 4,000 kronor och nu utgör 108,100 kronor, skulle sålunda behöfva ökas till 121,100 kronor.

I anslutning härtill hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att,

med godkännande af det sålunda framlagda förslaget till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet att gälla från och med ingången af år 1912 samt med förklarande, att de villkor och förbehåll, som nu gälla för åtnjutande af de i staten för centralanstalten upptagna aflöningsförmåner, skola tillämpas å samtliga föreståndare och öfverassistentbefattningar i den nya staten,

höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 108,100 kronor, med 13,000 kronor till 121,100 kronor.

Under förutsättning af bifall härtill kommer anslagstiteln till »befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanärningar» att ökas med 13,000 kronor eller från 290,800 kronor till 303,800 kronor.

Fiskerinäringens understöd.

I öfverensstämmelse med hvad Kungl. Maj:t föreslagit godkände Riksdagen år 1904 stat för statens fiskeriadministration upptagande bland annat aflöningar för sex fiskeriintendenter med för hvar och en 2,500 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar eller tillhoppa 4,000 kronor äfvensom ålderstillägg. Därjämte medgaf Riksdagen, att från och med år 1905 finge tillsättas två af berörda fiskeriintendentsbefattningar äfvensom vissa andra i sagda stat upptagna befattningar samt att under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» finge uppföras ett anslag med benämning »statens fiskeriadministration» till belopp af 16,000 kronor, hvilket belopp motsvarade aflöningssummorna för de befattningar, som skulle tillsättas från och med år 1905. Anslaget till fiskerinäringens understöd blef då i sin helhet bestämdt till 60,000 kronor.

[7.]
*Höjning af
anslaget till
statens fiskeri-
administra-
tion.*

Genom nådigt reglemente den 18 november 1904 för statens fiskeriintendenter indelades riket med hänsyn till fiskeriadministrationen i sex distrikt nämligen:

östra distriktet, bestående af Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gottlands och Västmanlands län;

södra distriktet, bestående af Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län;

västra distriktet, bestående af Hallands samt Göteborgs och Bohus län;

mellersta distriktet, bestående af Älfsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län;

nedra norra distriktet, bestående af Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län; och

öfra norra distriktet, bestående af Västerbottens och Norrbottens län.

Med bifall till i sådant afseende aflåtna nådiga propositioner har Riksdagen vidare dels, enligt skrifvelse den 19 maj 1905, för tillsättande från och med år 1906 af en tredje fiskeriintendentsbefattning höjt det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda

- [7.] anslag till fiskeriadministrationen från 16,000 kronor till 20,000 kronor, dels ock, enligt skrifvelse den 23 maj 1906, för tillsättande från och med år 1907 af en fjärde fiskeriintendentsbefattning höjt berörda under omförmälda anslagstitel uppförda anslag från sistnämnda belopp till 24,000 kronor. I följd häraf har anslaget till fiskerinäringens understöd höjts från 60,000 kronor till 64,000 kronor och från sistnämnda belopp till 68,000 kronor.

Inom de fyra förstnämnda af omförmälda distrikt hafva fiskerientendenter blifvit tillsatta, hvaremot för de två senare innehafvare af de beslutade intendentsbefattningarna fortfarande, till följd af brist på kompetenta sökande, saknas.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdänig skrifvelse den 24 oktober 1910 anmält, att anledning funnes antaga, att ytterligare en fiskeriintendentsbefattning skulle kunna från och med år 1912 tillsättas, samt med anledning häraf hemställt om höjande från och med sistnämnda år af förberörda anslag med 4,000 kronor, hvilket belopp enligt den fastställda staten erfordras, för att en femte fiskeriintendentsbefattning må kunna från och med år 1912 erhålla ordinarie innehafvare.

*Departements-
chefen.*

Redan vid aflåtande af proposition angående stat för statens fiskeriadministration till 1904 års Riksdag framhölls af dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet såsom ett oafvisligt behof tillgång till fiskeritjänstemän inom de norrländska länen. Detta behof, hvars vikt och betydelse jämväl genom Riksdagens beslut om fastställande af stat för fiskeriadministrationen erkändes, torde sedan dess icke hafva blifvit mindre kännbart. Då numera kompetent person till åtminstone den ena af de hittills obesatta fiskeriintendentsbefattningarna kan påräknas, hemställer jag, i enlighet med den af landtbruksstyrelsen gjorda framställningen, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för tillsättande från och med år 1912 af en femte fiskerientendentsbefattning, höja det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda anslag till statens fiskeriadministration från 24,000 kronor till 28,000 kronor eller med 4,000 kronor;

samt att, vid bifall härtill, höja anslaget till fiskerinäringens understöd från 68,000 kronor till 72,000 kronor.

Domänstyrelsen.

Det å riksstatens nionde hufvudtitel uppförda ordinarie anslaget till domänstyrelsen uppgår för år 1911 till ett belopp af 159,000 kronor, motsvarande slutsumman af nu gällande aflöningsstat för styrelsen. Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 30 december 1910 angående förändrad uppställning af riksstaten och om inrättande i samband därmed af en statens domäners fond, hvilken skulle i budgetshänseende behandlas såsom affärsdrifvande verk, torde ordinarie anslaget till domänstyrelsen böra från och med ingången af år 1912 afföras från hufvudtiteln för att i stället upptagas bland anslagen till driftkostnader för domänfonden.

[8.]
Domän-
styrelsen.

De ålderstillägg, som tillkomma befattningshafvare å domänstyrelsens stat, utgå för närvarande från det å hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg men torde efter 1912 års ingång böra anvisas från driftkostnadsanslagen. Då ålderstilläggen till domänstyrelsen uppgå till sammanlagdt allenast tämligen obetydliga belopp — för år 1910 blott 3,000 kronor — synes öfverflyttningen icke föranleda sänkning i hufvudtitelns anslag till ålderstillägg.

Jag ber vidare få erinra därom, att resekostnads- och traktamentsersättningar till domänstyrelsens ämbets- och tjänstemän utgå från hufvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. Vid öfverflyttande af domänstyrelsen från hufvudtiteln till anslagen för driftkostnader torde sistnämnda anslag böra belastas jämväl med nu ifrågavarande rese- och traktamentsersättningar. Någon sänkning af hufvudtitelns anslag till berörda ändamål torde emellertid icke af denna anledning kunna äga rum, enär det belopp, hvartill anslaget år 1908 höjdes, eller 100,000 kronor, icke varit tillräckligt för de utgifter, som därifrån skolat bestridas. Enligt 1909 års rikshufvudbok uppgingo nämligen anvisningarna å detta anslag till något mer än 117,000 kronor.

Till de närmare förslag rörande nu angifna förhållanden, hvilka synas af behovet påkallade, torde det tillåtas mig att återkomma vid anmälade af anslagen till driftkostnader, och hemställer jag för närvarande allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för sin del besluta, att det å nionde hufvudtiteln bland ordinarie anslag uppförda anslaget till domänstyrelsen 159,000 kronor, skall från hufvudtitelns stat afföras.